

קונטרס

דברי תורה

ספר במדבר

שנאמרו על ידי

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מהאלמין

הוצאה שני'

ה'תשנ"ז

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
חודש אלול תשנ"ז לפ"ק

בס"ד

נדפס לע"נ הרב החסיד
מור"ה שאל יחזקאל גרינפעלד ז"ל
בן הרה"ח ר' זאב ז"ל
ראש הקהל דקהלתינו
נפטר כ"ו אדר א' תשנ"ה לפ"ק
תנצב"ה

*

נרשם מפי השמועה - הוצאה בלתי מוגה

*

יצא לאור ע"י
הרב חיים פרענקל
4802 14-th Avenue
871-1733

הקדמה

בעזה ש"ת

הקדמת המעתיקים והמוציאים לאור

- א -

ברוך המקום ברוך הוא, אשר חבלים, היינו שנים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה (כמאחז"ל מדרש שוחר טוב תהלים ט"ז) נפלו לנו בנעימים, לנו התלמידים, חברים מקשיבים, אשר בצל כ"ק עט"ר שליט"א אנו חוסים, ולקחנו על שכמנו להוציא לאור לתועלת הרבים, כבקשת טובים וידידים, לחזק הברכים, באמרים היקרים, מאירות כספירים, ח"ב על ויקרא, במדבר, דברים ומועדים, אשר להם זכינו, בימי עלומינו, ויראו עינינו, וישמח לבנו, ותגל נפשינו, באור חדש אשר לנו האיר, בתורה ועבודה אור המאיר, מדי שבת בשבתו ומועד כהלכתו.

משימה כבידה נטלנו על שכמנו להעתיק הני מרגניתא טבין דמתאמרין בבי מדרשא מפי רבינו שליט"א, אף כי יודעים אנחנו שלא הגענו כלל לידי מדה זו, להיות דולה ומשקה מתורת עט"ר שליט"א לאחרים. אולם בכל זאת אמרנו אל לבנו לא נמנע הטוב - ואין טוב אלא תורה - ולא נחזיק טיבותא לנפשינו לבד. ומדי עסקינו בהעתקת וסידור החידושי תורה אשר רשמנו לעצמינו מפי השמועה, אמרנו להנות בהם בני אדם ולזכות את הרבים.

לפעמים לא יכלנו להעתיק הדברים כראוי, ובודאי לא ירדנו תמיד לעומק המכוון, והוא דבר המצוי תמיד, שא"א לקלוט כל הדברים מפאת סיבות שונות. אי לזאת בקשתנו שטוחה לפני כל לומד ומעיין שאם ימצא איזה טעות וגמגום בלשון או שנלקה בחסר ויתר, לא יאשים אותנו וידון אותנו

לכף זכות, ובפרט אם ימצא איזו שגיאה וטעות הדפוס, שכבר אמר נעים זמירות ישראל "שגיאות מי יבין".

- ב -

מצאנו לנכון להביא כאן דברים ששמענו מעט"ר שליט"א בנוגע לחדש חידושי תורה וקביעתם בספר:

בספר חסידים (סימן תק"ל) כ' שהקב"ה גוזר מי יהי' חכם, ומה חכמתו וכו' וכמה ספרים יעשה, יש שגוזר עליו שיעשה ספר אחד או שנים וכו' וכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה ויכול לכתוב הרי גוזל מי שגילה לו כי לא גילה לו אלא לכתוב וכו' עכ"ל.

נראה להסביר מדוע חידושי תורה שהאדם מחדש הוא במקום קרבן, בהקדם דברי הראשית חכמה שער הקדושה פ"ד, שכתב וז"ל: כמו שצריך לפרות ולרבות במין הגשמי, כן צריך שיפרה וירבה גם ברוחני ולא יהי' שכלו שכל עקר שאינו מוציא פירות, ואל זה כווננו במאמר ודלא מוסיף יסיף, שלא יהי' אדם לומד היום מה שלמד אתמול ונמצא עוסק כל ימיו בהלכה אחת ואין בידו שום חידוש, ואם ח"ו אינו מוסיף כדי להוציא פירות, דומה לעץ יבש שאינו עושה פרי וכורתים אותו, מפני שאין בו כל תועלת ולא יצלח לשום דבר, רק יהי' לבער עכ"ל.

ובספר נשמת אדם פירש מה שאמר הכתוב פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם, ר"ל כי עיקר פרי צדיק הוא בתורה שנקרא "עץ חיים" כי מוליד חידושים בתורה והם הם עיקר תולדותיו באשר תולדות הגופניות אינם רק דברים ארציים, שאין להם תנועה עצמית רק השי"ת נותן בהם נשמה ורוח ויהי' לנפש חי', לא כן המה תולדות התורה, אם הוא מוליד דבר רוחני, נותן נפש רוח ונשמה למלאך, וזה שאמר ולוקח נפשות חכם, כי הוא מוליד נפשות רוחניות.

- ג -

מובא בזוה"ק שעל ידי חידושי תורה בוראים רקיעים חדשים, כל מלה דמתחדש באורייתא עביד רקיע חדא.

ועיין מהר"ם שיף ליקוטי אגדה שמפרש הפסוק "האזינו השמים ואדברה", היינו השמים שנעשו ממה שאדברה, "ותשמע הארץ", ולאיזה ארץ אני אומר, "אמרי פי", שנעשית מאמרי פי, ולפי"ז לא המדרש עיקר, היינו "עקר" שלא יהי' המדרש עקר שאינו מוליד, רק יוליד בשכלו חידושים בתוה"ק.

עיין בבעל הטורים על הפסוק (דברים ז') לא יהי' בך עקר ועקרה, בגימטריא בדבר"י תור"ה, והוא כמו שאדם מצוה לפרות ולרבות, כן מצוה שיהי' תורתו עושה פרי, היינו שיחדש חידושי תורה וזה פרי, וכמו שהדין דמי שיש לו בן שאינו מוליד אינו יוצא מצות פו"ר, כן בד"ת ג"כ מי שחלק לו השי"ת בבינה וזכה לחדש חידושי דאורייתא עליו לתת זרע לזרע להולידה ולהצמיחה, שדברי חידושו בהתורה המה פרי, שגם המה יעשו פרי ויולידו תולדות בהתורה, וזה א"א זולת אם ישלח דברו על פני תבל, ואז התלמידים לומדי תורה הבאים אחריו בידם לדלות תושי' ומזימה ממעין גנו, לחדש בסיבתו חידושי תורה, וזה יהי' כל פריו אשר ח"ו לא ישובות מעיינו, וכנחלים נטיו וכגנות עלי נהר ילכו יונקותיו עד עולם, ובזה לא יהי' עקר בדברי תורה, זולת יוליד ויצמיח פרי ישוה לו לטובה, עכ"ד.

ולפי"ז שהחידושי תורה שאדם מחדש הוא פרי, ואם העלם על מזבח הדפוס הרי הם בניו הרוחניים יובן שפיר שהחידושי תורה הם במקום קרבן, דבכל עת הרי הוא כאלו מקריב קרבן, דהא החידושין הם לנגד עיניו לעולם, לו ולכל העולם עד עולם.

- ד -

בגמרא יבמות (דף צ"ו) בשם ר"י א"ר וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמות, אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע יה"ר שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז, דאמר ר"י משום רשב"י כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר ע"כ. וכאלו בעל המימרא אומר אז דבר זה בעצמו, וכאלו לא ביטל מלימוד תורה גם בעולם העליון.

וכן מצינו בזהר הק' בפ' ויחי (דף רי"ז) שבקש ר' יצחק מר' יהודה דכד תימא מילי דאורייתא ומתדכר מאינן מלין דאנא אמינא דתימא משמי בגין לאדכרא שמי ע"כ. ויובן שע"ז נחשב כאלו בעל המימרא אומר בעת ההוא דבר זה בעצמו, ממילא נחשב כאלו מקריב אז הקרבן ע"י חידושו.

- ה -

ידוע דברי הרמב"ם ז"ל בסוף הל' מזוזה שכתב: שאין לך דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולמים עי"ש. וכדי לבוא לידי הכרה וידיעה זו ה"ל מחסדו הגדול לתת לנו התורה והמצות, וכמו שכתב הרמב"ן בפרשת בא וזל"ק: וכוונת כל המצות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו והוא כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר ביצירה ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו עי"ש. וכן כתב הרמב"ם בספר המצות מצוה ר"ט, שעיקר היות בריאת אדם היא מפני החכמה כדי שיכיר בוראו, עי"ש.

העולה מזה שהתורה הקדושה מאירה עיני האדם להכיר האמת ולידע ולהודיע שכל העולם ומלואו וכל הצלחתה וכל עושרה וכל כבודה וכל תענוגה הכל הוא הבל ורעות רוח וכחלום יעוף עובר ולא קיים "בין לילה הי' ובין לילה אבד".

ובזה"ק פ' ויחי (דף רכ"ג ע"ב) איתא תניא אמר ר' אלעזר אפילו אי בר נש קיים אלף שנים ההיא יומא דאסתליק דמי

לי' כאלו לא אתקיים בר יומא חד עכ"ל.

וכבר צווח שלמה המלך ע"ה "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש", ואמרו רבותינו ז"ל תחת השמש אין יתרון בעמלו, אבל למעלה מן השמש שהיא התורה הקדושה יש יתרון, שהוא עמל קיים ונצחי שהוא מודיע לו את קונו ואת בוראו אשר בשבילה בא לעוה"ז, והוא הוא אשר חי וקיים לנצח ולנצח נצחים ועומד לעולם ולעולמי עולמים.

- 1 -

מובא באלשיך הקדוש שיש תקנה להעלות כל מה שלמד לבחינת לשמה אף שלא הי' בכוונה רצוי' כמו דקיי"ל דשם שלא נכתב בקדושה מעביר עליו בקולמוס ומקדש, כ"כ כל תורה שלא למד לשמה יתפלל להשי"ת שיעלם ויקדשם לשמה ובזה יתוקן שיהי' הכל למפרע לשמה.

המהר"ל מפראג ז"ל בהקדמת ספרו תפארת ישראל מפרש שתפלת דוד המלך ע"ה אגורה באהלך עולמים, שביקש שיהי' לו זכות שישפיע תורה לאחרים. וע"ז אמר "יהיו לרצון אמרי פי", שיהיו מקבלים את דבריו, ובמדרש יהיו לרצון אמרי פי, שיעשו לדורות ואל יהיו קורין בהם כקורא בספר וכו', רק יהיו קורין בהם ונוטלין שכר כנגעים ואהלות. ולכך אמר יהיו לרצון אמרי פי אל הבריות והגיון לבי לפניך, ר"ל כל הלבבות דורש השי"ת וידעת שכוונתי לשם ה' ולכך ידריך אותי בדרך אמת, ה' צורי וגואלי, כלומר, כיון שאתה יצרתני אין אתה מואס ביצוריק, ואם מעשי גרמו להרחיק אותי, הרי אתה גואלי מכל דבר אף כי רחקתי, עד שאינו לרצון בכל התפלה אל מי שאינו מואס בשפלים ואינו מרחיק שיהי' רחוקים, שיהיו לרצון אמרי פי לפני כל ויורני דרך אמת ויסעדני בימין צדקו נצח אמן עכ"ל.

- 2 -

המהרש"א בח"א (ב"ב י' ע"ב) אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, כתב וז"ל: כי עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא בכתובת היד אשר על כן נקראו החכמים סופרים עכ"ל. ובפשטות זה עולה על מי שעוסק בתורה מחדש חידושים הן בשמעתתא הן באגדתא וכוונתו בזה לעשות קשוטין לאורייתא לשם יוצרו, ואף שלא כיון האמת בכולם, מ"מ הוא עכ"פ יגע בתורה וקב"ה חדי בפלפולא.

יהא רעוא מן קדם שמיא כאשר זכינו לסדר ולהעתיק את תורת אלקים חיים מעט"ר שליט"א, כן יחיינו ויקיימנו לשמוע וללמוד לשמור ולעשות את כל דברי התורה הזאת, ומאן יהיב לן נגרא דפרזלא ונשמעינך, ולאורו נסע ונלך לקבל פני משיח צדקנו ומלכנו בראשינו בב"א.

תלמידיו המתאבקים בעפר רגליו הטהורים

פרשת במדבר

וידבר ד' אל משה במדבר סיני (א' א')

- א -

עיין בבעל הטורים שכתב וז"ל, לעיל מיניי כתיב אלה המצות וסמך לי' במדבר לומר אם אין אדם משים עצמו כמדבר אינו יכול לידע תורה ומצות, עכ"ל הטהור.

ונראה לרמז בכוונתו הטהורה עפ"י מה שכתב בספר הקדוש חובת הלבבות (פ"ח שער התשובה) וז"ל: ויש צדקה שמזקת לצדיק יותר מכל חטאות השב כשיפנה לבו מן הכניעה ודבוק בגאווה ובחונף ואהבת השבח כמ"ש אחד מן הצדיקים לתלמידיו אלו לא הי' לכם עון הייתי מפתח עליכם ממה שהוא גדול מן העון. אמרו לו ומהו גדול מן העון, אמר להם הגאווה והחונף עכ"ל. ר"ל אם אדם מתגאה במעשיו הטובים וחושב ע"ע שהוא יותר גדול מחבירו מפני שידע יותר ללמוד, או שמתפלל כמה שעות יותר מחבירו וכו', אזי מפסיד כל מעשיו הטובים, כי תועבת ד' כל גבה לב, עיי"ש.

ואיתא בגמ' (סוכה נב.) צדיקים נדמה להם (יצר הרע) כהר עיין שם.

ואמרתי לפרש הגמרא שצדיקים נדמה להם כהר, פי' כשהיצר הרע רוצה לרמותם ולתפסם ברשתו, אז "נדמה להם כהר", פי' שחושבים אודות הר סיני, שאמרו חז"ל (שבת פ"ח ע"א) על פסוק ויתיצבו בתחתית ההר, א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית וכו', ורמז להם ה' שאם לא יקבלו את התורה אז סופם שישליך עליהם הר לכלותם ח"ו, והם חושבים על יום המיתה כמו שאמר התנא באבות (פרק ג' משנה א') ולאן אתה הולך, ואמרו רז"ל (ברכות ה') יזכיר לו יום המיתה,

וכך מנצחים אותו, כמ"ש משכחו לבית המדרש.

וזהו הסמיכות במדבר סיני לאלה המצות, דע"י שזוכרים מעמד הר סיני שכפה עליהם הר כגיגית ואמר להם שאם לא יקבלו את התורה שם תהא קבורתם, עי"ז מנצחים את היצה"ר ויוכלו לקיים אלה המצות, ודו"ק.

- ב -

א"י בדרך אחר נדמה להם כהר, דאחז"ל שהר סיני זכה שתינתן עליו התורה משום שהחשיב עצמו כאין כי ידע שהוא הר הכי קטן, ועי"ז דוקא זכה שיתנו התורה עליו, וכמ"ש רז"ל לעולם ילמוד אדם מדעת קונו וכו'.

וכמו כן כן הצדיק חושב עצמו כאין וכאפס, וזהו שאמר במדבר סיני, שתהיו ענוים כהר סיני. ומש"כ בבעל הטורים במדבר אפשר להוסיף על דבריו הקדושים במדבר סיני שחושב על עצמו כמדבר שהוא ריק ואין בו שום דבר טוב, שלא התחיל עוד בעבודת ה' כלל, ועי"ז יכול לידע תורה ומצוות, כי גם התורה ניתנה על הר סיני מפני שהי' בתכלית הענוה בידעו שהוא הר הכי קטן בעולם.

- ג -

עוד יש לרמז בדברי בעל הטורים "אם אין אדם משים עצמו כמדבר אינו יכול לידע תורה ומצות". כי ידוע שאדם ההולך במדבר אינו צריך כלום כי אם לחם לאכול ומים לשתות ושאר עניני גשמיות אינו צריך כי הוא בדרך. כ"כ א"א לזכות לתורה רק בדרך זה שאינו צריך כלום רק כדי חיותו. וצריך האדם לחשוב כי בעולם הזה הוא כמו ההולך במדבר שהוא עולם עובר, ואז יוכל לזכות לתורה ויר"ש.

- ד -

ועי"ל במדבר סיני, שנזכר מעמד הנבחר, מעמד הר סיני, איך קבלו ישראל התורה ושמעו מפי הקב"ה בעצמו אנכי

ולא יהי לך, כדאמר בשבת (פ"ח) א"ר יושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל כו', ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן דיבור שני האידך קבלו, הוריד הקב"ה טל שעתיד להחיות בו מתים והחיי אותם שנאמר (תהלים ס"ח) גשם נדבות תניף כו'.

ותכלית כל זה שיצתה נשמתם בעת קבלת התורה היי כדי שיתבוננו ישראל בגדלות הבורא ויהיו מוכנים תמיד נפשם בעד תורתו כמו שהיי אז בחיי פסקה זוהמתם, ועייז יוכלו לקיים המצוות כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עלי' (ברכות סג:).

וזהו ענין סמיכות אלה המצוות לבמדבר סיני, דאם יהי האדם מוכן למסור נפשו להשי"ת בעד תורה הקדושה כמו שהיו ישראל אז במעמד הנבחר שזכו באמת להשיג נחיצות ענין המסי"נ בעד התורה, יזכה לקיים התורה ומצוותי', וק"ל.

- ה -

עוד יש לרמז המשך הכתובים אלה המצוות וגוי' במדבר סיני, דהמדבר הוא כאסקופה הנדרסת שהכל דורכים עליו, ומ"מ לא איכפת לו כלום כמובן דהלא אינו בעל הרגש, ולזה אנו מתפללים "ונפשי כעפר לכל תהי", שנזכה להיות בבחינה זו כעפר שלא איכפת לה מה שבנ"א דורכים עלי'.

ולזה אמר הכתוב אלה המצוות וגוי', שאם רוצים לזכות לקיים המצוות, צריכים להיות בבחינת מדבר, שהמדבר הוא אסקופה הנדרסת ולא איכפת לה כלל, כמו כן צריך האדם להיות במדרגה זו, ואז יזכה לקיים המצוות כראוי.

- ו -

א"י במדבר סיני וגוי', דהנה ידוע מספרים דאפשר להכיר על האדם אם הוא צדיק או רשע, על ידי דיבורו, שאם מדבר

דיבורים קדושים סימן הוא שהוא צדיק, ואם ח"ו להיפך הרי זה סימן להיפך.

וזהו כוונת הקרא, "במדבר סיני", מדב"ר רומז לדיבור, דביבורו אפשר להכיר אם הוא ענוותן כסיני או לא, כמו שמצינו אצל רשב"י שזכה לכל התורה ולכל הסודות ע"י ענוותנותו, וכן מצינו אצל מרדכי הצדיק שהיה מגדולי הסנהדרין, וכשהוצרך ללחום נגד המן הרשע לא שעה לגדולת עצמו ויצא בעצמו לרחוב העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה, ויצא ברחוב העיר בלבוש שק, והיה בזה יחוד כמבואר במדרשים, וכ"ז עשה מחמת גודל ענוותנותו, ואף שמקצת סנהדרין פרשו ממנו כדחז"ל במסכת מגילה ובמדרש, עם כל זה, בשביל כבוד השי"ת ביזה עצמו ולבש שק ואפר ויצא בתוך העיר וכו'.

ובזה יובן המשך הכתובים של סוף פרשת בחוקותי לתחילת פרשת במדבר, אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני, וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד, שהסימן אם אפשר לקבל תורה והתלהבות לקיום המצות מהרב ומנהיג הוא, אם הוא בבחינת מדב"ר סיני, שמדבר ומתנהג בעונה כסיני שהי' עניו מכל ההרים, אז אפשר ללמוד ממנו, וזהו הסימן האמיתי וכאמור.

שוב ראיתי בספה"ק נועם מגדים שכתב בתיבת במדב"ר שהוא לשון דיבור, כמו שכתב בזוה"ק (פי' בלק) אבינו מת במדב"ר במלולא דפומא, עיי"ש מה שפירש בזה לפי דרכו.

- 2 -

ועל דרך הנ"ל (דבמדב"ר רומז לדיבורו של האדם) אך באופן אחר קצת אפשר לפרש עוד בסמיכות הכתובים "אלה המצות וגו'" במדבר סיני, על דרך שפירשתי הפסוק וידבר משה אל ראשי המטות לפני ישראל לאמור זה הדבר אשר צוה ה', עפימ"ד בזוה"ק אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, שמשה רבינו עומד ומצוה לצדיקים בכל דור ודור שישפיעו

על כלל ישראל, וכל תלמיד חכם, רב ומנהיג ישראל יש בו ניצוץ של משה רבינו ע"ה, וכמו שאמרו ג"כ (סוכה מב.) משה שפיר קאמר. וזה וזהו וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמור, שהצדיקים וראשי המטות ידברו אל בני ישראל בכל דור ודור את כל אשר צוה ה', "זה הדבר אשר צוה ה'".

ובזה אמרתי בביאור המשנה (אבות פ"ו מ"ב) אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף וכו'. וידוע קושיית מרן הבעש"ט זי"ע דאם אין שומעין את הבת קול, לצורך מה היא יוצאת. וביאר הוא ז"ל כי הבת קול המה ההרהורי תשובה הבאים לאדם בכל יום, כי אין לך דבר שאין לו מקום ואין לך דבר שאין לו שעה (אבות פ"ד מ"ג).

ולדעתי י"ל לפי"ד הזוה"ק הנ"ל שאתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, י"ל דכמו שבחיים חיותו השפיע משה רבע"ה על ישראל השפעות ברוחניות, תורה ומצוות, כמו כן משפיע גם עתה, וזהו הבת קול שיוצאת בכל יום לעורר את האדם שיחזור בתשובה ויקיים תורה ומצוות, כיון דאתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וכל צדיק ות"ח שאומר מוסר לפני ישראל, מדברת מתוך גרונו קולו של משה רבע"ה.

וכן כתב החידושי הרי"מ ז"ל עה"פ "ויהי כל בכור זכר לפקודיהם", דבשעה שמנה משה רבינו מספר בני ישראל היה מתקן כל חסרונות שהיו בהם, וזה לפקודיהם, מלשון ולא נפקד ממנו איש, שהפירוש שאיש לא חסר, וכן גם כאן, לפקודיהם לשון חסרון שמשם סילק מהם כל חסרון.

וכן מביא הקדושת לוי ז"ל על פסוק "כאשר צוה ה' את משה ויפקדם במדבר סיני", שדייק דלכאורה לפי סדר לשון המקרא, ה"ל לו לומר ויפקדם במדבר סיני כאשר צוה ה' את משה. ואמר בזה, שידוע כל נשמות ישראל כלולים בתוה"ק, וכמו שכתבו דורשי רשימות ישראל"ל נוטריקון יש שישים

ר'בוא א'ותיות ל'תורה, ולכל אדם מישראל יש אות בתורה. נמצא לפי זה שבשעה שפקד משה את ישראל היה לומד את התורה, וזהו איפוא כוונת הפסוק כאשר צוה ה' את משה, היינו כמו שמשה למד מה שצוה אותו ה', כמו כן "ויפקדם במדבר סיני", פי' כמו כן למד ג"כ בשעה שפקד את בני ישראל במדבר סיני, כיון דיש ששים ר'בוא אותיות לתורה, וכל אחד מישראל יש לו שורש ואות בתורה, הרי דפקודת בני ישראל היה ג"כ בבחינת לימוד התורה אצל משה רבע"ה.

ואחר כתבי כל זה ראיתי בספה"ק דגל מחנה אפרים (ריש פרשת ויקרא) שפירש בזה הכתוב ויקרא אל משה, ויקרא היינו מה שקוראין ומכריזין בכל יום שהוא הרהורי תשובה, אל משה, רק אליו מגיע הקול, היינו מי שהוא בבחי' משה סוד הדעת, אבל כל שאר ישראל שאינם בבחינת דעת לא ישמעו כלל את קול הכרוז, כי אינו משים אל לב כלל ההרהור תשובה שבא לו, עי"ש. וברוך שכוונתי לדבריו הקדושים שהבת קול יכולים לשמוע לא רק ראשי המטות, כי אם כל אחד ואחד מישראל יכולים להתעורר מהבת קול, אלא שצריכים לשמעו כראוי, וכמאמר העולם "מ'דארף דערהערן".

וזהו קולו של משה שצועק מהר סיני, בחינת ענוה כסיני, וכמו שמרע"ה נתן התורה מפי הגבורה על הר סיני, כן הוא מעורר תמיד את בני ישראל ע"י הבת קול שכל מי שאינו לומד תורה נקרא נזוף וכו'. וע"י התורה שהוא נר מצוה ותורה אור מכניס משה רבינו ע"ה ניצוץ של אור לכל יהודי, ואם מתחילים בלימוד התורה אז התורה מאירה להאדם את דרכו בחייו, וכמו שכתב בספר נר ישראל להרה"ק מרוזין זי"ע, וז"ל:

"סיפר מרן מטשארטקוב זי"ע שרב אחד שביקר את אביו זי"ע קיבל עצמו לפניו באמרו שמרן יסביר לו פשר דבר שבשעה שהוא לומד הוא מרגיש שאור לו והוא מלא חיות וכשפוסק מלימודו יש לו הרגשה כאילו הוא ממשש באפילה,

ולמה לו כזאת? והשיב לו מרן, אסביר לכם את זאת עפ"י משל לאחד שהולך בחשכת לילה בתוך היער ואינו רואה שום אור לפניו, פתאום נזדמן לו אחד עם אבוקה בידו והאירו עיניו כי מעתה הוא כבר רואה את הכל, אבל עכשיו הדבר תלוי בדעת האיש, דמי שענינו בראשו ויודע מראשיתו אחרית דבר, אומר דאה"נ שעכשיו הואר לי, אבל הבן לוויה שלי לא ישאר עמי תמיד, הרי נגיע לפרשת דרכים והוא ילך לו ואני אשאר שוב בחושך ואפילה. לכן מעתה הוא שם עצה לנפשו להכין לו נר ופתילה בכדי שיאירו לו גם אח"כ. אבל מי שאינו מסוגל לעשות חשבון נפשו ישאר בחושך. וה"ה לענינו כאן, כי בוודאי בעת שהאדם לומד תורה הוא מרגיש שאור לו, כי על כן נקרא שמה תורה, אור שמאיר לכל אחד ואחד, אבל מוטל על האדם לראות שהתורה תשמש לו כמורה-דרך לתמיד - כשמה כן הוא - שהתורה תדריכהו ותאיר לו תמיד בכל עת ובכל שעה, ובכל מקום שילך, יימשך אחר אור התורה, עכת"ד.

וכשם שבשעה שלומד תורה ומוסר הנר דולק דהיינו: נדלק הנר הנשמה שלו, אלא שצריך האדם להוסיף עוד שמן, דהיינו: שלא יפסוק מלימודו וילך מחיל אל חיל, כמבואר באגרת התשובה (ליום שני) שאמרו רז"ל על פסוק כי דבר ה' ביזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה, שכל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק שהוא ביזה את דבר ה', ע"כ נכון לקיים מה שאמר החכם מכל אדם והחי יתן אל לבו והבא לטהר מסייען לו מן השמים אמן.

ובזה יובן המשך הפסוקים, "אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני", דעיקר הציווי של הקב"ה למשה ה"י שיצוה אל בני ישראל וישפיע עליהם רוח טהרה, וכמו שפ"י התרגום יונתן וצוה למשה להראותם לכל בני ישראל עכ"ל, שה' צוה למשה שיראה לבני ישראל ע"י התורה הדרך ילך בה והמעשה אשר יעשה, ולזה המשיך הכתוב וידבר ה' אל משה במדב"ר סיני, בחינת דיבור, דהבת

קול שיוצאת מהר חורב (שהוא מדבר סיני) בכל יום ויום, מדברת אל כל אחד ואחד מישראל ע"י משה רבע"ה וכל הצדיקים שכלולים בו וכמו שהזכרנו לעיל דאתפשטו תא דמשה בכל דרא ודרא. ואז כשלומד תורה לשמה יכול לראות בתורה מסוף העולם ועד סופה, כמבואר בספה"ק אור המאיר (זיטאמיר פרשת פקודי) וז"ל:

"...ע"ד ששמעתי פעם אחד שאלו להבעש"ט זללה"ה אחת מהדברים, ואזי פתח ספר הזוהר שהיה מונח על השולחן והסתכל בו ואמר להם כל המאורע, ואח"כ נמצא האמת אתו שכיון בדבריו, ושאלו פיו הקדוש וכי בשביל שפתח את ספר הזוהר והסתכלות מעט בזוהר יתכן לדעת ולראות מרחוק, ואז השיב הלא מצינו אור שברא בו הקב"ה את עולמו היה מאיר מראש העולם ועד סופו, וגם האדם יכול לראות מראש העולם ועד סופו עם אור הבהיר ומאיר לארץ ולדרים עליה, וכיון שראה הקב"ה שאין העולם כדאי להשתמש עם זה האור, גנזו לצדיקים. ואיה אפוא

המקום המכיל את האור והיכן גנזו? גנז את האור בתורה, שתורה אוצרו הטוב של הקב"ה, וכשאדם לומד תורה לשמה מסתכל בה בעין שכלו, המאור הגנוז מאיר לו כתיב להשכיל ולראות מראש העולם, כאשר מאז קודם שגנז האור.

- ח -

וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו וגו' (במדבר ד, יט).

האות וי"ו של וזאת לכאורה מיותר, כי היה די בזה אם כתוב "וזאת" לבד.

ואפ"ל בהקדם דברי הזוה"ק בפרשתנו (במדבר) שכתב וזל"ק: וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו וגו'. א"ר יוסי הא אתמר וזא"ת כלל ופרט כחדא, דכר ונוקבא, לאכללא כנסת ישראל בקוב"ה לאשתכחא כלא חד, אבל זא"ת, בלא תוספת וא"ו לאחזאה דינא, תא חזי כתיב זאת אשר ללויים. ולא

וזאת, דהא מסטרא דדינא קא אתיין ולא מסטרא דרחמי. א"ר יהודא והא כתיב וזאת עשו להם וחיו. ודא בליואי אתמר. ואם אמרת זאת ולא וזאת. א"ל ודאי הכי הוא וקרא מוכת. מאן דאחיד סמא דמותא אי לא יערב ביה סמא דחיי הא ודאי ימות. ועל דא וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו. בגין דסמא דחיי מערב בהדיה ודאי וזא"ת

אצטריך להו ולא זא"ת. א"ר יהודה זכאה חולקנא וזכאה חולקיהון דישראל, דאינון מתדבקין בקב"ה, דכתיב ואתם הדבקים בה"א חיים כלכם היום, וכתיב ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ, ברוך ה' לעולם אמן ואמן, עכ"ל הזוה"ק.

ובתרגום ללשון הקודש :

וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו וגו'. א"ר יוסי הרי אמרו, וזא"ת, כלל ופרט באחד, בחי' זכר ובחי' נקבה. לכלול השכינה בהקב"ה להיות הכל אחד. אבל זא"ת, בלי תוספת וא"ו הוא להראות דין, בוא וראה כתוב (במדבר ח' כ"ד) זאת אשר ללויים, ולא וזאת, שהרי מצד הדין הם באים ולא מצד הרחמים. א"ר יהודה והרי כתוב וזאת עשו להם וחיו. וזה בלויים נאמר. ואתה אומר זאת ולא וזאת. א"ל ודאי כך הוא והמקרא מוכיח, מי שאוחז סם המות אם לא יערב בו סם חיים הרי בודאי ימות. ועל כן וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו, בשביל שסם חיים מעורב עמו (פי' ענין זה הוא, כי זא"ת היא לשון נקבה, רמז על מדת המלכות שהיא גבורה ודין באשר היא בפירודא מעלמא דדכורא, וזו ג"כ מדת הלויים. וקורא למדת הדין סם המות כיון שהיא בלתי רחמים. אבל זא"ת עם אות וא"ו מרמז על יחוד קוב"ה ושכינתיה. כי אות וא"ו רמז על התפארת עולם המשפיע ונתחבר עם זא"ת היינו עם עולם המקבל. ונעשה המתקת גבורות בחסדים, והוא סם חיים, כי התפארת נקרא עץ חיים. ונקרא פרט נגד מדת המלכות שנקרא כלל, לפי שהיא כולל כל הספירות שמקבלת השפעה מכל הספירות - פירוש זיו הזהר). ודאי וזא"ת נצרך להם ולא זא"ת. א"ר יהודה

אשרי חלקנו ואשרי חלקם של ישראל, שהם מתדבקים בהקב"ה, שכתוב (דברים ד') ואתם הדבקים בה"א חיים כולכם היום, וכתוב (ישעי' ס') ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ. ברוך ה' לעולם אמן ואמן, ע"כ.

ואפשר לומר הכוונה דהנה אות וא"ו רומזת למדת היסוד, בחינת וא"ו החיבור לאילנא דחיי, שעל ידי נטירת היסוד מהפכים הדין לרחמים. ואהרן הכהן שהי' עמוד החסד והרחמים, הפך כל הדינים והקטרוגים לטוב, ומתוך כך קירב דעות ולבות ישראל בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו. מתוך שלימותו במדה זו השלים לבות ישראל גם לאביהם שבשמים, כי קוב"ה אורייתא וישראל וארץ ישראל חד הוא, כי כוח המקשר כל זה הוא וא"ו החיבור נקודת היסוד.

גם בענין זיווג יש הרבה מתנגדים מתתאה ומלעילא. ואפשר שזהו המכוון במאמרם ז"ל (סוטה ב' ע"א) "קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף", כי ידוע שיש מלאכים אשר לא די שאין מסייעים אלא שרוצים לעכב תיקון חטא אדם הראשון, דהרי התיקון לזה יקרב העולמות כולם לגאולה השלימה על ידי משיח בן דוד, והקליפות אין רוצים שתהא הגאולה שלימה, דכשזה קם זה נופל כידוע כל זה מספרים.

וידועים דברי הבעש"ט הק', ומובא בספר תפארת ישראל, בשם הרה"ק רמ"מ מווארקא זצ"ל, עה"פ (ויקרא ט"ז, ג') בזאת יבא אהרן אל הקודש, שהביא מה דאיתא בזוה"ק דהנה אנו אומרים בתפלת ר"ה ויוהכ"פ ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, ובמחזורים נרשם מעל ג' דברים הללו צום קול ממון, שהם ג' דברים המקרעים גזר דינו של אדם, והנה כשתחשוב מספר קול צום ממון תמצא שהגימטריא של כל תיבה שוה, דהיינו קו"ל בגימטריא קל"ו, וכן צו"ם וכן ממו"ן, וכשתחברם יחד יהיו בגימטריא ת"ח כתיבת זאת, חושבנא דדין כחושבנא דדין. ועל זה אמר הכתוב "בזאת", היינו בזכות של קול צום ממון שביחד הם בגימטריא ת"ח כמנין

זאת, בזכות ג' דברים אלו תשובה תפלה וצדקה, המקרעים גז"ד, יבא אהרן אל הקודש ביום הכיפורים לבקש רחמים על ישראל, עכתדה"ק.

ובזה יובן מ"ש דוד המע"ה על זא"ת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, דהנה אמרו ז"ל קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, ויתכן דנעים זמירות ישראל אדוננו דוד המלך נתכוון במקרא זה להורות איך לנהוג בהגיע צאצאי בני אדם לפרק האיש מקדש, אחרי שעברו עליו הרבה שנות עמל וצער גידול בנים, עד שזכה והגיע לראות את בניו שהגיע לפרקן, ועובר זמן רב כי קשה למצוא זיווג, ועצה טובה קמ"ל דוד המלך ע"ה כיצד למנוע שלא יהי זיווגן קשה כקריעת ים סוף, שילך לו בניקל ובמישור, ע"כ אמר על "זאת" יתפלל כל חסיד אליך, שיקדים צו"ם קו"ל ממו"ן, בגימטריא ת"ח כמנין זא"ת, "לעת מצוא", כשיגיע בנו לעת מצא זו אשה, ובזכות זה יעזרהו השי"ת "רק לשטף מים רבים", דהיינו הקושי של מים רבים של קריעת ים סוף, "אליו לא יגיעו", אלא יזדמן לו זיווג בניקל.

ואפשר לרמז עוד בזאת יבוא אהרן - על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו, שאם אדם מתנהג בקדושה במדת היסוד ומחנך צאצאיו בדרך זה, שכן דרך אהרן הכהן, "בזאת" כנ"ל, ואיך הוא מגיע לזה, על ידי "יתפלל כל חסיד", שיתפלל ויתחסד עם קונו לא לפגום בברית הלשון והמעור, אז יזכה "שטף מים רבים", שכל הקשיים הכרוכים בענייני זיווגים, "אליו לא יגיעו".

פרשת נשא

- א -

וידבר ה' אל משה נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחותם. (ד, כב).

נראה לפרש המשך הפסוק לסוף פרשת במדבר "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו", בהקדם מה שאיתא בספה"ק מאור ושמש פרשת שופטים בשם הרה"ק רבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע דהצדיק שיבחר לו לרבו הוא, אם רואה דהצדיק ביציאתו ובביאתו מתנהג עפ"י התוה"ק, ולא מיקל כלום חלילה, ובתוך לבו הוא יקוד אש ביחודים ומחשבתו ניכר מתוך מעשיו, את זה יבחר לו לרבי עי"ש.

ועפ"ז נראה לפרש, נשא את ראש, כשתרצה לקבל ראש עליך צדיק ומנהיג, אז הדבר הראשון צריך לדעת, אם גם הם הצדיקים לבית אבותם למשפחותם, שהצדיק הולך בדרך האבות, שאינו משנה כלום מדרך האבות. אבל אם משנה מדרך האבות, או עושה דברים שהם נגד התורה ח"ו, אז לא יבחר לו לרבו.

וההמשך לסוף פרשת במדבר נראה, "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש", פ"י אם רואה צדיק שמתנהג על פי דרך אבותיו, והוא בבחי' קודש, ויש בני אדם שמלעיבים עליו ומבזים אותו, בבחינת כבלע את הקודש, לא יבואו לראות שלא יעמדו מן הצד וישתקו, אלא ימחו על בזיון הצדיק, כי במה שמוחה על בזיון הצדיק עי"ז עוזרים לעצמם ולהדור שילכו בדרך התורה שידבקו אליו אנשים, והצדיק יקרב אותם לעבודת השי"ת. (ועי' שו"ע הרב בסוף ח"ג בתשובות), איך שבעל התניא עזר להבעל שם טוב הקדוש בענין הסכינים החדשים שהנהיג הבעש"ט אז, ועי"ז השתיק את המלחמה הכבידה נגד הבעל שם טוב, ועי"ז עשה תיקון גדול שיותר ויותר אנשים נתקרבו והקשיבו לקול הבעשטה"ק זי"ע).

- ב -

איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' והתודו את אשמים בראשם (ה,ד').

צ"ב לשון הפסוק, איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם, הי' די לומר איש או אשה כי יחטאו וגו', ולמה צריך להאריך בתיבות "כי יעשו מכל חטאת האדם", שנראה לכאורה כמיותר.

נראה לבאר בהקדם דברי תולדות יעקב יוסף (פרשת יתרו דף נ"ה ע"ב) שמביא בשם הזוהר הקדוש (ברעיא מהימנא דף קכ"ב ע"א) פקודא דא הוא מצות תשובה וכו', וכל מאן דמקיים פיקודא חד כדקא יאות כאילו מקיים רמ"ח פיקודין דעשה, דלית פיקודא דלאו איהו כלילא מכולהו רמ"ח, (בדף קכ"ד ע"א). והוא על פי החקירה שכתבו הראשונים, שראוי לידע סוד אחדותו יתברך שמו, כי בכל מקום שאני תופס ואוחז בקצה וחלק מחלק האחדות, הרי אני תופס כולו, וכן שמעתי ממורי, והבן. והנה מאחר שהתורה והמצוות נאצלו מעצמותו יתברך שמו, שהוא אחדות האמיתי, אם כן כשמקיים מצוה אחת על מכוונה ובאהבה, שהוא הדבקות בו, ותפס במצוה זו חלק האחדות, אם כן כולו בידו, כאילו קיים כל המצוות, שהם כללות אחדותו פרצוף שלם כביכול, וזהו שכתב בזוהר דמקיים מצוה אחת על מתכונתו סגי, עיי"ש.

ובאוצר החיים (פרשת תרומה דף ר"יג ע"א) מביא שידוע ממרן אלקי הבעל שם טוב זי"ע שכל מקום שתופס חלק אלקי הכל בכלל, והבן מאוד עומק דבריו כגחלי אש.

ובמהלך שונה קצת כתב בספר חרדים (בסוף מצוות התלויות בארץ ישראל), לפי שכללות התורה שהם תרי"ג מצוות נקרא עץ חיים, כדכתיב (משלי ג') עץ חיים הוא למחזיקים בה, והאוחז ענף אחד מן האילן יפה אוחז בכולן, שכל שאר ענפים נמשכים אחר אותו ענף שכולם גוף אחד

כו', עיי"ש.

והנה כמו שכתבו בספה"ק הנ"ל לגבי קיום מצוה, כמו כן הוא לענין חטאים ח"ו, דהעובר איזה עבירה ח"ו פוגם בענף ההוא, וממילא פוגם ומקלקל בחלקו שבכל המצוות ח"ו, כי מבואר בזה"ק (פרשת אחרי) אורייתא קודשא בריך הוא וישראל חד הוא, והיינו שכל אחד מישראל הוא חלק אלקי ממעל ממש. ונמצא דאם פוגם באיזה עבירה ח"ו הרי פוגם בכל התורה רח"ל, ועושה פגם באחדות הפשוט שהכל אחד הוא כנ"ל.

וזהו כוונת הכתוב, איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם, שאם עושים איזה עבירה, הרי זה כאילו עברו על "כל חטאת האדם", שפגמו בכל המצוות ח"ו. וכן נמי לגבי מצוות, שאם מקיים מצוה אחת כאילו מקיים כל המצוות.

ולפי דברי החרדים מובן עוד יותר, שתרי"ג מצוות נקראים עץ חיים, והאותו ענף אחד מן האילן יפה, אותו בכולן, שכל שאר הענפים נמשכין אחר אותו הענף, שכולם גוף אחד. ואם עובר על המצוה של הוכח תוכיח אז כאילו עובר על כל המצוות כנ"ל.

ויש להוסיף עוד בביאור דברי הזה"ק הנ"ל, כל המקיים פיקודא חד כדקא יאות כאלו מקיים רמ"ח פיקודין דעשה כו', עפימ"ש ז"ל (קידושין לט:). מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, ואם מקיים תיכף המצוה אז סימן שהוא מהקדושה, וחשוב כאילו קיים רמ"ח פיקודין דעשה, משום שאנו רואים שאינו מחמיץ קיום המצוה, וזה מוכיח עליו שכל תורתו שלמד הוא מסיטרא דקדושה ולומד תורה לשמה, כי כל תכלית התורה הוא קיום המצוות, ואם המצוה שבאה לידו אינו מקיימה דומה הוא לאדם שבונה בנין גדול וכשכל הבנין כבר גמור אינו מציירו, שזה החלק האחרון לגמר הבנין שיוכל להכנס בו.

וזהו ביאור דברי החרדים לפי שכללות התורה, תרי"ג

מצוות, נקראים עץ חיים כדכתיב עץ חיים הוא למחזיקים בה, וזהו הסימן אם הם חיים למוצאיהם, שלימוד התורה שלו היה לשם ה'.

- ג -

והשיב את אשמו בראשו (ה, ז).

יבואר עפ"י מה שכתבו בספרי תלמידי בעש"ט (עפ"י האריז"ל) שמי שחטא בעון גזל צריך להתגלגל עוד פעם עד שישלב גזילתו מה שגזל (ועי' בספר דרך אמונה הספרדי, ערך גזל).

ובדרך זה אפשר לומר ג"כ בהקדם דברי הצפנת פענח (דף ק"ד ע"ד) שכתב בשם מורו הבעש"ט זי"ע ביאור משנה דאבות (פרק ה') ארבע מדות בנותני צדקה וכו', והקושיא מפורסמת איך הוא ארבע מדות, דמדה זו לא יתן ולא יתנו אחרים אינו מנותני צדקה. וכתב ותוכ"ד, דאם אין לו דעת להכריע איזה דרך הטוב, ילך לתלמידי חכמים שהם רופאי הנפשות וכמו שכתב הרמב"ם (פרק ב' מהלכות דעות, עיי"ש). וזהו איש איש כי תשטה אשתו, שהוא החומר והגוף, שעל ידו נטה ושטה מדרך היושר, ואינו יודע באיזה דרך יבחר וכנ"ל, אז והביא וכו' אל הכהן, שהם התלמידי חכמים רופאי הנפשות. וזהו שכתוב ולקח הכהן מים קדושים, הם דברי תורה, בכלי חרס, ר"ל להלביש במשל ומליצה, ויאמר לו תוכחת מוסר שיהיה לו רפואה על ידי מאזני שכלו הקדוש. אמנם אם יתגאה בזה הכהן שוב אין דבריו נשמעין, לכן עצה היעוצה, מן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן וגו'. היינו: שיקח הכהן מדת השפלות כעפר שבקרקע המשכן ויתן אל המים של תורה ומוסר, ודפח"ח.

היוצא מדבריו שצריך לשאול את תלמידי חכמים רופאי הנפשות שיכריעו לו דרך הטוב איך להתנהג במצות הצדקה, ועל ידו ילך בדרך הישר והרצוי להשי"ת, כי אם נותן צדקה

לאחד שעפ"י חז"ל אסור לו לקבל צדקה, נקרא חוטא ח"ו, כמבואר ברבינו יונה על משלי (כב, טז): מי שנותן צדקה לעשיר הנה הוא חוטא כאשר אמרו חז"ל למען ספות הרוה את הצמאה, זה הנותן מתנה לעשיר, והנה זה חוטא ללא הנאה כי אין לו יתרון בדבר, זולת חסרון, כי העשיר יחשוב כי זה נתכבד בקחתו מתנה מידו. והשנית כי רוב אוהבי כסף צרי עין על כן לא ישלם גמולו, ואיך יחטא האדם למחסור בלא תועלת? והנה למד על הפזור, כי הוא עון רב, ועדות היא לאדם כי הצדקה וגמילות חסדים (ההלואות) נקלות (בעיניו) ואילו ידע מה מעשה הצדקה הלא היה נותן מתנתו לעני תחת הפיזור, כי הלא עוד לא פרנסנו את כל העניים שנוכל כבר להתעסק במותרות.

ובשערי תשובה (שער ג' ס"ק פ"ב) באיסור בל תשחית, כתב: "הוזהרנו בזה שלא לפרש ממון לריק אפילו שוה פרוטה" עכ"ל. ויעקב אבינו מסר נפשו על פכים קטנים, כי ידע ערכם הרם לגבי קיום המצוות. וזהו פירוש נוסף מדוע הצדיקים ממונם תביב עליהם יותר מגופם (סוטה דף י"ב) כי יש הרבה מצוות שאי אפשר לקיים בגוף לבד בלי ממון לשכור פועלים, כגון לבנות מקוה פה, ותלמוד תורה שם, ובית הכנסת במקום אחר. והצדיק, שכל מטרת חייו היא הפצת ידיעת ה' בעולם, מחבב את ממונו יותר מעצמו.

ומבואר בספר חסידים (סימן ס"א) דעל ידי נתינת צדקה לאיש כזה עוד מקלקלים, "טוב מלא כף נחת ממלוא חפנים עמל ורעות רוח". נחת רוח ליוצרם כי טוב מלא כף כשאדם נותן לעניים יראי ה' שירדו מנכסיהם, ממלא חפנים לעניים שאינם מהוגנים, אשר בהם עמל ורעות רוח. ולא עוד, אלא שנחשב לו לעון כשהוא נותן לפריצים, ונותן להם אתנני זנות ומקיים מורדין בהקב"ה בעולם. לפיכך יתפלל אדם להקב"ה לעולם שיזמין לו בני אדם מהוגנים".

ובמשנת חסידים הביא מגמרא בבא קמא ט"ז וסוכה מ"ט דבבני אדם שאינם מהוגנים אינו מקיים מצות צדקה כלל.

וכך לשון רש"י בסוכה (שם ד"ה שמא כל הבא וכו') "תלמוד לומר מה יקר, צריך לתת לב ולטרוח ולרדוף אחריה לפי שאינה מצויה תמיד לזכות בה למהוגנים", ע"כ.

והנה אם יש ת"ח הלומדים תורה ואין להם מה לאכול, ואין מפרנסים אותם, רק נותנים הממון לשאר דברים לבנות בית המדרש נאה, יצא שכרו בהפסדו, דקיום העולם הוא רק ע"י שמחזיקים לומדי תורה, כמו שאיתא במדרש איכה. ואם אין מחזיקין ידי לומדי תורה, מביאין חורבן לעולם ח"ו. ואמרו רז"ל במס' שבת (דף פ"ח) דהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם ישראל מקבלין את התורה הרי טוב ואתם מתקיימים ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובואו. וכל זה תלוי ביד מחזיק לומדי תורה כמו שאיתא במדרש איכה הנ"ל דמאוד קשה להחזיק התורה בלי ממון כמו שאיתא באבות אם אין קמח אין תורה.

ובכתובות דף קי"א אמרו שאין לאדם זכיה לקום לתחיית המתים אלא אם כן מהנה תלמידי חכמים מנכסיו. ובירושלמי סוטה (פ"ד ה"ד) אמרו: "ארור אשר לא יקים... אדם שלמד ושנה ולימד אחרים וקיים את התורה ויש בידו כח להחזיק ידי העוסק בתורה ולא החזיק, הרי הוא בכלל ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת", עכ"ל. הא לך שאפילו מי שהוא בעצמו לומד בשקידה נפלאה חייב לתמוך באחרים הלומדים. והיא כל תקותינו לעולם הבא (פסחים נ"ג, עיי"ש).

וברור שמבניני עצים ואבנים לא תבוא ישועה לישראל, רק אם יהיו בני אדם חיים הלומדים תורה בתוכם. ואלו הלומדים יכולים ללמוד גם במרתף, בצריף וכו' אם יהיה להם ובני ביתם מה לאכול. אבל לבנות בניני שיש והיכלות מרווחים, והלומדים עצמם מקבלים תמיכה חדשית מצומצמת אין זה "כבוד התורה" אלא "בזיון התורה". והני טפשאי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא (מכות כ"ב) ואינם יודעים שהלומדים הם ספרי תורה

חיים שיש לחבבם ולנשקם ולכבדם כל מה שיכולים.

ועיין נימוקי יוסף למגילה (דף ז' ע"א). ועיין רמב"ם בפרק אחרון מהלכות איסורי המזבח (הלכה י"א), וז"ל: **והוא הדין לכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב והמטיב שיהיה מן המובחר ומן הטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר כל חלב לה', עכ"ל.**

והנה כתיב (דניאל ד') וחטאך בצדקה פרוק, דע"י נתינת צדקה פודה האדם את עצמו מחטאיו.

ועיין בספה"ק תניא, אגרת התשובה פ"ג (דף צ"ב ע"ב) לענין הצומות על החטאים כו', שכתב שם, וז"ל: כל זה באדם חזק ובריא, שאין ריבוי הצומות מזיק לו כלל לבריאות גופו, וכמו בדורות הראשונים. אבל מי שריבוי הצומות מזיק לו, שאפשר שיוכל לבוא לידי חולי או מיחוש ח"ו, כמו בדורותינו אלה, אסור לו להרבות בתעניות כו'. אלא מאי תקנת"י כדכתיב וחטאך בצדקה פרוק כו'.

ובסוף הפרק שם (דף צ"ג ריש ע"ב): ולכן נהגו עכשיו כל החרדים לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה, מחמת חלישות הדור, דלא מצי לצעורי נפשם כולי האי.

וזהו כוונת הקרא: "והשיב את אשמו", אם האדם רוצה להשיב את אשמו ולפרוק א"ע מחטאיו, שהוא ע"י הצדקה, כמאה"כ וחטאך בצדקה פרוק, אז העצה לזה "בראשו", שילך להצדיק ולתלמידי חכמים רופאי נפשות (כדברי הצפנת פענח הנ"ל) שהוא בבחינת רא"ש בני ישראל, שילמדו אותו דרך התשובה, וגם באיזה אופן ולמי ליתן הצדקה, כי הם יודעים דבר זה כנ"ל, וע"י שיתן הצדקה באופן המועיל ויקיים מצות צדקה כראוי, יפרוק את חטאיו.

- ד -

וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן לו יהיה (ה-ט).

וצ"ב למה כתיב כאן בלשון "יקריבו", ובפסוק שלאחריו כתיב "יתן"? (ועי' רש"י ובעל הטורים).

ואפשר לומר בהקדם דברי המעיל צדקה (בשם ספר בית אהרן דף כ"ח) שמבאר שם שמי רוצה לעשות הצדקה כתקנה צריך שיוליך הצדקה אצל בתייהם. לכן אמר "הולך צדקות". וזל"ק (בסימן א' אות תק"ע):

בפסוק (ישעיה לג, טו) "הולך צדקות ודובר מישרים", ראוי להבין דהוה ליה למימר נותן צדקות, מאי הולך צדקות? ועוד מה שייכות יש לכל המדות אלו אל הצדקה? אמנם הכוונה לומר מי שיעשה הצדקה בכל המדות האלו, יזכה ויעשה הצדקה כתקונה ויזכה לעולם הזה ולעולם הבא. כמו שכתב הרמב"ם זכרוננו לברכה (פרק י' מהלכות מתנות עניים) שמונה מעלות יש בצדקה ואחד מהמעלות העליונות הוא שיוליך הצדקה עד ביתו של עני כדי שלא יבייש העני בשעה שנותן לו. וכך היו עושים חסידים הראשונים,

מוליכים המעות אצל בתייהם ומשליכים שם, כדי שלא יבושו (עיין כתובות סז:). לכן אמר הנביא, מי שרוצה לעשות הצדקה כתקונה צריך שיוליך הצדקה אצל בתייהם, לכן אמר הולך צדקה, עד כאן.

ופי' המעיל צדקה, [א"ה], יתכן ליישב ואמרו "הולך צדקות" על אופן אחר, דכדי שיזכה לכל המעלות צריך שישים כל מגמתו ומחשבתו על הצדקה, ובכל דבר ודבר שהולך לעשות מבקש אם יש שם לעשות צדקה, וזה "הולך צדקות", דבכל דבר ודבר שהולך מבקש לעשות צדקה.

עוד יש לומר "הולך צדקות", כל כך מרגיל את העם לעשות צדקה שהולך צדקות, שהצדקה הולכת מעצמה, על דרך (תהלים קיט, נט, וחז"ל ריש בחקותי) "ואשיבה רגלי אל עדותיך", עכ"ל.

ובזה יש לפרש חסד א-ל כל היום, שכל היום יחשוב לעשות צדקה וחסד.

ובזה יובן לשון הכתוב כאן, אשר "יקריבו" לכהן, שהתורה מלמדת אותנו שלא נחכה שהכהן או התלמיד חכם יבואו אלינו לקבל את הצדקה, רק אנו בעצמינו נלך אליהם ליתן להם הצדקה.

ובפסוק "הולך צדקות ודובר מישרים", שמביא המעיל צדקה, אפשר לפרש עוד, מי שהולך עם הצדקה [דהיינו שמביא אותו להת"ת] אז יהי "דובר מישרים", דהיינו שיתקבלו תפילותיו לאביו שבשמים, משום שאחד מג' דברים שמועילים לתשובה הוא צדקה, כמאמרנו: ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, ואנו אומרים בתפילה לר"ה הפותח שער לדופקי בתשובה. ופרשתי שאם אחד דופק בדלת ואומר רבונו של עולם אני רוצה לעשות תשובה, אז תיכף פותחין לו הדלת, וכמו כן הוא בצדקה כדכתיב והלך לפניך צדקיד, שהצדקה הולכת לפניו ופותחת שערי שמים כדי שיתקבלו תפילותיו, ואז "ודובר מישרים",

שתפילותיו נתקבלים ברחמים וברצון לפני אדון כל.

* * *

- ה -

איש אשר יתן לכהן לו יהיה (ה, י).

אפשר לומר שהכתוב מרמז אשר כל הכסף שניתן לאדם הוא בתורת שליחות ופקדון, והוא באמת שיך לכהן, והאדם מחזיק ממון כהן, וכל זה צריך לדעת, שלא יקשה לו ליתן ולהחזיק הני ברכי דרבנן דשלהי, וראש לכל דבר יחלוק מנה יפה לתלמיד חכם, ויזכור תמיד המוטל עליו כי ממונו הוא אצלו בתורת משכון מאת ה', כדי שבבוא העת ישתמש בממון זה לצורך הנכון, כידוע המעשה הנוראה שאירעה אצל זקיני הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זצוקללה"ה זי"ע ועכ"ל, דאחד מחסידיו בא לפניו והתאונן על מצבו הדחוק מאוד, אמר לו הצדיק: אתן לך מכתב לאחד מן האנשים שלי, והוא גביר עצום, שיתן לך על חשבוני מאתים רובלים. וכן עשה. העני קיבל את המכתב ונסע לאותו גביר, ולא גילה לו תיכף שיש לו מכתב מהצדיק, אך אמר לו סתם כי הוא בא עכשיו מאת הרבי, וקיבלו העשיר בסבר פנים יפות והזמינו להתארח אצלו.

כעבור ימים אחדים מסר את המכתב להעשיר. כשקרא העשיר את המכתב נתכרכמו פניו ואמר: איני יודע אילו חשבונות יש להרבי עמי, כי יצוה עלי לתת סך רב כזה על חשבוננו. אני יכול לתת לך איזה סכום, אבל מאתים רובל לא אתן. והאורח אמר כי לא יוכל לעבור את פי הרבי ולקבל פחות. סוף דבר, העני יצא מלפניו ריקם, נסע אל הצדיק וסיפר לו מה שקרה. אמר הצדיק: עתה אתן לך מכתב אחר לאיש אחר מאנ"ש, אבל הוא אינו עשיר כל כך ולכן אכתוב לו שיתן מאה רובלים. נסע העני לאותו חסיד ומסר לו את המכתב של הרבי. והחסיד בראותו מכתב מהרבי שמח מאוד

ואמר לו: אחי, שב נא בביתי כמה ימים עד אשר אמצא עצות להשיג לך את כל הסכום אשר יצוה עלי הרבי, וכן היה. אחרי ימים אחדים נתן בידו הסך מאה רובלים בלב שמח ובפנים שוחקות. והעני נסע שוב להרבי וסיפר לו מעשה החסיד.

כעבור זמן קצר החל מצבו של הגביר הראשון לרדת והלך הלוך וחסור מיום ליום, עד כי נתדלדל מאוד. עבר זמן ידוע והוא התרושש לגמרי, ובמשך הזמן הוכרח להיות הולך וסובב על פתחי נדיבים, והיה נודד ללחם. בדרך נדודיו בא לאפטא, ונזכר באותו מכתב של הרבי ומכל ההרפתקאות שעברו עליו, ולבו פעם בקרבו על אשר סירב למלא בקשת הצדיק, כי הבין שבשביל זה באו עליו הרעות והצרות. בא לחצר הצדיק וצעק ככרוכיא להכניסו אל הרבי, אבל הצדיק ציוה שלא יכניסוהו, והיה הולך ובוכה לילות כימים, עד אשר נתנו לו עצה כי יעמוד אצל חלון הרבי ויבכה. עשה כן, והצדיק שאל את מקורביו עליו, ואמרו לו שכבר הודה האיש על פשעו ומתחרט מאוד. אמר הצדיק: אם יש לו טענה עלי, אני מוכן לעמוד עמו לדין תורה. הושיב הרב בית דין, ואחד מהם היה הרב הצדיק ר' משה מסאווראן. טען הצדיק לפני הבית דין:

- מעשה שהיה כך היה. בבואי להעולם הזה מסר לי הקב"ה כמות של כסף וזהב הנצרכים לי לעבודתי, ואני חילקתי ופיזרתי אותם בין אנ"ש המסתופפים בצל קורת. כל רכוש האיש הזה שלי היה, וכשסירב ליתן על חשבוני מאתים רובלים, לקחתי את שלי ומסרתי להחסיד האחרון, שציית לדברי. ויצא פסק דין מהבית דין, שהאיש אינו יכול לתבוע את נכסיו בחזרה, כי לא לו הם, אך מזונות מגיע לו מצד רחמנות, אם יתחרט על מעשיו ויפייס את הצדיק. וכן היה. כל ימיו של האיש היתה לו פרנסה די מחייתו, אבל לא השאיר אחריו ברכה, והחסיד האחרון שציית למכתב הרבי נתעשר והיה גביר גדול כל ימיו.

דברי פרשת נשא תורה לא

המוסר השכל מהסיפור הוא: אם אין נותנים ממון כשנתבעים לצורך הזולת, לוקחים העשירות מהעשיר ונותנים זאת לאדם יותר מהימן.

ועפ"י עובדא זו אפשר לפרש הכתוב, "איש אשר יתן לכהן לו יהיה", דאם האדם רוצה להיות בבחינת "איש", ברום המעלה, שיהי לו עושר וכל טוב, יקיים "אשר יתן לכהן", כהן מרומז להצדיק שהוא כהן לא-ל עליון, שיתן כסף להצדיק כפי אשר יושת עליו, כי המפתחות בידם של הצדיקים כדברי הרה"ק מאפטא, ואז יזכה "לו יהי", שהעשירות תישאר אצלו לעולם ועד, בעולם הזה ובעולם הבא, שיהי אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא.

ועל דרך זה יש לבאר הכתוב בפרשתינו "ואיש את קדשיו לו יהיו", שידוע מספה"ק גודל חשיבות מצות הצדקה, שבכחה להפך הטבע ומזל האדם, כמ"ש ז"ל (מועד קטן כ"ח ע"א) אמר רבא חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא. ובתוסי' ד"ה אלא הקשו, הא דאמרו בסוף שבת (קנ"ו ע"א) אין מזל לישראל? ויש לומר דלפעמים משתנה על ידי מזל, כי הנהו דהתם, ופעמים שאין משתנה כדאמרינן בתענית (כ"ה ע"א) גבי רבי אלעזר בן פדת דא"ל ניחא לך דאחריב עלמא דאולי אבר"י בעידנא דמזוני עכ"ל. והמהרש"א בחידושי אגדות כתב דשם בתוסי' שבת יותר מפורש, דהיינו דאין מזל לישראל ורק על ידי זכות גדול משתנה כו' עיי"ש. ועיין חידושי הרש"ש שכתב ע"ד התוסי' הנ"ל, ויש לומר דלפעמים משתנה ע"י זכות המזל כצ"ל עיי"ש.

ובריטב"א מועד קטן שם כתב, חיי בני ומזוני. פי', תלת מילי נינהו: או חיי או בני או מזוני, כדמוכת שמעתין להדיא שהביא ראיה על שלשתן, אריכות ימי חיי ושיהיו לו בנים ושיהיו לו מזונות, לאו בזכותא תליא מילתא, פי' חס ושלוש שיהא תלוי במזל לגמרי, דקיימא לן אין מזל לישראל ובטלת

ברכות וקללות של תורה, כי חיי ובני ומזוני כללים הם לכל טובות העולם. אלא ה"ק דלאו בזכותא תליא לגמרי, דמזלא נמי איכא, אלא שזכות גדולה מבטלת המזל. וכולי עלמא לא חזי להכי אלא צדיק גמור שהוא למעלה, ולפיכך תרי צדיקי לא דמו בהא להדדי, כדמפרש ואזיל דמסייעא ליה מזלו, ומאן דאית ליה מזלא כיון דהוי בינוני שלא יפסיד מזלו סגי ליה בהכי, ומאן דלית ליה מזלא צריך זכויות גדולות, עכ"ל.

ועיין עוד קידושין דף פ"ב ע"א, רבי מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו שאין אומנות וכו' אלא הכל לפי זכותו, וכתבו התוס' ד"ה אלא, פ"י לפי מזלו דבני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא עכ"ל.

ובעיון יעקב כתב על דברי התוס' הנ"ל ועיין במועד קטן, ויש מפרשים דבזכות רב משתנה המזל. ועוד יש לומר דהכי קאמר בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא אלא במזל היינו כולם יחד, אבל כל חד וחד לחודיה תלוי בזכות. דוגמא לדבר דאמרינן לאו כל אדם זוכה לשתי שולחנות.

ועיין עוד בשבת דף קנ"ו ע"א, איתמר רבי חנינא אומר וכו' ויש מזל לישראל ר' יוחנן אמר אין מזל לישראל וכו' ואף רב סבר אין מזל לישראל, ופירש רש"י אין מזל לישראל, דע"י תפילה וזכות משתנה מזלו לטובה.

ובמאירי על גמרא מו"ק הנ"ל כתב וז"ל: ולעולם אל ימנע אדם עצמו מן הרחמים ומן התפילה, ויבין וידע שהתפילות והצדקות יכריחו המזל ומערכת התולדה בכל דבר. ואל יחוש למה שאמרו כאן בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא, כי הוא מאמר יחיד, לא יסבלוהו דרכי הדת בשום פנים.

ובספה"ק ראשית חכמה (שער האהבה פרק א' אות כ"ג) כתב: אמנם בנין הנשמה היא מצד החסד, שהיא בתו של אברהם אבינו, כדפירש רבי שמעון בר יוחאי בזוהר, ולכן

אברהם אבינו עליו השלום זכה אל החסד, מפני שלא חס על גופו ועל ממונו, שעל פי הטבע קשה לאדם למסור נפשו וגופו על קדושת השם, שהוא היפך הטבע והבשר מנגדו. וכן נתינת ממונו לצדקה, בפרט אם יפזר הרבה הרבה, ועושה היפך הטבע, מתקשר בחסד עכלה"ק שם.

ובשער התשובה (פרק ג' אות כ"ב) כתב, ועוד כי מהדברים הנזכרים קורעים גזר דינו של אדם, וכן אמרו במדרש (קהלת רבה ה', ו', ילקוט קהלת תתקע"א) על פסוק (קהלת ה', ו') כי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה, כי את האלקים ירא אמר רבי אם ראית חלומות קשים וחזיונות קשים והפוכים או שאתה מתיירא מהם, קפוץ לג' דברים ואתה ניצול, דאמר ר' יודא בשם ר' אליעזר: ג' דברים מבטלים גזירות רעות: תפלה, וצדקה ותשובה, ושלתם בפסוק אחד (דברי הימים ב' ז', י"ד) ויכנעי עמי, אשר נקרא שמי עליהם ויתפללו ויבקשו פני, וישובו מדרכיהם הרעים, ואני אשמע מן השמים ואסלח לחטאתם. ויתפללו - זו תפילה. ויבקשו פני - זו צדקה, הדא הוא דכתיב (תהלים י"ז, ט"ו) אני בצדק אחזה פניך. וישובו מדרכיהם הרעים זו תשובה. ואחר כן (דברי הימים ב', שם) "ואני אשמע מן השמים", ר' מונא אומר, אף התענית וכו' ר' חייא ור' יוסי אמרו אף שינוי השם ושינוי מעשה ושינוי מקום וכו', אמרו ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם, צדקה, צעקה, שינוי השם, ושינוי מעשה. צעקה, דכתיב (תהלים ק"ז, ו') "ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יוציאם". צדקה, דכתיב (משלי י', ב') "וצדקה תציל ממות". שינוי השם, דכתיב (יונה ג', י') "וירא האלקים את מעשיהם", ויש אומרים אף שינוי מקום, עיין שם עוד בראשית חכמה.

מכל אלו רואים אנו יסוד גדול, דאף שיש ענין המזל שכל אדם נולד בו, ובני חיי ומזוני במזל תליא מילתא, מ"מ ע"י שהאדם עושה כנגד טבעו שהוא אינו רוצה לתת צדקה, ומ"מ נותן (או שאר מצוות רבות), ע"י מהפך את המזל שלו

ובזכותם גדולים זוכה לבני חיי ומזוני רויחא.

וכתב בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פרשת משפטים) דיש שני סוגי אנשים, אחד המתנהג עפ"י הטבע שהוא גימטריא אלקים בחינת מלכות, סוג שני המתנהג למעלה מהטבע בחינת צדיק מושל ביראת אלקים, שהוא מבטל גזירות אלקים, וזה בחינת יוסף הצדיק. וכאשר אחד באחד יגשו (איוב מ"א, ע"י ב"ר פצ"ג) ונתחברו שני סוגים הנ"ל, נעשה הכל בחינה אחת כנודע כי זה כסא לזה, כאשר שמעתי ממורי הרבה מזה, כמו שמצינו שני אנשים שאחד נעשה לבוש וכסא לחבירו, כמו זה שמתנהג עפ"י המדריגה שהיא למעלה מהטבע, ומכל מקום כל צרכיו נעשה על פי בני אדם המתנהגים בטבע, אם כן נעשה זה כסא לזה, ובהתחברם אחד באחד יגשו נעשה הכל אחד, והבן, עכלה"ק (וע"י מה שכתבנו בד"ת פרשת בחוקותי).

ועיין בספה"ק זאת זכרון בפרשתינו (החדש דף י"א) שכתב בתוך דבריו: והנה יש דברים שצריכים מאד לקיום עולם, ואי אפשר בלעדם, תלה אותם הבורא ברוך הוא בעולם שנקרא ארך אנפין (עיין שערי אורה שער ו' דף עד.), כדי שלא תהיה מניעה ע"י שום חטא. והוא בני חיי ומזוני, שאינם תלויים בזכותא, אלא במזלא, שהוא בעולם שנקרא אריך אנפין. כי אי אפשר בלעדם שצריך לנו להתרבות כמו שנשבע לאבותינו (בראשית כב, יז). וכן הוא לצורך קיום העולם. ואחד מישראל נקרא עולם מלא (סנהדרין לז.), וכן חיי, וכן מזוני. ויש עולם שהבורא ברוך הוא נקרא בו זעיר אנפין. כי שם יועיל זכות גם כן, ולפעמים באותו עולם כביכול אין הפנים מאירים. וכשיש זכות, וכן יש עתים מסוגלים לזה, שמאיר השם יתברך מעולם אריך אנפין, על עולם הנקרא זעיר אנפין. ומאיר פניו ומקבלים אנו כל מיני שפע, ובתוכם בני חיי ומזוני (עיין שערי אורה שער י' דף ק: וקא.), וזה יש לומר, יאר ה' פניו אליך, עכ"ל.

ובהגהות זכרון בספר שם (אות י"א) ציין למאמר הספר

אות קצ"ה שכתב שם וז"ל, דהנה איתא בני חיי ומזוני, לא בזכותא תליא, כי אם במזלא. ידוע מה נקרא מזל, כמו ששמעתי "אין" מזל לישראל, מעולם הנעלם מאד, הנקרא "אין", בא מזל לישראל, השלשה הנ"ל. והנה ידוע שתלויים גם בזכותא, כמו שאיתא (רש"י פרשת לך, ר"ה טז): שזכות ארץ ישראל מועיל להוליד, וכן צדקה מצלת ממות (משלי י. ושבט קנו:), וכן מזוני, כמו שאיתא (גיטין ז.). הרואה שנכסים מתמוטטין יעשה בהם צדקה. אך פירוש, כמו שנראה לי, שראיתי ברש"י (שבט קנו. ד"ה אין מזל) פירש כן, לא בזכותא לבד, כי אם גם בלא זכותא, יכולין להמשיך משם בתפלה או בתורה, די לומר, עכ"ל.

ופירושו ששאר הדברים חוץ מבני כו', תלויים רק בזכות, היינו בעולם הזכות, ולא בעולם המזלא, ומי שאין לו זכות לא מקבל השפע ההוא. אבל בני וכו' תלויים גם בעולם המזלא, ושם פוסקין לו שם בני וכו', אך צריך להגיע קודם לשם, לעולם המזלא כמובא בשערי אורה (בתחילת שער י', דף ק.). שאם מגיע שם בתפלתו יכול לפעול שם בני וכו' בחנם, וכדלהלן. אך הבני וכו' תלויים בשניהם, גם במזלא, וגם בזכות, היינו שאם יש לו זכות, לא צריך להגיע לעולם המזלא, ולא גרוע מכל הדברים שתלוי בזכות, שאם יש לו זכות נותנים לו. כי מה שבני וכו' תלוי במזלא, זה לא לגריעותא שלא יהיה תלוי גם בזכות אפילו כשלא מגיע לעולם המזלא, אלא לטובה, שיכול לפעול אפילו בלא זכותים כשיגיע לשם, מה שאין כן בשאר דברים, ע"כ.

ובליקוטי תורה מהאריז"ל (פרשת תולדות) מובא וז"ל בקיצור, בני חיי ומזוני אינם בזכות שהם הגבורות כו', אלא במזלא כו'. כי הם צורך בעולם. אבל אם יבואנה על ידי הגבורות, היה נאבד העולם ח"ו. אבל שאר פרטים שאינו צורך כל כך, יבוא על ידי הזכות כו', עכ"ל.

ובזאת זכרון הנ"ל (פרשת תרומה) כתב עוד מענין זה, וז"ל: וזה יש לומר צדיק "חונן ונותן", כי המוכר אינו מוכר

"בעין יפה" (ב"ב סד.), מה שאין כן "נותן", "בעין יפה" נותן (ב"ב עא.), כי יש דברים תלויים בזכותא, וזה נקרא מוכר, (כי) בעד זכות קונה זה - מה שאין כן אלו שאינם תלויים בזכותא, הגם שאינם כדאים, זוכים, זה מיקרי "נותן", וזה צדיק חונן ונותן (תהלים לז, כא). וכמו שאיתא (בראשית מט, כב) בן פורת יוסף, "בן פורת" לשון "חן", עלי "עין", הגם מי שאינו כדאי מוצא "חן", וכמו שכתוב (שמות לג, יט) "וחנותי את אשר אחון אף על פי שאינו (כדאי) [הגון] (כי חן לשון חינם), וזה צדיק "חונן ונותן".

וזה טוב "עין" הוא "יבורך" (משלי כב, ט), פירוש "העין יפה וטוב" "מבורך" מלמעלה (מעתיקא) כנ"ל, כי "נתן מלחמו" - פירוש ממזלא גימטריא "לחם" - (נותן לאינו כדאי) "לדל", וכן (נתן מלחמו מרמז שמשפיע בני חיי ומזוני לדל וגם עבור זה יבורך, כי) "לחמו" הוא "מזוני" וגם "בני", כמו "הלחם" אשר הוא אוכל (בראשית לט, ו) (זה מזוני). וכן נמי על הלחם "יחיה" האדם, וכמו שכתוב (דברים ת, ג) לא על הלחם לבדו "יחיה", משמע שגם הלחם "מחיה" וזה ודאי, בלי זה וכו'. "ועין בינוני" אחד "מחמשים", הם "מחמשים" שערי בינה, כי שאר דברים כמו פרנסה יותר, ועושר יותר, וכן רפואה, וכן חכמה בינה דעת, והיישר מדותיו, יכולים להמשיך משם, מה שאין כן להמשיך שלא כדרך הטבע כלל, צריך מלמעלה להמשיך, "מעין יפה" כנ"ל, עכ"ל הנוגע לעניינו.

ובהגהות זכרון בספר שם (אות טי) כתב על זה, כי שאר דברים וכו' היינו להוסיף על השפע אפשר מעין בינוני, שאפשר להמשיך זה מבינה, וזה אחד מחמשים היינו מחמשים שערי בינה. אבל בני חיי ומזוני מתחילה שלט על פי טבע, זה צריך להמשיך מלמעלה מהמזל שהוא עין יפה, ע"כ.

ורואים מכל זה שאם מתנהג האדם למעלה מדרך הטבע דהיינו שנותן בעין יפה (אשר הטבע של האדם אינו ליתן בעין

יפה כנ"ל גם מהראשית חכמה ועוד), אז הקב"ה עוזר לו למעלה מדרך הטבע בעין יפה, וזהו מדה כנגד מדה, כמו שפ"י הבעל שם טוב הק' זי"ע מאמר דוד המע"ה (תהלים קכ"א) ה' צלו, כמו צל האדם, כעשיית האדם, כן הוא עשיית הצל, כך הקדוש ברוך הוא, במדה שהאדם נוהג עצמו, כך הקדוש ברוך הוא נוהג עם האדם במדה זו, ואם האדם הולך במדת גדלות, כך השם יתברך מתנהג עמו, ואם הליכותיו בעניות, אז גם השם יתברך מצמצם עצמו כביכול, על דרך שאמר הכתוב (ישעיה נ"ז) אשכון את דכא, וממלא רצונו. (מובא בספר מבשר צדק פרשת פינחס, ובספר קדושת לוי פרשת בשלח).

ובספר מעשה רוקח (פרשת כי תבא) כתב על גמרא דתענית (ב' ע"א) אמר רבי יוחנן שלשה מפתחות ביד הקב"ה: של חיים ושל גשמים ושל תחיית המתים. במערבא אמרי, אף של פרנסה וכו'. ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר להאי, אמר לך רבי יוחנן גשמים נמי היינו פרנסה. ויש לדקדק, דאם כן אמאי קא חשיב ליה במערבא בפני עצמו? ותו יש לדקדק קצת, האמר רבי יוחנן גופא שם בתענית (ט' ע"א) מטר בשביל יחיד דכתיב (דברים כח, יב) "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב", ופרנסה בשביל רבים דכתיב (שמות טז, ד): "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", ופירש"י מטר בשביל יחיד - שאם אין צריך מטר אלא לאדם אחד וכו' בא בזכותו, ופרנסה שפע טובה ומחיה אינו בא לעולם בשביל יחיד אלא בשביל רבים וכו'. הרי דרבי יוחנן גופא מחלק בין מטר לפרנסה, ואם כן אמאי לא קא חשיב להו הכא בתרתי?

ונראה ליישב, בהקדם דהמפרשים שמקשים על הא דאיתא בגמרא (מו"ק כ"ח ע"א) "בני חיי ומזונא לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא". הרי כל היעודים שבתורה (ויקרא כ"ו, ג') "אם בחקותי תלכו" והבטיחה התורה בני חיי ומזונא, דכתיב (דברים ז', י"ג): "ובירך פרי בטןך ופרי אדמתך" וכו'? ומתרצים ב' תירוצים: אחד, די שחילוק בין

יחיד לרבים, דביחיד לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא
[נותירוץ הב' מובא בספרים בשם הזוהר הקדוש דדוקא בחוץ
לארץ, אבל בארץ ישראל כתיב (דברים יא, יב) "ארץ אשר ה'
אלקין דורש אותה", ותליא בזכותיה].

ואמינא אנא, דב' התירוצים הם דבר אחד, דבארץ ישראל
אף בזכות יחיד נותנים לו בני חיי ומזוני, ובחו"ל דוקא
בזכות הרבים, אבל ביחיד במזלא תליא מילתא, ואיתא
בכמה דוכתי, שכל דבר שהוא לצורך הציבור הקב"ה עושה
בעצמו, אבל לצורך יחיד מוסרו לשלית, אבל ג' מפתחות אלו
לא מסרן לשלית ואף לצורך יחיד עושה בעצמו.

ובזה מבואר ומיושב, דעל מפתח של גשמים הביא ראייה
מפסוק "יפתח ה' לך וכו'", ולא הביא מפסוק "ונתתי
גשמיכם בעתם", ואיתא בילקוט (בחקותי תרעא, ספרי עקב
מב) "ונתתי" אני ולא שלית, אלא ודאי משום דפסוק "ונתתי
גשמיכם" נאמר בלשון רבים דכל הברכות והקללות שבתורת
כהנים נאמר בלשון רבים, ולזה אין צריך ראייה דכל צרכי
רבים נעשים ע"י הקב"ה בעצמו, ולכך מביא מפסוק "יפתח
ה' לך" וכו', להורות דאפילו ליחיד "יפתח ה'" בעצמו לך.

ובזה מיושב דרבי יוחנן לא קא חשיב מפתח של פרנסה,
דרבי יוחנן לטעמיה דאמר לקמן "פרנסה דוקא בשביל
רבים", כמו שפירש רש"י, אבל זכות יחיד לא מהני לפרנסה
לחוץ לארץ, ובשל רבים לא אצטריך לאשמועינן דכל צרכי
רבים עשה הקב"ה בעצמו. אבל במערבא דייקא דשם מהני
זכות יחיד גם לפרנסה כאשר בררנו, לכך שם גם "מפתח של
פרנסה דיחיד" הוא ביד הקב"ה בעצמו, ע"כ.

רואים אנו מדברי המעשה רוקח, כשאדם עושה איזה דבר
טוב בשביל צרכי רבים (כצדקה וכדומה) גדול שכרו
ומדרגתו, כשם שהוא עשה נגד הטבע כמו כן מתנהג הקב"ה
עמו למעלה מדרך הטבע ושכרו הרבה מאוד.

ויש להוסיף על זה דבאמת הוא מדה כנגד מדה, דבמדה

שאדם מודד מודדין לו (סוטה ח' ע"א), ועל כן בשכר שהוא עושה בשביל צורך רבים, הקב"ה מרבה אותו שיזכה לבחינות רבים בבני חיי ומזוני רויחי, שיהי לו שפע רב וכל טוב ברבי' סגיא, ודו"ק.

ולדרכינו הזה יבואר לן היטב מקראי קודש שהזכרנו בריש דברינו, ואיש את קדשיו, פי' מה שהאדם מקדיש לשמים, הן בעשיית מצוה הן בממון שנותן לצדקה לצורך הרבים, עי"ז מהפך אף את המזל והטבע, כי הזכות מהפך המזל ג"כ כמו שהארכנו לעיל מזה, ויזכה "לו יהיו" שיהיו לו השפעות מרובות בבני חיי ומזוני, וינחול שני עולמות, עוה"ז ועוה"ב.

וזהו גם כוונת הקרא איש אשר יתן לכהן, מה שנותנים להכהן שהוא בחינת הצדקה, "לו יהיה", יהיה לו בשכר זאת שכר טוב מרובה בלי שיעור וגבול, אף אם מזלו נגד, מ"מ בזכות גדול מהפך המזל כנ"ל.

* * *

- 1 -

איש איש כי תשטה אשתו וגו' ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרש וגו' (ה, יב).

פירש"י מה כתיב למעלה מן הענין ואיש את קדשיו לו יהיו, אם אתה מעכב מתנות הכהן חייך שתצטרך לבא אצלו להביא לו את הסוטה.

אולי אפשר לומר בביאור דברי רש"י ז"ל, עפ"י שביארנו למעלה (בפסוק והשיב את אשמו בראשו) שאפילו אם נותן צדקה צריך לדעת אם המקבל הוא ראוי והגון כי בלאו הכי אין הנתינה חשובה צדקה כלל. ורומז הכתוב דאף אם הישראל נותן המתנות לכהן, אך לא לראוי והגון, אז הוא ג"כ בבחינת "מעכב מתנות הכהן", וכמו שהבאנו לעיל (שם)

דברי הצפנת פענח (דף ק"ד ע"ד) בשם מורו הבעש"ט זי"ע בביאור משנה דאבות (פרק ה') ארבע מדות בנותני צדקה וכו', והקושיא מפורסמת איך הוא ארבע מדות, דמדה זו לא יתן ולא יתנו אחרים אינו מנותני צדקה. וכתב ותוכ"ד דאם אין לו דעת להכריע איזה דרך הטוב, ילך לתלמידי חכמים שהם רופאי הנפשות וכמו שכתב הרמב"ם (פרק ב' מהלכות דעות, עיי"ש). וזהו איש איש כי תשטה אשתו, שהוא החומר והגוף, שעל ידי נטו ושטה מדרך היושר, ואינו יודע באיזה דרך יבחר וכנ"ל, אז והביא וכו' אל הכהן, כהן לא-ל עליון, שהם התלמידי חכמים רופאי הנפשות, וזהו שכתב ולקח הכהן מים קדושים, הם דברי תורה, בכלי חרס, ר"ל להלביש במשל ומליצה, ויאמר לו תוכחת מוסר שיהיה לו רפואה על ידי מאזני שכלו הקדוש, אמנם אם יתגאה בזה שוב אין דבריו נשמעין, לכן עצה היעוצה מן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן וגו', רצונו לומר שיקח הכהן מדת השפלות כעפר שבקרקע המשכן ויתן אל המים של תורה ומוסר, ודפח"ח.

וביסוד הנ"ל אפשר לומר "שלא יתן ולא יתנו אחרים" הוא ג"כ מדה בנותני צדקה, אלא שאינה מדה ראויה, היינו: אם נותנים צדקה למקום שאין רוח חכמים נוחה מזה, לא נחשב לו הנותנה לצדקה כלל, "לא יתן", ולא עוד, אלא שהיות והוא אדם מפורסם בעשרו, וההמון מסתכלים על מעשיו ומחקים פעולותיו. וזהו "לא יתנו אחרים".

ישנם הרבה שחושבים למצוה רבה לתת לשיפוץ בית הכנסת, או הדלקת נרות, או לתת להכנסת כלה, ועל פי האמת נתינות אלו הם בתחתית הסולם של עדיפויות, כמאמרם (קהלת רבה י"א) "אם בקשת לעשות צדקה, עשה אותה עם עמלי תורה". וכך אמרו חז"ל (ירושלמי שקלים פ"ה ה"ד): "רבי חמא בר חנינא ורבי הושעיא הוו מטיילין באילין כנישתא דלוד, אמר ר' חמא לר' הושעיא "כמה ממון שקעו אבותיך כאן". אמר לו "כמה נפשות שקעו אבותיך

כאן!". לא הוה אית בר נש דילעון באורייתא?! "רבי אבון עבד אילין תרעייתא דסדרא רבא אתא ר' מנא לגביה אמר ליה חמי מאי עבדית (דהיינו לשאול אם עשה כדין) אמר לו, "וישכח ישראל עושהו ויבן היכלות" (הושע ח') לא הוה בר נש דילעון באורייתא?" (שתתן להם את הכסף, כדי שיוכלו ללמוד תורה?).

ובספר פלא יועץ (ערך חסד) תמה על בני אדם שנותנים כמה מעות על מצות פתיחת ההיכל או על הולכת ספר תורה וכדומה (או על מפטיר יונה ביום הכפורים), או להיות סנדק וכדומה שאינן לא מדאורייתא ולא מדברי סופרים רק חיוב מצוה ומנהגן של ישראל. ועל מצוות דאורייתא, כגון לעורר על תפילין כהלכתה או לקרב לבות ישראל לאביהן שבשמים, וכהנה עוברים עליהם בשאט נפש מבלי שים לב". וכעין זה מבואר באורחות צדיקים, (שער הציקנות) "ובמקום שאין ראוי לו להתנדב יהיה ציקן וכלי... וילמד האדם שלא יפזר לריק ושלא לצורך", ועל ידי נתינת צדקה למקום שאינו הגון לא די שלא מתוקן נשמתו ע"י מצוה הזו, אלא שעוד נתקלקל ביותר, כמבואר בליקוטי עצות (ערך צדקה ס"ק ל"ב), "צדקה הוא תיקון לפגם הברית. צריך ליזהר שלא ליתן לעני שאינו הגון כי על ידי זה נפגם יותר, רק לבקש מהשי"ת שיזכה לעניים מהוגנים".

מבואר מכל זה שהנותן צדקה לאיש כזה, שלא נצטוונו עליו לתת צדקה, מראה שכל מצוותיו בצדקה הן מתוך הנימוס וכבוד הבריות, ולא מפני צו ה', ולכן לא יקבל שכר גם על המקרים שנתן צדקה לבני אדם מהוגנים (סנהדרין ע"ו בענין השבת אבידה לגוי) ועוד עתיד ליתן את הדין, כי באותו כסף הלא היה יכול להחיות נפשות אומללים שהם מהוגנים ומגיע להם הצדקה.

וזהו פירוש "ואיש את קדשיו לו יהיו" היינו: מה שתומכים תלמידי חכמים או שאר צדקות, לו יהיה לעולם ועד, שזאת יקח לאחר מותו, לכן צריכים להזהר מאד בזה,

לתת רק לתלמידי חכמים ההגונים והראויים המקרבים לבית ישראל לתורה ומצות לאביהם שבשמים, כי אחרת יהיה בבחינת "לא יתן ולא יתנו אחרים", אפילו כשנותן עד בלי די, כנ"ל.

- ז -

יברכך ד' וישמרך (ו, כד). וברש"י, יברכך בממון וישמרך מן המזיקין.

אפשר לומר בהקדם הפסוק (משלי י') ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה, דהנה ידוע דנסיון הממון הוא נסיון גדול, ובעולם העליון יצטרך לתת דין וחשבון על כל פרוטה ופרוטה מה שעשה עמה, כמו שביארתי כבר במקום אחר בשם הרמב"ם והבעש"ט הק'. וממילא לאחר מאה ועשרים יצטער על העשירות שהיה לו כיון שיצטרך ליתן דו"ח על כל הנ"ל, לכן אמר יברכך ה', שאם הברכה היא מאת ה', אז יעזור לו השם שלא יבא ע"י הכסף לידי עצב. וזהו ג"כ הפשט וישמרך מן המזיקים כמו שהבאתי כבר לעיל שאם נותן כסף למקומות שאינו צריך, ממילא גונב הכסף הזה ומעלה בו מעל שמועיל בשליחותו של הקב"ה, והצדקה הזאת לא די שמזקת לו בעולם העליון רק ג"כ מזקת לו כאן בעוה"ז כמבואר בליקוטי עצות הנ"ל (ערך צדקה ס"ק ל"ב), "צדקה הוא תיקון לפגם הברית. צריך ליזהר שלא ליתן לעני שאינו הגון כי על ידי זה נפגם יותר, רק לבקש מהשי"ת שיזכה לעניים מהוגנים".

ובזה יבואר הפסוק, דהנה הרבה פעמים נותן האדם צדקה מחמת רחמנות שמרחם על האדם, או על בניו או על משפחתו, ולא מפני ציווי ה', ובזה מראה שכל מצוות צדקה שהוא מקיים הוא רק מתוך רחמנות וכבוד הבריות. ועל זה יש עצה, כשמבקשים צדקה הדבר הראשון שיהי לו ישוב הדעת ויחשוב מה שמוטל עליו מאת ה', אם צריך ליתן סכום גדול או קטן, וצריך לדעת החיובים המוטלים עליו. וראשית

דבר שיחשוב "ברכת ה'", שמה שיש לו מעות לחלק היא ברכת ה', שהקב"ה נתן לו ועשה אותו שליח לחלק ולזכות הרבים בממונו, ואז הקב"ה ישמור אותו מן המזיקין שיתן צדקה לעניים מהוגנים.

עוד אפשר לפרש, יברכך ה' וישמרך, ודרשו רבותינו ז"ל יברכך בממון, וישמרך מן המזיקין, והמדרש צריך ביאור. ומתרחץ הקב הישר (בפרק כה) על דרך משל, ששמעתי מן מעשה באדם אחד, שהיה לו עושר גדול, ואוצרות זהב וכסף בידו ואבנים טובות. והיה האיש ההוא קמצן גדול, שאין כמוהו בכל העולם; ואף ביום שני או ביום חמישי לא הלך לבית הכנסת, שהיה מתירא ליתן פרוטה לכיס של צדקה. רק חדא מצוה היה לו, והיא שעמדה לו להציל אותו מיום הדין, דינא רבא, וגם אחר כך נעשה ותרן גדול - כי האיש ההוא היה מוהל; ואם היתה מזדמנת לו מילה למול תינוק אחד - אף שהיה מביתו כמה פרסאות, היה הולך לשם לקיים מצות מילה, ולא היה נוטל שום שכר, הן מעשיר, הן מעני.

ויהי היום, בא אליו משחית אחד בדמות איש, ויאמר אליו: אשתי ילדה לי בן זכר, והברית מילה יהיה ביום פלוני; על כן אני מבקש מאתך, שתבוא אל הברית למול את בני, ותיכף הלך המוהל לביתו ולקח הסכין, שמל בו התינוק, עמו, וישב על העגלה לילך עם האיש המבקש מאתו למול את בנו, כי סבר, שזהו איש מבני-אדם, ולא ידע, שהיה אחד מן החיצוניים. והלכו שניהם יחד בעגלה; וכשהגיע אל היער, היה המזיק מוליך אותו בארץ אשר לא עבר בה איש, כי אם ארץ הרים, גבעות ומדבר זה שני ימים רצופים. ויהי ביום השלישי, היה מוליך אותו לביתו, והיה שם כמו כפר קטן, ערך עשרים בתים, אבל הבתים היו יפים מאד. וכשהובא לביתו, ראה המוהל, שהאיש בעל הבית הוא עשיר גדול, וכל טוב היה בביתו, בשר ודגים גדולים. ולקח הבעל הבית הסוס שלו ונתן ליד עבדו ליתן מספוא כפי דרך כל הארץ, ולא הרגיש המוהל, שהבעל-הברית הזה הוא שד ומזיק. ויהי

כאשר פנה הבעל-הבית לעסקיו, הלך המוהל לחדר, אשר היולדת שמה.

ויהי כראות היולדת את המוהל, שמחה שמחה גדולה, ותקרא לו לשלום, ומדברת אליו: בוא אלי, אדוני, ואני מגלה אותך סוד גדול. ואמרה דע, שבעלי הוא שד ומשחית, ואני, אני באה מזרע אנשים. כשהייתי קטנה, לקחו אותי השדים, ואני כאשר אבדתי, אבדתי אצלם, באשר שכל מעשיהם הוא הבל וריק ומעשה תעתועים. והנה אני מזהירה אותך למול את בני הנולד לי מהם, ועוד אני מזהירה אותך להציל את נפשך, שתהיה נזהר לבלתי לאכול שום מאכל ולשתות שום משקה, ולא ליקח שום מתנה לא מבעלי ולא משום אחד מהם. ויהי כאשר שמע המוהל הדבר הזה, חרד לבו ונתירא מאד.

ויהי לעת ערב באו הרבה אנשים ונשים מכפרים בסוסים ובעגלות בדמות אנשים, והיו כולן מזיקין ומשחיתים. והגיע זמן הסעודה, והפצירו באיש המוהל ליטול את ידיו ולישב עמם לסעודת מצוה. וימאן המוהל לאכול ולשתות, כי אמר: עיף אנכי מן הדרך. ולא אכל ושתה בלילה ההוא (שקורין "וויין-נאכט" או "וואך-נאכט"). ויהי ממחרת, וילכו אל בית-הכנסת ויתפללו שמה, והוכרח המוהל להתפלל ולשיר בקול "וכרות עמו הברית" כדרך המוהלים, ואחר התפלה היו מביאין את התינוק, ומל את התינוק כמנהג כל בית ישראל. ואחר-כך היה מבקש הסנדק כל הקהל, כמנהג המדינה, על יין-שרף ומיני מתיקה, שקורין "לעקוכין", והוכרח המוהל לילך אל הסנדק ולא אכל ולא שתה שמה באמרו שיש לו תענית חלום. ואחר חצי היום אמר הבעל-הבית: באשר שהמוהל הטריח את עצמו לילך יותר משתים-עשרה פרסאות למצות מילה, לכן בשבילו יהיה הסעודה בלילה אחר תעניתו. וכל כוונת הבעל-הבית היה, שיהנה המוהל מפתו ומפרנסתו, ואז יהיה לו שליטה עליו, ולא ידע מאומה, שאשתו גילתה, שהוא היה שד

ומשחית.

ויהי לעת ערב, היה סעודת ברית-מילה, ואף על פי כן לא אכל ושתה המוהל אתם, ואמר, שראשו ואיבריו כבדים עליו; והמה אכלו ושתו כל מעדני עולם. ויהי כטוב לבם ביין, אמר הבעל-הבית למוהל: קום ולך עמדי לחדר אחד! אז נתירא המוהל ואמר בדעתו, שהגיע זמן קצו למות. והלך עמו לחדר אחד, והראה לו בעל הבית כלים מכלים שונים, כלי כסף. ואחר כך היה מוליכו לחדר שני והראה כלי זהב ואמר לו, טול כלי אחד לזכרון! אמר לו המוהל יש לי כלים של זהב ושל כסף, ויש לי כל טוב שבעולם, כלים טובים ומרגליות, טבעות ואצעדים וענקים. אמר לו הבעל-הבית. טול טבעת אחד או כלי חפץ, שיקר הוא בעיניך! ועל כולם לא רצה המוהל ליקח, והשיב, שיש לו גם כן אבנים טובות ומרגליות לרוב.

אחר כך היה מוליך אותו לחדר אחד, שהיה מפתחות הרבה; סביב החדר היו תולין המפתחות במסמרות הרבה מאד. ויתמה האיש המוהל על הדבר הזה, וראה בעיניו כמדומה לו, שיש קישור מפתחות ביחד, כמו שיש לו בביתו לכל החדרים לכל הארגזים שלו. ושאל הבעל-הבית את המוהל ואמר לו, אדוני, הראיתך כל כך כלי כסף וזהב וכל כך אוצרות אבנים טובות, ולא היית מתמיה עליהם, ועל אוצר זה אתה מתמיה, שהוא רק ברזל, שהן המפתחות, שהיו כולם של ברזל!! והשיב לו המוהל: אני מתמיה על קישור זה של מפתחות, שהן דומין כולן לבתים ואוצרות וחדרים שלי כאשר יש לי בבית, והן תלויין פה במסמר זה!

ויאמר אליו הבעל-הבית: באשר שגמלת חסד עמדי והלכת עמי ערך שתים-עשרה פרסאות למול את בני, וראיתי שהי הוא אתך, שלא אכלת ולא שתית ולא לקחת מאומה מרשותי, לכן אני אגלה אותך, שאני הוא ראש הממונה של השדים, שהן ממונים על קצת אנשים, שהמה בטבעם קמצנים. אזי הוא מסור בידינו כל המפתחות שלהן, כדי

שלא יהא בהן כח ורשות לעשות בהן איזה צדקה וגמילות-חסד, ואף לעצמם אין רשות בידם להתענג לקנות איזה מאכל טוב או מיני מגדים. ובאשר שאתה גמלתני חסד גדול, קח הקישור של המפתחות הללו, ולא תירא. חי ה', שלא יארע לך שום רעה.

ויקח המוהל הקישור של מפתחות והלך בשמחה לביתו. ובבואו לביתו נהפך לבבו ונעשה לאיש אחר, ותיכף בנה בנין של אבנים, בית-הכנסת גדול ומפואר מאד, ועשה צדקה ופרנס את העניים, והיה מלביש הערומים, והפליא לעשות עד יום מותו, ונפטר בשם טוב.

ולפי זה נראה לי, דזהו כוונת המדרש רבה שהתחלנו: בברך ה' בממון, שיהיה לך ממון הרבה ואוצרות כסף וזהב. ואם תאמר מה הנאה יהיה לי באותן אוצרות כלי כסף וכלי זהב, באשר שהמפתחות יהיו מסורים ביד השדים ומזיקים? לזה אמר: וישמרך מן המזיקים, שלא יהיה המפתחות מסורים בידם. ואם כן אתה תשלוט במעשה ידיך ובהטובה אשר ייטיב ה' לך, תוכל מהם לעשות צדקה וגמילות חסדים. ונמצא מכל המובא לעיל שמי שהוא קמצן גדול, אזי הוא ברשות הסטרא אחרא - ביד המזיקים, ששורים על הממון, כנזכר לעיל, ומי שהוא ותרן אזי הוא מסטרא דקדושה. על כן יראה האדם שלא יהא קמצן יותר מדי כדי להכניס עצמו בקדושה, ויזכה גם כן לעולם הבא, אמן.

ולפי מה שכתבתי לעיל אפשר לפרש וישמרך מן המזיקין, עפ"י קב הישר הנ"ל שאם נותן צדקה למקום שאינו הגון אז הצדקה הזאת מזקת לו בזה ובבא, וזהו וישמרך מן המזיקין, שאתה תשלוט במעשה ידיך ולא המזיקים והשדים יהיו הבעלי בתים על המעות שלך. והרבה פעמים רואים שאחד שנותן הרבה צדקה לבסוף מפסיד ממון בהרבה מקומות, ולכאורה היה צריך להצליח יותר כפי שכתוב במשלי ברכת ה' היא תעשיר, וכל כמה שנותן היה צריך להצליח יותר. אך התשובה היא, שנתן למקומות שאינם

מהוגנים ולא קיים מצות הצדקה כהוגן כמו שכתב הפלא יועץ באות צדקה.

ועיי שנתן למקומות שאינם מהוגנים עפ"י התורה דהיינו: חייך קודמין, ענייך קודמין, עניי עירך קודמין וכו', כמפורש בש"ס ומדרשים, ועיי פלא יועץ (אות ד') שמבאר שבאמת יצר הממון הוא קשה כברזל, ועל כגון זה אמרו אדם ניכר בכיסו שאם בענין הממון ינצח את יצרו ויצא ידי חובתו מובטח לו שלא יחטא ויקיים כל דבר טוב, אך יצר לב האדם מתעה לו, ומראה לו כי רב מאד מחנהו, ושכבר יצא י"ח, ושחיי קודמין, ושהוא עושה צדקה בכל עת במה שזן בניו ובנותיו הקטנים עם הגדולים, כמארז"ל. אבל מי שהוא צדיק יבחן אם מביא כדי מעשר לצדקה ומה שזן בניו ובנותיו אינו עולה לחשבון אלא למאן דדחיקא ליה שעתא טובא כמפורש בפוסקים.

והנה בענין הצדקה יש ערכין כמפורש בדרז"ל, הם אמרו חייך קודמין, ענייך קודמין, עניי עירך קודמין, באופן שאין ראוי לאדם לצמצם הרבה מאד בהוצאת הבית שלא מדעת אנשי הבית כדי ליתן צדקה, שהם קודמין. ובכלל אומרם חייך קודמין הוא, שימכור קרקעות ומטלטלין ויכלכל את שיבתו, ויזכה נפשו לשכון כבוד באה"ק, ויטול חלק בראש לשלוח לעוה"ב מעדנים לנפשו, ואל יחוש כ"כ על בניו להניח להם כל חילו, כי אדם קרוב אצל עצמו, וחיי קודמים. ואם גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך. ואם ירחיב ה' את גבולו, אז פתוח יפתח את ידו כברכת ה' אשר נתן לו, אבל אם קצור קצרה ידו, חיי וחי בניו ביתו קודמין לכל אדם. ובכלל עניי עירך, כתבו המפרשים שהם עניי ארץ ישראל, שהם באמת עניי עירנו, עיר עוז לנו, ולכן נהגו כל בני הגולה ליתן לשלוחי ארץ ישראל אשריהם ישראל. (ואני אומר שבכלל ענייך הוא ליתן לתלמיד חכם, שהרי אמרו תלמיד חכם הכל כקרוביו. וידוע מעלת המהנה ת"ח מנכסיו, וכמארז"ל, אם בקשת לעשות צדקה, עשה אותה עם עמלי

תורה, שנאמר "אשריכם זורעי על כל מים", וכמה מצות עושה ביחד צדקה, מתזיק ביד לומדי התורה, מכבד התורה ולומדיה, מביא דורון לתלמיד חכם, שהוא כמקריב בכורים, עושה צדקה עם בני אדם המהוגנים, עכתי"ד.

ועפ"י הנ"ל אפ"ל כוונת הכתוב, ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה, שאם ה' עוזר לאחד לחלק צדקה לעניים מהוגנים, אז הסימן הוא שהוא נותן את זה בשמחה, כי אצל ברכת ה' כתיב ולא יוסיף עצב עמה, רק הכל נותן בשמחה ולא רק שנותן את הכסף בשמחה, כי אם שמתזק ג"כ את הת"ח ושואל אותו במה יכול לעזור לו חוץ מהממון כמו שהחפץ חיים מבאר באריכות בהלכות צדקה וחסד. עיי"ש.

ולכל זה יכול לזכות ע"י שברכת ה' היא תעשיר שיברך את ה' בכל עת, וידע שהכל הוא מאת ה', אז היא תעשיר, ועי"ז יזכה לעשירות.

- ח -

**ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם (ו' כד, כז).
ומקודם כתיב יברך ה' וישמרך.**

יש לדקדק, א. המשך הפסוקים, ב. במדרש איתא יברך ה' בממון, עוד דרשו יברך בבנים ובבנות, וצ"ב השייכות. רש"י פירש יברך ה' בממון וישמרך מן המזיקין, צ"ב למה דוקא כשיש לו ממון צריך ליזהר מן המזיקין, ואם אין לו ממון אז אינו צריך שמירה מן המזיקין (ועיין רש"י).

ואפ"ל, בפסוק "ושמו את שמי על בני ישראל", שאם יחשבו בכל עת ורגע "שמי", שם הוי' ב"ה, וידעו שהכל מאת ה', אז יהי ממילא ואני אברכם, כי ידוע ששם הוי' הוא שם הרחמים, ותחשבו כל פעם שם הוי' כנ"ל, ואז יהי יברך ה', כי הקב"ה משלם מדה כנגד מדה, דע"י שאתה חושב תמיד אודות הקב"ה, מדה כנגד מדה הקב"ה חושב תמיד אודותך, להחיותך ולהיטיב עמך.

ובזה יבואר ג"כ המשך המדרש, שייכות ממון לבנים ובנות, ראשית שאם הוא עשיר ואין לו בנים רח"ל, אין לו הנאה מספקת מהעשירות, כי מה יש לו מכל עשרו אם איש אחר יירשנו, לכן כתיב אחר יברכך ה' בממון, יברכך בבנים ובבנות, כמ"ש (משלי י') ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה, דהיינו שברכת הממון תהי' בשלימות, אכ"ר.

פרשת בהעלותך

- א -

**וידבר ה' אל משה לאמור, דבר אל אהרן ואמרת אליו
בהעלותך את הנרות וגו' (ח, א-ב)**

- א -

ובזוהר הקדוש (דף קמ"ט ע"א) תא חזי, בשעתא דכהנא אתכוון לאדלקא בוצינין לתתא, והוה קריב קטורת בוסמין, בההוא שעתא כדין בוצינין עלאין נהרין, ואתקטר כולא כחדא, וחדו וחדוותא אשתכח בכולהו עלמין, הה"ד (משלי כ"ז) **שמן וקטורת ישמח לב**, וע"ד בהעלותך את הנרות".

חזינן מזה דהנרות (ששמן) והקטורת הם ענין אחד, וכמו שיתבאר להלן.

וצ"ב לשון הזוה"ק **לאדלקא בוצינין דלתתא, והוה קריב קטורת בוסמין, בההוא שעתא כדין בוצינין עלאין נהרין**, מהו הענין בזה שמזכיר לתתא וגם עלאין.

עוד איתא בזוהר הקדוש פרשה זו (חלק ד' דף קנ"א עמוד א' ועמוד ב') וז"ל: תא חזי,² מדבחא תריסר נשיאין הוו

(א) ובפירוש הסולם כתב וזה לשונו: תא חזי בשעתא דכהנא וכו', בוא וראה בשעה שהכהן נתכוון להדליק נרות למטה והיה מקריב קטורת הסמים, אז באותה שעה מאירים נרות עליונים, שהם הספירות, ונקשר הכל יחד ושמחה וחדוה נמצאים בכל העולמות, זה שאמר **שמן וקטורת ישמח לב**. וע"כ כתוב בהעלותך את הנרות, ע"כ.

(ב) ובפירוש הסולם שם כתב וזה לשונו: "תא חזי מדבחא תריסר וכו' רוא

לחנכא ליה ולא תקנא ליה. והא אוקמוה, תריסר אינון שבטין, לארבעא סטרין ארבעה דגלים, וכלהו תריסר. וכולא כגונא דלעילא, מנרתא אתמני בשבעה בוצינין לאדלקא על ידא דכהנא, וכולא כגונא דלעילא, ומנרתא על את קימא, ובנסא אתעבידתא. והא אוקמוה בעובדא דמנרתא, ומדבתא פנימאה, ומנרתא,^ג קימי כחדא לחדותא דכולא, דכתיב

מעלה, כנגד ז"א המאיר לחג"ת נהי"מ דמלכות והמנורה על אות עומדת ובנס נעשית שהיתה נעשית מאליה, וכבר העמידוהו במעשה המנורה".

ג) "ומזבח פנימאה ומנרתא וכו'. מזבח הפנימי והמנורה, עומדים יחד לשמחת הכל, שכתוב שמן וקטרת ישמח לב. ששמן הוא המנורה, דהיינו המלכות המקבלת מחכמה. וקטרת הוא המזבח הפנימי, והעמדנו כי ב' מזבחות היו. אחד פנימי של הכל, שהוא מזבח הקטרת, וזה עומד לשמחה. והוא כנגד בינה. ואחד לחוץ דהיינו מזבח החיצון, העומד להקריב קרבנות, שהוא כנגד מלכות. וממזבח הפנימי, שהיא כנגד הבינה, יוצא שפע לזה שמבחוץ, שהוא מלכות. ומי שרואה ומסתכל יודע חכמה העליונה שסוד הדבר אדניי הוי"ה, כי מזבח הפנימי היא הוי"ה, בינה. והחיצון אדניי מלכות. ועיי' לא נקרב קטרת אלא בשעה שנמצא שמן (כנ"ל אות כ"ב) שה"ס יחוד אחד חו"ב".

ועיין בזוה"ק לעיל (דף קמ"ט עמוד ב' ודף ק"נ עמוד א') וז"ל: פתח רבי יוסי ואמר, בהעלותך את הנרות, בהעלותך ממש, באדלקותך, דהא כחדא אתעביד על ידא דכהנא תרין פולחנין, דאינו קשורא חדא, ומאן אינון, שמן וקטרת, דכתיב שמן וקטרת ישמח לב, דכתיב והקטיר עליו אהרן וגו', וכתוב ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה. מאי שנא הכא בהטיבו, ומאי שנא התם ובהעלות. אמר ר' יהודה, כולה חד מלה.

ובפירוש הסולם שם: פתח ר' יוסי ואמר, בהעלותך את הנרות. פירוש בהעלותך ממש, דהיינו בהדלקתך. כי נעשה ע"י הכהן ב' עבודות שהם קשר אחד, ומי הם, שמן וקטרת, שה"ס חו"ב, כמ"ש שמן וקטרת ישמח לב, שכתוב והקטיר עליו אהרן וגו' בהטיבו את הנרות יקטירנה, וכתוב ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה. שואל, מה השינוי שכתוב כאן בהטיבו, ומה השינוי שכתוב שם ובהעלות. אמר רבי יהודה הטבה והעלאה, הכל הוא דבר אחד, כי הטבה היא כמו הדלקה.

ועיין בגמרא יומא (דף י"ד ע"ב, ודף ט"ו ע"א) שהקטרת ונרות כחדא אזלין, כמבואר בכתוב (שמות ל' ז') בהטיבו את הנרות יקטירנה, ובין בערב ובין בבוקר היו שתי מצוות אלו זה אחר זה, עיי"ש.

ועיין בספר תכלת מרדכי להגאון מהרש"ם מברעזאן זצ"ל (פרשת תצוה, אות ח') שכתב על פסוק והקטיר עליו אהרן וגו' בהטיבו את הנרות וגו'

(משלי כז ט) שמן וקטרת ישמח לב. ואוקימנא דתרי מדבתן הוו. חד פנימאה דכולא, והאי קימא לחדותא. וחד לבר, לקרבא קרבנין. ומהאי פנימאה נפיק להאי דלבר, ומאן דחמי ויסתכל ינדע חכמתא עלאה, רזא דמלה אדניי ה', ועל דא לא אתקרב קטרתא אלא בשעתא דשמן אשתכח. אשכחנא בספרא דשלמה מלכא, **קטרת הוא לחדזה ולסלקא**

ובהעלות אהרן את הנרות וגו', וז"ל: יש להבין מה שייכת הקטורת עם הנרות. ויש לומר דהנה ענין הקטורת שמעורב גם חלבנה, להורות לצרף עמנו פושעי ישראל כדאינתא בש"ס דכריתות ורש"י פרשת תשא, ולכן היה שוחק היטב הדק דבלח בלח יש בילה וכו' וכן לפעמים ע"י ההערכה נגד פושעי ישראל נחשבים לצדיקים, לכן צייתה התורה לכלול א"ע עמהם ולכן **הקטורת עם הדלקת הנרות משולבים זה עם זה** וכו'. גם יש לומר לפמ"ש במק"א לבאר מה שאמרו בשבת דף ל"א שאמר גר לשמאי גירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין, והלל אמר ליה מה דסני עלך לחברך לא תעבד ואידך פירושא זיל גמור, כי מהנמנע שיקיים איש אחד כל התורה כולה זולת על ידי התחברות עם כל ישראל או ע"י לימוד התורה דכל העוסק בתורת עולה וכו', וזהו שדחפו שמאי באמת הבנין ורמוז לו כי כמו שבהבנין האבנים והטיט והחול והמים וצרורות קטנים ע"י החיבור נחשבו כולם, וכן ע"י אגודה עם הת"ת. וז"ש תלמידי חכמים מרבים שלום וכו' אל תקרא בניך אלא בוניך, והלל א"ל בפירוש שיקיים ואהבת לרעך כמוך, ואופן ב' זיל גמור **שהוא ע"י לימוד התורה וענין הקטורת רומז על התחברות והמנוחה רומז לתורה**, כי נר מצוה ותורה אור, ובאמת כי גם ההתחברות אין בו תועלת זולת אם הוא בדרך התורה, כי פיזור לרשעים נאה להם ונאה לעולם, ולכן הדלקת הנרות והקטורת שניהם כאחד טובים ומשולבים זה בזה, עכ"ל.

(ד) "אשכחנא בספרא דשלמה וכו'. מצאתי בספרו של שלמה המלך, שהקטרת היא, לשמחה ולהעביר המות, מהו הטעם, הוא, משום שהדין נמצא ממזבח החיצון, שהוא מלכות. והשמחה והחדוה וקשר הוא הם ממזבח הפנימי, שכל שמחה עומדת בו, שהוא בינה. וכשזה נתעורר, דהיינו הפנימי, כל דין מסתלק מזה, מן החיצון, ואינו יכול לעשות דין. ומשום זה קטרת שה"ס הפנימי, עומדת לבטל המצות, כי כשהפנימי שה"ס בינה, מתעוררת ע"י הקטרת, אין החיצון, שהוא המלכות, יכולה לעשות דין. וע"כ קטרת הוא קשר הכל, והוא נקרב במזבח הפנימי, שכל שמחה נמצא בו. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב, ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר".

מותנא. מאי טעמא, בגין דדינא מהאי דלבר אשתכח, וחדותא וחדו וקשורא דנהירו, מההוא פנימאה דכל חידו ביה קימא. וכד האי אתער, כל דינא אסתלק מהאי, ולא יכיל למעבד דינא. ובגין כך קטרת קימא לבטלא מותנא. ועל דא קטרת קשירו הוא דכולא, ודא אתקריב בההוא פנימאה. זכאין אינון ישראל בעלמא דין ובעלמא דאתי, עליהו כתיב (ישעיה מט, ג) ויאמר לי עבדי אתה ישראל וגו'.

- ב -

ונראה לבאר קצת דברי הזוה"ק שכתב דהקטורת הוא לשמחה, שמן וקטרת ישמח לב.

א) צ"ב מהו ענין השמחה של הקטורת.

ב) גם מה שכתב דהקטורת קשירו הוא דכולא, שהקטורת הוא קשר הכל, מאי בעי בזה, ומהו הענין בזה שהוא "קשר הכל".

ג) גם מ"ש דקטורת הוא על מזבח הפנימי ולא על מזבח החיצון, מאי בעי בזה.

ד) עוד צ"ב מ"ש זכאין אינון ישראל בעלמא דין ובעלמא דאתי, מדוע אמר מימרא זו דוקא גבי ענין קטורת.

ה) גם צ"ב הסיום שמביא הזוה"ק וז"ל, עליהם כתוב ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך יתפאר, מדוע מתפאר דוקא במה שהם מקריבים קטורת, ולא מצינו כלשון הזה בשאר קרבנות או בשאר מצוות.

ו) עוד צ"ב הלשון ויאמר לי עבדי אתה, מדוע נקט לשון עבדיי.

- ג -

ולבאר הכל בחדא מחתא, ובענין הקטורת בכלליותו, נקדים מה שכתבו בספרים הקדושים מענין הקטורת, שהוא סגולה בדוקה לומר פרשת הקטורת בכל יום, ועיי"ז

מתבטלים כל הדינים.

ובזהר הקדוש (פרשת וירא דף ק' ע"ב) במדרש הנעלם איתא וז"ל בעידנא דיארע מותנא בבני אנשא קיימא אתגור וכרוזא אעבר על כל חילא דשמיא דאי ייעלון בנוהי בארעא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ויימרון ברעות נפשא ולבא עניינא דקטורת בוסמין דהוו להו לישראל דיתבטל מותנא מנייהו כו', עכ"ל.

וברעיא מהימנא פרשת פנחס (דף רכ"ד ע"א) כתב וז"ל ולית דבטיל מותנא בעלמא כקטורת כו' מאן דיימא פיטום הקטורת בתר תהלה לדוד בטיל מותנא מביתא עכ"ל, עיי"ש.

ועיין בכסא מלך בהקדמה לתיקונים (דף ח' ע"ב) שכתב גם כן דמי שאומר פיטום הקטורת" בכוונה' אחר תהלה לדוד, מתיש כח הס"מ ומסיר כל חיותו ואפילו נמסר גזר דין בידו להמיתו או לאחד מבני ביתו ח"ו מבטל הגזר דין בכח פיטום הקטורת, עיי"ש.

- ד -

וכדאי להעתיק מלשון הזהר הקדוש בפרשת ויקהל, שמאריך בענין אמירת פרשת הקטורת בכל יום, וגודל הסגולה הטמונה בזה לכל מילי דמיטב, וזה לשון קדשו:
"סימנא דא אתמסר בידנא' די בכל אתר דקאמרי בכוונה

(ה) עיין באר היטב או"ח סימן נ' ס"ק ה', שכתב וז"ל: וכתב שלי"ה כשאומר איזהו מקומן או במה מדליקין או פיטום הקטורת יעשה קול ניגון דמשניות, עיי"ש.

(ו) עיין מ"ש בכוונת הקטורת בשער הכוונות דף י"ג ע"א.

(ז) ובספר אור יקר להרמ"ק זי"ע כתב: הענין הוא שיש בזה שלש כתות, כת אחת שאינה אומרת קטורת כלל, וכת אחת שאומרת קטורת בלי כוונה, וכת שלישית האומרים קטורת בכוונה ובתשובה. כת אחת שאינם אומרים קטורת כלל, הם נענשים שהדינים שורים עליהם וכמה מיני מיתות מתרבים בהם ועמים אחרים שולטים עליהם. כת השניה שאומרים קטורת בלא כוונה, הם נצולים מעונשים הנ"ל מהקטורת עצמו, אמנם כיון שאין

אומרים אותו בכוונה אינם ניצולים מדינים אחרים. וכת' שלישית האומרים קטורת בכוונה ובתשובה, הם זוכים להנצל מכל הדברים הרעים שבעולם ומכל פגעים רעים ומהרהורים רעים ומדינים קשים וממיתה ולא יוזק כל אותו היום כלל, עיי"ש.

ועפ"י יש ליישב המנהג שיש אומרים בקדיש הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו, ונשאלתי על זה מאיש אחד, מהו הכוונה בזה שיש אומרים תיבת ברחמיו, מה שייד זה לקדיש. וכן הוא באמת נוסחת הרמב"ם ובסידורי הספרדים, "הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו" וגו' בכל הקדישים, וכן לאחר תפילת שמונה עשרה. ובנוסחת אשכנז ליתא, ומנהג קהלות פולין לומר כך בקדיש דרבנן לחוד. וכתב בפי' עמק ברכה על סידור התפילה, דאפשר שמוסיפין זה עפ"י מה שאמרו ז"ל (שלהי מסכת סוטה) דעלמא קאי איהא שמיה רבא דאגדתא, לפי שמשחרב בית המקדש אין לך יום שאין קללתו מרובה מתבירו, להכי מזכירין מדת הרחמים, עיי"ש.

ולדרכנו כיון שעיי הקטורת מבטלים מדת הדין ומעוררים מדת הרחמים על ישראל, מובן שפיר מדוע אומרים בקדיש תיבת ברחמיו, דכיון דאמרו קודם לכן את פטום הקטורת, (הן בקדיש שלפני הודו, והן בקדיש שלאחר התפילה) עיי' אומרים הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו, דבזכות הקטורת מצפים אנו שיתעוררו עלינו רחמיו יתברך. וכן לפי מה שהבאנו להלן מספרים דיש לומר קטורת גם בערבית, מובן שפיר שאומרים גם בערבית הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו וכו'.

ועיין בספה"ק פלא יועץ אות ק' - קרבנות, שכתב וז"ל: ידוע כמה מאמרי רז"ל שאמרו שקריאת הקרבנות חשוב מאד לפני המקום ומעלה עליהם כאלו נבנה מקדש בימיהם וכאלו הקריבו כל הקרבנות, וכן בזוה"ק הפליגו מאד בשבח המגיע ללומד סדר מעשה הקרבנות וסדר פטום הקטרת וכו', עין רואה גודל תועלת לימוד הקרבנות וסדר פטום הקטרת, ואשריהם ישראל כולם לומדים פרשת הקרבנות וסדר פטום הקטרת וסדר המערכה ופרק איזהו מקומן, ויש שקוראין כל פרשיות הקרבנות, אבל דא עקא דלשון הזוה"ק דייק וקאמר ויכוין בהו ושווי לביה ורעותיה בהו נראה שהקורא בלי כוונת הלב לא ישיג התועלות הנזכרים בזוה"ק, וראוי והגון להתחזק ללמד סדר הקרבנות וסדר פטום הקטרת בכוונה ורעותא דליבא לעשות נ"ר ליוצרנו המשלם שכר טוב לעושי רצונו וכו' עיי"ש.

ובספה"ק קב הישר (פרק נ"ט) כתב וז"ל: והנה בזמן שבית המקדש היה קים, האדם היה מביא קרבן ומתודה עליו בצירוף התשובה, ואחר כך נשחט הקרבן, ונזרק דמו של הקרבן, וחלבו נקרב. זה היה תמורת גופו ואיבריו, אשר חטאו ונתחייבו מיתה וקרבן, זה היה תיקונם. ועכשיו האמירה היא במקום קרבן, כמו שאמר הכתוב ונשלמה פרים שפתינו. ועל ידי זה - כתב

ורעותא דלבא עובדא דקטרת, דלא שלטא מותנא בההוא אתר ולא נתזק ולא יכלין שאר עמין לשלטאה על ההוא אתר."

"תא חזי" האי מאן דדינא רדיף אבתריה, אצטריך להאי

הרב מהר"ם הבבלי - שבאמירת פרשת הקרבנות יכוון האדם שהאותיות הכתובות לפניו הם דמיון גוף הקרבן, והנקודות המנענעות את התיבה הוא הנפש של הקרבן, ועל ידי כן יחשוב כאילו הקריב קרבן על גבי המזבח. ואל יהא קל בעיניך אמירת פרשת הקרבן בכל יום, כי בכל יום ויום בבוקר מתעורר חיצוני אחד הנקרא תולע, והוא מתחיל לקטרג על העבירות שעשו ישראל בלילה, ובהקרבנות תמיד של שחרית, היו מחלישין ומתישין את כחו. ואל זה יכוון באמרו פרשת תמיד: עולת תמיד, העשויה בהר סיני (רי"ל "עולת" הוא אותיות "תולע" בהיפוך אתוון). וכל המתגאה הוא נותן כח וחיזוק לזה החיצוני, וכל ההולך בעונה, שהוא דוגמת הקרבן, כמו שאמר הכתוב לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה. בתפילתו הוא מתיש כחו, ועל זה אמר דוד המלך: ואנכי תולעת ולא איש.

והכלל - כי אמירת פרשת הקרבנות היא ענין גדול, **ובפרט ענין פרשת קטורת הוא ענין גדול וחשוב מאוד**, כמו שכתוב בזהר פרשת וירא רבי אחא הוי אזיל לכפר טרשא וכו'.

לכן צריך האדם לומר גם כן פרשת קטורת וברייתא "פיטום הקטורת" בכל יום, כי הוא תועלת גדול. וכל מי שמתפלל בכוונה, תקובל תפילתו, והקדוש ברוך הוא יעשה רצונו למלאות שאלתו הטובה, אמון, עכ"ד ספה"ק קב הישר שם.

והאריז"ל בשער הכוונות (דרוש ג' מדרושי תפלת השחר (דף י"ג) כתב, כי י"א סמני הקטורת הם בחינת עשר ספירות דעשיה, והנה יש עשר ספירות דקליפה ועוד כח אחד קדוש המחיה אותם הרי הם י"א, ועל ידי הי"א סמנים אנו מסלקין משם אותו כח קדוש המחיה אותם ואחר כך אנו ממיתין את העשר קליפות. כי אחר שהקדושה והחיות מסתלק מהם לכן אז הם נשארים מתים, וזה סוד למה הקטורת מכפר על הנגף ומבטלה, והטעם הוא כי הקטורת על ידי שממית את (הקליפות על ידי זה נחלש כח המלאך המות), על ידי זה אין בו כח להמית, עיי"ש.

(ח) ועל זה כתב באור יקר, דקטורת היא לשון קשר, והענין הוא כי על ידי הקטורת נעשה ג' פעולות, ראשונה היא קושרת השטן ואוסרתו וכופה אותו, שנית מתייחדת ונקשרת המלכות למעלה, שלישית היא עולה וקושרת כל הקשרים בסוד התעוררות העולה ממנה, עיי"ש.

קטרת ו**לאתבא קמי מאריה**^ט, דהא סיועא איהו לאסתלקא דינן מניה ובהאי ודאי מסתלקין מיניה אי הוא רגילא בהאי לאדכרא תרין זמנן ביומא, בצפרא וברמשא, דכתיב (שמות ל', ז') קטרת סמים בבקר בבקר, וכתיב (שם שם, ח') בין הערבים יקטירנה, **ודא איהו קיומא דעלמא תדיר**^י, דכתיב

(ט) ועל מה שכתב בזוה"ק ו**לאתבא קמי מאריה** וכו', כתב באור יקר, אם יעשה תשובה הוא סיוע לדחות הדין, אמנם בלא תשובה אוי לו שדוחה הדינים והיסורים (בעולם הזה) והכל מזומן לו לעולם הבא, עיי"ש.

(י) ובסידור צלותא דאברהם, בפירוש שירותא דצלותא, הביא שבטור אורח חיים סימן רל"ז מובא בשם רב עמרם גאון (כך נראה ממרוצת הלשון שם) לאומרה במעריב, וז"ל: וכתב עוד שבערב אחר שגומרים תפלת ערבית, נוהגין לומר פטום הקטורת שאומרים אותו זכר למקדש, וקטורת היה גם בערב, ע"כ. וכתב שם בשירותא דצלותא, דהאמנם בסדר רב עמרם גאון שלפנינו לא מצא זאת, לא בדפוס ורשה ולא של ירושלים. המנהג מובא גם במחזור ויטרי עמוד עט, בספר המנהיג בתפלת הערב אות פ"ג וכן בארחות חיים בדין תפלת ערבית אות ט' בשם יש מקומות, אבל מנהג ספרד הוא לאומרו רק בשחרית וכן במנחה, ויסודו בקבלת אריז"ל, שקבעה מקומה אחרי פרשת התמיד, כמובא בבאר היטב לשו"ע שם אות ב'.

ועיין על ענין אחד עשר סמני קטורת בעץ החיים חלק א' עמוד קס"ד, בהיכל נקודים שער המלכים פרק י', עיי"ש היטב.

ולענין קביעת מקומה: הבאר היטב שם אות ב' מביא בשם האריז"ל לומר פיטום הקטורת אחרי פרשת התמיד, וזהו מנהגנו, מנהג ספרד, וכך סודר בסידור רמ"ק, ולכן צידד בשירי כנסת הגדולה לסימן רל"ד הכותב: נוהגין אנו לומר פטום אחרי פרשת התמיד קודם אשרי, ומנהג נכון. וכ"כ הרד"א בשם הר"י בקיצור של"ה (עמוד ע"ט ב') שמביא בשם ספר י"ח ערך תשובה סימן ע"ב, לומר אשרי קודם ואח"כ פ' התמיד ופטום הקטורת. בסדר היום, במנהגי מהר"י טירנו ובמטה משה מתחילים את הסדר באשרי, ללא הזכרת הפרשה והברייתא, בקצת סידורי אשכנז סודרה רק פרשת התמיד, וכן הציגה בעל עבודת ישראל. וראה מה שכתוב בשל"ה בסוף מסכת תענית שם (עמוד כג, א.). וראה בבאור ופירוש הברייתא: שו"ת מהרלב"ח סימן קי"ח, חידושי באר שבע לגמרא כריתות, ובספר נר תמיד על מסכת כריתות.

(יא) עוד כתב באור יקר, ודא איהו קיומא דעלמא תדיר וכו', כלומר הבטחה וקיום שהבטיח הקב"ה לישראל בפירוש שאפילו בזמן שאין מקדש ומזבח, קריאתו בכוונה עולה לו, דכתיב (שמות ל', ח') קטורת תמיד לפני ה' לדורותיכם, אפילו בזמן שאין מקדש בכל דור ודור יהיה סוד הקטורת לפני

(שם) קטרת תמיד לפני ה' לדורותיכם, ודאי הוא קיומא דעלמא לתתא וקיומא דעלמא לעילא".

"בההוא אתר דלא אדכר בכל יומא עובדא דקטורת, דינן דלעילא שריין ביה ומותנן סגיא ביה ועמין אחרנין שלטין עליה, בגין דכתיב (שמות ל', ח') קטורת תמיד לפני ה', תמיד איהו קיימא לפני ה' יתיר מכל פלחנין אחרנין".

"חביבא איהו עובדא דקטורת", דהוא יקיר וחביב קמי קודשא בריך הוא, יתיר מכל פלחנין (ורעותין) ועובדין דעלמא, ואף על גב דצלותא איהי מעליא מכלא, עובדא דקטרת הוא יקיר וחביב" קמי קודשא בריך הוא".

"תא חזי מה בין צלותא לעובדא דקטרת, צלותא אתקינן לה באתר דקרבינן דהו עבדי ישראל, וכל אינון קרבנין דהו עבדין ישראל לאו אינון חשיבין כקטרת, ותו מה בין האי להאי, אלא צלותא איהו תקונא לאתקנא מה דאצטריך, קטרת עביד יתיר מתקין וקשיר קשרין ועביד נהירו יתיר מכולא, ומאן איהו, דאעבר זוהמא ואידכי משכנא וכולא אתנהיר ואתתקן ואתקשר כחדא".

ה', והטעם שעשה הקב"ה חסד זה בבני אדם מפני צורכו שהוא קיום עלמא תתאה ועלמא עילאה, ולזה קריאתו יעלה כהקטרתו, עיי"ש.

(יב) הטעם בזה שהקטורת חשובה יותר מכל עבודות שבמקדש, כתב באור יקר כי ריח הקרבן מיוחד אפילו כחות הנקראים אישים, כמו שנאמר (במדבר כ"ח, ב') קרבני לחמי לאישי, ואפילו החיצונים הם ניזונים מאברים ופדרים המתאכלין כל הלילה על המזבח, מה שאין כן הקטורת שהכל בקודש שהוא קשר דק שאין כחות החיצונים נקשרים בו, עיי"ש.

(יג) חביבא איהו עובדא דקטרת, כתב האור יקר, משום שהקטורת קושר סוד היחוד הפנימי, ולכן לא ינתן בו חלק לכחות החיצונים, עיי"ש.

(יד) עובדא דקטרת הוא יקיר וחביב וכו', כתב על זה באור יקר, דהטעם שהתפילה במקום קרבן, וקריאת הקטורת במקום קטורת, וקרבן וקטורת עצמן קטורת עדיף, כדמפרש ואזיל (להלן באומרו, תא חזי מה בין צלותא לעובדא דקטרת וכו').

(טו) ובאור יקר פירש מ"ש וכלא אתנהיר ואתתקן ואתקשר כחדא, ר"ל שהקטורת עושה שלשה פעולות בבת אחת, א' וכולא אתנהיר דהיינו טהרת

"ועל דא בעינן לאקדמא עובדא דקטרת לצלותא בכל יומא ויומא, לאעברא זוהמא מעלמא דאיהו תקונא דכולא בכל יומא ויומא, כגוונא דההוא קרבנא חביבא דאתרעי ביה קודשא בריך הוא. מלא דא גזרה קיימא קמי קודשא בריך הוא **דכל מאן דאסתכל וקרי בכל יומא פרשתא (עובדא) דקטרת, ישתזיב מכל מילין בישינ חרשין דעלמא ומכל פגעין בישינ ומהרהורא בישא ומדינא בישא ומותנא, ולא יתזק כל ההוא יומא, דלא יכיל סטרא אחרא לשלטא עליה, ואצטריך דיכוון ביה**".

"אמר רבי שמעון אי בני נשא הוו ידעי כמה עלאה איהו עובדא דקטרת קמי קודשא בריך הוא, הוו נטלי כל מלה ומלה מניה והוו סלקי לה עטרה על רישיהו ככתרא דדהבא, ומאן דאשתדל ביה בעי לאסתכלא בעובדא דקטרת. ואי יכוון ביה בכל יומא, אית ליה חולקא בהאי עלמא ובעלמא דאתי, ויסתלק מותנא מניה ומעלמא, וישתזיב מכל דינין דהאי עלמא מסטרינן בישינ ומדינא דגיהנם ומדינו דמלכא אחרא", עכ"ל הזוה"ק בפרשת ויקהל.

- ה -

והא לך תרגום ללשון הקודש מזוהר הק' פרשת ויקהל (דף צ"ח עמוד ג', דפוס קרימונא, דף רי"ח):

"סו"ד... כגון זה הקטרת, כל מי שהיה מריח באותו עשן כשהיה עולה אותו עמוד מאותו מעלה עשן היה מברר את לבו בירור לעבוד לאדונו, והיה מעביר ממנו זוהמת היצר הרע, ולא היה לו אלא לב אחד אל מול אביו שבשמים, יען הקטרת שוברת את יצר הרע בכל הצדדים, וכמו שהציץ הי' קיים על נס, כך הקטרת, **כי אין לך דבר בעולם לשבור הסטרא אחרא חוץ הקטורת**, בוא וראה מה כתוב "קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת" - מה

הטעם - "כי יצא קצף מלפני ה' החל הנגף", שהרי אין מי ששובר את הסטרא אחרא חוץ מקטרת, שאין לך דבר חביב לפני הקב"ה כקטרת, היא עומדת לבטל כשופים ודברים רעים מהבית. ריח ועשן של קטרת שעושים בני אדם לאותה מעשה, והוא מבטלו, ז"ש הקטורת דבר זה גזירה קיימת מלפני הקב"ה, שכל מי שמסתכל (מתבונן) וקורא בכל יום מעשה הקטרת, ינצל מכל דברי כישוף בעולם ומכל פגעים רעים, ומהרהורים רעים וממות, ולא ינזק כל אותו היום, כי לא יוכל הסטרא אחרא לשלוט עליו. (אבל) וצריך שיכוון בה.

אמר ר' שמעון, אם היו יודעים בני אדם כמה עליון (חשוב) מעשה הקטרת לפני הקב"ה, היו נוטלים כל מילה ומילה ממנו, ומעלים אותה עטרה על ראשם בכתר זהב. ומי שמשתדל בו צריך להסתכל (להתבונן) במעשה הקטרת. ואם יכוון בה בכל יום, **יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא, ויסתלק המות ממנו ומהעולם, וינצל מכל דיני העוה"ז, מהכוחות הרעים, ומדין גיהנם, ומדין מלכות אחרת.** באותה קטרת, כשעולה העשן בעמוד, הכהן היה רואה אותיות של סוד השם הקדוש פרוסות (נ"א פורחות) באויר ועולות למעלה באותו עמוד, אח"כ כמה מרכבות קדושות סובבות לו מכל הצדדים עד שעולה בהארה ובחדוה ומשמח למי שמשמח וקושר קשרים למעלה ולמטה ליחד הכל, וזה מבואר. וזה מכפר על יצה"ר ועל ע"ז שהיא סט"א והוא מבואר.

פתח ואמר ויעש מזבח מקטר קטרת וגו' יש להתבונן בפסוק זה, כי היו ב' מזבחות מזבח העולה ומזבח הקטרת זה בחוץ וזה בפנים, ומזבח הקטרת הוא הפנימי, מדוע נקרא מזבח הרי לא זובחים עליו זבחים, ומזבח על שם זה נקרא. אלא בגלל שמבטל וכופת לכמה צדדים רעים שלא יוכלו לשלוט ולא להיות קטיגורים, לכן נקרא מזבח. **כאשר הסטרא אחרא היה רואה מעשה הקטרת עלה ונכפה וברח ולא יכל להתקרב כלל למשכן,** ובגלל שלא זוכה ולא מתערב

באותה חדוה שלמעלה רק הקב"ה לבדו, בגלל שתביבה כ"כ, (לכן) לא עמד אותו מזבח אלא בפנים, שהרי הוא מזבח שברכה נמצא בו, ולזה היה סתום (נסתר) מהעין. מה כתוב באהרן - ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגיפה - כפת לו למלה"מ שלא יוכל לשלוט כלל ולא לעשות דין. סימן זה נמסר בידינו, שבכל מקום שאומרים בכוונה וברצון הלב את מעשה הקטרת, לא שולט מות באותו מקום, ולא ינזק, ולא יכולים שאר העמים לשלוט על אותו מקום.

בוא וראה מה כתוב - מזבח מקטר קטרת - כיון דכתיב מזבח הקטורת מדוע נקרא מקטר קטרת? אלא בגלל שנוטלים מאותו מקום להקטיר כמו שעשה אהרן, עוד צריך המזבח להקטיר, לקדשו באותה קטרת, וכן - "מקטר קטרת". ועוד "מקטר קטרת" כתרגומו - להקטיר קטרת. בוא וראה, מי שהדין רודף אחריו צריך לקטרת זו, ולשוב לפני אדוניו, שהרי סיוע הוא לסלק הדינים ממנו, ובזה ודאי מסתלקים ממנו אם הוא רגיל להזכירה ב' פעמים ביום בבקר ובערב, שכתוב "קטורת סמים בבקר ובער", וכתוב "בין הערבים יקטירנה". וזה הוא קיום העולם תמיד, דכתיב "קטרת תמיד לפני ה' לדורותיכם". ודאי הוא קיום העולם למטה וקיום העולם למעלה, במקום שלא מזכירים בכל יום מעשה הקטרת, דינים של מעלה שורים בו, ומיתות מרובות בו, ועמים אחרים שולטים עליו, בגלל שכתוב קטרת תמיד לפני ה', תמיד היא קיימת לפני ה' יותר מכל העבודות האחרות. חביב הוא מעשה הקטרת, שהוא יקר וחביב לפני הקב"ה יותר מכל העבודות והמעשים שבעולם. ואע"פ שהתפילה היא מעולה מהכל, מעשה הקטרת הוא יקר וחביב לפני הקב"ה. בוא וראה מה בין תפילה למעשה הקטרת. תפילה תקנו במקום הקרבנות שהיו עושים ישראל, וכל הקרבנות שהיו עושים ישראל לא היו חשובים כקטרת. ועוד מה בין זה לזה, שתפילה היא תיקון לתקן מה שנצרך, והקטרת עושה יותר - מתקנת וקושרם קשרים ועושה הארה יותר מהכל, ומי הוא שמעביר הזוהמה מהעולם ונטהר

המשכן והכל הוא ונתקן ונקשר כאחד.

ולכן צריך להקדים מעשה הקטרת לתפילה בכל יום ויום, להעביר הזוהמה מהעולם, שהוא תיקון הכל, כמו אותו קרבן חביב שרצה בו הקב"ה, ע"כ התרגום ללשון הקדוש מזוה"ק פרשת ויקהל.

- ו -

וכבר נדפס סדר קטורת^ט לצרה שלא תבא ר"ל מקובל מזקיני הגה"ק מוה"ר אברהם יהושע העשיל זצוק"ל מאפטא, בעהמ"ת ספה"ק אוהב ישראל^ז, עם הכוונות מוגה

טז) ושם בסדר הקטורת הביא עוד ענינים המסוגלים למנוע כל מחלה ר"ל וז"ל, הא לך הנהגת השמירות אשר יעשה אותם וחי בהם לקוחה מזבח פסח, בטרם כל צריכין להזהר שיהיה הבית וכל החדרים ובפרט בתי כסאות נקיים מכל ליכלוך וטינוף וריח רע ומכל אשפה וטיט ורפש, והעיד הרופא מובהק שבעיר רומא היה דבר בשנת תרי"ז ואותן הגבירים שכיבדו ביתם ועיטרום בכל מיני יופי ולבשו עצמן בגדי תפארת כולן נצולו.

יז) וכתב תפילה לאמרה אחר אמירת סדר הקטורת, והיא מזקיני השלי"ה הקדוש זי"ע. אמנם תחילה כדאי להעתיק כאן **תפילה לאמרה לפני אמירת הקטורת**, שנדפסה בספר שדי בשמים:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בוי"ה ביחודא שלים על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל. הנה אנכי בא לקרות סדר פרשיות הקטורת לתקן שורשה במקום עליון, ויהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שתהא חשובה ומקובלת ומרוצה לפניך קריאת פרשיות ופסוקים אלו שסידרו לנו חכמינו זכרונם לברכה כאלו כהן גדול עומד ומכניס אותה לפני ולפנים, וזכותה תהא מגן וצנה בעדינו ובעד כל בני ביתינו וכל משפחתינו וכל אוהבינו ורעינו ובכלל כל ישראל עמך בכל מקומות שהם, ובפרט כל אותם הנתונים בצרה ובשביה בכל מקומות שהם להצילנו מכל המקטריגים והמשטינים וזכינו לתשובה שלימה לפניך מתוך נחת והרחבת הדעת וזכנו ליראת שמים טהורה וליראת חטא ולעושר וכבוד גדול ולחן ולחסד ולרחמים בעיני אלקים ובעיני כל בני אדם וחיה ובעיני כל רואינו אקרא לאלקים עליון לא-ל גומר עלי, ה' יגמור בעדי ה' חסדך לעולם מעשה ידיך אל תרף. ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

אמיה דאברהם אבינו ע"ה אמתלאי בת כרנבו (טו"ב פעמים).

על פי כתבי האריז"ל, ונדפס מחדש בפקודת הגאה"ק משינאווע זצ"ל.

- ז -

ומובא בזוה"ק שקודם בא המגפה טוב להרבות בתפלה",

לשם ששה דברים הזבח נזבח, לשם זבח, לשם זובח, לשם זובח, לשם השם, לשם אשים, לשם ריח, לשם ניחות, והחטאת והאשם לשם חטא. אמר רבי יוסי, אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו כשר, שהוא תנאי בית דין שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד.

סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, ע"כ.

זוה לשון התפילה שתיקן זקניי השל"ה הק' זי"ע לאמרה אחר אמירת פיתום הקטורת:

רבון העולמים, גלוי וידוע לפני כסא כבודך אשר ברחמיך הרבים באנו לחלות פניך שתעצור המגיפה והמשחית מעלינו, ולא תתן המשחית לבוא אל בתינו, ורחם עלינו ועל טפינו ועל עוללינו ועל כל ישראל עמך, וקבל ברחמים וברצון את תפילתנו כענין שנאמר תכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב, וכמו שקבלת קטורת הסמים שהקטיר לפניך אהרן הכהן כאשר החל הנף בעם שנאמר ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה, וכן פנחס שנאמר ויעמוד פנחס ויפיל ותעצר המגפה וכן דוד שנאמר ויבן שם דוד מזבח לה' ויעל עולות ושלמים ויעתר ה' לארץ ותעצר המגפה מעל ישראל כי אתה אבינו ולך תלויות עינינו, רפאינו ה' ונרפא הושיענו ונושע כי תהליתנו אתה, שכן כתוב בתורתך והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שונאיך, לה' הישועה על עמך ברכתך סלה, ונאמר ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה' וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב, ויהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שיעלה אמירת הקטורת הזאת לריח נחוח לפני כסא כבודך ויחשב כאילו כיונו כל הכוונות הרמוזים בסממני הקטורת על דעת האריז"ל הקדוש זכור לטוב ועל דעת כל הצדיקים והחסידים שבכל דור ודור אמן סלה ועד, ע"כ התפילה.

(יח) ועיין בספר יפה ללב שכתב וז"ל: ומיהו כל יחיד ויחיד יתפלל בינו לבין עצמו בסיום תפילתו על כל צרה שלא תבא בנוסח זה:

רבון העולמים, פדה והצל מלט הושע עמך ישראל מן הדבר ומן החרב ומן הביזה ומן השדפון ומן הירקון ומכל מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם טרם נקרא ואתה תענה, ברוך אתה עוצר המגפה.

ואחר שמדת הדין מתוחה לא תחסום שור בדישו, ובפרט באמירת הקטורת יכולים להנצל מכל צרה וצוקה^ט.

וזה לשון זקני השל"ה הק' זי"ע בספרו לוחות הברית:

א. "עתה באתי להזכיר קצת מסוד הקטורת, דע כי אין חביב מכל הקרבנות כמו הקטורת, והיא יותר פנימי מהקרבת שבת לכפרה שמקרב כל הכחות, אמנם הקטורת שמו מוכיח עליו שהוא מקטר ומקשר בפנימיות הענין בעצם ריח הניחות ע"כ נעשה במזבח הפנימי. ובזהר פ' ויקהל פירש ויעש את המזבח מקטר קטורת והלא שני מזבחות היו פנימי וחיצון וזה שהיו מקריבים קטורת היה מזבח פנימי ולא היו מקריבים עליו שום קרבן אחר א"כ למה קראוהו מזבח אלא לפי שהקטורת בו ביטל כל המקטרגים וכחות חיצונים מהעולם שלא היו יכולין לשלוט אין לך זביחה גדולה מזו. ולפי שמעשה הקטורת חביב לפנינו יתברך מכל הקרבנות והתפלות, לכן נאמר בו קטורת תמיד לפני ה' לדורותיכם והוא קיום של עליונים ותחתונים".

ב. "ובקונטרסי דתלמידי האר"י ז"ל מצאתי שכו' וז"ל: ענין פטום הקטורת הרבה ענינים וסודות עמוקות יש בו וכבר בארנו עניינו שהוא אותם האורות המחיים הקליפות וכוונתם להמית את הקליפות ולהעלות הקדושה המחיה אותם למעלה, ולכן אומרים אנו אותם קודם כל התפלה בשחר וכן במנחה^י, אך בערבית שהוא לילה אין בנו כח. ולכן בזמן המגפה ח"ו נוהגין לאמרו. ולכן בזמן המגפה היה נוהג האר"י ז"ל לאמרו אחר חצות הלילה כי אז נכנעים ממשלתם, ובפרט אם יאמרו אותו עשרה אנשים ביחד

יט) ועיין מ"ש בספה"ק שער הכוונות (דף י"ג ע"א), בענין יחוד גדול דפטום הקטורת, למגפה ב"מ, מסוגל מאוד, עיי"ש.

כ) ובסידור של"ה כתב וז"ל: אמר אברהם הלוי - מצאתי בצוואת אבי זקני הגאון המחבר זצוק"ל (השל"ה הקדוש) וז"ל: הסדר של פרשת התמיד והזכרת קטורת היא מצוה רבה לומר כן בשחרית וגם במנחה, כמובא בזהר. וראה אור הישר למהר"ם פאפירש ז"ל עמוד כ"ח א'.

דברי פרשת בהעלותך תורה סה

(ו)ראיתי בספרים שנוהגים לאומרו בליל ר"ה ויוהכ"פ במנין אנשים, כדי לבטל ולהמית את הקליפות²²). ויהיו יראי ה'. ולפי שכוונתינו להעלות העולמות בכל התפלות אנו אומרים אותו כדי שלא יעלו עם העולמות, וכן בסוף תפלות השחר אנו אומרים אותו כדי שלא יינקו מן השפע היורד כו' והאריך מאד שם בקונטרס²³.

ג. "עוד הרבה מאמרים יש בזהר במעלת הקטורת ובתועליות היוצאות ממנו, וכתבתי הכל באורך בחיבור שער השמים שלי" עכ"ל.

- ח -

וז"ל קדשו בסידורו שער השמים: "ענין פטום הקטורת שהם י"א הם י' ספירות העשיות²⁴, והנה יש י"ס הקליפות ועוד כח א' של קדושה המחיה אותם הם י"א, ועיי' אלו הי"א סממני הקטורת שהם הי"ס העשייה עם כח הנקודה העליונה המחיה את כולם שהם י"א, אז נדחים הקליפות²⁵

כא) ובספר יסוד ושורש העבודה כתב שביום הכיפורים לאחר תפילת מוסף, אף במקום שאין מנהג לומר בציבור קוה אל ה' וכו', אין כאלקינו וכו', ופיטום הקטורת וכו', יאמר אף ביחיד כמו אחר כל המוספין כדי להברית הקליפות והחיצונים שלא יתאחזו בתפילה. ויאמר הסדר הנ"ל בשעה שהחזן מנגן היום תאמצינו, כי אחר קדיש בתרא לא יהיה לו שהות. והחכם עיניו בראשו להשתדל לראות באיזה שעה יש שהות, והעיקר לומר בכוונה, שבלתי כוונה יותר טוב ההעדר, עיי"ש.

כב) ועיין בפרי עץ חיים (כוונת הקטורת) בשם האריז"ל דיי"א סמני הקטורת הם עשר ניצוצות של קדושה שירדו בקליפה עם אור המקיף הרי י"א, ועיי' הקטרת הקטורת אנו מעלים עשר ניצוצות הללו אל הקדושה בכל יום ויום מעט לפי ערך ההכנה וערך הקדושה ובכל יום מתבררים ניצוצין אחרים והכל בבחי' אחד עשר הללו כידוע, ע"כ. (ועיין בספה"ק באר מים חיים פרשת תצוה מ"ש בזה).

כג) ועיין בספה"ק קב הישר (פרק י"ז) שכתב וזה לשון קדשו: חלקי הטומאה הן אחד עשר, טומאת מת, טומאת שרץ, טומאת נבילה, טומאת שכבת זרע, טומאת מי חטאת, טומאת פרה אדומה כל העוסק בה, טומאת זב, טומאת זבה, טומאת נדה, טומאת יולדת, טומאת צרעת - והן מרמזין על עולמות

ואנו מסלקים אותה נקודה אשר היתה מחיה אותם ואח"כ אנו ממיתים את ה' קליפות ולכן כיון שהקדושה והחיות שבהם מסתלק נשארו הם מתים. ולכן הקטורת מסלק מותנא כי היא ממית את המלה"מ ואין בו כח להמית", עכלה"ק.

- ט -

עוד כתב שם זקני השלי"ה זי"ע: "ענין המגפה ר"ל דע כי הכל הוא מצד הבירורין, כי הלא כל הנשמות הם מצד המלכים ומבירורין כמבואר אצלנו על כל ישראל בני מלכים, וכאשר בתוך הבירורין יש פסולת שלא הוברר זהו סם המות הממית את האדם בעת המגפה, גם זה בא כאשר אין הדי שמות של הוי"ה מאירים ומסתלקים הדי הוי"ה ונשארים הדי מילויים לבדם שהם מילוי של ע"ב מ"ו ושל ס"ג ל"ז ושל מ"ה י"ט ושל ב"ן כ"ו. הכל קכ"ח והדי כוללים הרי בגימטריא נג"ף ומזה בא הנגף ולכן טוב לכוין תמיד בזמן המגפה בשם שהוא נגף והוא שם קדוש ותנקדהו כפי תנועות אותיותיו שוריי"ק חיריי"ק ציריי"ק. גם טוב לכוין בפטום הקטורת בבקר ובמנחה באותה הכוונה שכתבנו בו. גם דע כי הכתוב אומר ידבק ה' בך את הדבר, והענין כי אותם הקליפות מהבירורין המכים את האדם במגפה הם הולכים תמיד דבקים עמו ומקיפין אותו מכל סביבותיו שיעור כמה אמות, ואפילו באותה השכינה שיושב שם האדם המוכה או איזה כלי או מלבוש ממנו וכל ההולך ומתדבק שם הוא מתדבק בההוא סטרא אחרא ויכול להנזק. וזהו סוד הפסוק ידבק ה' בך, משא"כ בשאר חולאים שאין דיבוק שם אך במגפה שהוא מצד הבירורין היא תמיד דבק בו בשכינתו

הטומאה של חיצונים, שחיותן נשתלשל מאחת עשרה ספירות הטומאה, שכנגדן הם אחת עשר סמני הקטורת, להתיש כחם. ונמצא בהיות האדם נזהר לגדור גדר ולשמור עצמו מן הטומאה הנזכרים, הרי הוא מובדל ומופרש מכחות החיצונים, אבל אם הוא נמשך אחר הטומאה, הרי הוא מלוכלך ומושרש במקור הטומאה.

ובמלבושיו. והנה טוב לקום בחצות הלילה אחר שתאמר הסדר שידעת ותאמר אח"כ פסוק ויאמר ה' אל משה קח לך סמים עד בד בבד יהיה, ותאמר אותו ג"פ ביושר ואח"כ ג"פ למפרע ואח"כ ג"פ האותיות למפרע וכל הנקודות מן נקודות נטף ושחלת וחלבנה ולבונה, וכשיושלמו תחזור כזה יהיה דבב דב הכז הנבלו מימס הנבלחו תלחשו פטנ מימס כל חק השם לא הוהי רמאיו. טוב הוא לכיון זו הכוונה בכל שבוע פסוק קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבונה בכל בוקר שם מצפ"ץ בניקודי תיבות אלו, ויצירוהו לפניו כשהוא עוסק בתורה. יום האי בשבוע ינקדה בניקוד קח כולו פתח מצפץ, יום ב' בניקוד לך עד יום ששי וחלבנה. אח"כ ביום שבת בלילה ינקדהו בניקוד סמים ובבקר ניקוד לבונה במנחה ניקוד זכה. ישימו קיטורה ב'אפך ר"ת יב"ק, ע"ל מ'זבחד ב'רך גימ' יב"ק, קטורת עם המלה בגימטריא אהי"ה ברחמים פי' שע"י הקטורת היו ממתיקים שם ההוי"ה שהוא רחמים וחלופ מצפ"ץ במנין רחמים והיו משתפין אותה עם הדין שהוא אהי"ה דמינה דינין מתערין וכן עם שם הוי"ה בסוד יב"ק הנז' והיו ממתיקין את הדינין ומתבטלין כחם על ידי הקטורת"י, עכ"ל הק'.

(כד) ויש ברכה ערוכה לכל קהלות הקודש, מהכל בו, וז"ל:

"מצלין אנתנא ותבעין רחמי קדם אלהא שמיא מרי דרחמי בספר אוריתא דכתיבין ביה תלת עשר מכילין דרחמי ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה, נקה ונקה לשבים וארך אפים לשובבים השוכן בין חיות וכרובים העושה שלום בין שביבים ורביבים העונה בעת צרות ובצרות. האל הפועל גבורות העונה להולכי מדברות העונה לחבוש בבית האסורין העונה לחולה המיוסר ביסורין העונה להולכי ימים בין גלים ומשברים הקרוב לכל קוראיו המשלם שכר טוב ליראיו המרפא מכאובים המחבש לעצבים הוא ימלא רחמים טובים וקרובים להושיע להרגיע להבטיח להניח לפנות ולפדות לכונן ולחונן למלט לפלט כל קהלות הקדש וכו'. מלך ברחמיו ירחמם מלך בחסידו מעפר הצרור יקימם, ומאשפות הדלות ירומם, מלך ברחמיו יריצם מבורס ויתירם ממאסרם ויפתחם ממסגרים ויתנם לרחמיו לפני כל שוביהם ויוציא למרחב רגליהם וישיבו בשלום לבתיהם ועוד ישליון באהליהם הם ונשיהם ובניהם

והא לך תרגום ללשון הקודש ממה שכתב בזוהר הקדוש (פרשת וירא) במדרש הנעלם, באריכות מענין חשיבות אמירת קטורת:

"יוקח נא גוי' כשבא רב דימי אמר לא מצאה הנשמה תועלת לגוף אלמלא מה שרמז כאן רמז הקרבנות. בטלו הקרבנות לא בטלה התורה. מי שלא עסק בקרבנות, יעסוק בתורה ויועיל לו יותר, דא"ר יוחנן, כשפירש הקב"ה הקרבנות אמר משה רבש"ע תינת בזמן שיהיו ישראל על אדמתם, כיון שיגלו מעל אדמתם מה יעשו. א"ל משה, יעסקו בתורה ואני מוחל להם בשבילה יותר מכל הקרבנות שבעולם, שנאמר זאת התורה לעולה למנחה וגוי', כלומר זאת התורה - בשביל עולה בשביל מנחה בשביל חטאת בשביל אשם".

"אמר ר' כרוספדאי מי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענין הקרבנות והקרבנות, ויכוון בהם, ברית כרותה שאילו המלאכים המזכירים חובות בני האדם להבאיש להם, לא יוכלו לעשות לו כי אם טוב. ומי יוכיח - פרשה זו תוכיח, דכיון שאמר והנה שלשה אנשים נצבים עליו, מהו עליו - לעיין בדינו. כיון שראה נשמות הצדיקים כך, מה כתוב, וימהר אברהם האהלה וגוי', מהו האהלה - בית המדרש, ומהו אומר - מהרי שלש סאים - ענין הקרבנות, והנשמה מתכוונת בהם, זהו שכתוב - ואל הבקר רץ אברהם, ואז נח להם ולא יכולים להבאיש להם".

וכל אשר להם כו' האל המבורך יברך ברכותיהם וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם יושב קדם ישיבים לקדמותם ורבו כמו רבו במשכנותם ומראשיהם יטיב אחריתם וכו' ועוד כתוב והיה כאשר הייתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל כן אושיע אתכם והייתם ברכה אל תיראו תחזקנה ידיכם וכל אחינו בית ישראל יהיו בכלל הברכה החיים והשלום וכן יהי רצון ונאמר אמר".

"ר' פנחס פתח מהפסוק שאומר והנה החל הנגף בעם, וכתוב ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה וגו' וכתוב ותעצר המגפה. כתוב פה מהר וכתוב שם מהרי שלש סאים, מה שם קרבן להנצל, אף כאן קרבן להנצל".

"אמר ר' פנחס פעם אחת הייתי הולך בדרך ופגשתי באליהו, אמרתי לו, יאמר מר דבר המועיל לבריות, אמר לי גזירה גזר הקב"ה ונכנסו לפניו כל המלאכים הממונים להזכיר חובות בני האדם (וגזר עליהם) שבזמן שיזכירו בני האדם את הקרבנות שצוה משה, ויכוונו לבם ורצונם בהם, כולם יזכרו להם לטוב. ועוד, שבזמן שאירע מות בבני האדם, תגזר גזירה וכרוז יעבר בכל צבא השמים, שאם יכנסו בני ישראל למטה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ויאמרו ברצון הנפש וכוונת הלב את ענין הקטורת שהי' לישראל, יתבטל המות מהם".

"אמר ר' יצחק בא וראה מה כתוב - ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש וגו' א"ל אהרן למה? אמר כי יצא הקצף מלפני ה' וגו'. מה כתוב - וירץ אל תוך העדה והנה החל הנגף בעם. וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים וגו', ולא יכל מלאך המות לשלוט ונתבטל המות".

- יא -

ובגודל חשיבות אמירת פרשת הקטורת^{כה}, יש שכתבו שיש לדקדק לאמרו **ישר והפוך**, וזה לשון ספר ימלט נפשו:

ומי האיש החפץ חיים ולגמול חסד עם נפשו האומללה **יכתוב כל פרשת הקטורת ישר והפוך** ככתוב לפניך עם הפסוקים והשמות הללו ויקראם בכל יום בבוקר ובערב בכוונה עצומה **מובטח לו שיתגבר מזלו ויצליח בכל מעשיו ולא יקראנו אסון כל ימי חייו, וכל הסגולות הללו יתקיימו**

(כה) עיין עוד מזה בספר שם טוב קטן שהאריך על מלת אמירת הקטורת כי רבה היא, ובספר מציל נפשות וכן בספר אחי עזר, שהאריכו בזה.

בו, ותחול הברכה עליו ובמעשה ידיו, ע"כ.

- יב -

וכמה חשוב ונחוץ שיהי' לו פרשת קטורת על קלף, וכמו שכתב בספר סדר היום (עמוד י"ד) וזה לשונו: וענין הקטרת הוא ענין גדול לבטל כל נגע וכל פגע רע כמו שהביא הזוהר פרשת ויקרא וכו', החושש עליו ועל נפשו ראוי להשתדל בכל עוז בענין הזה, ולכתוב כל ענין הקטרת בקלף כשר ובכתיבה אשורית ולקרות אותו פעם אחת בבקר ובערב בכוונה גדולה ואני ערב בדבר".

ובספר כף החיים להגה"ק ר' חיים פלאגיי זצ"ל כותב וז"ל בא"ד: ובספר מעיל צדקה כתב דיכתוב פרשת הקטרת על הקלף או גויל בכתב אשורית כספר תורה ויעשה לו סגולה" וכו', עיי"ש.

- יג -

ובזה שאומר האדם פרשת הקטורת, הוא מתכוון לומר, תחשב אמירה זו כמעשה. ובאמת כתב בספר ליקוטי מהרי"ח שאין האדם מבקש שאמירתו תחשב כאילו הקטיר בפועל, כדי שאם ידלג פעם אחת על אמירת אחד מסממני הקטורת, לא יעבור על איסור "אם חיסר אחת מכל סממניה חייב מיתה" ח"ו.

- יד -

וחז"ל למדו מפסוק (שמות ל' ל"ד) ויאמר ה' אל משה קח לך סמים וגו', כמה סממנים יש בקטורת, והיינו: קח לך "סמים" הרי שנים, כי מיעוט רבים שנים. "נטף ושחלת וחלבנה" הם שלשה, ועם הקודמים - חמשה. "סמים" לרבות עוד חמשה סממנים, כמנין הסממנים שהוזכרו קודם, וביתד הם עשרה. "ולבונה" - הרי אחד עשר.

ועיין רמ"א (סימן קל"ב) דצריך לומר את סדר פיטום הקטורת במתינות ומתוך סידור, כדי שלא לדלג על אחד

דברי פרשת בהעלותך תורה עא

מסממניה, עי"ש. ומסיבה זו מונים המדקדקים את סממני הקטורת על אצבעות יד ימין. כמו שכתב בספר כף החיים (מ"ח, ד') דבגלל חשיבות הסממנים יש שמונים אותם באצבעות יד ימין^ט, כפי סדר רמיזתם בפסוק, כי עבודת בית המקדש ביד שמאל פסולה.

וראה עוד בכף החיים (שם, שם) דאמירת סדר פיטום הקטורת בכוונה מסייעת ביד האדם לחזור בתשובה על עוונותיו.

- טו -

ויש לומר דעל כן נרמז תיכף אחר אמירת פיטום הקטורת, לומר פסוק אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה^י

כו) ואפשר לומר דזה נרמז בקרא שמות (ל, לד) קח לך סמים וגו' בד בבד יהיה. דתיבות **בד בבד** עולים למספר י"ד, דהיינו שיש לספור סממני הקטורת עם אצבעות היד בשעה שאומרים אותם.

(תהלים קי"ט) נפשי **בכפי** תמיד, פי' הקטורת שהוא טובה גדולה לנפש האדם, יש למנות את סממני ע"י אצבעות היד שהוא **כף** היד.

וכע"ז אפשר לומר ג"כ בכוונת (איוב י"ט) מבשרי אחזה אלקי, פי' ע"י שאומר פרשת הקטורת באצבעות שעל גבי כף ידו, שהוא חלק מבשרו, יזכה ממילא לכל השפעות רוחניות וגשמיות, וזהו **אחזה אלקי**.

והטעם למה מונים באצבעות היד דוקא, י"ל דהנה אומרים בתפילת ונתנה תוקף וחיותם יד כל אדם בו, שהאדם חותם בידו כל מעשיו שעושה בעוה"ז. וגם העבירות נעשים ע"י ידו של אדם. ע"כ יש למנות סממני הקטורת באצבעות היד, דהרי הקטורת מכפרת על עוונות האדם, כמו שהארכנו לעיל. ועיין במדרש תלפיות ענף איברים שהביא מהקדמת ספר חסידים על רפרוף איברים, וז"ל: דע כי באבריו של אדם חקק הקב"ה כל מעשה האדם וחקריו, וברפרוף אבריו - יגיד אליו יוצרו, כל המעוֹת לבוא עליו דבר יספור. וכתב אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע, ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. מכאן שמונין כל פסיעות האדם, ומגיד על האדם כמה פסיעות יש לו ללכת, ותדע לך שכן הוא, שאעפ"י שאין נחש, יש סימן, ואסור לומר לאחרים פן יחזיקו בנחושים. ובזמן שמדעזעין אבריו של אדם, הבן והשכל, ותדע דבר מתוך דבר מה שעתיד להיות עליו, בין טוב ובין רע, אם עונש ואם ריוח, וכל הנזכר דברי חסידות הם, ואין בהם משום דרכי האמורי חלילה, והבוטח בה' חסד יסובבנהו, עי"ש.

(תהלים ל"ב, ז'), דבספר אור צדיקים כתב דראשי תיבות איתה סיתר לי מ'צר הוא סמא"ל, עי"ש. וי"ל שאומרים פסוק זה תיכף אחר פיטום הקטורת, לרמז דע"י אמירת פרשת הקטורת מבטלים כל המסטינים ומקטריגים.

- טז -

עוד יש לומר הטעם שאומרים פסוקי אתה סתר לי וגו' אחר אמירת פרשת הקטורת, דבספר עבודת הקודש (יוסף בסדר) כתב, קבלה מרבינו יהודא החסיד זצ"ל שכל האומר ג' פסוקים שסימנים אב"י^ה, ביושר ולמפרע כל יום, ניצול מכל צרה, עי"ש.

כז) וקודם לכן אומרים פסוקים ה' צבאות עמנו משגב לנו אלקי יעקב סלה, ה' צבאות אשרי אדם בוטח בך, ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו, אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה, וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות. הנה אמירת פסוקים אלו כשלעצמה נזכרה בירושלמי ברכות, שלא יהא זזים מתוך פיה, עי"ש. אבל מה שסדרו בסידורים פסוקים הללו אחר אמירת הקטורת, לא נמצא טעם בזה לפי הפשט. וכתב בספר עמק ברכה על הסידור וז"ל: ואפשר משום שאמרו חכז"ל שהקטורת מעשרת, אומרים עליה פסוקי בטחון וישועה.

ועל אמירת וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים וגו' כתב בפירוש עמק ברכה הני"ל, אפשר משום שהקטורת נמי מנחה היא, כמו שנאמר (בתהלים) תכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב. ועוד, כיון שהזכירו תמידין והקטורת, מזכירין גם המנחה. ועיין טור (או"ח סימן מ"ח). וכן אחר התפלה שהיא במקום תמידין אומרים פסוק זה (מלאכי ג', ד').

וקביעות מקומם אחר פרשת הקטורת היא עפ"י האריז"ל (פרי עץ חיים שער עבודת הקרבנות פ"ג). ואמירת אתה סתר וגו' מביאו בעל קיצור של"ה וכן מהר"ם פאפירש. ופסוק וערבה סודר במה"ו לפני איזה מקומן, ובטור או"ח סימן מ"ח שם.

כח) 1) אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה. סלה תסובבני פלט רני תצרני מצר לי סתר אתה.

2) בטחו בה' עדי עד כי בי"ה ה' צור עולמים. עולמים צור ה' בי"ה כי עד עדי בה' בטחו.

3) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, בשלום עמו את יברך ה' יתן לעמו עוז ה'.

ובשולחן ערוך אורת חיים (סימן קל"ג) ובפוסקים שם, מובא באריכות מענין **שחובה לומר פיטום הקטורת שלש פעמים ביום**, היינו לפני תפילת שחרית כשאומרים הזמירות לאחר פרשת התמיד, וזה כנגד הקטורת שהיו מקטירים בבקר בבית המקדש אחרי ששחטו את קרבן התמיד והיו זורקים דמו על גבי המזבח, ולכן ראוי לומר תחילה פרשת התמיד ואחר כך פיטום הקטורת, כדרך שעשו בבית המקדש, ובפעם שניה אומרים פיטום הקטורת לפני תפילת המנחה כנגד קטורת של בין הערבים שהיו מקטירים לאחר שחיטת התמיד של בין הערבים.

וכתב בקיצור של"ה ועוד פוסקים, דבפעם השלישית אומרים אותו בבוקר לאחר שמסיימים תפילת שחרית, ואע"פ שכבר אמרוהו קודם התפילה, חוזרים ואומרים אותו אחר כך, לפי שהתפילה הראוי להתקבל צריכה שתיאמר בכוונה גדולה ובלי שום הרהור אחר, ובכך לא ימצאו החיצונים מקום להתדבק בה, ואם יש הרהור אחר נאחזים בו, ואז במקום תועלת מביאה התפילה נזק, שמוסיפים כח לסטרא אחרא ח"ו. אבל באמירת פיטום הקטורת בסוף התפילה יש בזה תקנה נגד זה, שהדבר מבטל כל מיני מקטרגים בתפילה, ולכן יש לאומרו אע"פ שמתעכב על ידי כך קצת בבית הכנסת, שבזה מרויח כל התפילה.

- יז -

עוד כתב בקיצור של"ה, **דיש הרבה אנשים שנוהגים לומר פיטום הקטורת במוצאי שבת^ט אחר הבדלה, ויש בזה סגולה טובה לשבור הקליפות, וגם יצליח בזה בעסקיו במשך ימי השבוע הבאים עליו לטובה**, דהרי כל אחד שהיה

(ט) וזה לשון ספר הקדוש ראשית חכמה (מאמר תוצאות חיים סעיף מ"ב): ושמעתי שטוב לקרוא הקטורת במוצאי שבת, כדי להעביר רוח הטומאה המתעורר במוצאי שבת, שלכך תקנו והוא רחום במוצאי שבת, כדפירשו פרשת ויקהל (דף ר"ז ע"ב).

מקטיר הקטורת בבית המקדש היה מתעשר, וכמו שבירכם משה רבינו (דברים ל"ג) ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך, ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה, היינו כל שיקטיר קטורת בבית המקדש יברך ה' חילו ויעשירו, וכמו שנאריך בזה להלן.

ועיין בספר הקדוש נועם אלימלך (פרשת כי תשא, בד"ה ועשית אותה קטורת כו') שכתב וזל"ק: ר"ל קטורת הוא לשון קיטור ותימרות עשן, שהוא מרמז לענין הגשמיות כי העולמות העליונים אנו מדמין ומושלים באור והעולם הזה נרמז בעשן פי' שתראה ג"כ להמשיך השפעה על ישראל בעניני גשמיות. וזה הפי' של מעלה עשן כל שהוא, שגם עניני גשמי היה צריך לפעול בהקטרת, והם בני חיי ומזוני. וזהו ג"כ הפי' מעשה רוקח, לתקן הצרכות עולם העשי', עיי"ש עוד.

- יח -

והנה איתא במדרש רבה (פרשת נשא ופרשת קרח) שכל תרי"ג מצות כלולות בעשרת הדברות. וכן תראו שיש תר"ך אותיות בעשרת הדברות מאנכי ועד לרעך. תרי"ג הן כנגד תרי"ג המצות, שבכל אות יש רמז למצוה. ויתר ז' האותיות הן נגד ז' ימי בראשית, לרמז שכל העולם לא נברא אלא בזכות התורה הקדושה.

וזה לשון המדרש רבה פרשת נשא (וילנא) פי' י"ג ט"ו-ט"ז: ואומר הנחמדים מזהב וגוי' מלאה קטרת, שתרי"ג מצוות כלולות בהן, וכן את מוצא תרי"ג אותיות יש מן אנכי עד אשר לרעך, כנגד תרי"ג מצוות וז' יתירות כנגד ז' ימי בראשית, ללמד שכל העולם לא נברא אלא בזכות התורה, הוי מלאה קטרת, שכן קו"ף מתחלפת בדל"ת, א"ת ב"ש

ג"ר ד"ק, וְעוֹלָה חֲשַׁבּוֹן הַתִּיבָה אַחֵר כֵּן לַמִּנִּין תִּרְיִיג. דבר אחר מלאה קטרת, שבין כל דיבור ודיבור שהיו כתובים בלוחות פרשיותיה ודקדוקיה של תורה היו כתובים וכו' עיי"ש.

ובספר ילקוט מעם לועז (פרשת יתרו) הוסיף לזה, דבא לרמוז שאע"פ שנראה לכאורה שהקב"ה דיבר בהר סיני רק עשרת הדברות ולא יותר, אבל בעלי הדעת יודעים שכל המצוות כלולות בהם. ולכן נאמר מלאה קטורת, שהקו"ף מתחלפת בדל"ת על פי א"ב של א"ת ב"ש ג"ר ד"ק. נמצא לפי זה שקטרת עולה תרי"ג שכלולות בכלל עשרת הדברות. והסימן: כתר תורה, כת"ר בגימטריא תר"ך שהם כמספר האותיות שיש בעשרת הדיברות, ללמדנו שאם אדם עוסק בתורה לשם שמים הוא זוכה ונכתר בכתר תורה, ואם ח"ו אינו עוסק לש"ש, הכתר נהפך לכתר, והתיבות של עשרת הדברות הן קע"ב. וסימנם בשמרים עק"ב רב. ועליהם נאמר ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד, שהפסוק הזה עולה תר"כ שהוא כמנין כת"ר תורה, הרומזים באותיות של עשרת הדיברות, עיי"ש.

ובמדרש תנחומא (פרשת תצוה) איתא הטעם שחביבה קטורת יותר מכל הקרבנות, לפי שכל הקרבנות שהם חטאת עולה אשם שלמים מנחה באים על איזה חטא, אבל קטורת לא היתה באה על שום חטא, אלא לשמחה, כפי שנאמר בכתוב: ושמן וקטורת ישמח לב (משלי כז), היינו שמן המנורה וקטורת משמחים הלב, שנעשו לשם שמחה. וכן היו קשורות זו בזו. בשעה שהיו מדליקים את המנורה היו מקטירים את הקטורת, כמו שנאמר ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה, ולכן היתה חשובה מאד לפני הקב"ה.

(ל) וכ"כ רש"י ז"ל בפרשת נשא (ז' כ') ד"ה מלאה קטרת, וז"ל: גימטריא של קטרת תרי"ג מצוות, ובלבד שתחליף קו"ף בדל"ת על ידי א"ת ב"ש ג"ר ד"ק. ועיין בספר ליקוטי שיחות פרשת נשא, מ"ש בזה.

ובזהר חדש (שיר השירים י"ב) האריך מענין המעלה הגדולה שהיתה לקטורת שהיתה תרופה מאירה לטהר הבריות מן החטא^א, שכל מי שהיה מריח בריח הקטורת בשעה שהיו מקטירים אותה על גבי המזבח, היה מתעורר לבו לתשובה שלימה^ב והיה לבו נטהר מכל הרהור רע ומטומאת היצר הרע. וכמו הציץ שהיה חרות עליו שם הקב"ה, שכל המסתכל בו היה מקבל יראה גדולה בלבו, והיה חוזר בתשובה שלימה, ולכן נקרא מזבח מקטר קטורת

לא) הקטורת מכפר על לי"ו כריתות.

וזה לשון ספר מעשה רוקח (פרשת כי תשא אות ב') :

קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבונה זכה. ולכאורה קשה, למה לא כתבה התורה בפירוש כל י"א סמים מה הם, ואם התורה סמכה על הקבלה גם אלו הדי' סמנים לא יכתבו, ונסמך הכל על הקבלה. ובודאי יש בזה רזין דרזין, וקצת מבואר בכוונת האר"י ז"ל (עיין פרי עץ חיים, שער עולם העשיי, פרק ד'). אבל בדרך רמז נלע"ד שהתורה מרמזת שהקטורת מכפר על לי"ו כריתות, ולכן כשתחשוב שבעה תיבות אלו "סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבונה זכה" תמצא מכוון כמנין "מכפר לי"ו כריתות", עם שלשה כוללים, דוק ותשכח. ולכך ביארו חז"ל כל מעשה הקטרת במס' כריתות. וגם כשתחשוב קטרת שס"ח תמצא כמנין ה'לי"ו כריתות', שזה מכפר על זה. וידוע מהזהר הקדוש (בהעלותך קנא, ב) ובכל הספרים שהקטרת מבטל המגפה, וכמבואר בכתובים פרשת קרח (יז, יא-יג). ולדרכינו ניחא מאוד, שבדאי כשנתרבה חייבי כריתות בעולם אז בא מגפה בעולם, לכך הקטרת מכפרת ומבטל אותה. וגם ידוע (יומא י"ד ע"ב - ט"ו ע"א) שקטורת ונרות כחדא אזלין, כמבואר בכתוב (שמות ל, ז) : "בהטיבו את הנרות יקטירנה", ובין בערב ובין בבוקר היו שתי מצוות אלו זה אחר זה, לכן גם נרות עולה "נרות לו", שגם מצוה זו מכפר על לי"ו כריתות, עכלה"ק.

לב) עיין בספר מדבר קדמות להחיד"א ז"ל (מערכת ק' אות ט') שכתב וז"ל : קרבנות אינם מכפרים אלא כשיעשו תשובה ויתודו, כמ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה. ובזה בא אל הישו"ב הרב כתנות אור פרשת האזינו לחקירה שחקר דהקב"ה הבטיח לאברהם אבינו ע"ה דהקרבנות יכפרו. ובבית ראשון שהיו קרבנות למה נחרב. אך על פי האמור ניחא, דאמרו בילקוט ירמיה סימן ג' ארשב"ח אמר הקב"ה לירושלים על מה הבאתי כל המשפטים הללו בשביל שאמרת לא חטאתי וכי' וכיון שלא היו מתודין ולא חזרו בתשובה לא כפרו הקרבנות ונחרב הבית, עכ"ל.

(שמות ל, א), אע"פ שלא הקריבו עליו שום קרבן, אלא הקטורת היתה שוברת ומכניע את הסטרא אחרא. ולכן נקרא המקום מזבח, שבו היה נזבח הסט"א.

עוד כתב בזוהר חדש שם, שהקטורת גדולה מן התפלה, שהתפלה נתקנה במקום הקרבנות, והקטורת חשובה יותר מכל הקרבנות, ונמצא שהקטורת חביבה יותר מן התפלה.

ואמרו חז"ל, אמר רבי שמעון בר יוחאי, אילו ידעו הבריות **"כמה גדולה מעלת פטום הקטורת לפני הקב"ה היו לוקחים כל תיבה ותיבה של פטום הקטורת ומעטרים אותה ושמים אותה על הראש כעטרת של זהב. וכל האומר כל יום פטום הקטורת בשחרית ובערבית בנחת, תיבה בתיבה, שלא מדלג אפילו תיבה אחת, ומבין את מה שהוא מוציא מפיו, ניצול מכל מיני מאורעות רעים ומהרהורים רעים וממיתה רעה, ויהיה מובטח כל אותו יום שלא יגיע לו שום נזק, וינצל מעונשי הגיהנם, ויהיה לו חלק בחיי העולם הבא. וח"ו בזמן מגפה אין רפואה טובה יותר מפטום הקטורת. וזו היתה המתנה שנתן מלאך המות למשה רבינו כשעלה לרקיע לקבל את התורה, שנעשה ידידו וגילה לו סוד זה של הקטורת שמשוגלת לעצור המגפה, כמו שאמרו רז"ל (שבת פ"ט). וכן האמירה בפה עוצרת את המגיפה.**

ובזוהר הקדוש פרשת וירא הביא באריכות מעשה בחכם אחד ושמו רב אחא, שהלך לעיר אחת שנקראה טרשא ונתארח אצל בעל בית אחד. ובעיר זו פשטה מגפה קשה

(ג) עיין בית יוסף סימן מ"ז שמביא בשם האגור דנשים חייבות בקריאת הקרבנות, והטעם דתפלה כנגד תמידין תקנו והרי חייבין בתפלה. וכתבו האחרונים דלפי טעם זה מחוייבות רק בקריאת קרבן תמיד, וכן כתב בשו"ע הרב, אבל בלבוש ובט"ז כתבו דחייבות בכל הקרבנות. ועל דברי האגור הקשה בשו"ת לב חיים דדוקא בתפלה הן מחוייבות משום דרחמי ניהו, אבל לא בקרבנות. עכ"פ לפי דברי הלב חיים דתפילה דרחמי ניהו מחוייבות הנשים, י"ל דגם קטורת בכלל דרחמי ניהו, דהלא מעורר רחמים על בני ישראל ובפרט על האומרה.

שבעה ימים רצופים. וכשראו בני העיר את ר' אחא כשהוא בא, אמרו זה לזה: נלך אצל החכם הזה שבא מחוץ לעיר ונראה אם יש לו תקנה לצרה זו. הלכו אצלו ואמרו לו, דע רבינו שיש בעיר מגפה זה שבעה ימים והיא הולכת ומתגברת. שמא יעשה רבינו שום עצה לפורענות זו. אמר להם: נלך לבית הכנסת ונתפלל לפני השי"ת שיעצור בעד המגפה הזאת. ובעודם הולכים לבית הכנסת הלכו ובאו אנשים וסיפרו שהמגפה הולכת ומתגברת. ופלוני ופלוני מתו ופלוני ופלוני גוססים. אמר להם רב אחא מאחר שהפורענות קשה והזמן דוחק, לא נלך להתפלל, אלא תעשו כפי שאני אצוה אתכם. בחרו מביניכם ארבעים אנשים, מן המובחרים שבכם, שאתה מכירים בהם שהם יראי שמים ואני ביניהם, ונלך לארבע רוחות העיר, עשרה אנשים לכל צד. **ותאמרו מלב ונפש פטום הקטורת ופרשת הקרבנות, ובע"ה תוסר המגפה.** והם הלכו ועשו כן בארבע רוחות העיר, עשרה אנשים לכל צד, ואמרו פטום הקטורת ג' פעמים. ואחרי שעשו כן אמר להם ר' אחא, הבדילו כמה אנשים מביניכם וילכו לבית ששם שוכבים חולים וגם שם יאמרו, וכשיגמרו יאמר ג' פעמים שלשה פסוקים אלו והם: ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם, כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף. ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את הקטורת ויכפר על העם. ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. והם הלכו ועשו כדבריו, ובטלה המגפה באותו מקום ואף נתרפאו אותם שהיו קרובים למיתה. ואז שמעו בת קול האומרת למזיקים כדברים האלה: העצרו למעלה ואל תרדו למטה לעשות שום נזק בעיר הזאת, לפי שדין של מעלה אינו שולט בעיר הזאת כיון שהם ראויים שיבטל. ואחרי כל זה נרדם ר' אחא מרוב חולשה, ושמע שאומרים לו בחלומו, כשם שביטלת מן העיר את המגפה, כן תעשה להחזירם בתשובה, שזה בלי זה אינו מועיל כלום, שבהיותם אנשים רעים נגזרה

עליהם גזרת המגפה. הלך רב אחא וסיפר הדברים לאנשי העיר והחזיר את אנשי העיר בתשובה שלמה, ואז שינה רב אחא שם העיר שהיתה נקראת טרשא וקרא לה מתא מחסיא, דהיינו עיר הרחמים, שריחם הקב"ה על העיר הזאת וביטל ממנה הגזרה הרעה. וזה ששינה שם העיר, כדי שהאנשים יזכרו כל שעה אותה גזרה רעה שנגזרה עליהם על מעשיהם הרעים ולא יחזרו לכיסלה עוד.

- יט -

ועל פי דברי המדרש רבה הנ"ל דהקטורת בא"ת ב"ש בגימטריא תר"כ, תרי"ג מצוות ושבע בני נח, והאומרה כאילו קיים תרי"ג מצוות דכתיב ונשלמה פרים שפתינו, יתבאר שפיר מה דאיתא בזוהר כאן בפרשת בהעלותך, שהקטורת הוא קשירא דכולא, קשר הכל, פי' שהוא קשר המקשר את כל מצוות התורה, דע"י אמירת הקטורת מתקשר האדם לכל תרי"ג מצוות, ואין שמחה כשמחת התורה והמצוות, כדכתיב (תהלים י"ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב.

- כ -

ובזה יבואר ענין השמחה שהקטורת משמחת כדברי הזוהר הקדוש, ומדבחא פנימאה ומנרתא קימא כחדא לחדותא דכולא, דכתיב שמן וקטורת ישמח לב וכו' והאי קימא לחדותא, דכיון דמי שמקיים מצות קטורת (באמירה או בהקטרה כראוי בבית המקדש) חשוב כאילו קיים כל תרי"ג מצוות, הרי אין לך שמחה גדולה מזו, דפקודי ה' ישרים משמחי לב כנ"ל.

- כא -

וזהו ביאור הכתוב שמביא הזוהר הקדוש על זה, עלייהו כתיב ויאמר לי עבדי אתה ישראל וגו', פי' כיון דאורייתא וקודשא בריך הוא וישראל חד, ע"כ כיון שהקטורת חשיבה ככל התורה כולה, יש נחת רוח גדול לפניו יתברך כשאומרים

פרשת הקטורת, ע"כ ויאמר לי עבדי אתה ישראל וגוי, דבזה אתם עובדים אותי כראוי.

- כב -

ולפי הנ"ל דהקטורת מבטלת מדת הדין ועוצרת המגיפה שלא תעבור בישראל, שפיר מובן מדוע סיים הזוהר על זה פסוק "ישראל אשר בך אתפאר", דהנה ידוע מספרים הקדושים דעיקר נחת רוח לפני הקדוש ברוך הוא במה שברא עולמו הוא במה שהצדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים, (וכמובא כמה פעמים בספה"ק, וביתוד בספה"ק נועם אלימלך ובספה"ק תפארת שלמה האריכו הרבה בזה), א"כ, כשמבטלים ומהפכים מדת הדין ע"י הקטורת ומתבטלת המגיפה, אין לך נחת רוח גדול מזה לפניו יתברך, וע"כ שפיר אמר על הקטרת הקטורת "ישראל אשר בך אתפאר", שהקב"ה מתפאר בישראל שמבטלים המגיפה ומקיימים עולמו שבראה כדי להיטיב לברואיו.

- כג -

ולפי"ד המדרש שהקטורת חשיבא כקיום כל התורה כולה, יש לבאר ג"כ דזהו הענין שהקטורת עוצרת המגיפה, דהנה איתא בזוהר הקדוש דגוף האדם קומה שלימה, רמ"ח אברים ושס"ה גידים, רמ"ח אברים שבאדם הם נגד רמ"ח מצוות עשה, ושס"ה גידים הם נגד שס"ה מצוות לא תעשה, וכשאדם פוגם באיזה מצוה ח"ו, אז פוגם ח"ו באותו אבר שכנגדו וגורם בזה פגם גופני בגופו ג"כ, כידוע כל זה מספרים הקדושים.

- כד -

אמנם כיון שהקטורת חשיבה כקיום כל תרי"ג מצוות דאורייתא וז' מצוות דרבנן וכנ"ל מהמדרש, א"כ אין מקום להחולי והמגיפה שתתגבר, ע"כ נתבטל המגיפה בכח אמירת הקטורת, ודו"ק.

- כה -

ובזה יש לפרש בדרך רמז מה שארז"ל (יומא דף ל"ח) שהיו נותנים לתוך הקטורה עשב אחד שהיה נקרא מעלה עשן, שיהיה העשן מתמר ועולה כארז שלא יהי נוטה לצד זה או זה. ועשב זה לא הכיר אותו שום אדם מלבד אותה משפחת בית אבטינס שעשו הקטורת כפי שקיבלו המסורת מידי אבותיהם, ולא היו מגלים אותו לשום אדם.

- כו -

ויש לומר הרמז במה שהי צריך להיות **מעלה עש"ן**, דידוע מספר הקדוש אור המאיר, וכן בסידורו של שבת (דרוש התשיעי, מאמר א') ועוד, דעש"ן ראשי תיבות עולם שניה נ"פ, שצריך האדם לתקן כל בחינות עולם שנה נפש.

- כז -

ולדרכינו י"ל דזהו ענין מעלה עש"ן בקטורת, עולם - שהקטורת מבטל הדינים ושליטת הקליפות בעולם. שנה - מאריך שנותיהם של בני אדם. נפש - שהקטורת מתקן את נפשותיהם, וכנ"ל דחשיב כאילו קיים כל תרי"ג מצוות דאורייתא וז' מצוות דרבנן, ואף גם זאת דנחשב לו כאילו עשה תשובה על כל עוונותיו, כדברי הזה"ק בפרשת ויקהל הנ"ל.

- כח -

עוד יש לומר בדרך רמז לבאר מה שהקטורת היתה צריכה להיות **מעלה עש"ן**, דהנה בית המקדש השני עמד ת"כ שנים, ולפי המדרש תנחומא הנ"ל דהקטורת חביבה יותר מכל הקרבנות, והנה עש"ן בגימטריא ת"כ, וזהו הרמז בקטורת שהיתה **מעלה עש"ן**, דיש מעלה לקטורת יותר מהקרבנות שהקריבו במשך ת"כ שנה שעמד בית המקדש השני, ודו"ק.

- כט -

ובזה יש לומר הטעם שלא היו מגלים סוד הקטורת של

מעלה עשן לשום אדם, כמ"ש בגמרא יומא הנ"ל, רק למשפחת בית אבטינס, והטעם בזה, כדי שהמסטינים לא יקטרגו על זה שהקטורת מהפכת מדת הדין למדת הרחמים.

- ל -

ובזה יתבאר גם מה שאמרו חז"ל על הקטורת, ואם חיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה (מה שלא מצינו בשאר מצוות או בקרבנות, שיהי חייב מיתה ממש אם חיסר משהו). אך להנ"ל יובן שפיר, כיון דהקטורת הוא היפוך המיתה, שמבטלת המגיפה וכל רעות וצרות מעל ישראל, ע"כ מי שלא עשאה כראוי הרי שלא ביטל המות ח"ו מעל בני ישראל, ע"כ מדה כנגד מדה חייב מיתה.

- לא -

ובזה יתבאר הכתוב (ויקרא ט"ז, ב') דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת וגו' ולא ימות כי בענן אראה על הכפורת. ופירש"י ז"ל כי בענן אראה וכו'

(לד) ועיין בספר פנים יפות (פרשת אחרי, ד"ה ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך וגו') שכתב בא"ד ז"ל: והנה ענין הקטורת ביום הכיפורים מפני שאמרו חז"ל השטן בגימטריא שס"ד שאין לו רשות לישטן ביום הכיפורים, ויום הכיפורים הוא כולל כל הימים כפירש"י בתהלים ימים יוצרו ולו אחד בהם שהיא יום הכיפורים, רמז לדבר יום כפור מספרו שס"ד, והוא ענין הקטורת שהיו בו שלש מאות וששים וחמשה כמנין ימות החמה, כי ידוע שהקטורת מבטל כח השטן, וכבר כתבנו לעיל בפרשת וישלח גבי ויאבק איש עמו וגו' כי אם ישראל יהי שמך, כי שם ישראל היא מספר יעקב ושטן שהוא מחזירו למוטב, והוא שם שני של אנא בכח קרי"ע שט"ן, ורמז לדבר שאותיות קטורת הוא אותיות קודמין לאותיות ישראל, שלפני היו"ד היא טי, ולפני השי"ן הוא רי"ש, ולפני הרי"ש הוא קו"ף, ולפני האלף היא תי כידוע, אלא שחסר הכי"ף שלפני הלמ"ד, והיא מרומז בכף שנתנו בו הקטורת, כדתן הוציאו לו את הכף ואת המחתה, ומספר קטורת וכו"ף הוא תשכ"ט והיא מכווין למספר שם קרי"ע שט"ן, וזהו הכוונה ביום הכיפורים שהיו"ד גורם לבטל כח השטן כנ"ל, והוא נרמז באותיות שאחר אותיות ישראל, שאחר היו"ד היא כ"ף ואחר השי"ן הוא תי, ואחר הרי"ש הוא שין, ואחר האלף הוא בית, ואחר הלמד היא מ"ם, והם אותיות שבתכם

ורבותינו דרשוהו אל יבא כי אם בענן הקטורת ביום הכיפורים, עיי"ש. והביאור בזה (וכ"כ גם במזרחי פרשת אחרי שם), דאף ביום הכיפורים שיש רשות לכהן גדול ליכנס לבית קודש הקדשים, אסור לו לבוא ביאה ריקנית. וזהו שאמר הכתוב, כי בענן אראה על הכפורת, פי' רק בשעה שיעלה ענן עשן הקטורת, כשנכנס להקטיר קטורת, שענן זה היינו ענן הקטורת, כמו שנאמר אח"כ וכסה ענן הקטורת את הכפורת. וביאור הדבר הוא כנ"ל, כיון שהקטורת מבטלת המגיפה, ואם אין שם קטורת ימות ח"ו, ע"כ אמר הכתוב ולא ימות, כי בענן אראה על הכפורת, דאם יכנס כשיש שם ענן הקטורת ממילא לא ימות כי הקטורת עוצרת המגיפה.

- לב -

ועל פי זה יש לבאר הכתוב (שמות ל, כג) ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור וגוי'. ואחר כך נאמר (פסוק ל"ד) ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה וגוי'. והקשה בזוהר על מה שנאמר בקטורת לך (בפסוק ל"ד), וכן הקשו המפורשים על מה שנאמר ואתה קח לך בשמים ראש.

ובספר מלא העומר תירץ, דיובן עפ"י מה דאיתא (שבת דף פ"ט ע"א) לקחת מתנות באדם, שכל מלאכי השרת נתנו לו מתנה, ואף מלאך המות מסר לו דבר שהקטורת עוצרת המגיפה. ואין ספק שזו המתנה החביבה למשה להציל נפשות לקוחים למות, שחביב לו מכל חללי דעלמא. ואם כן כל זמן שלא נעשה הקטורת אין לו תועלת במתנה, לכן אמר קח לך להנאתך ולטובתך, שבזה תציל נפשות. ואם תאמר שגם מעצמך תוכל לעשותו, ולזה אמר כי במתכונתה לא

כדכתיב תשבתו שבתכם, וירמו בזה מ"ש והסר שטן מלפנינו ומאחרינו, היינו אותיות שלפני ישראל ואותיות שאחר ישראל שניהם מבטלים כח השטן, וירמו מ"ש בתהלים (קל"ט) אחר וקדם צרתנו ותשת עלי כפכה, פי' ששמת עלינו שמירה, ואותיות שקודם ישראל ואותיות שאחר ישראל, אלא שחסר הכף ונשלם בכף שבו הקטורת, וזהו ותשת עלי כפכה, עכ"ד הפנים יפות.

תעשו לכם, אם כן למתנה גדולה ייחשב לך, ע"כ.

- לג -

ואפשר להוסיף על דבריו, דזהו שאמר הכתוב קח לך סמים, כיון דאמירת הקטורת הוא להנאתך ולטובתך, ע"י שהיא עוצרת המגיפה, וגם משום שנחשב לך ע"י האמירה כאילו קיימת כל מצוות התורה.

- לד -

וזהו ג"כ מה שאמר הכתוב ואתה קח לך בשמים ראש, וגם כאן דקדקו המפורשים מדוע אמר תיבת לך. ולהנ"ל יובן הכוונה, דהנה אחר כך כתיב **מר דרור** וגו'. ויש לפרש בזה דהנה בתרגום אונקלוס כתב **מר דרור**, מירא דכיא, שהוא מלשון דכי וטהור. וכתב בספר באר משה (להרה"ק מוה"ר משה אליקים בריעה מקאזניץ זי"ע, בנו של המגיד מקאזניץ זי"ע) דהוא רמז שאז תתקדש ותטהר עצמך בכל מיני קדושה וטהרה ותעלה ממעלה למעלה וממדריגה למדריגה עד אין סוף, עד שתגיע לדרור וחירות העליון חירות מיצר הרע חירות ממלאך המות, כדאיתא בנועם אלימלך, **ויבא לך גאולה שלימה מכל הצרות והשעבודים לגאול אותם וכל ישראל מגלות הזה לחירות רוחניות בב"א**, עיי"ש.

- לה -

ולדרכינו יש לומר דהתרגום אונקלוס מרמז - מירא דכיא, דע"י אמירת פרשת הקטורת נטהר האדם מעוונותיו, ואז **דרור** - חירות מיצר הרע^{לה}, כיון שנטהר מעוונותיו ע"י

לה) וז"ל הגה"ק ר' יונתן אייבעשיץ זצ"ל בספרו יערות דבש (דרוש א'): אמנם קטורת הביא פניית היצר הרע לטוב, וזהו מעשה קטורת בצדיקים שעוקדים יצר הרע לטוב ונהפך הוא, וחלבנה נתן ריח טוב, ולכך כהן שלא היה צדיק תמים בקטורת נענש. וזהו כי לא נהפך יצר הרע לטוב ונקרא אש זרה. וצריך הצדיק האוחז בזה למעט המותרות, כי אם ירבה וירדוף המותרות א"א להיותו כולו טוב ונקי, כאמרם (סנהדרין כט.) כל המוסיף גורע, ולכך בלחם הפנים אמרו (יומא לט.) שהגיעו כפול, כי בזה המיעוט

אמירת הקטורת, וחירות ממלאך המות, כיון דהקטורת עוצרת המגיפה, ודו"ק.

- לו -

וזהו שאמר הכתוב, ואתה קח לך, דהקטורת הוא לך - להנאתך ולטובתך, והטעם בזה כי בשמים ראש, ע"י הקטורת שאומר האדם הוא זוכה להיות למעלה ראש ברוחניות ובגשמיות, ואיך נעשה דבר זה, על זה סיים הכתוב **מר דרור**, חירות ממלאך המות חירות מיצר הרע, דעוצרת המגפה וגם משום שעוזרתו לעשות תשובה על עוונותיו, וגם משום שנחשב לו כאילו קיים כל מצוות התורה.

- לז -

ועל דרך זה יש לבאר מ"ש הכתוב (בפרשת כי תשא) שם על הקטורת שהוא מעשה רוקח. ובספר מלא העומר הביא מסורה על זה, ב' במסורה, הכא, ואידך זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח. וכתב על זה במלא העומר, יובל עפ"מ"ש הר"ש מאסטרפאליא, כי איתא בילקוט פרשת כי תצבא כזבוב נדמה להם, ודרש רשומות, ז' כרון ב' ספר ו' שים ב' אזני ר"ת זבוב"ב, וע"י חטא שאול בעמלק נדחה ממלכותו ונגזר עליו מיתה, וזהו זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח שנמשח שאול, גם בהקטורת כתיב מעשה רוקח, זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח, רומז דמלאך המות מסר לו רז זה, שקטורת עוצר המגפה, וזהו **זבובי מות יבאיש יביע** לשון דיבור, שמן רוקח מרמז על הקטורת, שגילה לו רז הקטורת, עכ"ל.

ולפי דרכינו י"ל באופן אחר קצת, דהנה אחז"ל היצר הרע דומה לזבוב, כדאיתא בגמרא (ברכות דף ס"א ע"א) אמר רב: יצר הרע דומה לזבוב, ויושב בין שני מפתחי הלב, שנאמר (קהלת י') זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח. ולפי

משובח לזו יצר הרע לטוב, ולכך בקטורת נאמר (ויקרא ב, יא) כל שאור וכל דבש לא תקטירו, ולא היה בקטורת דבש כי הוא מותרות כשאור ודבש וכו', עי"ש.

דברינו דע"י הקטורת מבטל כח היצר הרע, חירות מיצר הרע, מובן שפיר המסורה, מעשה רוקח, ואידך זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח, שהקטורת מבטל היצר הרע שדומה לזבוב, כדיליף לה בגמרא ברכות הנ"ל מפסוק זה.

- לח -

ועל דרך הנ"ל יש לומר עוד בביאור הפסוק ויאמר ה' אל משה קח לך סמים וגוי' בד בבד יהיה, דהנה בספר אך פרי תבואה (פרשת כי תשא על פסוק הנ"ל) כתב וזה לשונו:

הנה ידוע בשם האריז"ל **דבאמירת הקטורת מוציאין החיות מתוך הקליפות לתוך הקדושה**^ל, וידוע דהסטרא אחרא צריך להיות בפרודא והקדושה צריכה להיות באחדות, כי הם מעולם הפירוד והקדושה היא מעולם האחדות. וידוע ג"כ דלעתיד לבוא יהי השם שלם ויהיה ב' פעמים אותיות י"ה. ובזה שמעתי בשם הרב הצדיק ממעזיבוזש זל"ה שלכך מברכין העולם להחתן והכלה שהזיווג יעלה יפה, דהיינו שעכשיו הוא אדנ"י שעולה צ"א, ולעתיד לבוא יהי צ"ה ויעלה יפ"ה. והנה הקטורת הוא לשון קישור, דהיינו שגורם שהקדושה תתיחד ולא יהיה בה שום מגע עכו"ם, **וכמו בשם יו"ד ה"א כן ג"כ בוא"ו ה"א**. וגם קטורת הוא לשון פירוד כמו שנאמר גבי אברהם אבינו (בראשית כ"ה) ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה, ופירש"י ז"ל שקשרה פתחה שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם, הרי דהוא לשון פירוד. ואם כן כל זה **פועל הקטורת שמיחד הקדושה ומפריד בין החיצונים**. וזה בד בבד, דהיינו שהסטרא אחרא יהיה בפרודא, כמו שאמרו

(לו) ועפ"י אפשר לפרש ג"כ הענין דאמירת הקטורת מעורר את האדם לתשובה, כיון דבאמירת הקטורת מוציאין החיות מתוך הקליפות לתוך הקדושה, ממילא אין מי שימנע בעד האדם שיעשה תשובה על עוונותיו, דעיקר המניעה שלא יעשה תשובה כראוי היא רק מחמת הקליפות שנאחזים באדם ע"י עוונותיו, אמנם כיון דבטלה אחיזתם ממילא בטלה המניעה, ויכול לעשות תשובה כראוי.

חז"ל (ברכות ס"ג ע"ב) על פסוק חרב אל הבדים, אלו תלמידי חכמים שעוסקים בתורה בד בבד. וג"כ יהיה דהקדושה תהי' באחדות גמור, שהאותיות שניות יהיו כראשונות, ודו"ק, עכלה"ק.

- לט -

ועל פי דברי האך פרי תבואה דאמירת הקטורת מקרבת הגאולה ויהי' שם יהי"ה במקום שם הוי' שהוא כעת, יש לומר דזהו שאמר הכתוב **בד בבד יהיה**, דלעתיד לבוא יהיו יחדיו י"ב שבטים, לא כמו עכשיו שגלו עשרת השבטים ונשארו רק ב', וזהו **בד בבד**, דב' תיבות ב"ד עולים י"ב (והב' של תיבת ב' בד הוא רק ב' השימוש לתיבת בד, כמובן), והרמז בזה דע"י אמירת קח לך סמים וגו' מקרב הגאולה, ויתזרו עשרת השבטים למקומם ויהיו יחדיו מספר **בד בד**, ואז ממילא יהיה, שיהא השם שלם (יהיה).

- מ -

ועפ"י יש לומר עוד במה שהקטורת מבטלת המגיפה, כיון שאמירת הקטורת מקרבת הגאולה, ולעתיד לבוא כשיעבדו את השי"ת, לא תהא עוד מחלה בעולם, כמאמר הכתוב (שמות כג, כה) ועבדתם את ה' וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך. וע"כ כיון שע"י אמירת הקטורת מקרב את הגאולה, ממילא תתבטל המגפה ג"כ בב"א, ודו"ק.

- מא -

ועל דרך זה יש לומר רמז בהא דבין סממני הקטורת היתה החלבנה שריחה רע, והמפרשים האריכו בזה שמרמז על פושעי ישראל שריחם רע, גם הם נתעלים ע"י הקטורת. ולדרכינו י"ל כיון דהקטורת מקרבת הגאולה, ואז יקויים הפסוק ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, וגם האנשים שהם בבחינת חלבני"ה יתעלו לטובה, ע"כ נכנס בין סמני הקטורת גם החלבנה. ויש להוסיף ברמז הדברים

דחלבנ"ה בגימטריא צ"ה, מספר אדנ"י יהי"ה, ב' השמות דלעתיד לבוא בב"א, והרמז בזה דהקטורת (שמכניסים בין סממני גם את החלבנה) מקרבת את הגאולה שיהי אז ב' השמות בגימטריא צ"ה, וכמו שהביא האך פרי תבואה, ודו"ק.

- מב -

ובדרך אחרת יש לפרש הכתוב הנ"ל ואתה קח לך בשמים ראש, מר דרור וגוי ותרגומו מירא דכיא. דהנה בספה"ק נועם מגדים (פרשת כי תשא שם) על פסוק זה כתב וז"ל, א"י ואתה קח לך בשמים, שתיקח לך לעצמך בחינת בשמים, שיהי לך ריח טוב כבשמים, והוא על ידי שמירת הברית, כמו שאמרו רז"ל בברכות (דף מ"ג ע"ב) ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: עתידים בחורי ישראל שיתנו ריח טוב כלבנון, שנאמר: (הושע י"ד) ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון. והיינו ריח בשמים של בית המקדש שנקרא לבנון, עיין שם בת"י וברבינו מוהרש"א ז"ל. וזה ואתה קח לך בשמים, ואמר ראש, ע"ז תזכה להיות ראש, כי מאן דנטר ברית זוכה למלכות, יוסף בגין דנטר ברית כו', משה כו', ויהי בישרון מלך, כדאיתא בתיקוני זוהר. וגם מר דרור אדון של חירות, על דרך צדיק מושל, ומאן דנטר ברית איקרי צדיק. וכל זה יהיה לך ע"י חמש מאות שתהי מזוין חרב על ירך תמיד בשכלך בשביל שמירת אות ברית קודש וכו', עכ"ל הנועם מגדים.¹

לז) ועיין שם בריש הפרשה שכתב עוד בנועם מגדים על פסוק ואתה קח לך בשמים ראש וגוי, וז"ל: שתקח לך כבשמים ראש, מר המרירות מהיסורין שיש לך, כי ע"ז ממרקין עונותיו של אדם קל וחומר משן ועין שעבד יוצא בהן לחירות, קל וחומר ליסורין שיוצא לחירות מעון גיהנם. וזהו דרור כמו דרור דיובל, חירות. לכן תיקח את המר לך לקבלם מאהבה כבשמים ראש, וכאמרם ז"ל מה אשה לדעת. ודימהו לבשמים ראש, שרק הנשמה נהנה מריח כמו שאמרו ז"ל כן בזה טוב לנשמה להשלימה כראוי. וגם דרור מהיסורין גופיהו ע"ד מ"ש בזה"ק בפסוק רבות כו' ר"ל כשיהיה צדיק ברבות רעות אז ומכולם יצילנו, והבן נ"ל, עכלה"ק.

ולפי דבריו יש לומר, דהנה ידוע דעל פגם הברית רח"ל צריכים לעשות תשובה עילאה^ל, ולזה יכולים לזכות רק ע"י לימוד התורה במסירת נפש, וכמו שמסרו התנאים והאמוראים את נפשם בעד לימוד התורה, כדאיתא בעירובין

ועפ"י דרכו יש לומר עוד, כיון דהקטורת גורמת טובות עוה"ז ועוה"ב, ומבטלת את המגיפה, שפיר אמר על זה שתקח לך כבשמים ראש, מר המרירות מהיסורין שיש לך, שהיסורין יומתקו ויתבטלו ע"י אמירת פרשת הקטורת, ודו"ק.

לח) עיין מזה בספה"ק ראשית חכמה (שער הקדושה פרק י"ז) שהביא מזה"ק (ויחי ר"ט, ע"ב) תא חזי וכו' לית לך חובה בעלמא דלא אית ליה תשובה בר מהאי, ולית לך חייביא דלא חמאן אפי שכינתא בר מהאי, דכתיב לא יגורך רע וכו'.

וכתב על זה בראשית חכמה, דאם היות שבמאמר הזה אמר סתם דלא אית ליה תשובה, צריכין אנו לתרץ ענין זה, שהרי יש להו שאין דבר שאין לו תשובה (ירושלמי פאה, פ"א, ה"א), שהרי אפילו מנשה קבלו הקדוש ברוך הוא, אם כן מה ישתנה עון זה מהשאר. ונראה לי לתרץ שהכוונה הוא, שאין הדבר תלוי בתשובה תתאה, כשאר הפוגמים, שתחלתם בשובם הוא בתשובה תתאה, דהיינו בסור מרע, מיד הם מקובלים. וכן מדוקדק בלשונו דסמ"ך ליה, ולית לך חייביא דלא חמאן אפי שכינתא בר מהאי, והטעם, מפני שהחטא הזה הוא בצדיק ובשכינה כאחד כדפי, ולכן כיון שהשכינה קטיגורו, אינו מקבלו בתשובה וכו'. נמצא היות הצעקה למעלה מהתשובה תתאה לכל הפירושים, ולכך "וה' שמע", והכוונה היא שתשובתו קשה עד שיגיע לתשובה עילאה, וכן כתב החכם כהר"ר יהודה חלגואה ע"ה בספר צפנת פענח שהכוונה באמרו שאין לו תשובה, פירוש שתשובתו קשה עד מאוד, ואין מספיקין בידו לעשות תשובה, מפני שצריך סיגופים הרבה, וילאה בעל תשובה ולא יעשה מה שראוי לעשות, זהו שאין לו תשובה וכו'. וראה שגם מוציאי ז"ל יש להם תשובה, שהרי דור המבול היו מוציאים זרעם לבטלה, ופירשו רבותינו זכרונם לברכה שנתכתב נח בעשיית התיבה כדי להכריז להם, שיחזרו ויעשו תשובה. אמרו במדרש תנחומא (פנ"ח, ה') אמר רבי הונא בשם רבי יוסי, מאה ועשרים שנה היה מתרה הקדוש ברוך הוא בדור המבול, שמא יעשו תשובה, כיון שלא עשו, אמר לנח עשה לך תיבת עצי גופר, עמד נח ונטע ארזים, עיי"ש.

עכ"פ חזינן מדברי הראשית חכמה ג"כ דצריך תשובה עלאה לפגם הברית.

ולפי דרכינו דהקטורת הוא בבחינת תשובה עלאה, הרי ע"כ דע"י אמירת הקטורת מתקנים פגם זה, ומשולב שפיר עם דברי הנועם מגדים הנ"ל.

(דף כ"ב ע"א) כי הא דרב אדא בר מתנא הוה קאזיל לבי רב, אמרה ליה דביתהו: ינוקי דידך מאי אעביד להו? אמר לה: מי שלימו קורמי באגמא, (דברים ז') ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, וכו' עיי"ש. ופירש"י ז"ל בחד לישנא ירקות, ובאידיך לישנא גמי לת. ועיי"ש שאמר אח"כ שצריך לחזור לבית רבו ללמוד תורה. חזינן מזה שמסרו נפשם בעד לימוד התורה, וכן מצינו עוד כמה מדרשי רז"ל עד"ז.

וכשמתקן האדם פגם זה של פגה"ב ממילא מנוצח היצר הרע ויכול האדם לשלוט עליו כנודע, ובאמת חזינן מדברי הנועם מגדים דע"י אמירת הקטורת שהוא תשובה עילאה יכולים ג"כ לזכות לזה, שיתנו ריח טוב כלבנון, שיתוקן פגם הברית.

והנה מובא מתלמידי בעל שם טוב הקדוש זי"ע על פסוק (תהלים כ"ד, ג') מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו, פי' דלא די במה שעולים במדריגות מעלה מעלה, רק צריך לקיים **ומי יקום במקום קדשו**, שישאר ויעמוד על מדריגה העליונה שעלה אליה, עכ"ד.

- מג -

ועפ"י דהנ"ל דאמירת פרשת הקטורת הוא תשובה עילאה, י"ל דזהו הרמז במה שאמר הכתוב ואתה קח לך **בשמים ראש**, שע"י אמירת הקטורת נשאר האדם בבחינת התשובה למעלה ראש, שלא יפול ממדריגתו ח"ו עד עולם, ויתקן את כל מה שפגם.

- מד -

ובענין דאמירת הקטורת ממתקת ומבטלת הדינים, כתב בספה"ק אגרא דכלה (פרשת קרח) לפרש מה דאיתא בגמרא (יומא) אמר רבה בר בר חנה וכו' כלה שבירושלים אינה צריכה להתבשם מריח הקטורת. וקשה דהנה רבה בר בר חנה ה"י כמה שנים אחר החורבן, ואם כן ה"י לו לומר בלשון עבר לא היתה צריכה וכו'. וגם הוי ליה למימר כלה

דברי פרשת בהעלותך תורה צא

בירושל"ם, מהו שבירושל"ם. ונראה דמרמז מאי דאמרו בזוהר הקדוש דבאמירת פרשת הקטורת ממתיקים ג"כ הדינים, כמו שהיו ממתיקים בעובדא דקטורת ממש. והנה האמירה נקראת רק רי"ח קטורת וריחא מילתא היא. וז"ש כלה שבירושל"ם, היינו הכלה העליונה, שכינת עוזינו השוכנת עדיין בירושלים ומעולם לא זזה משם, אינה צריכה להתבש"ם, ר"ל להמתיק דינים, מריח הקטורת בלבד מסתפק להמתיק הדינים, אפילו בלא עשיה, עכ"ל.

- מה -

ובזה יש לפרש מאמר הכתוב (שמות ל, א-ג) ועשית מזבח מקטר קטורת וגו' וצפית אותו זהב טהור. והקשה הרמב"ן ז"ל למה כתב מעשה מזבח כאן, הלא בפרשת תרומה שם מקומה. ובספה"ק קדושת לוי (סוף פרשת תצוה) תירץ על זה, וז"ל, והנראה כי כאן צוה הקב"ה לעשות את אהרן כהן גדול, ולעשות בו בגדי קודש בגדי כהונה, ושמא ח"ו יהיה קטרוג על זה, כאשר היה בסוף מחלוקת קרח על כהונה של אהרן, לכך צוה הקב"ה אחר שנמשח אהרן בכהונה, לעשות מזבח מקטר קטורת, ועל ידי הקטורת הוברר כי זה הוא הציווי מהקב"ה שאהרן יהיה כהן גדול (עיין במדבר ט"ז), כאשר היה באמת בסוף מחלוקת קורח בקטורת, וק"ל, עכלה"ק.

- מו -

אך לדרכינו י"ל דע"כ נתלה המזבח בקטורת דייקא, לרמז דע"י אמירת הקטורת זובחים את היצר הרע ואת מדת הדין, וכנ"ל. וזהו **ועשית מזבח**, איך תוכל לעשות מזבח, לזבוח את מדת הדין שלא תוכל לשלוט על ישראל ח"ו, על זה אמר **מקטר קטורת**, דע"י הקטרת הקטורת (או אמירתה בזמן שאין קטורת בפועל) יכולים לזבוח מדת הדין ולהמתיקה.

- מז -

ולזה רמז הכתוב שלאחריו וצפית אותו **זהב טהור**, דע"י

אמירת הקטורת זוכים לתשובה ושיתכפרו עוונותיו, וכדברי המעשה רוקח הנ"ל ועוד, וגם זוכים להשפעות גשמיות עוה"ז. וזהו זהב, שע"י אמירת פרשת הקטורת יזכו להשפעות בגשמיות המכונים זהב, וגם טהור, שיזכו לטהר א"ע מטומאת העוונות ויחשב להם כאילו קיימו את כל מצוות התורה.

- מח -

עוד יתבארו דברי הזוה"ק בפרשתינו (בהעלותך) שכתב **שהקטורת גורמת שמחה**, דהנה אמרו חז"ל (יומא דף כ"ו עמוד א') **דהקטורת מעשרת**^ט, ועל כן חדשים לבקרים באו והפיסו, דבכל פעם ה"י כהן אחר עושה הקטורת, כיון שהיתה מעשרת ע"כ רצו שכל הכהנים יזכו בזה.

והנה כשנשפע עשירות לאדם יש חשש שמא יטה עי"ז מדרך הטוב, וכמו שאמר הכתוב (דברים ל"ב) וישמן ישורון ויבעט ויטוש א-לוה עשהו וגו'. אמנם איתא בספרים הקדושים דאם השפעות העושר בא מן השמים ישר לאדם, בדרך כשר וטוב, אז על זה נאמר ברכת ה' היא תעשיר ולא תוסיף עצב עמה, ואין מקום לחשש פן יהא וישמן ישורון ויבעט וכו'.

(לט) עיין בספר יערות דבש (דרוש ד') שכתב בא"ד וז"ל: אך דע כי את זה לעומת זה, במקדש היה ג"כ ששלמה נטע במקדש כל מיני אילן של זהב, ועשו פירות זהב, והיה ממנו פרנסות פרחי כהונה, כמבואר ביומא (דף כ"א ול"ט), וכן נטע בירושלים כל מיני מגדים שבעולם, והיא ג"כ שהכיר שלמה מקום התפשטות השפע של זהב לכל מדינות הקרובים ורחוקים, ונטע במקום ההוא בחכמה ידועה אילן, והיה הארץ נושא פירות זהב, **כי מקום ההוא יניקות ועפרות זהב לו**, וכן כשהכיר בזה מקום הולך יניקה לארץ הודו לגדל פירות הודו, נטע אילן במקום ההוא ויצא עץ עושה פרי ההוא, ועל דרך זה עשה בכל, ולכן במקדש הכהנים שעוסקים בקטורת מתעשרים, כי משם מקבלין שפע, וכן היו מופלגים בכח ובנוי, כדכתיב (איכה ד, ב) בני ציון היקרים המסולאים בפז, עי"ש.

- מט -

ועל פי דרך זה שהקטורת גורמת שמחה, יש לפרש הקרא (שמות ל, כה) ועשית אותו שמן משחת קודש רוקח מרקחת מעשה רוקח שמן משחת קודש יהיה. ודקדקו בספרים מדוע כפל הכתוב תיבות **שמן משחת קודש** ב' פעמים.^פ

ולפי דרכינו י"ל, דשמן משחת קודש הראשון הוא כפשוטו, שהוא שמן משחת קודש, ומ"ש עוד הפעם **שמן משחת קודש** הוא לרמז דהשמן והקטורת מביא שמחה, וכדכתיב שמן וקטורת ישמח לב, ועל זה אמר **משחת קודש, משח"ת** אותיות **שמח"ת**, והטעם שהקטורת מביא שמחה הוא משום **קודש**, דהשפעת הקדושה באה מן השמים, וע"כ לא תוסיף עצב עמה, ולכן היא גורמת שמחה לאדם האומרה.

- נ -

וכדרך הזה אפ"ל ג"כ בכוונת הזוה"ק בריש הפרשה, **בשעתא דכהנא אתכוון לאדלקא בוצינן לתתא, והוה קריב קטורת בוסמין, בההוא שעתא כדין בוצינן עלאין נהרין, דיין לומר ענין בוצינן לתתא, דקאי על הגוף, שמגיעים אליו כל השפעות טובות ע"י הנרות והקטורת, בההוא שעתא כדאן בוצינן עלאין נהרין, קאי על הנשמה שהוא הנר העליון, דע"י הקטורת מזדככת גם הנשמה, דהרי חשיב לו כאילו קיים כל מצוות התורה, וגם מתכפרים לו עוונותיו ע"י אמירת הקטורת, והבן.**

(מ) ועיין בספר מלא העומר (פרשת כי תשא) שתירץ על זה, דאחר שאמר ומשחת בו את אהל מועד, הרי שקידוש הכלים ע"י המשיחה. והנה אמר הכתוב, שהגם כי השמן גרם קדושת הכלים, ואולם השמן הוא מקודש מעצמו, וזה ע"י אמצעות קדושת משה, לכן אמר ואתה קח לך, שע"י קדושתך תשפיע קדושה בשמן, עד שיהיה לעשות אותו שמן משחת קודש רוקח מרקחת מעשה רוקח, הגם שלא עשהו משה בעצמו, **השפיע בו שפע קדושה עד ששמן משחת קודש יהיה מצד עצמו**, עכ"ד עיי"ש.

- נא -

ובזה אמרתי מכבר לפרש הענין שאומרים הקטורת בצורת מנורה, דהנה איתא בספה"ק אור פני משה (בפרשתינו) דמנורה רמז להגוף. ולפי הנ"ל דאמירת הקטורת גורמת שפע חיים וכל טוב להאדם האומרה וגם לאנשים אחרים, ע"כ שפיר יש לאומרה בצורת **מנורה**, לעורר את האדם שידע שאמירת פרשת הקטורת הוא טובה להגוף שהוא מרומז במנורה.

- נב -

ועל כן כיון שהקטורת מעשרת, שהיתה נשפעת ברכת עשירות מן השמים על העושה אותה, ממילא אין מקום להיות עצב בזה, דהלא ברכת ה' היא תעשיר ולא תוסיף עצב עמה, ע"כ אמר הזוהר **דהקטורת מביא שמחה**, כיון שנשפע מאת הקב"ה על ידי הקטורת שפע של עשירות על האומר פרשת הקטורת ועל המקטירה בפועל, ע"כ לא תוסיף עצב עמה.

- נג -

ובטעם הדבר שקטורת מעשרת י"ל עוד בדרך רמז, כיון דהקטורת מבטלת ענין המיתה והמגיפה, והרי ארז"ל עני חשוב כמת (כמ"ש רש"י בפרשת שמות על פסוק כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך), ע"כ מבטלת גם העוני שחשובה כמיתה, ומעשרת את העושה אותה, ודו"ק.

- נד -

ויש לפרש עוד בדרך רמז מדוע **קטורת מעשרת**, דהנה אמרו רז"ל (עירובין דף כ"ב ע"א) כי הא דרב אדא בר מתנא הוה קאזיל לבי רב, אמרה ליה דביתהו: ינוקי דידך מאי אעביד להו? אמר לה: מי שלימו קורמי באגמא, (דברים ז') ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו, וכו' עיי"ש. ופירש"י ז"ל בחד לישנא ירקות, ובאידיך לישנא גמי לח.

והביא על זה בספר ליקוטים חדשים בשם הרב ר' גרשון לאצקיר מליפאווין, שאמר ששמע בעצמו מפי הרב המגיד מו"ה דוב בער ממעזריטש זצ"ל, על הגמרא הנ"ל, דקשה כיון שהוא מזון שעל ידי הדחק, מה השיב לה כאילו כן הוא הסדר להתפרנס בזה, [וכי תימא שכן הוא הסדר], מה אמרה ליה ומה יום מיומים. ופירש הוא ז"ל בהקדם דברי ר' שמעון בן אלעזר (קידושין דף פ"ב ע"א) ראית מימך חיה ועוף שיש להם אומנות ומתפרנסין שלא בצער, והלא לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי. וזהו גם כן כוונת הכתוב (דברים יא, טו) ונתתי עשב בשדך לבהמתך, כיון שאני נותן עשב לבהמתך שלא נבראו אלא לשמשך, אם כן ודאי הדין נותן (שם) ואכלת ושבעת, דרך שביעה שלא בצער, כיון שנבראת לשמש את קונך, אך השמר מהמניעה שלא יקופח פרנסתך, וזהו (שם שם, טז) השמרו לכם פן יפתה לבבכם.

וזהו תשובה רב אדא לדביתהו שאמרה ליה ינוקי דידך מה אעביד להו, ואמר מי שלימו קורמי באגמא^{מא}, פי' מי פסק פרנסה לבהמות, ומכל שכן שגם אני אתפרנס שלא בצער, ומה זה שיש לי צער פרנסה, על כרחך שהרעותי את מעשי, אם כן טוב וישר אעשה אם אלך לבי רב ללמוד ולתקן מעשי, ואתפרנס שלא בצער, עכלה"ק.

ולפי זה יש לומר לגבי הקטורת, דכיון דאמירת הקטורת מכפרת על עוונותיו של האדם, וגורמת לו לעשות תשובה כראוי, א"כ לא שייך לומר בזה הרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי, ע"כ שפיר **קטורת מעשרת**, ודו"ק.

מא) ואגב יש לפרש עוד מ"ש רב אדא בר מתנא מי שלימו קורמי באגמא, פי' כיון שאני אוכל מאכלים פשוטים אלו, ובכלל זה הגעתי למדריגת אמורא, ע"כ יכולים גם ילדיי לאכול ירקות אלו, כי ברצוני שגם הם יגיעו למדריגות גדולות בתורה, ואכמ"ל בזה.

- נה -

עוד טעם לשבח י"ל מדוע קטורת מעשרת את האדם, דהנה קטורת רומזת לעונה, עפ"מ"ש רז"ל (ירושלמי יומא, פרק טרף בקלפי) דאילו היו נותנים בקטורת מעט דבש, לא היה אדם עומד בפני ריחה, עד כדי כך היה ריחה נודף. אבל הטעם שלא הכניסו בה דבש היא לפי שהתורה אמרה (פרשת ויקרא) כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'.

- נו -

והטעם בזה שהי' אסור להקריב כל שאור וכל דבש לה', מובא בספר החינוך (פרשת ויקרא, ועוד) לפי שהשאור והדבש הם רמז לגאווה, שהם דברים העולים, והם מתגאים בעצמם, שגם הדבש כששמים אותו באש עולה הרבה יותר מכל המשקים, ולכן אסרם הכתוב, להודיע **שהגאווה שנואה לפני הקב"ה**, שכל המתגאה כאילו עובד עבודה זרה, וכופר בעיקר, שלא נברא האדם אלא לעבוד לבוראו, כעבד העובד לרבו, ואם כן אין אדם יכול להתגאות, כיון שיש עליו שלטון, ולא נאה הגדולה אלא להקב"ה בלבד, שהוא פטרונו של עולם והכל משועבדים לו, דהאדם המתגאה מראה בזה שאינו מקבל עליו עולו של הקב"ה ונקרא שהוא כופר בעיקר.

- נז -

נמצא דעיקר הקטורת מה שלא היו נותנים בתוכה קורטוב של דבש היא משורש הגאווה, שלא יבא האדם מזה לגאווה, דהדבש רומז לגאווה. **א"כ הרי שהקטורת היתה מביאה את האדם לידי מדת ענוה.**

- נח -

ובזה יש להסביר קצת מה שאמר הרה"ק רבי מענדעלע מקאצק זצ"ל, "ולמה אין מערבין בה דבש? מפני שהתורה אמרה", פ"י דאין להתחכם ולחפש לכל מצוה טעם והסבר, רק יש לקבל את הדברים כמו שהם, "מפני שהתורה אמרה"...

- נט -

ולהנ"ל יובן שפיר מדוע גבי כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה', נאמרו תיבות אלה מפני שהתורה אמרה, כיון דהשאור והדבש רומזים לגאווה, ע"כ דייקא כאן נאמר לנו מפני שהתורה אמרה, שאין להתחכם ולחפש לכל מצוה טעם והסבר, רק לקבל הדברים כמו שהם.

- ס -

והנה איתא בספה"ק צמח דוד (פרשת בחוקותי, להרה"ק רבי דוד מדינוב זי"ע, בנו של הבני יששכר זי"ע) לפרש המסורה ורודף אין, ורודף שלמונים (ישעי' א' כ"ב) ורודף קדים (הושע י"ב, ב'). יש לפרש דהמסורה מרמז דברי קדוש ד' הרב מוה"ר דוב בער זצוקללה"ה, דאיתא בתז"ל (בבא בתרא דף כ"ה ע"ב) הרוצה להחכים ידרים, והרוצה להעשיר יצפין, אם כן החכמ"ה והעוש"ר המה שני קצוות רחוקים זו מזו, והאיך יוכל האדם להשיג שניהם. ואמר הוא ז"ל שבאם האדם עושה עצמו כאינו, אז יוכל להשיג שניהם, כי מדת אי"ן כולל כל הקצוות, ע"כ דבריו הקדושים. וזהו שיש לפרש המסורה, על ידי שרודף אין, ועושה עצמו כאין, על ידי זה ורודף שלמונים, היינו עושר, ורודף קדים, היינו חכמה שהיתה מקדם, עכדה"ק.

היוצא לנו מדברי המגיד ממעזריטש ומדברי הצמח דוד, דמי שהוא עניו בתכלית הענוה מסוגל שיתעשר ג"כ, כי אין בזה סתירה לחכמת התורה, כיון דמדת אי"ן אין לה שום קצוות, וכמו שמצינו במשה רבינו ע"ה, שהיו בו ב' המעלות, שהי' עשיר וגם עניו (נדרים דף ל"ח ע"א).

- סא -

וכיון שהקטורת היתה מביאה את האדם לידי ענוה, ע"כ מובן שפיר הטעם שהקטורת מעשרת, כיון דענוה גורמת עשירות לאדם.

- סב -

וזהו גם הענין דע"י אמירת הקטורת מבטלים כל הדינים, דהנה איתא עוד בספרים הקדושים דמי שהוא בבחינת אי"ן (היינו שהוא בעונה) אין מקום למדת הדין שתחול עליו, כיון שהוא בבחינת אי"ן אין לו מקום אחיזה לחיצונים. וזהו הענין שאמירת הקטורת מבטלת כל הדינים, כיון דכשאומר פרשת הקטורת, אומר בה ג"כ הך מימרא של רבן שמעון בן גמליאל אומר אילו היה נותן בה קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה, ולמה אין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'. וכשהאדם אומר מימרא זו, נזכר ממילא מחשיבות מדת העונה, דזהו הטעם שלא היו מקריבים בה דבש, כי הדבש רומזת לגאווה וכמ"ש בספר החינוך הנ"ל. וכשאומר פרשת הקטורת בא לידי מדת העונה, וממילא אין מקום לדינים לשלוט עליו, **דעל הענין בחינת אי"ן אין הדינים שולטים**, ע"כ שפיר מבטלים באמירת הקטורת את מדת הדינים ועוצרים בזה המגיפה.

- סג -

ועל דרך הנ"ל דהקטורת גורמת כל טובות עולם הזה, יש לפרש הכתוב (במדבר י"ז, י"א) קח את המחתה. וכתב האבן עזרא, דמדכתיב **המחתה** בה"א הידיעה, הכוונה למחתה הידועה, דהיינו המחתה **שרגיל להקטיר בה קטורת** תמיד, עיי"ש.

- סד -

ולדרכינו י"ל הכוונה בה"א הידועה שבתית **המחתה** (דקאי על הקטורת), דה"א רומז לעולם הזה, כדאיתא בגמרא מנחות (דף כ"ט ע"ב) על פסוק כי ביי"ה ה' צור עולמים, שהעולם הזה נברא בה"א. והיות והקטורת משפיעה טובות עולם הזה על אדם האומרה, ע"כ נרמז בזה ה"א יתירה בתיבת **המחתה**, לרמז דע"י הקטורת נשפעים על

האדם כל טובות עוה"ז שנברא בה"א.

והנה לפי הנ"ל דהקטורת משפיעה טובות על האדם בין בעולם הזה ובין בעולם הבא, נמצא דע"י אמירת הקטורת יש צירוף י"ה, דעולם הבא נברא ביו"ד ועולם הזה בה"א.

ולפי דרך זה יש לפרש בדרך רמז הפסוק (איכה א') כל רודפיה השיגוה בין המצרים³⁰. ואפשר לומר **דבין המצרים** רומז לקטורת, שהיא מחיצה המפרדת **בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה כנ"ל**. וזהו מ"ש הכתוב, **כל רודפיה, אותיות רודף י"ה**, דהאדם הרודף אחר טובת עולם הזה והעולם הבא, ורוצה להשיגם, לזה העצה **השיגוה בין המצרים**, יכול להשיגם ע"י שיאמר פרשת הקטורת שהוא בבחינת בין המצרים, בין המתים ובין החיים, וכנ"ל.

והנה כבר הבאנו למעלה מספר אך פרי תבואה (פרשת כי תשא) דהקטורת מקרבת הגאולה, שיהיה שם יהי"ה ואדנ"י בצירוף יחד. ולפי זה יש לומר הרמז כל רודפיה השיגוה, איך יוכל להשיג **רודף י"ה**, שרודף אחר בחינת י"ה, שבמקום ו"ה (של שם הוי' כעת) יהי י"ה, על זה סיים הכתוב **בין המצרים**, דע"י אמירת פרשת הקטורת שהוא בבחינת בין המצרים, בין המתים ובין החיים, יכולים להשיג את הגאולה, שיהי"ה ה' אחד ושמו אחד, בלי פירוד, ודו"ק.

- סה -

ועפ"י זה יש לפרש הפסוק (תהלים ס"ח) ואף סוררים ישכון י"ה אלקים. דהנה בגמרא שבת (דף פ"ט ע"א) איתא דמלאך המות מסר למשה רז זה שהקטורת מבטל המגיפה, וכמו שפירש רש"י ז"ל על פסוק לקחת מתנות באדם, וכתב המהרש"א בחידושי אגדות שפירש בזה הפסוק ואף סוררים, היינו אותו המלאך שהוא סורר ומורה, גם הוא בעצמו נתן

(מב) עיין בספה"ק עבודת ישראל ועוד, וכן הביא בספה"ק אך פרי תבואה (פרשת פנחס) בשם צדיקים, לפרש הפסוק כל רודפיה השיגוה בין המצרים, דהיינו שכל הרודף אחר הקדושה יכול להשיג אותה בין המצרים, עיי"ש.

הקטורת למתנה. וזה לשכון י"ה אלקים, רומז על הקטורת עיי"ש במהרש"א.

- סו -

ועל פי דרכינו הנ"ל שהקטורת הוא טובה להגוף עיי שמבטל המגיפה, וגם להנפש עיי שנחשב לו כאילו קיים כל מצוות התורה, וגם עיי שעוזרו לעשות תשובה ומתכפרים עוונותיו עיי אמירת הקטורת, י"ל דזהו הרמז ואף סוררים, פ"י דמלאך המות שהוא סורר ומורה נתן הקטורת למשה (כדברי המהרש"א) לשכון י"ה" אלקים, איך שיוכל לשכון על האדם טובת עולם הבא (הנרמז ביו"ד) וגם טובת עולם הזה (הנרמז בה"א) עיי הקטורת.

ובספר אמרי נועם (פרשת קרח) פירש בזה כי י"ה פעמים אלקים עולה אילף מ"אתן תישעין, שהוא אמ"ת, כמבואר בזוהר הקדוש בפסוק אמת מארץ תצמח, ואמ"ת הוא בחינת החיים, כמ"ש ונתתם לי אות אמת והחייתם את אבי. והנה הקטורת הוא רפואה לבטל כל תחלואי תוצאות, ועל כן נאמר שמה ולד' אד' למות תוצאות, ועיין פירש"י ז"ל שם. ולזה יש לרמז אשר ויר"ץ א"ל תו"ך הקה"ל עולה תוצאו"ת, אשר על ידי הקטורת נתבטלו, עיי"ש באמרי נועם.

- סז -

וזהו גם מה דאיתא בזוה"ק כאן (בפרשת בהעלותך) אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, וכן איתא בזוה"ק פרשת ויקהל (שהעתקנו לעיל) דהמכוין בה בכל יום יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא, ודקדקנו על זה מדוע אמר זה דוקא גבי קטורת. אך להנ"ל מובן, כיון דאמירת פרשת הקטורת מבטלת כל הדינים וגם חשיב כאילו קיים כל תרי"ג מצוות, שפיר יש לו להאומרה חלק בעולם הזה ובעולם הבא.

- סח -

ובפשטות יש לומר עוד בטעם לשבח מדוע אמירת

הקטורת חשיב כאילו קיים כל תרי"ג מצוות דאורייתא וז' מצוות דרבנן, דהנה לפי הנ"ל דהאומר פרשת הקטורת מבטל המגיפה ושאר גזירות רעות מעל ישראל, א"כ הרי יש בזה ג"כ משום קירוב הלבבות ואהבת ישראל, דהכל יכירו לו תודה על שעשה עמהם טובה במה שזיכה את הרבים באמירת פרשת הקטורת.

והנה ידוע מה שכתב בישמח משה (פרשת שמות) בשם ספר בית שמואל אחרון, לבאר מ"ש בגמרא (שבת דף ל"א ע"א) מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי ואמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, אתא לקמיה דהלל גייריה, אמר ליה דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושא היא זיל גמור ע"כ.

וכתב וז"ל, והנה לכאורה תמוה מאוד על הגר, מה ראה לשטות זה לומר שילמדנו כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחד, גם צ"ב האידך נכלל כל התורה כולה במצות ואהבת לרעך כמוך. ופירש דהנה איתא שכל אחד מישראל צריך לקיים כל התרי"ג מצוות, ואם לא זכה לקיים הכל, מוכרח הוא שוב להתגלגל לזה העולם כדי לקיים כולם. וידוע גם כן דכל מצוה הוא מכוון כנגד אבר אחד שבגוף האדם, ומכל מצוה שהאדם מקיים נעשה מזה לבוש וחלוקא דרבנן וטלית נאה לעולם הבא בגן עדן, והיות שיש רמ"ח אברים ושס"ה גידים באדם, ע"כ ע"י שמקיים כל התרי"ג מצוות קונה ועושה לו חלוקא דרבנן לנשמתו בעולם הבא, ולכן מי שלא זכה בחייו לקיים כל תרי"ג מצוות, מוכרח הוא להתגלגל שנית לזה העולם ולקיימם כראוי. ופירשו בזה הכתוב (תהלים י"ט) תורת ה' תמימה משיבת נפש, שצריך האדם לקיים כל מצות ה' בשלימות, שתהיה תמימה ולא יחסר ממנה כלום, דאל"כ משיבת נפש, מוכרח הוא שוב להתגלגל בזה העולם עד שישלימו שנית. ואת זה לא רצה הגר שיצטרך להתגלגל שנית בזה העולם, ע"כ ביקש עצה ודרך שיוכל

לתקן כל התרי"ג מצוות בפעם הזאת שהוא בעולם. והנה רגל הוא לשון פעם, כמו (במדבר כ"ב) שלש רגלים, ועל כן אמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, שאוכל לקיים כל התורה בפעם הזאת שאני עומד בעולם הזה ולא אצטרך שוב להתגלגל.

ולכן דחפו שמאי באמת הבנין, כי איך אפשר שאדם יקיים כל המצוות, הרי יש מצוות שניתנו רק לכהנים או ללויים וישראלים, ויש שאינם שייכים רק בזמן שבית המקדש קיים, ואיך יתכן שיקיים הכל בעולם הזה. אולם כשבא לפני הלל, נתן לו על זה ב' עצות, חדא, מה דעלך סני לחברך לא תעביד, כלומר דע"י שכולל עצמו עם כלל ישראל ביחד ויש אהבה ואחדות בין איש לרעהו, ע"י נחשב המצוה שמקיים הוא כאילו גם חבירו קיימו, וכן מה שמקיים חבירו נחשב כאילו הוא מקיימו ג"כ, עי"ש.

- סט -

וע"כ כיון שהקטורת מבטלת דינים מעל אנשים אחרים, א"כ יש לה פעולת אהבת ישראל, ממילא נחשב לאדם האומרה כאילו קיים כל התורה כולה, דע"י אהבת ישראל נחשב לאדם כאילו קיים בפועל כל המצוות ממש, ודו"ק.

- ע -

ועל פי הנ"ל יתבאר גם הכתוב בפרשת קרח (במדבר י"ז, ט"ו) ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגיפה²². ועיין

(מג) עיין בספר הק' אך פרי תבואה (קרח) שכתב על זה וזה לשונו: דהנה מבואר דהא דהקטורת עוצר המגיפה הוא לפי שהמשחית אינו מבחין בין טוב לרע, ולזה מהני הקטורת. אבל לאותן שכבר נגזר עליהן הגזירה באמת לא מהני להן הקטורת. והטעם יש לומר דהנה משה רבינו עליו השלוי אמר לקרח ועדתו הא לכם תשמיש חביב מכל והוא הקטורת החביבה מכל הקרבנות וסם המות נתון בתוכו וכו', וכל זה הוא לפי שמלכותא דרקיע כעין מלכותא דארעא. והנה להמלך יש שני מיני אוהבים, אחד שעושה מלאכתו ואחד שמיעץ עמו בעצה בעת הצורך. והנה זה היועץ צריך להיות לו עבד נאמן נפש קשורה בנפש משא"כ השני יכול להיות שאוהב א"ע יותר מהמלך. והנה

רבינו בחיי שכתב שעמד גם בין המתים שהיו חיים ביניהם, גם עמד בין החיים שהיו מתים ביניהם, ולכן כתיב שתי פעמים בין, ולא כתיב בין המתים להחיים.

- עא -

אמנם לפי דרכינו דהקטורת גורמת טובת עולם הזה וגם עולם הבא ע"י שנחשב כאילו קיים כל תרי"ג מצוות, יתפרש הכתוב כך, **ויעמוד בין המתים**, שהוא טובה למתים שיזכו לחיי עולם הבא ע"י שנחשב כאילו קיימו כל תרי"ג מצוות, **ובין החיים**, שהוא טובה לחיים, ע"י **"ותעצר המגיפה"**, שמבטלת המגיפה וכל מרעין בישין מעל כל עם ישראל.

- עב -

עוד יש לומר בביאור מה שאמר הכתוב **ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגיפה**, דכיון שחוטא ופוגם בנשמתו אז

אהרן הכהן היה במדה זו שנאמר בו ונחנו מה, לכן היה ראוי לקטורת שהוא מילי דחשאי. אבל אדם אחר שאינו ראוי לכך הוא מחייב ראשו למלך ולכן אמר להם הא לכם תשמיש חביב ורק שסם המות נתן בתוכו אם אינם ראוי לכך ולכן אי"ל המעט מכם כי הבדיל אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבוד וגו' שלזה אתם ראויים אבל לא לכהונה. והנה מה שהמשחית אינו מבחין בין טוב לרע הוא משום שהוא ההולך ומשחית אבל השי"ת בעצמו הוא דן רק את הראוי. והנה הכהן שמקטיר הקטורת הוא כביכול כאילו השי"ת בעצמו הוא שמה שהוא מעבדים שנפשם קשורה בנפשו יתברך, ולכן הוא מבחין בין רע לטוב ואין רשות למשחית הכל ח"ו. ולכן נאמר ויעמוד בין המתים ובין החיים, דהנה לצדיקים גמורים בודאי אין רשות למשחית ג"כ. וכן לרשעים גמורים אינו מועיל גם הקטורת ופעולת הקטורת הוא רק לבינונים, ולכן ויעמוד בין המתים ובין החיים, והוא הבינונים דהם מת מצד אחד וחי מצד אחד ולהם מועיל הקטורת. והנה מבואר בזהר הקדוש דהצדיק שעוצר המגיפה בקטורת צריך להחזיר העם בתשובה. והנה באמת גם היצר הרע חפץ יותר בצדקת בני אדם מרשעתם כי בצדקת הצדיק יגדל יצרו יותר, וכמו ששמעתי בשם הגאון מניקלשבורג על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע, דהיינו שחטאנו ביצר הרע שהוא חפץ ג"כ בהצדיק ולכן מסר המלאך המות למשה רבינו סוד זה ודו"ק, עכ"ל.

נשמתו בבחי' מתה ח"ו, דחטא הוא בחינת מיתה, וכעין שאמרו רז"ל רשעים בחייהם קרויים מתים (ברכות י"ח ע"ב). ע"כ היות והקטורת מכפרת על העוונות, ע"כ אמר הכתוב ויעמדו בין המתים ובין החיים, דהקטורת הוא כתריס בפני החטא שהוא בחינת מיתה, וגורמת לאדם שיבא לבחינת חי, ע"י שיתכפרו עוונותיו, וממילא ותעצר המגיפה.

ועיין במדרש (אלפא ביתות עמוד ק"ט) דאיתא שם, ויתן את הקטורת וגו' ויעמוד בין המתים ובין החיים, אמרתי לכם הקטירו לפני את הקטרת, כדי שתהא לכם כפרה וימנע מכם שטן ויסמא את עיניו, שנאמר ויתן את הקטורת וגו' ויעמוד בין המתים ובין החיים, ע"כ.

והיינו כאמור למעלה, דהקטורת מסמא את עיני השטן ועי"ז מתכפרים עוונות האדם^מ, וזהו בחינת הקטורת

מד) כדאיתא ביומא (דף מ"ד עמוד א') תני ר' חנניא למדנו לקטורת שמכפרת, שנאמר ויתן את הקטורת ויכפר על העם, ותנא דבי ר' ישמעאל מה קטורת מכפרת על לשון הרע (כי ההוא דקרח לשון הרע הוה דכתיב (שם י"ז פסוק ו') אתם המיתם את עם ה', יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי, וסתם לשון הרע בחשאי הוא.

ועפ"ז יש לבאר הענין שבאמירת הקטורת נחשב לאדם כאילו קיים כל מצוות התורה, דהנה ידוע מ"ש החובת הלבבות (שער הכניעה פ"ד) דהרבה אנשים כשבאים לעוה"ב מוצאים שם על חשבונם מצוות שלא קיימו מימיהם, וכן להיפך, מצוות שקיימו אבל אינם עולים על חשבונם. והטעם לזה, כי מצוות אלו קיבלו במתנה מאנשים שדיברו עליהם לשה"ר ורכילות, וכן להיפך, אם הוא דיבר נגד חבירו הרי חבירו נוטל ממנו כל מצוותיו וע"כ חסרים מחשבונם כל המצוות שעשה בחייו (וכ"ה בספר חסידים, של"ה, מגיד מישרים פי' ויקהל, ועי' מהרש"א עבודה זרה דף י"ט, וישמח משה פרשת תצוה).

ולפי"ז יש לומר דע"כ חשוב להאומר פרשת הקטורת כאילו קיים כל התורה כולה, דכיון שהקטורת מכפרת על עון לשון הרע, ממילא מחזירים לו כל המצוות שקיים במשך ימי חייו.

ומענין לשון הרע עיין בספר שער בת רבים שהביא מעשה בתלמיד חכם אחד שהיה עוסק בתורה ובמצוות והיה לו שכן רשע והיה רואה התלמיד חכם, איך שזה הרשע מחלל שבת בצנעה בתוך ביתו, וכיוצא אבל לא בפרהסיא,

ופעם אחד נכשל החכם בלשונו, ובמקום להוכיח אותו כעס עליו, דיבר לשון הרע על האיש הזה. לא עבר זמן רב, ומת התלמיד חכם, וכאשר בא לפני בית דין העליון לתת דין וחשבון פתחו לו הספר והראו לו כמה עבירות חמורות שעשה, איך שבשבת פלוני ישב במסעדה של גוי פלוני ואכל טרף ואחר האוכל שזה נרגילה וזה התחיל לצעוק, רבונו של עולם מעולם לא עשיתי דבר כזה. עדיין הוא צועק מראים לו איך שיום פלוני הביא את אשת איש פלונית ופלונית ביום כזה בשעה כזו, וכמו זה הרבה דברים והוא צועק רבונו של עולם הייתי לומד תורה, ואין מי שעונה לו, ומיד חטפו אותו המשחיתים רח"ל. החכם מרוב הצער חשב בדעתו שטעו בפנקס ח"ו. אחר זמן קצר מת אותו הרשע וראו בפנקס כמה שעסק בתורה כמה מצוות קיים וכיוצא, והכניסו אותו לגן עדן להתענג שם במקום אותו הת"ת, כאילו היה חולה במשך עשר שנים ובא רופא מומחה ולאחר שהעביר מחלתו פקד הרופא שיקחו אותו לבית הבראה פלוני שיתענג שם בפרדסים וישגוהו עליו וישרתו לפניו בכל מיני מאכלים טובים וכיוצא, והרשע הזה מתפלל כי מעולם לא למד תורה ולא עשה מצות כאלו, הוא גם כן חשב שטעו ח"ו אבל מרוב הפחד שתק שלא ירגישו שהוא מלא עוונות. והנה ביום שבת אחד נתנו לו להחכם ההוא שיכנס עד שער גן עדן ויראה איך שהצדיקים משתעשעים שם במנוחה, ופתאום פגש באותו הרשע שכנו ודיברו זה עם זה, הרשע אומר ומספר את גודל שמחתו ואת גודל כבודו והתענוג בדרך כבוד שנמצא שם כמו מלך, והחכם מספר לו את רוע מזלו ויסורין שיש לו. אמר לו הרשע, אין זה כי אם טעות היה להם, כל מה שאני עשיתי כתבו עליך ואני יודע כל מה שאתה עשית כתבו עלי. אמר לו החכם, ח"ו, הקב"ה צדיק וישר הוא בכל דרכיו וחסידי בכל מעשיו, כי כן למדתי במסכת ערכין שהמדבר לשון הרע על חבירו מחליפים עבירות שלו למצוות.

וכל שכן קרח שדיבר על משה רבינו, רבן של כל ישראל, נביא שבנביאים, ופטפט עם כמה משפחות מישראל ורימה את מאתים וחמשים הצדיקים וגרם להם מיתה משונה וידוע שדור המדבר דור דעה היה ואיך נתפשו בלשון הרע. מפה נבין כמה גדול כוחו של לשון הרע רח"ל.

ולפי זה, העצה היחידה עבור האדם לקבל בחזרה את המצוות שאבד ע"י שדיבר לשון הרע, כמאמרם ז"ל שלשה אין אדם ניצול מהם בכל יום, ואחד מהם אבק לשון הרע, ע"כ העצה לזה שיאמר פרשת הקטורת בכוונה בכל יום, ועי"ז ממילא יתכפר לו עון לשון הרע, ויקבל בחזרה את כל המצוות שעשה עד עתה ואיבד אותן ע"י שדיבר לשון הרע.

ומזה רואים אנו ג"כ גודל נחיצות אמירת פרשת הקטורת, שהוא עצה היחידה לקבל בחזרה כל המצוות שעשה.

והיות ואמרו רז"ל דאין הקב"ה בורא מכה אלא א"כ ברא לה רפואה

שהיתה מעלה עשן כל שהוא, פי' שהיתה מסמא את עיני השטן דוגמת עשן שמשמא עיני האדם.

- עג -

ולפי מה שכתבנו למעלה דהקטורת (שלא נתערב בה קורטוב של דבש) מורה את האדם דרך הענוה, שיחזיק א"ע לאין, מובן ג"כ מה שסיים הזוה"ק (כאן בפרשת בהעלותך) דכשישראל אומרים פרשת הקטורת עליהם כתוב, ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר, והקשינו מדוע אמר

תחילה, ע"כ נתן הקב"ה את ענין הקטורת לכפר על עון לשון הרע, דהקטורת הוא הרפואה למכה.

ועיין בספר אך פרי תבואה (פרשת קרח) שכתב בזה דברים נפלאים, וז"ל על פסוק ולא יהי' קקרח וכעדתו כאשר דיבר ד' ביד משה. וכתב רש"י ז"ל בשם המדרש רמז לחולקים על הכהונה שלוקים בצרעת כמו שלקה משה בידו וכו'. והנה צ"ל דלמה באמת ישתנה הדין. אמנם י"ל דהנה מצינו דבעון לשון הרע נגעים באים לעולם, דכמו שהוא הפריד בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, כן צריך הוא ג"כ להיות נפרד ונבדל מבני אדם וצריך לישב בדד. וידוע דהקטורת ה' מקשר ומחבר כל העולמות, וזה לא יכול להיות רק ע"י זרעו של אהרן, ולכן אם הזר עושה זאת גורם ח"ו פירוד למעלה ולא נשלם התיקון, ולכן גם הוא נידון בצרעת כמו המדבר לשון הרע, ורק שבאמת אותן הר"נ איש שהקריבו הקטורת כוונתו ג"כ לשם שמים, וכמבואר בשל"ה הקדוש, ולכן נתקדשו מחתותם, לכן הם לא נידונו בצרעת, כי הם לא רצו בהפירוד ח"ו, ולכן צותה התורה לעשות ממחתותם רקועי פחים צפוי למזבח, למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא ולא יהי' כקרח וכעדתו שודאי יכוון לעשות פירוד ח"ו, לכן יהי' נידון בצרעת ודו"ק, עכלה"ק.

ומה מאוד יונעם בזה מה שנצטוונו לומר פרשת הקטורת בכל יום בתפילת שחרית, דע"י שיאמר פרשת הקטורת ממילא יתכפר לו עון לשון הרע שדיבר ביום אתמול, ועי"ז תתקבל תפילתו כראוי, ע"י אמירת פרשת הקטורת.

וזהו הענין שנהגו כו"כ (עיין לעיל) לומר פרשת הקטורת גם אחר תפילת ערבית לפנות ערב, כדי שאם דיבר במשך היום לשון הרע על חבירו, ואבד עי"ז המצוות שקיים עד עתה, יאמר כעת פרשת הקטורת, דע"ז יתכפר לו עון לשה"ר ושפיר תעלה נשמתו למעלה (כדאיתא בספה"ק שנשמתו של האדם עולה למרומים בכל ערב) זכה ונקי כיון שנתכפר לו עון לשון הרע ע"י אמירת הקטורת בלילה.

הלשון **"עבדי אתה"**. ולהנ"ל הכוונה, כיון דהקטורת מודיעה את האדם שהגאווה שנואה לפני הקב"ה, שכל המתגאה כאילו עובד עבודה זרה, וכופר בעיקר, ושלא נברא האדם אלא לעבוד לבוראו, כעבד העובד לרבו, ע"כ שפיר כשמקטירים קטורת או שאומרים לפניו יתברך פרשת הקטורת, שפיר אומר הקב"ה **"עבדי אתה"**, שיודע שאינך אלא כעבד לפני הקב"ה, ויש לך לעובדו בלבב שלם.

- עד -

ובאמת רואים אנו בפרשת קרת דלא רק אם החולה בעצמו אומר פרשת הקטורת עוצר את המגיפה, אלא אפילו אם אדם אחר אומר הקטורת, ג"כ עוצר בזה את המגיפה, כמ"ש ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגיפה.

- עה -

ועפ"י הנ"ל יש לומר עוד בביאור הכתוב ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגיפה, דאפילו אם החולה הוא בין חיים למות רח"ל, מ"מ יכול להינצל ולהתרפא ע"י סגולת אמירת פרשת הקטורת, וזהו "בין החיים ובין המתים", מ"מ "ותעצר המגיפה", ע"י שאהרן הביא את הקטורת, וכן הוא באמירת פרשת הקטורת.

- עו -

ובזה יש לפרש גם מ"ש הכתוב (במדבר י"ז, י"א) ושים קטורת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם, פי' דע"י אמירת הקטורת הולכים במהרה המקטריגים, כי באמירת פרשת הקטורת מגרשים אותם, וכמו שסיפרתי כבר עובדא באיש אחד בעיר בני ברק יצ"ו שהי' חולה במחלה אנושה רח"ל, ובא אליו איש אחד ואמר לו לומר פרשת הקטורת כולה, וכן עשה, ומני אז ואילך הוטב מצבו עד שנתרפא בעז"ה.

וזהו **ושים קטורת והולך מהרה וגו'**, פי' דע"י שימת הקטורת (וכן ע"י אמירת הפרשה) הולכת המגיפה מהרה והדינים מתבטלים. ועל זה אמר הכתוב אח"כ "אל העדה

וכפר עליהם", דיותר טוב שיאמר פרשת הקטורת ברבים, כי ע"י אמירה בציבור^ה פועלים יותר לבטל הגזירה, וסיים הפסוק על זה "כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף", ובגמרא (ראש השנה דף י"ז ע"ב) איתא דלאחר גזר דין צריכים ציבור שיתפללו לבטל את הגזר דין.

- עז -

ובזה יש לפרש הפסוק שם (בפרשת קרח, י"ז, י"ב) ויקח אהרן כאשר דיבר משה וירץ אל תוך הקהל וגו'. וצריך ביאור דבתחילה (פסוק י) אמר הרומו מתוך **העדה הזאת** וגו', אמר תחילה לשון עדה, וכאן אמר לשון קהל. ועיין

(מה) עיין או"ח סימן מ"א, הגה ואומרים פרשת התמיד וי"א סדר המערכה ורבון העולמים אתה צויתנו וכו' ואם אי אפשר לאומרו בציבור יכול לאומרו בביתו ולחזור פרשת התמיד לבד עם הציבור ויכוין בפעם השניה כקורא בתורה וכו'.

ובמשנה ברורה שם כתב וז"ל: כתב המגן אברהם פרשת הקרבנות יאמר בעמידה דוגמת הקרבנות שהיה בעמידה, ועיין בש"ת בשם כמה אחרונים שחולקים על זה, ובפרי מגדים כתב דמ"מ בפרשת התמיד ראוי לעמוד שקורין בציבור בקול רם.

ובסידור היעב"ץ מביא בשם אביו הגאון בעל חכם צבי זצ"ל שהיה עומד בסדר הקרבנות דשחרית, אבל במנחה היה יושב, והטעם עפ"י סוד. ועיין עוד בשע"ת דגם מ"ש באו"ז שיקרא הקרבנות בבית הכנסת דוגמת העבודה ג"כ אינו, אך הואיל ונפיק מפומי דר' כרוספדאי לשון בית הכנסת ובית המדרש טוב לעשות כן עיי"ש. ודברי ר' כרוספדאי הוא במדרש הנעלם בפרשת וירא, ונדפסה ג"כ בהסידורין בסדר המעמדות ליום ראשון, ועיין ליקוטי מהרי"ח (סדר הקרבנות) מ"ש בזה.

ועיין שם בסימן מ"ט שכתב המחבר בסעיף א', אע"ג דקיימא לן דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה, כל דבר שרגיל ושגור בפי הכל כגון ק"ש וברכת כהנים ופרשת התמיד וכיוצא בהן מותר. וכתב על זה במשנה ברורה, וז"ל: כתב המגן אברהם המעיין בבית יוסף יראה שיש דיעות שונות בטעם היתר אמירת אלו הדברים בעל פה, לכן יש ליזהר שלא לומר שום דבר בעל פה כי אם מה שנזכר פה בשולחן ערוך, ובתשובות חות יאיר מתיר לומר כל ספר תהלים בעל פה דכיון שהוא לעורר רחמי ד' הו"ל כתפלה. ונ"ל שיש לסמוך עליו דבלאו הכי דעת העט"ז והגר"א כהפוסקים דדוקא להוציא רבים ידי חובתן אסור, ע"כ.

בזוהר הקדוש (ח"א דף ק' עמוד ב' וק"א עמוד א') שהקשה באמת מה כתיב וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם וכו', עיי"ש.

ויש לתרץ דעדה שייך לומר אפילו על עשרה אנשים, כדאיתא בגמרא מנין לעשרה שקרוים עדה שנאמר אלקים נצב בעדת א-ל וגו', אבל קהל משמע שהוא יותר, דהיינו קהל רב. ולזה מרמז הכתוב דבאמירת הקטורת, אם הוא בציבור, מועיל יותר, וככל שגדול הציבור שאומרים פרשת הקטורת, מועיל יותר לבטל המגיפה, ולזה אמר כאן וירץ אל תוך הקהל, לרמז שכדי לבטל המגיפה מעל ישראל, יש לומר פרשת הקטורת ברבים, בתוך קהל גדול.

- עח -

וזהו שסיים הכתוב שם, ויתן את הקטורת ויכפר על העם, אמר ג"כ עם לשון רבים, דכיון שהי' בציבור, ע"כ כיפר עליהם. ולזה מדגיש הכתוב מקודם וירץ אל תוך הקהל, דכיון שהי' תוך הקהל, ע"כ הועיל יותר מאילו הי' ביחיד.

- עט -

ובכלל רואים אנו מעובדא דאהרן שלקח קטורת כדי לבטל המגיפה, דהנה התורה הוא נצחית ועומדת לעד, וכמו שהי' אז הקרבת הקטורת חוץ למקומה וחוץ לזמנה (דזמנה ומקומה הוא ביה"כ לפני ולפנים), מ"מ מסר אהרן את נפשו בעד כלל ישראל והקטיר קטורת אז כיון שכן ציוה לו הקב"ה, וזהו לימוד לדורותינו אלה, די'ש לומר פרשת קטורת בכל יום, וכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה (מנחות דף ק"י ע"א), וכמו כן באמירת פרשת הקטורת.

מו) ועיין רש"י (ב"מ דף קי"ד ע"א) שכתב דקדשים נוהג בזמן הזה מהאי טעמא, דכל העוסק בתורת עולה וכו' מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב. ולפי"ז הרי בודאי שיש לומר פרשת הקטורת בכל יום.

- פ -

- סיכום מכל האמור לעיל בענין אמירת קטורת :
- (א) האומרה מקיים העולם.
- (ב) חביב לפני הקב"ה.
- (ג) אין המות שולטת בו.
- (ד) מבטל מגפה וחולאים רעים.
- (ה) ינצל משיעבוד מלכיות.
- (ו) הברכה מצויה במעשה ידיו.
- (ז) ינצל מדינה של גיהנם.
- (ח) גורם ביטול הקליפות והחיצונים.
- (ט) אין הסטרא אחרא יכולה לשלוט עליו.
- (י) מבטל הכשפים.
- (יא) מבטלת כל מיני פגעים רעים והרהורים רעים.
- (יב) להאומרה יש חלק בעולם הזה ובעולם הבא.
- (יג) מסלק הדינים מעליו.
- (יד) האומרה ימצא חן וחסד בעיני כל רואיו.
- (טו) לא יוזק כל היום ההוא.
- (טז) מסוגלת לעושר.
- (יז) גורמת שמחה.
- (יח) גורמת למדת הענוה ומבטלת הגאווה.
- (יט) נפטר מל"ו כריתות.
- (כ) חשוב לו כאילו הקריב כל הקרבנות כולם.
- (כא) כאילו קיים כל התורה כולה.
- (כב) הקטורת חשיבה ויקרה יותר מכל העבודות.

דברי פרשת בהעלותך תורה קיא

קודם פרשת הקטורת אומרים "אתה הוא" וכו'^{טז}

אתה^{טז} הוא ה' אלקינו שהקטירו אבותינו לפניך את קטורת הסמים^{טז} בזמן שבית המקדש היה קים, כאשר צוית אותם על יד משה נביאך ככתוב בתורתך:

סדר פרשת סממני הקטורת

ויאמר ה' אל משה קח לך סמים^{טז} נטף^{טז} ושחלת^{טז} וחלבנה^{טז}

מז) הנה בסידור ר"ע ובאבודרהם ובמחזור ויטרי ובטור שו"ע לא מוזכר כלל לומר סדר הקטורת אחר התמיד. אך נוסח סידורי דידן הוא ג"כ עפ"י היש נוהגין שמביא השו"ע סוף סימן א', וכן הוא בסידורי ספרד והרמ"ק ובסדר היום, וכן הוא עפ"י האריז"ל. ובליקוטי מהר"ת הביא נוסח סידור הרמ"ק אתה הוא שהקטירו אבותינו וכו' עיי"ש, אך נוסח דידן לומר הוא ה' אלקינו הוא עפ"י האריז"ל, ע"כ.

עוד כתב שם בליקוטי מהר"ת, דהא דאומרים קודם הקטורת אתה הוא שהקטירו, ולא אומרים ג"כ קודם פרשת התמיד אתה הוא שהקריבו וכו', עיין בספר ש"צ משום דאמירת אתה הוא שהקטירו הוא לגלוי דעתינו שאנו קורין אותה בכוונה זו שתהא נחשבת האמירה למעשה, לכך גבי התמיד אין צריכין לשום הקדמה דעדיפא מיני מפרשינן בהדיא בנוסח רבון העולמים שיהיה שיח שפתותינו וכו' כאלו הקרבנו קרבן התמיד וכו', עיי"ש.

מח) כן רשום בסידורים, לומר זה קודם פרשת הקטורת. וכן מובא פסקא זו בטור (או"ח סימן קל"ג) כסדר הקטרת שלאחר התפלה.

ומענין אמירת הקטורת לאחר התפילה, יש לציין כאן מ"ש בספר אזור אליהו (פרשת תצוה, ד"ה ועשית מזבח מקטר קטורת) וז"ל: ועשית מזבח מקטר קטורת, המפורשים הרגישו הלא עשיית המזבח היה לו ליכתב בפרשת תרומה גבי עשיית המשכן וקודש הקדשים והארון, ולא כאן אחר גמר קדושת הכהן. ותיירץ על זה (בסוף דבריו) דמזה רמז לנוסח ספרד על פי דברי האריז"ל שאומרים הקטורת לאחר כל התפילה כדי להבריא הסטרא אחרא מהתפילה, כמו כן יש לומר כאן הרמז הנ"ל לאחר מעשה המשכן והמזבח ובגדי כהונה נאמר רמז זה, ע"כ. (עוד כתב שם דהקטורת מיקרי מלחמה נגד היצר הרע, עיי"ש לפי דרכו).

מט) הסמים - פי' בשמים. והכילה הקטורת י"א מיני בשמים, ולמדוה תז"ל מהפסוק הנאמר כאן.

נ) שמות ל', ל"ד-ל"ו.

נא) שנים, שמיעוט רבים שנים.

קִיב דְּבָרִי פֶּרֶשֶׁת בְּהַעֲלוֹתָךְ תּוֹרָה

סמים ולבונה זכה בד בבד^ה יהיה. ועשית אותה קטורת רוקח מעשה רוקח^י, ממולח^י טהור קודש. ושחקת ממנה הדק^י, ונתתה ממנה לפני העדות^י באהל מועד אשר אועד לך שמה^י קדש קדשים תהיה לכם.

פסוקי מזבח מקטר קטורת^{סא}

והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהטיבו^י את הנרות^י יקטירנה. ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים^י יקטירנה קטורת תמיד^{סב} לפני ה' לדורותיכם.

-
- (ב) נטף הוא הצרי, ונקרא כן לפי שנטוף מעצי הקטף.
(ג) ושחלת הוא הצפורן (שהוא חלק ומצהיר כצפורן).
(ד) וחלבנה, ריחו רע, וארז^יל שבא לרמז, לערב פושעי ישראל לתענית, וכל זאת כדי שיחזרו בתשובה ויתנו ריח טוב.
(ה) משקל שוה לכולם, שמהארבעה מינים המוזכרים כאן יביא משקל שוה.
(ו) כמעשה מרקחת.
(ז) מעורב ובלול יפה.
(ח) שיכתשנה במכתשת דק דק.
(ט) על מזבח הפנימי.
(ס) שכל הדיבורים שדיבר הקב"ה עם משה היו שם.
(סא) שמות ל', זי-ח'.
(סב) מכאן למדו רבותינו ז"ל שהיו מטיבים את הנרות ב' פעמים, תחילה ה' נרות ואח"כ ב' נרות.
(סג) בזיכי הנרות.
(סד) שהיה מקטיר חצי מנה בשחרית וחצי בין הערבים.
(סה) וי"ל שהפסוק מרמז דאף שלפעמים קשה להתפילה לעלות, וכדאיתא בזוה"ק על פסוק תפלה לעני כי יעטוף שא"א לתפילה לעלות כי אם ע"י בכיות שעולות למעלה כי שערי דמעות לא ננעלו, או ע"י תפילת העני, ומבאר באריכות שכמה רקיעים ואלפי אלפים מלאכים מזככים כל תפילה עד שעולה למקומה הנכון. אבל באמירת פרשת הקטורת, ובפרט בכוונה, אז הוא תמיד לפני ה' לדורותיכם, שעולה לרצון לפני ה' בלי שום עיכוב, והוא עד סוף כל הדורות, כמבואר בספר הקדוש אור יקר שהבאנו לעיל.

סדר פטום הקטורת^{טו}

תנו רבנן^{טו} פטום הקטורת כיצד, שלש מאות וששים ושמונה מנים היו בה. שלש מאות וששים וחמשה כמנין ימות החמה^{טז}. מנה לכל יום, פרס בשחרית ופרס בין הערבים, ושלשה מנים יתרים, שמהם מכניס כהן גדול מלא חפניו ביום הכיפורים, ומחזירן למכתשת בערב יום הכפורים, ושוחקן יפה יפה כדי שתהא^{טז} דקה מן הדקה. ואחד עשר סמנים היו בה^{טז}. ואלו הן הצרי והצפורן החלבנה והלבונה, משקל שבעים שבעים מנה. מור וקציעה שבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר ששה עשר מנה. הקושט שנים עשר קלופה שלשה קנמון תשעה. בורית כרשינה תשעה קבין,

סו) כריתות ו' ע"א.

סז) ובירושלמי יומא פרק ד' הנוסח: פטום הקטורת הצרי והציפורן, אבל הנוסח שלפנינו, בשינויים, עפ"י סידור רע"ג (בסדר המעמדות), אבודרהם, מחזור ויטרי, ב"י בשם "נוסח הסידורין" ובעל "סדר היום" שכתב - "וענין הנוסח של פטימתו לא נמצא בגמרא במקום אחד, אלא מפוזר ומפורד, אי"כ אין אנו הולכין אלא אחר פרט מעשיו כיצד היו עושין, ואפילו שנוסיף בה מעט, אין לחוש, ולכן נראה לי הנוסח כך וכו'"; "שלש מאות וכו' שבכל יום" - נוסחת סרע"ג ואבודרהם; הנוסח הרגיל - בב"י בסידור הרמ"ק וב"סדר היום": ואחד עשר סמנים: בתורה כתובים רק נטף ושחלת וחלבנה ולבונה, ויתר הסמנים למדו רבותינו ז"ל בגמרא שם (ראה רש"י פ' תשא); בפ"י "אחרית שלום" שבסידור אוצר התפלות מטעים המתבר השינוי לשון מלשון הקודש לארמית, אחר הד' סמנים הראשונים, לסימן שאינם מהסמנים העיקרים אלא ממכשירי הקטורת. מלת סדומית רובע: נוסחת הגמ' (בפ"ק דכריתות), סרע"ג, אבודרה"ם וט"ז בשם פרע"ח. רובע הקב: מחזור ויטרי, טור, סדר היום, סידורי ספרד ורמ"ק. (כל זה מובא בסידור עם פירוש עמק ברכה).

סח) נוסח סידור ר"ע ואבודרהם הוא "שלש מאות וששים וחמשה שבכל יום כמנין ימות החמה", אך נוסח סידורי דידן הוא בב"י ובסדר היום.

סט) יש אומרים כדי לקיים מצות דקה מן הדקה, והוא נוסח סידור ר"ע ואבודרהם ובסדר היום ובב"י, אך נוסח סידורי דידן הוא בגמ' ובכל בו, ועיין בספר ליקוטי מהרי"ח מה שכתב בזה.

ע) עיין מ"ש על סוד י"א סממני הקטורת, בספה"ק שע"ט פ"ב, מבוא שערים, שער הקל"י פ"א, ש"ב, ח"ג, פ"ח.

יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא, ואם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חורין עתיק. מלח סדומית רובע הקב מעלה עשן כל שהוא, רבי נתן הבבלי אומר, אף כפת הירדן כל שהוא, ואם נתן בה דבש פסלה, ואם חסר אחת^א מכל סמניה חייב מיתה.

רבן שמעון בן גמליאל אומר, הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף, בורית כרשינה למה היא באה, כדי ליפות בה את הצפורן כדי שתהא נאה, יין קפריסין למה הוא בא, כדי לשרות בו את הצפורן כדי שתהא עזה. והלא מי רגלים יפין לה, אלא שאין מכניסין מי רגלים במקדש מפני הכבוד.

תניא רבי נתן אומר, כשהוא שוחק אומר הדק היטב, היטב הדק, מפני שהקול יפה לבשמים. פטמה לחצאין כשרה, לשליש ולרביע לא שמענו. אמר רבי יהודה, זה הכלל: אם כמדתה כשרה לחצאין, ואם חסר אחת מכל סמניה חייב מיתה.

תניא^ב בר קפרא אומר^ג: אחת לששים או לשבעים שנה

(א) עיין שע"ת סימן מ"ח שכתב בשם מהר"י סרוק לומר חסר אחד מכל סמניה, ולא אחת. ובאמת כן הוא באבודרהם, אך בגמרא ובסידור ר"ע ובטור ובסדר היום הנוסח הוא לומר ואם חסר אחת מכל סמניה חייב מיתה.

(ב) ירושלמי יומא פ"ד, ה"ה.

(ג) כתב בפירוש ויעש אברהם, בשם זקינו הרה"ק מטשעכאנאו זצ"ל, וזה לשונו: ויש לדקדק לענין מה תני לן בר קפרא זה, ומאי נפקא מינה מה שהיה יכול להיות, אחרי שהתורה אסרה דבר זה. ואמר רבינו זקינו זצ"ל, שבא להורות לנו לימוד בדרכי העבודה, שיש מתחכמים ואומרים שרוצים לעשות המצוה על צד היותר טוב, ועל ידי זה יוצאים מגבול התורה וקבלת חכמינו ז"ל. ועוברים זמן תפילה או זמן אכילת מצה, ודוגמתם מגבולות שגבלו ראשונים ז"ל. והנה הקטורת לריח היא, ומצוה להרבות בה הריח, כדתניא, כשהוא שוחק אומר הדק היטב הדק מפני שהקול יפה לבשמים. ואי"כ היה השכל האנושי נותן, להרבות בה הריח על צד היותר טוב וחזק, עד שלא יוכל אדם לעמוד בפני ריחה, על ידי שיתן בה קורטוב של דבש, אבל גבול גבלה תורה. והשי"ת אינו רוצה בהמצוה רק בתוך הגבול הזה, ולא מה שהשכל האנושי מבין באיכות ההטבה, רק מה שגבלה התורה בהטבתה

דברי פרשת בהעלותך תורה קטו

היתה באה של שירים לחצאין". ועוד תני בר קפרא: אילו היה נותן בה קורטוב של דבש, אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה, ולמה אין מערבין בה דבש, מפני שהתורה אמרה (ויקרא ב', י"א) כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'.

יעזור הקב"ה ונזכה לכל השפעות טובות, גשמיות ועולם הזה ורוחניות קיום המצוות, בשכר אמירת פרשת הקטורת שחשובה כקיום כל התורה כולה, ולהקטרת הקטורת בפועל בבנין בית המקדש השלישי בב"א.

וכפי קבלת חכז"ל. והם קבלו שרק הריח הנתוסף על ידי הקול חפץ בה ה', ולא יותר, שהרי אסרה ליתן בה קורטוב דבש ואם נתן בה הקורטוב הזה להרבות ריחה, פסלה לגמרי. ומזה נלמד לכל המצות שלא לצאת מהגדר וגבול שגבלו ראשונים, אף אם תהיה כוונתנו לטובה ליתן לה ריח טוב וחזק ביותר. כי לא באלה חפץ ה', רק כי ניישיר דרכנו על פי רצון התורה ופירושה מדברי חכז"ל מקבלי תורת אמת, עכ"ל.

(עד) לא אמנע טוב מבעליו, להביא כאן מה שכתב זקניי הגה"צ בעל דרך אמונה זצ"ל בספרו הנחמד בפרשת כי תשא, וז"ל: אמרו חז"ל בסממני הקטורת **שפעם אחת לששים או לשבעים שנה** היתה באה של שירים לחצאין. ונראה לומר טעם לזה, עפ"י המבואר במדרש שפעם אחת לששים או לשבעים שנה אנדרלמוסיה באה לעולם שבא דבר והורג רעים וטובים. וידוע **שהקטורת מבטל מגיפה** ואמרו חז"ל שירי מצוה מעכבין הפורעניות, הכוונה עפ"י מאמרם בגמרא עירובין הואיל ואתעביד ב"י מצוה חדא וכו', שזה מורה על גודל חיוב המצוה, כי מצוה גוררת מצוה, ולא יבוא לידי ביטול מן המצות, לכן מאספין שירים של הקטורת מן ששים או שבעים שנה שיוכל לכפר נגד המגפה הבא אחת לששים או לשבעים שנה ר"ל, עכ"ל.

תורה

פרשת בהעלותך

דברי

קטז

- ב -

וידבר ה' אל משה לאמור, דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה וגו' וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרח מקשה הוא, כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה (ח, א-ד)

ברש"י למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא היה עמם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות. בהעלותך - על שם שהלהב עולה כתוב בהדלקתן לשון עליה, שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה. ועוד דרשו רבותינו מכאן שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומטיב. עד ירכה - שהוא אבר גדול. עד פרח - שהוא מעשה דק שבה הכל מקשה וכו'.

ובמדרש תנחומא (פ"ה) דבר אל אהרן וגו' בהעלותך את הנרות, מה כתיב למעלה מן הענין (במדבר ז, א) ויהי ביום כלות משה ויקריבו הנשיאים, ואחר כך דבר אל אהרן בהעלותך. זה שאמר הכתוב (תהלים לד, י) יראו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליראיו, את מוצא למעלה י"א שבטים הקריבו ושבת לוי לא הקריב, ושבת אפרים וכל הנשיאים הקריבו חוץ מנשיאו של לוי, ומי היה נשיא לוי, זה אהרן שנאמר (במדבר יז, יח) ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי, ואהרן לא הקריב עם הנשיאים והיה אומר אוי לי שמא בשבילי אינו מקובל שבת לוי, אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה, לך אמור לאהרן אל תתירא, לגדולה מזו אתה מתקון, לכך נאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין אבל הנרות לעולם, אל מול פני המנורה, וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלین לעולם, ע"כ.

קִיחַ דְּבָרִי פֶּרֶשֶׁת בְּהַעֲלוֹתָךְ תּוֹרָה

את בני אינן בטלין לעולם, ע"כ.

(א) צריך ביאור מהו השייכות של פרשה זו לפסוק יראו את ה' קדוּשֵׁיו שֶׁמְבִיא הַמִּדְרָשׁ תִּנְחוּמָא.

(ב) גם מהו הענין במה שאמר "אבל הנרות לעולם", הלא ענין הנרות בבית המקדש אינו לעולם, כי אם בזמן שבית המקדש קיים.

(ג) עוד צ"ב לשון המדרש שאמר "אבל הנרות לעולם", ולא אמר "אבל הנרות שאתה (אהרן) מדליק יהיו לעולם", רק אמר בסתם "אבל הנרות לעולם", וטעמא מיבעי.

(ד) גם מה שמסיים המדרש "וכל הברכות שנתתי לך (פי' לאהרן) לברך את בני אינן בטלין לעולם" צריך ביאור, איזה שייכות יש בין הברכות להדלקת הנרות שנצטוו אהרן.

- ב -

ונראה לבאר בכל זה דהנה ידוע מספרים הק' ענין הדלקת הנרות לעילוי נשמות הנפטרים ביום היארציי"ט, דיש בזה טובה גדולה לנשמת הנפטר, ואם הנפטר הוא אדם כשר הוא מעורר רחמים במרומים על קרוביו שמדליקים נרות לעילוי נשמתו.

ובפרט כשמדליקים נרות לעילוי נשמות צדיקים ביומא דהילולא שלהם, ידוע גודל התועלת שמגיע עי"ז להאנשים המדליקים עבור נשמות הצדיקים, ומקובל מהרה"ק הרבי ר' מענדעלע מרימנוב זי"ע שאמר שמי שידליק נר עבור נשמתו מובטח לו שלא ימות בלא תשובה ויוושע בדבר ישועה ורחמים.

ובספר אורות מרדכי ובס"י (תולדות הרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע) כ': שכאשר הכין רבינו הפתילות לנרות נשמה לטובת הנשמות הצדיקים הכין אז גם פתילה לנשמת

דברי פרשת בהעלותך תורה קיט

אור ישראל הבעש"ט הקדוש זיע"א ואמר בזה הלשון: מיר בעטן פון אייך אז איר זאלט קומען צו אונזער דאווענען, אבער מיר בעטן איר זאלט קומען אן קיין גרויס גערודער, כדי מיר זאלן זיך נישט דערשרעקן. (מבקשים אנו מכס שתבואו אלינו בעת התפילה אך בקשתינו שתבואו בלא רעש גדול כדי שלא תפחידו אותנו). וכן היה מדליק לטובת נשמת אבותה"ק ולשאר צדיקים, כגון הרה"ק רבן של כל בני הגולה, מוהר"ר אלימלך מליזענסק זצלה"ה זיע"א, וגם הדליק נר לטובת נשמת הרה"ק מוהר"ר מ"מ מרימנוב זצלה"ה זיע"א.

עוד כ' שם: בשיחותיו הק' אמר פעם ששמע שהה"ק מרימנוב הבטיח שמי שידלק נר לטובת נשמתו לא יחזירו את תפילותיו ריקם, וסיים רבנו הק' הגם שאיני בטוח ולא ברור אצלי שאמר זאת, אבל נר אני מסכן ומדליק (ובל"ק: א לעכטל שטעל איך איין). וכל הדלקה הזאת היתה דווקא בעצי גפרית (גפרורים) והרבה נרות הדליק בגפרור אחד,

(א) בסי' אה"ח פ' שמיני ע' ל"ב וז"ל: בענין האמונה בליל ל"ג לעומר שנוהגים למכור נרות ומזכירים שמות כמה תנאים ואמוראים ומי שמדליק נר לכבודם, שמעתי שאותו הרגע אותו הצדיק בא מעולם האמת ומסתכל בפרצופו של אותו האיש והולך הצדיק ושומר שמו וצורתו ובמותו של אותו האיש בא אותו הצדיק ומדבר סגוריא ואומר כמה האיש הזה בזבז כסף והדליק נרות לכבוד הצדיקים, מאחר שלא ראה אותנו ולא הכיר אותנו רק עבור האמונה שהי' לו, מחפשים זכות עליו עד כמה שאפשר וכל שכן הלומד ומזכיר שמותיהם תוך המשנה או המסכתא ששפתותיו דובבות בקבר על אחת כמה וכמה עוזרים לו גם אני מזכיר פה מה שראיתי כתוב בספר שערי אורה שער שביעי מהמקובלים הראשונים, כתוב דע שחכמי המשנה והתלמוד מרוב קדושתם ותפילתם היו מונעים מישראל כל מיני צרות כל אחד ואחד בדורו כמו רבן גמליאל דיבנה זקנו של רבינו הקדוש בכוח קדושתו הי' מאריך האף מלמעלה ולא היו מחנות המשחיתים יכולים להזיק את ישראל כפי מה מה שנגזר עליהם ולפיקד הי' רבן גמליאל דיבנה נקרא בעל החוטם בסוד שנא' למען שמי אאריך אפי ותפילתי אחטם לך לבלתי הכריתך.

בהתלהבות ומהירות גדולה ובשקט ופחד גמר עבודתו זאת ברגעים ספורים בלבד.

ומה שהדליק דווקא בעצי גפרית, איני יודע טעמו, אבל מצאתי מובא בעטרת זקנים בשם הפענח רזא (פרשת בשלח) דטוב לאשה יראת ה' שלא תדליק הנרות שבת בקינסא רק יהיה לה נר של שעה מיוחד להדליק מידי שבת בשבתו ע"כ.

ובספר רזא דעובדא (עולת שבת - ע' כ"ג) מספר אודות הצה"ק ר' מרדכי'לע מנדבורנא, וז"ל: בהגיע זמן הדלקת הנרות... בריצה גדולה נכנס לבית מדרשו, והדליק את הנרות שהוכנו להדלקה בעדו סביבות הקירות, וכן במנורה גדולה התלויה על התקרה שקרוא (הענג ליכטער), ס"ה מ"ט נרות לכבוד שב"ק, וכן לטובת נשת אבותה"ק ולשאר צדיקים, כגון הרה"ק רבן של כל בני הגולה, מוהר"ר אלימלך מליזענסק זצלה"ה זיע"א, וגם הדליק נר לטובת נשמ תהרה"ק מוהר"ר מ"מ מרימינוב זצלה"ה זיע"א, ובשיחותיו הק' אמר פעם, ששמע שהה"ק מרימינוב הבטיח שמדי שידליק נר לטובת נשמתו לא יחזירו את תפילותיו ריק. וסיים רבינו הג', הגם שאיני בטוח ואל ברור אצלי שאמר זאת, אבל נר אני מסכן ומדליק (ובלשון-קדשו: א ליכטל שטעל איך איין). וכל הדלקה הזאת היתה דווקא בעצי גפרית (גפרורים). והרבה נרות הדליק בגפרור אחד, בהתלהבות ומהירות גדולה ובשקט ופחד גמר עבודתו זאת ברגעים ספורים בלבד, עכ"ל.

וכתב בס' בני יששכר (מאמרי השבתות, מאמר ו', נר שבת ס"א^א), וז"ל: ולכאורה יקשה, אמת הבשורה הזאת מבוארת היא במקרא, אבל זו מנין לומר שהוא בשכר הנר מצוה. נראה לי, דהנה הפרשה מתחלת (ישעי' ס, א) קומי אורי כי

(ב) הובא בס' דבק מאח (בהסכמת הר"ח פלאג'י) מערכת נ' בסופו (ערך נר - ע' רפ"ו-רפ"ז). ומסיים: ועיין בסה"ק אחי סמך, מע' א', שכתבתי בזה כיד ה' הטובה עלי, עכ"ל.

בא אורך, רצ"ל כי בא לפני זכות אורך שאתה מאיר לפני בנר מצוה. וכן אחר כך בפסוק והלכו גוים לאורך, הנה כשמסיים אחר כך לא יהי' לך עוד השמש לאור יומם ולנוגה הירח לא יאיר לך והי' לך ד' לאור עולם, היינו **שנוכה לאור עולם אור הגנוז מן ששת ימי בראשית אשר יכולין להביט בו מסוף העולם ועד סופו.**

וי"ל עוד בזה בגודל הענין להדליק נר לעיני הצדיקים דהנה בסי' דבק מאח (בהסכמת הר"ח פלאגיו), מערכת נ' סייח (ערך נרות): עיני ראתה בסי' ליקוטי הרמ"ע, והו"ד [והובאו דבריו בספרו של] הרב זכר דוד להרב דוד זכות, שרמז **שע"י הדלקת נרות שבת ויו"ט [חנוכה ויוה"כ, זוכה למעלה גדולה, כאשר יעיין הקורא בדברי קדשו באורך. ורמז הרב שם פ"ז: ערכת נר למשיח"י ר"ת לרבים מילה שבתות יו"ט חנוכה יוה"כ. ואפ"ל כי ע"י זכות זה יבוא בן ישי. וז"א [וזהו אומרו] אימתי אצמיח קרן לדוד בזמן שערכת"י נ"ר למשיח"י כדבר האמור, ודו"ק. עכ"ל.**

ובספר קהלת יעקב ערך נר (ח"ג דף י"ג ע"ג), וז"ל: **נרות הן תרין משיחין דאקרין נר, כד"א (תהלים קלב, יז) ערכת נר למשיח"י. ועפמ"ש באות הקדום דנרות הן נצח והוד**

ג) ושם אות כי מוסיף ע"ז: או"י עול"ם בגימטריא מיכאל"ל וגבריאל"ל, הן המה האפטרופסים של ישראל, כמו שאמר גבריאל לדניאל (דניאל י, כא) ואין אחד מתחזק עמי על אלה כי אם מיכאל שרכם, עכ"ל.

עט) ז"ל מדרש פנחס (סימן א'): איתא במנהגים שיש להדליק בשבת קודש ל"ו **נרות, כנגד ל"ו שעות ששימש אור הראשון, דהיינו, שאדם הראשון נברא בערב שבת, נמצא י"ב שעות של ערב שבת וכ"ד של שבת, ואחר כך נגנזו. ואמר מורי, שהוא האור של ל"ו מסכתות שבש"ס, והוא ל"ו נרות דחנוכה (ופעם א' אמר שהאור נגזו בל"ו מסכתות), ועל כן נעשה נס בחנוכה, כי אז נתגלה אור הגנוז. (ופעם א' שמעתי ממנו, שבכל חנוכה בשעת הדלקת נרות נתגלה אור הגנוז, והוא אור של משיח).**

הדברים הנ"ל שמעתי מפיו בליל שבת, והוא היה ליל שבת הראשון שהתפלל בבית הכנסת שלו בקהילה קדושה אוסטרחה. ואחר כך **כשבא בשחרית לבית הכנסת, מנה את הנרות שדלקו בבית הכנסת, ומצא מצומצם ל"ו**

קכב דברי פרשת בהעלותך תורה

יציבא מילתא, דנו"ה הן בחי' תרין משיחין כמ"ש בערכם". עכ"ל.

ולהלן שם: **נרו"ת גימטריא זה"ו משי"ח ב"ן דו"ד וב"ן יוס"ף**. עכ"ל.

והנה בספר קב הישר (פרק צ"ו) מאריך בגודל קדושת הנרות של מצוה וכו' וזל"ק: הרה"ג מהרש"ל ז"ל כתב בהקדמת ספר הנקרא **ים של שלמה** וז"ל, פעם אחת בא לידי ע"י נר של מצוה כאילו הראו לי מן השמים ונתנו לי הרמנא ואמיץ כח מרקיע ופתחו לי שערי אורה ע"כ. ושמעתי מפי מורי ע"פ קבלה שהענין הוא כך, כשהיה הרב ר' שלמה לוריא ז"ל מחבר ספרו **ים של שלמה**, אירע לו שהיה רק נר קטן דלוק לפניו והיה זמן קרוב להכבות, והיה דלוק כמה שעות יותר משלש וארבע נרות שלמים, וזה העיד עליו תלמידו ונכדו ז"ל, בעל הנר הכיר בנרו כי ה' עמו ע"כ, וזה אירע להגאון הנ"ל נס ממש כנר של שמן הקודש שבבית המקדש, זכותו יעמוד לנו אשרי לו ואשרי יולדתו, עכ"ל. ועיי"ש יותר באריכות.

ובספר זרע קודש (דף צ"ו) כתב: וע"י שאנו זוכרין **נס**

נרות, לא פחות ולא יותר והנאהו מאוד. (גם היה מנהגו בחנוכה בשעת הדלקת הנרות שלא לסגור את החלונות ברחוב משום פרסומא ניסא), ובשאר לילות הקפיד מאוד לסגור החלונות בתחילת הלילה, ואמר כי איתא בזוהר שבלילה תרעין דגן עדן סתימין ותרעין דליבא אינון עייני מסתתמין (והוא ברעיא מהימנא פרשת פנחס דף רכ"ב), בגין דלא יסתכלו באינון מזיקין, עד כאן. ולכן צריך לסגור גם את החלונות, והבן.

(ד) וז"ל מדרש רבה פ' אמור (ס"פ ל"א): אמר ר' חנין בזכות להעלות נר תמיד אתם זוכים להקביל פני נרו של מלך המשיח, מה טעם, שם אצמית קרן לדוד וגו' [ערכתי נר למשיחי – כן העתיק בקונטרס "מנורת זהב טהור" (ס"ו) ובס' תורת העולה להרמ"א (ספ"כ)], ואומר (תהלים קכב, א) שמחתי באומרים לי בית ה' נלך, עכ"ל.

(ה) ערך משיח בן דוד וערך משיח בן יוסף (ח"ג דף ו' ע"ג). שם ערך נצח והוד אות ט"ז (דף י"ג ע"א).

דברי פרשת בהעלותך תורה קכג

חנוכה ומדליקין נרות, אנו ממשיכין גאולה העתידה, וכמ"ש מודים אנחנו לך וכו' הטוב כי לא כלו רחמך, ולכן ע"י נר חנוכה אנו ממשיכין תקון כל העולם שהוא ע"י אור האמת כנ"ל...

...ומשיח ר"ת מ'דליקין ש'מונת ימי ח'נוכה, רומז שמצוה זו תקרב ביאתו במהרה בימינו.

ומכיון שאנו עוסקים בהדלקת נרות שבת ויו"ט ונרות נשמה, נביא כאן דברי הקב הישר (פרק פ"ו, בשם המהרי"ל) שכתב וז"ל: שמעתי טעם הגון למה מזכירין נשמות במדינות פולין באחרון של יו"ט, דע כי אחת מעשרה נסים שהיו במקדש הוא שכל ישראל היו נכנסים לבית המקדש ג' פעמים בשנה בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות והיו עומדים צפופים ומשתחוים רווחים, וזה הי' נגד הטבע, והענין כך, כי כל רגל ורגל היו באים נשמת אברהם יצחק ויעקב לבית המקדש של מעלה עם כל נשמות הצדיקים והמקדש של מטה הי' מסתלק, והי' בהיות המקדש של מעלה יורדת למטה ומקדש של מעלה הוא רוחני, לכן הי' יכול לקבל כל כלל ישראל, ולכן עכשיו שחרב בעונינו צריכין אנו להזכיר נשמות אבותינו הקדושים בכל רגל ורגל, כדי שיהי' זכותם עומדת לנו ולזרעינו עד עולם אמן, עכ"ל. ראה בפנים הספר בענין נר-נשמה באריכות.

ובספר שארית ישראל (דף ט') כתב: "וקבלתי ממורי הרב מטשערנאביל ז"ל, [הרה"ק בעמח"ס מאור עינים] כי **חנוכה הוא בסוד אורו של משיח כמאמר ערכתי נר למשיחי**, שע"י מצות הנרות בחנוכה נמשך עלינו אור משיח צדקינו אור צדיקים אור צדיק יסוד עולם הכולל בתוכו אור שבעה רועים בחי' אור זרוע לצדיק, שע"י אור של חנוכה נמשך אורו של משיח" וכו'.

הנה ודאי דרשות אלו רומזים על מה שנתבאר, כי כלל התורה מצלת מדינה של גיהנם ומקרבת מלך המשיח וכו'. עכ"ל.

וּכְתַב רַבִּינוּ בַּחֲיִי (בפרשת תרומה, כ"ה, ל"א) כי הנשמה נהנית בהדלקת הנרות והיא מתהלכת בעדוני ההוד והשמחה, ומתפשטת ומתרחבת מתוך הנאת האורה, מפני שהיא חתיכת אור חצובה מאור השכל, ומטעם זה נמשכת אחר האור שהוא מינה'.

וּכְתַב בַּשּׁו"ת תורה לשמה (סימן תק"כ, ד"ה ועל מה) עפ"י הרבינו בחיי הנ"ל, דעל כן בתוך השבעה אשר נפש הנפטר עודנה מצויה בתוך הבית כפי ההתחלקות כמשי"כ רבינו האר"י ז"ל בטעם ז' ימי אבילות לזה מדליקין שם נר בעבור הנאת הנפש, אך אחר הז' שמסתלקת לגמרי מן הבית אין טעם להדליק.

ועפ"י רבינו בחיי הנ"ל כתב בספר אלף המגן (שעל המטה אפרים שער ג' בהערה) שלכן בכל שנה ושנה אחר פטירת אביו ואמו או שאר קרובים מדליקים בבית הכנסת נר יארציט, מחמת כי ביום הזה הנשמה יש לה רשות לשוט בעולם ותבוא לבית הכנסת ותראה הנר דולק בשבילה, ויש לה נחת רוח מזה וכו' עיי"ש'.

(ו) ובספר כד הקמח כתב טעם שהזהירו ז"ל להדליק נרות בבית הכנסת, מפני שדרשו חז"ל על פסוק (ישעי' כ"ד) על כן באורים כבדו ה' באלין פנסיא, כי הבית שמדליקין שם נרות הלא הוא מפואר ומכובד בעיני הבריות, עיי"ש.

(ז) ועי' בספר מעבר יבק ועי' בספר מעבר יבק (שפת אמת פרק ט"ו) וכן בשו"ת רמ"ע מפאנו (סימן פ"ט, בתוה"ד) שהמנהג להדליק נר תמיד בבית הכנסת כל י"ב חודש. והרמ"ע כי שאין זה חיוב מדינא אלא מנהגא, ויש הרבה שאין עושין כן אלא מדליקין מעט בבית התפלה (ועיי"ש שעל כן אין הבעל מחוייב לעשות כן לאשתו). וכן בספר יוסף אומץ (עמוד שכ"ט) מביא שמנהג אשכנז שאחר ז' מדליקין נר תמיד בבית הכנסת עד תום אחד עשר חודש כל היום וכל הלילה לא תכבה.

וכ"כ בספר מעבר יבק (פ"א) להדליק נר בבית הכנסת כל י"ב חודש, וכן בצוואת בעל סמיכת חכמים (אות כ"ד) כתב שידליקו אחריו נרות (של שעוה) בבית הכנסת כל השנה עד אחר היארציט (באותו מקום שהי' יושב שם בחייו, ואם אי אפשר ידליקוהו במקום הנר תמיד). וכן הוא בספר לשון

ובזוהר במדבר (דף ע"ד ע"ב) אמרו שם כי הנרות דוגמת השופר בראש השנה לבטל המקטרגים ולעורר את הרחמים, עיי"ש. וגם כוונת הנרות אמרו על כי נ"ר גימטריא רמ"ח לעומת איברים שבאדם, וב' היתרים הם נ"ר נ'פשו ר'וחו. והכוונה שאם נתחייב שריפה יהיה הנר ההוא הדולקת באש שלהבת כאילו נשרף גופו ונפשו. והתכוין השעוה אשר ניתך ממנו כאילו ניתך חלבו ודמו על גבי המזבח, וכל רמ"ח איבריו כולן כליל לאישים. לכן אמרו שאם כבו נרות הללו סימן רע לו חס ושלוש שיורה כיבוי לנפשו ורוחו ושלא יקובל תמורתו והחליפו אזכרתו בנר ההוא.

וכתב בספר חסידים (סימן ק"ע) מעשה בחסיד אחד שהיה נודר בשביל נשמות קרוביו, ואחר כך הי' נודר הכל בסתם בשביל כל הנשמות. אמרו לו, למה אתה עושה כן, אמר להם, מפני שיש מהם שאני נהנה בזכותו, ולא אהיה כפוי טובה, כי בשבילם הי' ייטב לי, עיי"ש.

ואגב, מכאן ראוי גדולה שכל מי שהי' לו הנאה כספית או שאר טובה שעשה לו, שלא יהי' כפוי טובה לאיש זה, אע"פ שהוא כבר בעולם העליון, ואדרבה, כי שם צריך רחמים יותר שיתפלל וילמוד בעד נשמתו, עיי"ש.

ואיתא במדרש חזית (ב') דהמדליק נר תמיד לפני הארון

חכמים (ח"ב דף י"ג) שהמנהג להדליק בבית הכנסת כל י"א חודש יומם ולילה, אבל בבית אין שום ענין להדליק נר כי אם בתוך השבעה, יעוי"ש.

וכן בצוואות הגאון ר' חיים הכהן ראפאפורט זצ"ל ציוה את בניו שבמשך כל השנה יתנו על נרות בית המדרש בשעת התפלה (וכן כל ימיהם בכל ערב ראש חודש וגם בימים נוראים יתנו לנרות בית המדרש) עיי"ש. אלא שהוא לא הזכיר רק להדליק בשעת התפלה, אבל מאחרונים הנ"ל שכתבו להדליק נר תמיד משמע שיש תועלת שידלק כל הזמן.

וכן בשו"ת חתם סופר החדשות (סימן ס"ח) כתב שהמנהג להעמיד נר משמן זית לפני ארון הקודש כל שנה ראשונה, וכן ביום היארצייט. וכן כתב עוד בשו"ת חתם סופר (חלק ו' סימן כ"ז) דבבית אין שום תועלת בהנר, דדוקא בבית הכנסת יש תועלת, עפ"י הפסוק (ישעיה כד, טו) על כן באורים כבדו הי'.

קכו דברי פרשת בהעלותך תורה

מתברך.

ובספר נפש חיים (מערכת הני אות ל"ט) כתב וז"ל: המדליק נר בבית הכנסת מזלו מתגבר, כן אמרו באגדה. ומייתי ראיה מאבי שאול שהדליק נר בבית הכנסת ויצא ממנו שאול שהוא מלך, ארחות חיים הלכות יוה"כ דף ק"ד ע"א אות י"א יע"ש).

וכתב ע"ז בנה"ח: וזה יהיה לי מה שרמז הכתוב באומרו בהעלותך את הנרות, דנקט כהדין לישנא בהעלותך בכינוי לנוכח להודיענו שיתעלה מזלו למעלה ראש ע"י הדלקת המנורה. ועיין בירושלמי במסכת שביעית פרק ג' שאמרו דשאול זכה למלכות על אשר היה מדליק נרות במבואות האפלים, ועיי"ש למהרש"י ז"ל ולמוה"ר כהנא רבא באגדתיה וכו'.

ואפשר לתת טעם לדבר עפימ"ש בסנהדרין דף י"ד הוי קבל וקיים, ופירש"י קבל חשך תרגום אפלה קבלה נמצא דהשררה והמלכות מתכנית לאור הנר, ולכן זכה ע"י הנרות למלכות עפ"י מדותיו או"ר בעד או"ר.

ואל זה אביט לפרש דברי אזהרות ביום שני של שבועות להרב מהר"ש בן גיברול ז"ל, דנראה דאף הוא מכוין במ"ש בנוסח זה ובדבר לא יכבה, גדולתה תרבה, ונרו לא יכבה, וזרח כמאורים, ומלבד פשוטו רמז לנו דכשהוא לא יכבה הנר אלא ידליק נרות, גדולתו תרבה, כי זוכה לגדולה ומלכות כי כך היא המדה ונרו לא ירבה וזרח כמאורים דהגדולה נמשלה לאור הנר לעושה אורים ק"ל, ע"כ.

מכל זה רואים דכשמדליקים נרות לעילוי נשמות הקרובים, אביו ואמו וכדומה, יש מזה קורת רוח מרובה לנשמות הקרובים בעולם העליון, ועיי"ז הם מעוררים רחמים בעד קרוביהם בעוה"ז.

ולפי זה יש לומר דאם בנשמות סתם הדבר כן, א"כ מכל שכן כשמדליקין נרות נשמה לעילוי נשמות הצדיקים,

דברי פרשת בהעלותך תורה קכז

שמעוררים רחמים רבים בעדינו בגנזי מרובים לקרב קץ משיחינו, וכנ"ל מהרבי ר' מענדעלע מרימנוב זי"ע, וגם מהרבי ר' מרדכי'לע נאדבורנא זי"ע שהיתה לו עבודה רבה בזה.

והענין שיש בזה להדליק נרות לעילוי נשמות הצדיקים יש לומר, דהנה נשמות ישראל קרויים נרות, כדכתיב (משלי כ, כז) נר ה' נשמת אדם. ועיקר עבודת הצדיקים הוא להלהיב נשמות בני ישראל לעבודת השי"ת, וע"כ, מדה כנגד מדה שהצדיקים מלהיבים נשמות ישראל הקרויים נרות לעבודת השי"ת, צריכים בני ישראל להדליק ג"כ נרות לעילוי נשמות הצדיקים.

ועיין רש"י בפרשת נשא (ז, א) בד"ה כלות משה, וז"ל: בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן, ותלאו הכתוב במשה, לפי שמסר נפשו עליו לראות כל דבר ודבר כמו שהראהו בהר וכו' וכן מצינו בדוד לפי שמסר נפשו על בנין בית המקדש שנאמר (תהלים קל"ב) זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו', לפיכך נקרא על שמו שנאמר (מלכים א, יב) ראה ביתך דוד.

ולפי"ד רש"י ז"ל יש לפרש ג"כ הסמיכות לבהעלותך את הנרות, דגם הצדיקים שבכל דור ודור צריכים לידע דזהו עיקר עבודתם, להעלות נשמות ישראל ולהדליק בהם התעוררות והתלהבות לעבודת הבורא ית"ש, וכמו שמשה מסר נפשו בעד המשכן, כמו כן צריכים הצדיקים בכל דור למסור נפשם בעד ישראל, דגם כל אחד מישראל הוא בחינת משכן, וכדאיתא במדרש על פסוק (שמות כה, ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד. וזהו בהעלותך את הנרו"ת, הרומז לנשמות ישראל, וכאמור.

ובזה יתבאר גם מ"ש רש"י עוד שם בד"ה ביום כלות

משה, וז"ל: ולא נאמר ביום הקים, מלמד שכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמידו ומפרקו ובאותו היום העמידו ולא פרקו, לכך נאמר ביום כלות משה להקים וכו'. וצ"ב הענין בזה שהיה "מעמידו ומפרקו".

וי"ל דהנה מעשה אבות סימן לבנים, וכמו כן מעשה הצדיקים שבכל דור ודור הם סימן לבני ישראל ההולכים בעקבות דרכיהם, וי"ל שרצה משה להורות לצדיקי כל דור ודור שצריכים להעמיד נשמות ישראל, אף שנופלים כמה פעמים ממדריגתם, מכל מקום יש להעמידם בכל יום ובכל עת, לעוררם בתשובה ולעבודת השם.

וע"כ אמר הכתוב ביום "כלות" משה, ולא ביום "הקים" משה את המשכן (כקושיית רש"י), דכלו"ת מלשון כלתה נפשי, פי' דעיקר רצון נפשו של משה רבינו ע"ה היתה "להקים את המשכן", היינו להעלות נשמות ישראל לאביהם שבשמים, שיהיו ראויים לבחינת משכן, שגורם השראת השכינה.

וזהו ענין הנשיאים שהיו מקריבים את קרבנות בכל יום מי"ב ימים הראשונים של חודש ניסן, דהנשיאים רמזו לצדיקי הדור בכל דור ודור, הקריבו את קרבנם וגו', שהראו בזה שרצונם להעלות נשמות ישראל לעבודת השם ולכפר בעדם.

וי"ל דע"כ הקריבו את קרבנם בי"ב ימים ראשונים של חודש ניסן דייקא, דכל יום מימים אלו הוא כנגד י"ב חדשי השנה, וכמו שכתב בספה"ק אגרא דכלה (פרשת פקודי) וזל"ק: וכבוד אדמו"ר הרב הק' מוה"ר רבי יעקב יצחק היה כותב ברוח קדשו בכל יום, מה יהיה בכל חודש, כנודע הדבר בפרסום לחבורתנו קדש. ובאותו השנה שנתבקש בישיבה של מעלה בחודש מנחם אב לא כתב רק עד חודש מנחם אב, והענין הוא בפרסום.

דברי פרשת בהעלותך תורה קכט

ימי הקרבת הנשיאים, המה כח כללי לייב חדשי השנה, כל יום רומז לחודש שלם, כן שמענו מכבוד אדמו"ר הרב הק' מוהרמ"מ זצ"ל, וזכי הראות יכולין להתבונן בכל יום, איזה מאורעות יהיה בחודש אשר הוא נגד היום ההוא.

ובזה פירש באגרא דכלה שם הפסוק ביום החודש הראשון באחד לחודש, דלכאורה הול"ל בקיצור באחד לחודש הראשון. אך להנ"ל הכוונה, ביום החודש הראשון, רצונו לומר באותו יום שהוא נגד החודש הראשון, היינו באחד לחודש, עכדה"ק.

ובהקדמת בעל חקל יצחק זצ"ל לספר אמרי יוסף על המועדים כתב וז"ל, שמעתי מאדמו"ר הקדוש (בעל אמרי יוסף) זצ"ל, אשר רבינו הקדוש מלובלין זצוק"ל היה אומר בכל יום משנים עשר ימים הראשונים מחודש ניסן, מה שיהיה בחדשו, היינו דבראש חודש [ניסן] היה אומר מה שיהיה בכל חודש ניסן, וביום השני אמר מה שיהיה בחודש אייר, וביום השלישי מה שיהיה בחודש סיון, וכן כולם, עיי"ש.

וע"כ, כיון דייב ימים הראשונים של חודש ניסן הוא כנגד ייב חדשי השנה, כל יום כנגד חודש שלו, ע"כ הקריבו הנשיאים את קרבנם בייב ימים אלו, להראות שישגחו על נשמות ישראל שלא יפגמו בכל ימות השנה, דהרי זהו ענין הקרבנות, לכפר על עוונות בני ישראל.

וזהו הענין שהי' אהרן צריך להדליק את הנרות "מערב עד בוקר" (שמות כז, כא) דהרי הנרות רומזים לנשמות ישראל כאמור, וערב רומז לזמן שאין האדם במדרגה כ"כ ואינו מרגיש התגלות והשראת השכינה, ובוקר רומז לעת שהוא במדרגה גדולה. וזהו הענין שהיה על אהרן להעריך את הנרות "מערב עד בוקר", פי' בכל המדרגות שבני ישראל נמצאים בהם. וזהו גם ענין "הטבת" הנרות "והדלקת" הנרות, פי' הטבת נשמות ישראל שיתנהגו בדרך הטוב והישר לשם ה', זהו עבודת הצדיק העומד ומטיב את הנרות.

ובזה יש לבאר מה שכתב האבן עזרא (כאן בפרשת בהעלותך) "שיהיה הדיבור גם בלילה", ולכאורה צריך ביאור מהו הענין בזה שיהיה הדיבור גם בלילה. אך להאמור י"ל דקאי על הגלות שנקרא לילה (כדאיתא במדרש), והרמז בזה דבכל דור ודור מוטל על הצדיקים להאיר נשמות ישראל הקרויים נרות.

ועל דרך זה יש לפרש מ"ש רש"י על פסוק בהעלותך את הנרות, וזה לשונו: בהעלותך, על שם שהלהב עולה כתב בהדלקתן לשון עליה, שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה, פ"י על שם שהלהב עולה, שצריך הצדיק להדליק הנרות דהיינו נשמות ישראל, עד שתהא "שלהבת עולה מאליה", פ"י שאל יאמר הצדיק שאין הלהב עולה מהתעוררות ישראל, לא כן הדבר, רק שצריך הוא לעשות פעולת ההדלקה, ואז יראה שהלהב יהא עולה מאליו, ודו"ק.

וזהו ג"כ עבודת הצדיקים להטיב את הנרות שיהיו בכל יום כחדשים, פ"י דנשמות ישראל עולים למעלה בכל ערב, והצדיקים מטיבים אותם בכל יום שיהיו כחדשים.

ובזה יש לבאר מה דאיתא בזה"ק, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות - דא רבן שמעון בן יוחאי ושבעה תלמידיו. פ"י דעבודת הצדיקים בכל דור ודור, גם בימות רשב"י ותלמידיו, היתה להדליק את נשמות ישראל שיאירו אל מול פני המנורה הטהורה וישרה עליהם קדושת הנרות שהיה הכהן מדליק ומטיב בבית המקדש.

ועפ"י הנ"ל שכתבנו דענין הדלקת הנרות לעילוי נשמות הצדיקים הוא שכרם מה שהיו מדליקים ומעוררים נשמות ישראל לעבודת הבורא בחיים חיותם, יש לפרש גם מה שכתב רש"י ז"ל על פסוק כן עשה את המנורה - ומדרש אגדה, על ידי הקדוש ברוך הוא נעשית מאליה, ע"כ. וצריך ביאור במ"ש ע"י הקב"ה נעשית מאליה.

דברי פרשת בהעלותך תורה קלא

אך יתבאר הענין ע"ד שאמרו רז"ל הבא לטהר מסייעין אותו, וצ"ב תיבת מסייעין לשון רבים. ובספר ייטב פנים הביא בזה דכשהי' זקינו הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע אצל החוזה מלובלין זי"ע, הרגיש החוזה ברוח קדשו את מחשבת הישמח משה, ואמר לו דהכוונה במה שאמרו רז"ל מסייעין לשון רבים, פי' שהקב"ה ביחד עם הצדיק מסייעין את האדם הבא ליטהר, עיי"ש.

ובזה יש לפרש דברי רש"י ז"ל, כן עשה את המנורה - על ידי הקב"ה נעשית מאליה, פי' דהבא ליטהר מסייעין אותו הקב"ה והצדיק, וזהו עיי' הקב"ה נעשית מאליה, פי' שהקב"ה ביחד עם הצדיק (אהרן) היה מסייע להדליק את המנורה, פי' להלהיב נשמות ישראל לעבודת הבורא יתברך.

- ז -

ועל דרך זה יש לרמז בפסוק, וזה מעשה המנורה מקשה זהב. וצ"ב הענין במה שהיתה המנורה צריכה להיות "מקשה זהב". אך לדרכינו י"ל הרמז, דעיי' שבני ישראל מדליקין נרות לעילוי נשמות הצדיקים, עושים בזה נחת רוח לנשמתן, ועיי' הצדיקים מלמדים זכות בעדם. וכמו שמובא משמי' של הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע שאמר, דכשבני ישראל מספרים סיפורי צדיקים, אז הצדיק יש לו מזה נחת רוח בעלמא דקשוט, וכשיש לו נחת רוח מזה אינו רוצה שיהא בבחינת "נהמא דכסופא", על כן משפיע הצדיקים על המספר בני חיי ומזוני רויחא עד סוף כל הדורות. וסיים השר שלום: אויך אויב מען וועט רעדן פון אונז וועלן מיר משפיע זיין השפעות טובות עד עולם.

וזהו כוונת הקרא, וזה מעשה המנורה מקשה זהב, פי' דכשידליקו בני ישראל נרות לעילוי נשמות הצדיקים, יושפעו עליהם עיי' השפעות טובות בגשמיות הרמוזים בתיבת זהב.

- ח -

ועל דרך זה יש לבאר מ"ש במדרש הגדול כאן, דבר אל

קלב דברי פרשת בהעלותך תורה

אהרן בהעלותך את הנרות, על כן באורים כבדו ה' (ישעי' כד, טו), מלמד שישראל חייבין להדליק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שהן כמקדש, שנאמר (יחזקאל יא, טז) ואהי להם למקדש מעט, מה מקדש לא היה הנר כובה בו, כך ישראל חייבין להדליק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, לפיכך הקדוש ברוך הוא מזהיר למשה שיזהיר את אהרן על פרשת נרות, שנאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות. ע"כ.

וצריך ביאור השייכות של פסוק על כן באורים כבדו ה', עם פסוק בהעלותך את הנרות.

גם צריך ביאור מ"ש במדרש, לפיכך הקב"ה מזהיר למשה שיזהיר את אהרן על פרשת נרות, וקשה דבתחילה אמר כך ישראל חייבין להדליק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, א"כ כיון דעיקר הציווי הוא על ישראל להדליק נרות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, א"כ מדוע הוצרך להזהיר את משה שיזהיר את אהרן על הנרות.

אך להאמור יובן שפיר, דכיון שידליק אהרן את הנרות, א"כ ידעו ישראל מזה ויכירו עבודת הצדיקים שעיקר עבודתם הוא להעלות נשמות ישראל לעבודת הבורא יתברך. ואם ידעו דבר זה, אז ממילא ידליקו גם הם נרות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לעילוי נשמות הצדיקים שפעלו בעדם כ"כ הרבה טובות.

וע"כ ה"י צריך להזהיר אהרן על פרשת נרות, פ"י להעלות נשמות ישראל לעבודת השם, וממילא ידעו ישראל מזה שחייבים ג"כ להדליק נרות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ודו"ק.

- ט -

ועל דרך רמז יש לפרש בזה מה דאיתא בספרי זוטא (נשא ז, יא) בהעלותך את הנרות, חמשה עשר פעם נדבר עם משה ביום אחד, ואיזה, זה יום שהוקם המשכן ואלו הם וכו'.

דברי פרשת בהעלותך תורה קלג

בהעלותך וכו'.

וצ"ב הענין שנדבר הקב"ה עם משה ביום ההוא "חמשה עשר פעם", לא פחות ולא יותר. אך לפי דרכינו הנ"ל יתבאר שפיר, דהנה אמרו רז"ל (מנחות כ"ט, ע"ב) על פסוק כי בי-ה ה' צור עולמים, דהעולם הבא נברא ביו"ד ועולם הזה בה"א, עי"ש.

נמצא דעולם הזה נברא בה"א ועולם הבא ביו"ד. וזהו הרמז במה שדיבר הקב"ה עם משה ביום אחד "חמשה עשר פעם", דחמשה עשר הוא בגימטריא י"ה, והרמז בזה דע"י שידליקו ישראל נרות לעילוי נשמות הצדיקים, אז אף אם הצדיקים כבר נמצאים בעולם הבא, מ"מ מקושרים ע"י הדלקת הנרות עם המדליק שהוא בעולם הזה (ה"א), ועי"ז משפיעים עליו כל טוב עולם הזה.

ובזה יש לפרש גם מה דאיתא (במדרש לקח טוב) בהעלותך לשון הדלקה, כענין (יהושע ח, כ) ויפנו אנשי העי אחריהם ויראו והנה עלה עשן העיר השמימה וגו'. וצ"ב שייכות פסוק זה לכאן.

אך להנ"ל י"ל הכוונה, דידוע מספרים הקדושים דעש"ן ר"ת עולם שינה נ"פש. "עיר" רומז לגוף האדם, כדאיתא בגמרא על פסוק "עיר קטנה ואנשים בה מעט". וזהו שהביא המדרש על פסוק בהעלותך את הנרות, נשמות ישראל, כענין ויפנו אנשי העי אחריהם ויראו והנה עלה עשן העיר השמימה, דע"י הדלקת הנרות מתעלים בחינת עולם שינה נ"פש של המדליק, העי"ר רומז לגוף האדם, דנשפע עליו טובות גופניות, גשמיות עולם הזה ע"י הדלקת הנרות, וכמו שביארנו למעלה בפסוק מקשה זהב, והבן.

- 5 -

ובזה יש לפרש עוד מה דאיתא במדרש הגדול, בהעלותך - עלי' וגדולה הוא לך. וצ"ב איזה עלי' וגדולה יש לאהרן בהדלקת הנרות. אך לפי כל הנ"ל מובן שפיר, דע"י שמעלה

קלד דברי פרשת בהעלותך תורה

נשמות ישראל בהדלקת הנרות, עי"ז שוב ידליקו בני ישראל נרות גם לעילוי נשמתו של אהרן. וכדברי מדרש הגדול שהבאנו לעיל, "כך ישראל חייבין להדליק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות", ועי"י שידליקו בני ישראל נרות לטובת נשמת אהרן, ממילא יהא לו מזה עלי וגדולה, ודו"ק.

- יא -

ובזה יתבאר גם מה שאמר במדרש תנחומא כאן, וז"ל, בהעלותך את הנרות, זהו שאמר הכתוב (ישעי' מב, כא) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, אמר לו הקב"ה למשה, לא בשביל שאני צריך לנרות של בשר ודם הזהרתי על הנרות אלא לזכותם, וכן הוא אומר (דניאל ב, כג) ונהורא עמיה שרא וכו', ללמדך שאינו צריך לנרות של בשר ודם וכו'. להודיעך שכולו אור ואינו צריך לאורה. ולמה ציוה אתכם, כדי לזכות אתכם. לכך נאמר בהעלותך את הנרות, הוי ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, עכ"ד המדרש תנחומא.

ועפ"י הנ"ל יובן המדרש תנחומא במ"ש שהנרות הם "לזכותם", פי' כיון דמדליקין לעילוי נשמות הצדיקים, משפיעים עליהם הצדיקים ומתפללים בעדם שיהיה להם כל טוב, ועי"ז ממילא יוכלו לעבוד את ה' כראוי. וזהו "ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר".

- יב -

ובזוה"ק כאן (על פסוק בהעלותך וגו') הביא הפסוק "שמן וקטורת ישמח לב". (ועיין מה שכתבנו בקונטרס הקטורת בביאור הזוה"ק הזה לגבי קטורת). ולפי הנ"ל מובן השמחה לגבי הדלקת הנר, דאם מדליקין נרות לעילוי נשמות הצדיקים, מתקשרים ומתדבקים עי"ז עם הצדיקים, וממילא משפיע הצדיק בחזרה על המדליק השפעות טובות ברוחניות ובגשמיות, ועי"כ אמר הכתוב שמן וקטורת ישמח לב, דעי"י שידליק נר ושמן לעילוי נשמת הצדיק, יוצמח לו מזה שמחה עי"י שיושפע עליו כל טוב בגשמיות וברוחניות.

דברי פרשת בהעלותך תורה קלה

וזהו שאמר הכתוב אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, דבספר הק' אור פני משה הביא מהאלשיך זצ"ל (נעל פסוק ועשית מנורת זהב טהור) דהגוף נקרא מנורה, עיי"ש לפי דרכו בקודש. ולדרכינו י"ל הכוונה, דעיי שמדליק נרות לעילוי נשמת הצדיק, נשפע לו עייז טובת עולם הזה, וזה "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", פי' דהנרות ישפיעו השפעות טובות לגוף האדם, ועייז יוכל לעבוד את השי"ת כראוי.

- יג -

ובזה יש לפרש גם הפסוק (צפני א') והיה בעת ההוא אחפש את ירושלים בנרות, פי' דאיש הישראלי נקרא "ירושלים" כמו שכתבו התוס' דירושלים אותיות "ירא שלם", וזהו אחפש את ירושלים, פי' איש יהודי שנקרא ירושלים, בנרות - פי' בנשמתו, דהקב"ה מחפש נשמות בני ישראל להדליקן ולהלהיבן לעבודתו יתברך, וזהו עבודת הצדיקים.

ובזה יתבאר המדרש (קושיא א') בענין שייכות פרשת בהעלותך את הנרות לפסוק יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו, פי' דהקדושים אשר בארץ המה, כל מעיינם להשפיע טובות ברוחניות ובגשמיות לבני ישראל. וזהו יראו את ה' קדושו, דעיקר יראת הצדיקים הקדושים הוא, "כי אין מחסור ליראיו", דליראי ה', בני ישראל שבכל דור ודור, לא יהיה שום מחסור ברוחניות ובגשמיות, ועייכ הצדיקים מדליקים הנרות שהם נשמות ישראל להלהיבם לעבודת השם, ועייז ממילא לא יחסרו כל טוב.

ומיושב שפיר מה שהקשינו (קושיא ב') במ"ש המדרש "אבל הנרות לעולם", דלכאורה הנרות הם רק בבית המקדש, ולא לעולם, כקושיית הרמב"ן. אך להני"ל מתורץ, דכוונת המדרש הוא דענין הנרות שצריכים ישראל להדליק הוא לעולם, כי גם נשמות ישראל הם לעולם, ועייכ צריכים להעלותם לעבודת ה' תמיד.

קלו דברי פרשת בהעלותך תורה

וע"כ לא אמר המדרש "אבל הנרות שהדליק אהרן הם לעולם", אלא "אבל הנרות לעולם", פי' דדבר זה של הדלקת נרות לעילוי נשמות הצדיקים שיך לעולם, ולא רק בבית המקדש.

- יד -

ומתורץ ג"כ קושיא ד', "וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם", והקשינו בזה דמהו השייכות של ברכות לנרות. אמנם להנ"ל דע"י שבני ישראל מדליקין נרות לטובת נשמת הצדיקים, משפיעים הצדיקים עליהם ג"כ השפעות טובות ברוחניות ובגשמיות, נמצא דשפיר גנוז טובה וברכה רבה בהדלקת הנרות, ודו"ק.

יעזור הקב"ה שנזכה להתדבק בצדיקים האמיתיים ולהתברך על ידם בהשפעות טובות ברוחניות ובגשמיות, ויאירו לטובה נרותינו ונשמותינו למעלה ולמטה, עד בוא יום הגדול שנזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אנס"ו.

- ד -

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (במדבר ח, ב)

- א -

(א) צ"ב מ"ש בהעלותך את הנרות, ולא אמר בהדלקתך את הנרות.

(ב) צ"ב, למה כתיב תיבת פני, הי' די לומר אל מול המנורה יאירו שבעת הנרות.

- ב -

ואפשר לומר שבא הכתוב לרמז, דאם האדם מחזיק במחשבתו מול פניו צורת המנורה, **אל מול פני המנורה**, אז **יאירו שבעת הנרות**, כמ"ש החיד"א בעבודת הקודש והבן

דברי פרשת בהעלותך תורה קלז

איש חי, שבשעה שאומר האדם מזמור "אלקים יחננו ויברכנו" צריך לצייר במחשבתו צורת המנורה" אם אין

ח) גודל מעלת אמירת מזמור ס"ז, הנקרא מזמור המנורה - סודות ורמזים גדולים ונפלאים שממנו הברכה והאורה והצלחה לכל העולם.

בספר "יראת אל" להגאון הגדול מוהר"ר אלעזר מגרמיזא בעל הרוקח ז"ל (העתקנו לפי כת"י ישן. ויתכן שהוא הכת"י לראשונים שראהו החיד"א ז"ל כמובא להלן). בתחילת הקונטרס מצייר המזמור בצורת המנורה. (הפסוק "אלהים יחננו ויברכו" וגו' הוא הקנה הימני תחת תיבת "למני", דהיינו לימין הקורא). מעל הפסוק למנ צחב וגו' כתוב הפסוק "כי עמד מקור חיים" וגו'. למטה אצל קני המנורה כתובים השמות היוצאים מסופי הפסוקים של ששה הקנים. אח"כ כתוב כך:

המזמור הזה עשה דוד המלך עליו השלום ברוח הקודש ויש בו סודות ורמזים גדולים ונפלאים והוא עשוי בצורת המנורה. והם ג' פסוקים בצד ימין ופסוק ישמחו וירננו באמצע וגו' פסוקים בצד שמאל והם ז' פסוקים כנגד ז' קני המנורה. והקנה האמצעי הוא גוף המנורה. ופסוק ראשון למנצח... אינו מן המנין אך הוא שם (...) המזמור. והם שמות הקדושים של הקב"ה והם כתובים על כל אחד ואחד מז' קני המנורה. והם ג' אותיות על כל קני המנורה וב' אותיות על קנה האמצעי. וששה פסוקים מן המזמור הזה דע כי ו' פסוקים רמוזים לששה קצוות העולם מזרח מערב צפון דרום שמים וארץ. והש"י ברא אותם הוא אדון ומלך על כל. רומז לקנה האמצעי שהוא הגוף. וזה הפסוק רומז ליום השבת שמעלתו וקדושתו על ו' ימי המעשה והוא סוד עץ החיים (אשר בתוך הגן) רצה לומר באמצע הגן ומזה קנה האמצעי היה בו שפע השמן לכל הנרות שעל קני המנורה. וזה הנר מקנה האמצעי היה מאיר ונותן אור גדול יותר מכל הנרות שעל ז' קני המנורה. כמו כן רומז להקב"ה שממנו הברכה והאורה וההצלחה לכל העולם. וכמו כן ארץ ישראל הוא קנה האמצעי וירושלים הוא נר מן קנה האמצעי ובהמ"ק הוא האור המתפשט, וירושלים ובהמ"ק של מטה דכתיב כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו. ומזה קנה האמצעי שהוא א"י ישפיעו ממנו הברכות וההצלחות והתבואות לכל הארצות מן הו' איקלמים שיש בעולם. לפיכך אמרו... א"י ראש לכל הארצות וממנו מוצאים ומתפרנסים כל הארצות שבעולם...

ובזה הענין תבין סוד קדושת יום השבת. והאותיות הראשי פסוקים מן הז' פסוקים... בגימטריא ע"ב כנגד שמות של הקב"ה היוצאים מן ויס"ע ויב"א וי"ט.

ובזה המזמור תמצא האותיות של ע"ב שמות. בפסוק ראשון אלהים יחננו תמצא בו ז' תיבות והוא רמז לז' ככבי לכת (והמזלות) המנהיגים המזלות

קלח דברי פרשת בהעלותך תורה

הציור מונח לפניו, ואז חשוב ג"כ כמדליק המנורה בבית המקדש.

וידוע שכל עבודתנו היא לתקן שבע מדות, כמו שכתב בספה"ק אהבת שלום (מאמרי חג השבועות) שכל הדברים נכללו בשביעיות, והשביעיות הן קודש, כגון בימים, יום השביעי הוא קודש שהוא שבת קודש. וכן בשבועות, כי יום שאחר ז' שבועות של הספירה הוא מקודש לחג השבועות. וכן בשנים, כי שנת השביעית מקודשת לשמיטה. וכן השמיטות, כי אחר ז' שמיטות מקודשת השנה ליובל, והן כולן רזא דאחד.

ועיין במדרש ויקרא רבה (פכ"ט) **כל השביעין חביבין לעולם**. למעלן השביעי חביב, שמים ושמי השמים וכו'.

והעולם כולו ברצון השי"ת... (כאן בא באריכות רמזים וסודות על מספר התיבות שבכל פסוק וראשי תיבות וכו'). ודוד המלך ע"ה נושאו במגינו מצויר בצורת מנורה והיה נוצח מלחמותיו ואויביו נופלים לפניו.

ואמרו בעלי הקבלה הקב"ה הראה לדוד מזמור זה ברוח הקודש כתב באותיות מופז ונעשה בצורת מנורה. וכן הראה למשה רבינו ע"ה במראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה.

והרואה אותו מצויר בצורת מנורה ימצא חן וחסד בעיני אלקים ואדם.

ואם יצויר בבה"כ בארון הקודש יגין בעד גזירה להקהל.

והאומרו בכל יום קודם הנץ החמה, לא יקרה לו מקרה רע.

וחשוב הוא לפני הקב"ה כאילו הדליק המנורה בבית המקדש.

ומובטח שהוא בן עוה"ב.

והאומרו בבקר אחר ברכת כהנים ז' שבועות כל ימי הספירה לא יקרה לו נזק כל השנה כולה ויצליח במעשיו. והכל רומזים עניינם כנגד ז' קני המנורה חנינה ברכה אורה ישועה הודאה שמחה רננה שכל אלו עניינים עתידיים להיות לישראל. וראוי לכון בה. וגם טוב לאומרו ז"פ כשאדם יוצא לדרך לשלום ולהצלחה.

והפסוק "כי עמד מקור חיים באורך נראה אור" היה כתוב עליה על כל קנה וקנה תיבה אחת... ועל הקנה האמצעי שהוא שבת ועץ החיים... כתוב עליו תיבת החיים בעבור שהוא ארץ החיים וממנו יושפעו כל הברכות והצלחות... ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

דברי פרשת בהעלותך תורה קלט

וערבות, וכתוב סולו לרוכב בערבות בי"ה שמו. בארצות שביעית חביבה (זו ארץ ישראל, ז' שמות הן), ארץ אדמה וכו' ותבל, וכתוב והוא ישפוט תבל בצדק (ותבל היינו ארץ ישראל שהיא מתובלת מכל הארצות, שכל הארצות מה שיש בזו אין בזו, אבל ארץ ישראל אינה חסירה כלום). בדורות שביעי חביב, אדם שת וכו' חנוך וכתוב ויתהלך חנוך את האלקים. באבות שביעי חביב, אברהם יצחק יעקב וכו' משה, וכתוב ומשה עלה אל האלקים. בבנים השביעי חביב, שנאמר (דברי הימים א', ב') דוד השביעי. במלכים השביעי חביב, שאול וכו' אסא, וכתוב ויקרא אסא אל ה'. בשנים שביעי חביב, שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה. בשמיטים שביעי חביב, שנאמר וקדשתם את שנת החמישים. בימים שביעי חביב, שנאמר ויברך אלקים את יום השביעי. בחדשים שביעי חביב, שנאמר בחודש השביעי באחד לחודש, עי"ש.

ובספר שפתי צדיקים (פרשת בשלח) כתב בשם הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע, הטעם שהשי"ת אוהב השביעיות, מפני שהוא יתברך מחבב **מלכותו** שהיא מדה **השביעית**, עי"ש.

- ג -

וזוהו ענין אמירת למנצח בצורת מנורה, כי אמרו חז"ל (מנחות ק"י ע"א) כל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה, ובאופן זה חשוב כאילו מקריב קרבנות בכל יום. ועיין רש"י ב"מ (דף קי"ד ע"א, ד"ה בארבעה) דקדשים נוהג בזמן הזה מהאי טעמא דכל העוסק בתורת עולה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב עולה, וז"ל רש"י שם: דארבעה סדרין כגון מועד ישועות נשים שהן נוהגות בזמן הזה כבזמן הבית וקדשים נמי כדכתוב ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי, ואמרינן אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה בכל מקום מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בבית המקדש, עיין שם.

קמ דברי פרשת בהעלותך תורה

- ד -

וידוע דמטעם זה אומרים בתפילת שחרית בכל יום "הבכור והמעשר והפסח וכו'", שנחשב כאילו מקריבין בכל יום כל הקרבנות כולם, כמבואר בתפלה "עליה השלם כל הקרבנות".

ויפה המליצו זכר לדבר במשנה זבחים (פרק ה' משנה ח'), הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיתתן בכל מקום בעזרה וכו' שינה באכילתן הבכור נאכל לכהנים והמעשר לכל אדם, ונאכלין בכל העיר בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד, הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא למנויו, ואינו נאכל אלא צלי. בשאר הדברים אומרת המשנה שהם נאכלין, אבל כשמדובר בפסח יש ליזהר במשנה זהירות, ולכך אמרו בפסח בלשון "ואינו נאכל אלא" וכו').

- ה -

ואגב יש להוסיף עוד רמז, דבמשנה איתא ד' פעמים הלשון "ואינו נאכל", כי כל העושה עבירה פוגם בד' אותיות של השם הוי' רח"ל, ע"כ נאמר ד' פעמים לשון זה.

- ו -

וזהו אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, שיחזיק במחשבתו אל מול פניו צורת המנורה, דהיינו שיתקן כל השבע ספירות, ואז יאירו שבעת הנרות.

- ז -

עוד אפ"ל הכתוב, בהעלותך את הנרות רומז על הנשמה, דנשמת אדם קרוי' נר כדכתיב נר ה' נשמת אדם (משלי כ'), ו. והכוונה בזה, שאם רוצה להעלות הנשמה למקומה שיאירו שבעת הנרות, אז יאמר למנצח בצורת מנורה, וע"כ אמר אל מול פני המנורה.

דברי פרשת בהעלותך תורה קמא

- ח -

וזהו אל מול פני המנורה, שאם יאמר מזמור למנצח בצורת מנורה, יאירו שבעת הנרות, פי' כל חלקי הנשמה שקרוי נר, ותתגבר אצלו הקדושה שתלוי בשבעה, כנ"ל דכל השביעין חביבין.

- ט -

ואפשר לומר עוד בביאור הכתוב שאמר בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. דהנה מובא בספר אורחות חיים, אשר הגה"ק ר' יוסף ב"ר חיים חזן זצ"ל, אב"ד ירושלים ומחבר ספר "חקרי לב", הי' לו קלף שמור שעליו חקוק הי' שם ה' וצורת מנורה. וקלף זה הי' מונח בתוך ספר, וכשהי' לו עסק בעניני ציבור, או כשישב לדון בין איש ובין רעהו, הי' פותח את הספר מידי פעם ומסתכל בקלף שבתוכו כדי לקיים מצות "שויתי ה' לנגדי תמיד", באמרו שמעשה זה מגין עליו שלא תצא תקלה מתחת ידו, ע"כ.

- י -

ויש לומר בביאור הענין מדוע הסתכל על צורת מנורה בעת שהי' דן בין איש ובין רעהו, דהנה ידוע מרז"ל דמנורה רומז על חכמת התורה, וכדמשמע בגמרא (ב"ב דף כ"ה ע"ב) מנורה בדרום, והרוצה להחכים ידרים. וע"כ כשהי' עוסק בדין תורה בין איש ובין רעהו, ורצה שיהי' לו סייעתא

(ב) מה מאד הפליגו באמירת "למנצח בנגינות" - בציור מנורה, ובפרט שיהי' על קלף. וכתבו ז"ל ששכרו רב ועצום. וראיתי קונטרס בכתב יד לראשונים בזה בסודותיו ותועלותיו. ולפחות לעשות נחת רוח ליוצרינו נאמר אותו בכונה בציור מנורה כתוב על קלף.

(עבודת הקודש להחיד"א ז"ל, חלק "צפורן שמיר" [סימן ב' אות ח"י], ובחלק "כף אחת" [סימן כ"ו]. ועי' חס"ל [אות ו'], ש"ץ [דף ס"ו ע"א]. כף החיים להרח"ף [סי' י"ב אות י"ד], כף החיים [סי' נ"א אות י"א])

קמב דברי פרשת בהעלותך תורה

דשמיא בעת מושב הבית דין, הסתכל בצורת **מנורה**, לרמז כי עיקר סייעתא דשמיא בעת הדין תלוי בזכירת הדין שהקב"ה עומד על גביו בעת מושב בית דין, וכדכתיב (תהלים פ"ב, א') אלקים ניצב בעדת א-ל. וע"כ הסתכל בצורת המנורה שהוא מזכירו ענין **שויתי ה' לנגדי תמיד**, ועי"ז יזכור בעת הדין שהקב"ה הוא העומד על גביו.

- יא -

ואיידי דאירינן בהאי עובדא שהביא בספר אורחות חיים מהגאון בעל חקרי לב זצ"ל, אפשר לומר עוד בביאור הענין שהי' מסתכל בצורת **המנורה** בעת שהי' יושב לדון בין איש ובין רעהו. דהנה מובא בספה"ק דגל מחנה אפרים (פרשת משפטים, ד"ה הראשון ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם), וזה לשון קדשו :

"איתא בזוהר הקדוש (משפטים צד.) אילין סדורין דגלגולא (עיין שם בזוהר). והוא תמוה לכאורה דהא בפסוק מפרש ואזיל דיני ממונות. אך שמעתי בענין הדין שאחד דן את חבירו לבית דין ויודע בעצמו שבודאי הוא זכאי בדין והתורה מחייבתו, אל יקשה לו הלא תורת אמת היא ודרכיה דרכי נועם, כי זהו אמיתות התורה ונועם דרכיה כי בודאי מסתמא היה חייב בגלגול העבר לאיש הדן עמו וכעת חייבתו התורה לשלמו כדי לצאת ידי חובתו וחבירו שלוקח עתה המעות במרמה הוא עתיד ליתן את הדין וכאלה רבים בעניני דינים".

"וזה יש לומר שרימז הזוהר הקדוש ואלה המשפטים שהם דיני ממונות, אף על פי שמן הנראה הם נגד האמת לפעמים, אך דהאמת הוא אילין סדורין דגלגולא, והיינו הבורא הכל ובורא כל הנשמות הוא היודע איך היה בגלגולים הקודמים בין איש לחבירו ככה יסובב המסבב ומנהיג על פי התורה את עולמו בתסד וברחמים ובצדק ובמשפט אמת לשפוט בין איש ובין רעהו ובין שורו וחמורו וכל אשר לו כפי אשר יורה אלקים, ויש בזה פתח רחב",

עכלה"ק של הדגל מחנה אפרים.

- יב -

ועפ"י הדגל מחנה אפרים אפשר לפרש המשך הכתוב שלאחריו (בפרשת משפטים שם) כי תקנה עבד עברי. וכתב בספה"ק דברי יחזקאל להרה"ק משינאווא זי"ע בשם רבו הרה"ק מוה"ר אשר מראפשיץ זי"ע, **דעבד עברי** בגימטריא **משיח**. וצ"ב השייכות לואלה המשפטים אשר תשים לפניהם.

אמנם יתבאר דהנה איתא מהאריז"ל על מ"ש רז"ל (סנהדרין צ"ז ע"א וע"ב) תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי עלמא שני אלפים תורה, שני אלפים תוהו שני אלפים ימות המשיח ובעונותינו שרבו **יצאו מהם מה שיצאו**. וכתב האריז"ל על זה דכיון שאמרו רז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, אמנם כיון שצריכים הנשמות הישנות להתגלגל עוד הפעם בעולם הזה, ממילא אין יכולים לצאת נשמות חדשות רק אחת לכמה שנים, ועי"ז מתעכב הגאולה. וז"ש ובעונותינו שרבו יצאו מהם מה שיצאו, שנולדים עוד הפעם נשמות שהיו כבר בעולם, ואין באים לעוה"ז נשמות חדשות, ע"כ.

- יג -

ולפי"ד הדגל מחנה אפרים דע"י שדן דין אמת לדעת איך היה בגלגולים הקודמים בין איש לחבירו, ממילא לא יצטרכו לבוא עוה"פ בגלגול כי זהו הטעם שצריכים לבוא בגלגול, אמנם אם יסתדר הכל עפ"י דין תורה כראוי, לא יצטרכו להתגלגל עוה"פ ואז נזכה לגאולה כי יוכלו לבוא לעוה"ז נשמות חדשות, כמ"ש האריז"ל דזהו סיבת עיכוב הגאולה. וזהו שהמשיך הכתוב כי תקנה **עבד עברי** בגימטריא **משיח**, דכשיפסקו כראוי בדיני ממונות לא יצטרכו הבעלי דין להתגלגל עוד הפעם בגלגול בעוה"ז, וממילא יזכו לביאת המשיח בב"א.

קמד דברי פרשת בהעלותך תורה

- יד -

ועפ"י אפשר להבין מה שהגאון בעל חקרי לב הי' מסתכל על צורת המנורה בעת שישב לדון בין איש ובין רעהו, שהי' מעלה בדעתו שבפסק דין תורה כראוי תלוי ועומד גאולת ישראל, שיבנה בית המקדש ב"ב ונחזור לראות את המנורה בתיקונה בבית המקדש המקוה בב"א, דע"י שפסק כהוגן לא יצטרכו להתגלגל עוה"פ, וממילא יוכלו נשמות חדשות לבוא לעוה"ז, ועי"ז יזכו לראות צורת המנורה בפועל בבית המקדש בב"א.

- טו -

וזהו ביאור הכתוב **אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות**, שבעת הנרות רומז ג"כ לתורה, כמ"ש רז"ל שבעה ספרים יש בתורה, ומנורה ג"כ כנגד התורה כנ"ל דמנורה בדרום והרוצה להחכים ידרים. וזהו **אל מול פני המנורה**, דאם ישים צורת מנורה נגד פניו, יזכה **שיאירו שבעת הנרות**, שתאיר בנשמתו השגת התורה^ט שלא יכשל ח"ו בדבר הלכה, וכעובדא של הגאון בעל חקרי לב זצ"ל הנ"ל.

ג)^ט וראה בס' קב הישר (פרק צ"ו) שמאריך בגודל קדושת הנרות של מצוה וכו' וזל"ק:

והרה"ג מהרש"ל ז"ל כתב בהקדמת ספר הנקרא ים של שלמה וז"ל, פעם אחת בא לידי ע"י נר של מצוה כאילו הראו לי מן השמים ונתנו לי הרמנא ואמץ כח מרקיע ופתחו לי שערי אורה ע"כ. ושמעתי מפי מורי ע"פ קבלה שהענין הוא כך, כשהיה הרב ר' שלמה לוריא ז"ל מחבר ספרו ים של שלמה, אירע לו שהיה רק נר קטן דלוק לפניו והיה זמן קרוב להכבות, והיה דלוק כמה שעות יותר משלש וארבע נרות שלמים, וזה העיד עליו תלמידו ונכדו ז"ל, בעל הנר הכיר בנרו כי הי' עמו ע"כ, וזה אירע להגאון הנ"ל נס ממש כנר של שמן הקודש שבבית המקדש, זכותו יעמוד לנו ואשרי לו ואשרי יולדתו, עכ"ל. ועי"ש יותר באריכות.

ווי"ל דאולי זכה לזה "מדה כנגד מדה" ע"י שכתב קונטרס "מנורת זהב" בגודל מעלת אמירת מזמור ס"ז שבתהלים, הנקרא מזמור המנורה, וכתב שם סודות ורמזים גדולים ונפלאים שממנו הברכה והאורה והצלחה לכל העולם.

דברי פרשת בהעלותך תורה קמה

- טז -

ועל פי זה אפ"ל בביאור הפסוק **בהעלותך את הנרות**, והקשו על זה מדוע אמר לשון בהעלותך, הול"ל בהדלקתך. אך י"ל לדרכינו, דהכוונה בזה **בהעלותך** על לבך הנרות שדלקו בבית המקדש, ושאלו מקוים שידלקו במהרה, אז **יאירו שבעת הנרות**, בפועל ממש.

- יז -

ועל דרך זה אפשר לבאר מה שכתב בספה"ק זרע קודש (מאמרי חנוכה דף צ"ו), וזה לשונו: וע"י שאנו זוכרין נס חנוכה ומדליקין נרות, אנו ממשיכין גאולה העתידה, וכמ"ש מודים אנחנו לך וכו' הטוב כי לא כלו רחמך, ולכן ע"י נר חנוכה אנו ממשיכין תיקון כל העולם שהוא ע"י אור האמת, עיי"ש.

עוד כתב שם, **משי"ח ראשי תיבות מ'דליקין ש'מונת י'מי ח'נוכה**, רומז שמצוה זו תקרב ביאתו במהרה בימינו.

ובספר שארית ישראל (דף ט"ו) כתב: "וקבלתי ממורי הרב מטשערנאביל ז"ל, [הרה"ק בעמח"ס מאור עינים] כי **חנוכה הוא בסוד אורו של משיח כמאמר ערכתי נר למשיחי**, שע"י **מצות הנרות בחנוכה נמשך עלינו אור משיח צדקינו** אור צדיקים אור צדיק יסוד עולם הכולל בתוכו אור שבעה רועים בחי' אור זרוע לצדיק, שע"י אור של חנוכה נמשך אורו של משיח", עיי"ש.

ובוא וראה מה שכתב זקני הרמ"א ז"ל בספרו תורת העולה (ספ"כ) וז"ל: מצאתי במדרש רבתי פרשת אמור וכו', אמר רבי חנן בזכות להעלות נר תמיד, אתם זוכים להקביל נרו של מלך המשיח, כמש"נ [תהלים קל"ב], ערכתי נר למשיחי, וגו'. הנה ודאי דרשות אלו רומזים על מה שנתבאר, כי כלל התורה מצלת מדינה של גיהנם ומקרבת מלך המשיח וכו', עכ"ל.

ומצאתי במדרש רבתי פרשת אמור, אמר רבי אלעזר בן

קמו דברי פרשת בהעלותך תורה

שמוע, בזכות "יערוך את הנרות", תנצלו מן "ערוך מאתמול תפתה" (ישעיהו ל').

- יח -

ועל פי הנ"ל יבואר שפיר מדוע הדלקת נרות מסוגלת להמשיך גאולה העתידה, דע"י שהאדם מסתכל בנרות חנוכה מעלה על לבו ומשים נגד עיניו צורת הנרות בתוך המנורה שהאירו בבית המקדש, ואז יתפלל על זה שתתגלה מלכותו ית' במהרה ונזכה לראות את הנרות בבית המקדש, וע"כ סגולת הדלקת נרות חנוכה לקרב הגאולה בב"א, ודו"ק.

- יט -

ועפ"י יש לפרש מ"ש הרמב"ן ז"ל (כאן, בפרשת בהעלותך) דמה שאמר הקב"ה לאהרן **שלך לעולם קיימת** הכוונה על נרות חנוכה, וצ"ב דאף דנס חנוכה היתה ע"י כהניך הקדושים שהם החשמונאים, מ"מ עצם נרות חנוכה שישאל מדליקין בימי החנוכה בכל דור ודור, איזה שייכות יש להם עם מה שהדליק אהרן נרות בבית המקדש.

אך להאמור מובן, כיון דע"י הדלקת נרות חנוכה מקרבים את הגאולה ובנין בית המקדש, ואז שוב יעמוד זרעו של אהרן בבית המקדש וידליקו שם נרות, ועיקר תחיית המתים למדים מפסוק ונתתם את תרומת ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים וכו' (סנהדרין צ' ע"ב), ע"כ ממילא שייכים נרות חנוכה להדלקת הנרות ע"י אהרן ובניו, כי ע"י זה מקרבים הגאולה שידליק אהרן את הנרות בבית המקדש השלישי בב"א.

- כ -

וכבר אמרתי ביומי דחנוכה בעת הדלקת הנרות (ואח"כ ראיתי בספר כף החיים להגה"ק ר' חיים פאלאגי זצ"ל (שכתב כע"י) בטעם מדוע הקב"ה מאריך גליותינו כל כך (עיין באריכות בספה"ק שבט מוסר פרק נ"ב כמה טעמים על

דברי פרשת בהעלותך תורה קמז

זה), כי בזמן שבית המקדש היה קיים היה אהרן הכהן עומד ומטיב את הנרות והיה להקב"ה נחת רוח מזה, ועכשיו בעת הגלות אין לו להקב"ה נחת רוח הזה, אמנם אז, בזמן שבית המקדש היה קיים, היה רק אחד מדליק את הנרות, והיום יש לו להקב"ה רבבות יהודים שמדליקים נרות חנוכה, וחשובים עיי"ז כמו אהרן הכהן בבית המקדש, וכפי הנראה יש להקב"ה יותר נחת רוח מזה, כי אינו דומה מיעוט העושים מצוה למרובים העושים מצוה, עיי"ש.

- כא -

ועפ"י כל הנ"ל יש לפרש מארז"ל (שבת כ"ב ע"ב) על פסוק (ויקרא כ"ד) מחוץ לפרוכת העדות יערוך, וכי לאורה הוא צריך, והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו, אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות, אמר רב זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים, ע"כ.

וצ"ב הכוונה במ"ש ממנה היה מדליק ובה היה מסיים. אך יתבאר דהנה רש"י כתב שם וז"ל, ולמאן דאמר צפון ודרום מונחים אמצעי קרי מערבי על שם שהיה פיו כנגד מערב וכל שאר הנרות כלפי האמצעית דכתיב אל מול פני המנורה דהיינו אמצעי יאירו וגו' עיי"ש.

- כב -

ויתבאר עפ"י זקניי המהרש"ל זצ"ל בספרו "מנורת זהב טהור", (והוא העתק מדברי רבינו אלעזר בעל הרוקח בספר "יראת אל") וז"ל:

...ראה שהפסוק "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור" שהוא כתוב על הקנים, יש בו שבעה תיבות ועל כל קנה וקנה מז' קני המנורה היה כתוב תיבה אחת, ועל קנה האמצעי שהוא שבת וארץ ישראל כתוב עליו חיים בעבור שהוא ארץ החיים, ומארץ החיים ישפיע כל הברכות והצלחות לכל ז'

קמח דברי פרשת בהעלותך תורה

חלקי הארץ הנראים איקלימים, ונקרא ארץ החיים בעבור שהוא באמצע העולם כמו עץ החיים שהוא באמצע גן עדן וכמו קיים הלב באמצע הגוף שממנו יתפשט ויבוא רוח חיים לכל איברי הגוף, עיי"ש.

- כג -

ועל פי דבריו י"ל דזהו הענין שנה האמצעי קרי נר מערבי, דהנה ארץ ישראל הוא במערב, כדאיתא במערבא אמרו וכו'. והנה נר האמצעי כתוב עליו חיים בפסוק כי עמך מקור חיים כנ"ל, ומשם ישפיע כל הברכות והצלחות" כמ"ש המהרש"ל הנ"ל, וזהו הכוונה במה שאמרו **ממנה היה מדליק ובה היה מסיים**, פי' דכל השפעות והברכות והצלחות לכל ז' חלקי העולם מתחילים בארץ ישראל ומסיימים בארץ ישראל, וכדברי מהרש"ל הנ"ל.

- כד -

ועפ"י הנ"ל יתבאר עוד, דהיות וכל ענין הדלקת הנרות (בין של חנוכה בין של ביהמ"ד) הוא על קוטב זה שיעלה האדם על לבו הדלקת הנרות בבית המקדש ויתפלל על זה, ע"כ שפיר קאמר **ממנה היה מדליק ובה היה מסיים**, דזהו צריך להיות עיקר רעיונו של האדם המדליק נרות, שיזכה לראות בהדלקת הנרות בבית המקדש, **ובה היה מסיים**, דעיי' יהי' הסיום שהוא בנין בית המקדש בב"א, וכנ"ל.

- כה -

וזהו מ"ש הכתוב **באורך נראה אור**, פי' דכשאנו מדליקין נרות של מצוה, אנו נזכרים על הדלקת הנרות בבית המקדש המקווה, ומתפללים על זה **שנראה אור**, שנזכה לראות אור הנרות בבית המקדש בב"א.

ד) ועיין בספה"ק "יראת א-ל" להקדוש ר' אלעזר מגרמיזא בעל הרוקח זצ"ל שכתב "שהאומרה (למנצח בצורת מנורה) חשוב הוא לפני הקב"ה כאילו הדליק המנורה בבית המקדש, ומשפיע שפע לכל העולם", עיי"ש.

דברי פרשת בהעלותך תורה קמט

-כו-

עוד אפ"ל בביאור הכתוב, דידוע דמדת הקב"ה הוא מדה כנגד מדה, כארז"ל (סוטה ז:): במדה שאדם מודד מודדין לו, וכמים פנים אל פנים.

וזה מש"א הכתוב **אל מול פני המנורה**, שהקב"ה משלם מדה כנגד מדה וכמים הפנים אל פנים, ואז **יאירו שבעת הנרות**, דאם האדם משתדל להיות אל מול פני המנורה, ללכת בדרכי השי"ת, אז מדה כנגד מדה הקב"ה עוזרו **שיאירו שבעת הנרות**, פי' כל חלקי נשמתו של האדם, שתלוין בשבעה, וכנ"ל.

- כז -

ועל דרך אחר קצת יש לפרש, דאם נתנהג באופן של **אל מול פני המנורה**, שמול פנינו יהי' תמיד צורת המנורה שהיתה מאירה בבית המקדש, ונתפלל על זה שיאירו כבר שבעת הנרות בפועל ממש בבית המקדש השלישי, אז נזכה **שיאירו שבעת הנרות**, דהנה מדת מלכות היא מדה וספירה השביעית, כידוע מספה"ק², וזהו **יאירו שבעת הנרות**, שתתגלה מדת מלכות ויתרומם קרן מלכות שמים בעולם, בשכר שהאדם משים נגד עיניו תמיד צורת המנורה איך שהיתה בבית המקדש, ועי"ז יבא להתפלל על זה שנראה עוד הפעם את הדלקת המנורה, ואז יאירו שבעת הנרות בב"א בקרוב ממש. ועי"י שהוא זוכר תמיד ומשתוקק על זה, ע"כ מדה כנגד מדה (כדלעיל אות ט"ז) שהקב"ה מתנהג עם האדם מדה כנגד מדה) יעזור השי"ת ויאר ה' פניו אלינו במהרה, ונזכה באמת **שיאירו שבעת הנרות**, בבנין בית המקדש המקווה במהרה בימינו אנס"ו.

- כח -

ועל דרך זה יש לפרש הכתוב (שמות כ"ה, ח') **ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכל תעשו. וברש"י וכן תעשו לדורות.**

ולכאורה צ"ב דברי רש"י ז"ל **וכן תעשו לדורות**, הלא אין מצוה זו נוהגת לדורות, דבזמן הגלות בעוה"ר אין לנו מצוה זו.

אך י"ל הכוונה בזה עפ"י הנ"ל, דהפסוק מלמדינו איך יזכו ישראל שיקויים במהרה **ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם**, שיבנו בית המקדש ע"י מעשיהם הטובים (כמבואר בארוכה בספה"ק זרע קודש פרשת כי תצא על פסוק כי תבנה בית חדש, והעתקתיו במקום אחר) ושתשרה שכינה בתוכם, אם יציירו לפנייהם תמיד צורת המנורה ושאר הכלים, **ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, וכן תעשו - לדורות**, דאם יציירו לפנייהם את תבנית המשכן וכליו, יזכרו להתפלל על זה תמיד שתתגלה מלכות שמים ויבנה בית המקדש בב"א, ועי"ז באמת יזכו לזה, וכנ"ל.

פרשת שלח

- א -

שלח לך אנשים (יג, ב).

איתא בזוה"ק דהמרגלים נתייראו שירדו מנשיאותם בארץ ישראל, על כן רצו לישאר במדבר. ונראה בהקדם מה דאיתא בשם הרה"ק רבי יצחק מווארקיי זי"ע שבארץ ישראל אין אדם יוכל להיות יושב או עומד, וההכרח להיות שם בבחינת הולך ולעלות במדרגתו.

וזהו שנתיראו המרגלים שירדו מנשיאותם בארץ ישראל, בשביל שכולם יעלו למדרגות גבוהות, ועי"ז יפלו מנשיאותם, ודו"ק.

- ב -

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טז).

בתרגום יונתן, כד חמי משה ענותנותיה דיהושע קרא שמיה יהושע. וצ"ב מה השייכות ענוה לשמו יהושע.

ונראה לפרש דהנה ידוע גודל מעלת הענוה, שע"י הענוה זוכים לכל המדרגות, אבל יש ענוה פסולה, שהאדם חושב שעבודתו ותורתו אינו נחשב לכלום, כמו שכתב בליקוטים יקרים (דף י"ד ע"א) באריכות כשאדם מבזה עצמו ונחלט בלבו שאין תפילתו ולימודו נחשב לכלום ואינו מחשיב עבודתו שהוא עובד, אדם כזה נופל ממדרגתו למדריגה פחותה וגרועה. ועל זה מרמז הכתוב נבזה בעיניו נמאס, רצ"ל, כשנבזה בעיניו עבודתו שהוא עובד אז בעצמו הוא נמאס.

איתא בתולדות יעקב יוסף (פרשת עקב) שמעתי ממורי שענוה יתר על המדה גורמת שהאדם יתרחק מעבודת השי"ת, שמצד שפלותו אינו מאמין שע"י תפילתו ותורתו

גורם שפע אל כל העולמות, שאילו היה מאמין בזה, כמה היה עובד ד' בשמחה וביראה מרוב כל, ואם ישים זאת אל לבו יאחז אותו רתת וזיע שהמלך גדול ונורא שומר ושוקד על שפתיו של האדם נבזה וחדל אישים, וצריך לידע שעבודתו מרעיש עולמות, אבל הוא בעצמו אינו כלום, שלית ליה מדיליה כלום, ואינו אלא כגרזן ביד החוצב.

ועפ"י דברי הבעשטה"ק נראה לרמז מה דאיתא בספה"ק עבודת ישראל (פרשת שופטים) שדרך הנכון הוא להסתכל תמיד על גדלות הבורא ברוך הוא, שברא השמים ושמי השמים וכל צבאם, ואפילו הכי עיקר רצונו בעבודת האדם השפל, אחרי אשר יטהר ויזבח את יצרו, ויעסוק בתורה ובעבודת התפלה מעומק הלב וכו' ע"כ, וזהו גדלות הבורא, שאפילו מאדם שהוא עפר ואפר יש לו נחת רוח.

ועוד מדריגה שצריך שיפלות עצמו, שצריך לזכור שפלותו וחטאתו מימי קדם, ולהכניע לבו ושיהיה לו רוח נשברה. והביאור הוא, שהאדם צריך לזכור שהוא עפר ואפר, ומי אני שאלמוד ואתפלל לפני הקב"ה, אלא הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו מקבל תפילתי ולימודי. ועל זה רמז רבינו הבעש"ט הקי' שהאדם צריך להיות לו שני המדרגות - גדלות הבורא ושפלות עצמו, ובלי אחד מהם כל ענוותנותו היא פסולה, דאם אין לו שפלות עצמו הוא בעל גאווה ח"ו, ואם אינו מכיר גדלות הבורא שהקב"ה מקבל תפילתו אפילו בגדולתו אז ענוותנותו היא פסולה.

והנה המרגלים היו אנשים צדיקים קודם החטא, ומה גרם להם החטא, הענוה הפסולה שהיה להם, שסברו דהם אינם ראויים שיעשה הקב"ה להם דבר כזה שיכבשו ארץ ישראל, ממילא גרם להם החטא וסברו דבטחונם בהקב"ה אינו שלם, וממילא צריכים לעשות על פי דרך הטבע.

ועפ"יז נ"ל, שכשראה משה רוב ענוותנותו של יהושע חשב שיפול ח"ו בעצת מרגלים וכישל בענוה פסולה, ולא ירצה להכנס בארץ ישראל, שיחשוב דהם אינם ראויים שיעשה

להם נס כזה, ובטחונם אינו שלם, על זה קרא שמו יהושע, פירש"י י"ה יושיעך מעצת מרגלים, שחשבו שאינם ראויים להכנס לארץ ישראל ושיעשה להם ניסים כאלו.

- ג -

וראיתם את הארץ מה הוא. (יג, יח).

ובמסורה: ג' במסורה. חדא כאן, ב' וראיתם אותו וזכרתם, והג' וראיתם על האבנים. י"ל דמבואר במדרש דע"י קדושת הארץ אפשר לבער את הרע ולהתעלות לקדושה, כמשה"כ עיני ה' אלקיך בה וגו'. והתורה בארץ ישראל חשובה יותר מתורת חוץ לארץ, כדאיתא אין תורה כתורת ארץ ישראל, ואיתא בב"מ (פה). שרבי זירא התענה מ' יום קודם שעלה לארץ ישראל שישכח תורת בבל, עי"ש.

ארז"ל באבות (פ"ג מ"א) עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. ונראה לשלב המסורה במשנה זו, וראיתם את הארץ, פ"י שע"י קדושת ארץ ישראל תזכרו ותראו בעיניכם השכליים לאן אתה הולך, למקום עפר רמה ותולעה, שהוא סוף כל האדם, וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ד', וראיתם אותו מרומז על בחינת ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וראיתם על האבנים, רומז לענין מאין באת, ודו"ק.

- ד -

ומה הארץ אשר הוא יושב עליה הבמחנים אם במבצרים (יג, יט).

יש לפרש בהקדם דברי רבינו האריז"ל במה שחקרו הקדמונים היאך יוכל להתקיים הנשמה אור עליון חצובה מתחת כסא כבודו יתברך, באכילה ושתי גשמית והוא פלא.

אמנם האריז"ל תי' (מובא בקיצור בדברי המגן אברהם סימן ה'), דכתיב בדבר ה' שמים נעשו, ובכל דבר יש כאן הדיבור של הקב"ה, שהרי מדיבור ה', כביכול, נעשו שמים וארץ וטמון בחובם מאמרו ית', ומגשמיות המאכל ניזון הגוף ומדיבור ומאמר ה' הרוחני הטמון במאכל ניזונת הנשמה. ולפי זה פירש מאמר הכתוב (דברים ח') "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם", פי', לא תחשוב שעל הלחם וגשמיותו לבד חי האדם, "כי על כל מוצא פי ה' יחי האדם", על דיבור פי ה', כביכול, המונח שם, על זה יחי האדם, אתד"ק.

ולפי זה נראה לפרש הכתוב, ומה הארץ, פי' איך הארציות בארץ ישראל, הבמחנים, האפשר לילך בעניני עוה"ז, ארציות ודברים גשמיים, ואין לפחד מהיצה"ר המקשר הגשמי עם הרוחני. אם במבצרים, שצריכים לעצור עצמו מדברים גשמיים, כי אי אפשר להלחם ביצר ולהכניעו להפוך את הגשמיות לרוחניות, ודו"ק.

- ה -

**ויוציאו דיבת הארץ אשר תרו אותה אל בני ישראל
לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אוכלת
יושביה היא וגו' (יג, לב)**

ולקמן כתוב שיהושע וכלב אמרו **אם חפץ בנו ד' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר הוא זבת חלב ודבש.**

נ"ל בהקדים דברי הגמ' במס' סוטה דף ל"ד: אמר רבי יצחק, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלתה בידינו אלא אחד, **סתור בן מיכאל**. סתו"ר **שסתר מעשיו של הקב"ה**, מיכאל"ל שעשה עצמו מך. וצ"ב למה נקט דוקא שסתר מעשיו של הקב"ה.

ולפרש זאת נקדים הגמ' במס' שבת דף ל"א: אמר ר"ל

מאי דכתיב והי' אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגו', **אמונת זה סדר זרעים**, עתיך זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נזיקין, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות, ואפי"ה יראת ה' היא אוצרו. ואיתא בתוס' שם בשם הירושלמי: אמונת זה סדר זרעים **שמאמין בחי העולמים וזורע**. וצ"ב, למה דווקא בזרעים מרומז אמונה.

ונראה לפרש על פי מה שאיתא בכתר שם טוב (דף י"ח ע"ב) עה"פ **ויענך וירעיבך ואכילך את המן וגו' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם וגו'**. וזתו"ד, וקשה, דשני ההי"ן של האד"ס מיותרים, והיה לו לומר יחי' אדם. אך ההסבר הואכדאיתא בס' ליקוטי תורה מהאר"י ז"ל, דהחוקרים הקשו מאין הוא חיות הנשמה, שאין הדעת נותן שיהי' חיות הנשמה מלחם ומאכל גשמי. ואין לומר שהנשמה יכולה לחיות בלי מזון כמלאך, שאם כן מדוע כשאדם שוהה כמה ימים בלא מזון ימות ברעב, והמיתה הוא פירוד הנשמה מן הגוף, וקשה מדוע שתצא הנשמה מחמת מניעת אכילה, כיון שאינה נהנית ממנה. ונבוכו הרבה בזאת החקירה.

ותירץ האר"י ז"ל שהיו סכלים ולא ידעו בשורש הבריאה, דאמרו רבותינו ז"ל (אבות פרק ה') בעשרה מאמרות נברא העולם, פירוש על ידי המאמרות עצמן נתהווה הכל, דמאמרו של הקדוש ברוך הוא מרום וקדוש, ותיכף כשאמר הקדוש ברוך הוא יהי רקיע נתהווה הרקיע, וכמו שנאמר (תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו, ונכנס המאמר ההוא בחיות פנימי לחיות הרקיע כל ימי עולם שיעמוד, כמו שנאמר (תהלים קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים. וכן כשאמר תוצא הארץ דשא ועץ פרי או תצא הארץ נפש חי', אותו המאמר הי' מהווה הכל, והמאמר הזה הוא חיות פנימי להם. וכשנוטל אדם פרי או דבר מאכל ומברך עליו בכוונה ואומר: ברוך אתה ה', כשמזכיר את השם מתעורר אותו החיות שעל ידו נברא הפרי ההוא, כי הכל נברא על ידי השם, ומוצא מין את מינו וניעור, וזה החיות הוא מזון הנשמה. וכל זה במאכלים

המותרים וכשרים שציוה הקדוש ברוך הוא להעלותן מגשמיות לרוחניות.

וזהו שאמר הכתוב **ויענך וירעיבך**, כי המן היי רוחני מאוד, וההדיוטות לא היי להם קורת רוח ממנו, שעל כן אמרו (בפ' בהעלותך) ונפשינו קצה וגוי. וזהו שאמר **ויאכילך את המן** שהוא רוחני מאוד, לחם אבירים שמלאכי השרת אוכלים, אלא שנתגשם קצת, כדי שיהיי בו תפיסת יד, לבוא לידי כך **למען הודיעך**, שאפילו בזמן שתבוא לארץ ישראל ותאכל לחם גשמי, שתקדים כבוד נשמתך לכבוד גופך, ולהעלות הכל מגשמיות לרוחניות, **כי לא על הלחם לבדו**. פירוש בזמן שהוא לבדו גשמיות, בלי התעוררות הרוחני בו, **יחיי האדם**. פירוש, הנשמה שנקרא האדם"ם בה"א הידיעה, כי הגוף נקרא בשר אדם והנשמה נקרא האדם (וזהו בראשית ד"כ ע"ב), **כי על כל מוצא פי ה'**, כשאתה מוציא השם בכוונה על ידי הברכה שברכת עליו, שעל ידי זה מתעורר בו הרוחניות, ומזה **יחיי האדם**, שהוא הנשמה, שניזונה מרוחניות המאכלים, כי הקדוש ברוך הוא עשה כן בכוונה מכוונת, שעל ידי שהיי בונה עולמות ומחריבן (בראשית רבה פ"ג ס"י ז') נפלו ניצוצין קדושין לד' חלקי הבריאה: דומם, צומח, חי, מדבר, שראוי לאדם להעלותם.

והמשל למלך שנאבדה לו אבן טובה מתוך טבעתו, והנה עמדו לפני המלך בעת ההיא הרבה מעבדיו ושריו, הפרתמים והפחות, וסגנים מאנשי מלחמתו עד אין מספר, ועם כל זה לא רצה המלך לצוות להם שיחפשו את האבן הטוב, רק ציוה לבנו יחידו וחביבו שיחפש וימצא האבדה, ויחזירה לאביו המלך, הגם שהיי המלך בטוח בכל אחד משריו ועבריו שכאשר ימצאוהו יחזירו אותו בשלימות, אף על פי כן לא היי ברצונו שהם יחפשו אותו, כי רצה לזכות את בנו חביבו, וכדי שיקרא המציאה על שמו, ולא עוד אלא שרמז גם כן לבנו חביבו בכמה רמזים מקום מציאותו, כי מתחלה היתה האבדה מדעת, שידע המלך מקומה, ועשה הכל רק למען

לזכות את בנו תביבו, וכדי שיגיע גם להמלך מזה גודל תפארת ושעשועים מבנו, לאמר: ראו כי שום בן אדם בעולם לא הי' יכול לחפש למצוא זולת בנו.

והנמשל מובן, שתחילת בריאת העולמות הי' כדי לברר הניצוצין קדישין על ידי האומה הישראלית, כמו שדרשו (במדרש רבתי בחוקותי פרשה ל"ו) בשביל ישראל שנקראו ראשית, שהם יבררו המאכלים המותרים והכשרים.

וזהו שאמר ריב"ש על פסוק (תהלים ק"ז) **רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף**, פירוש בכאן סוד גדול, והוא למה ברא הקדוש ברוך הוא דברי מאכל ומשקה שאדם תאב להם, והטעם שהם ניצוצי אדם הראשון, שנתלבשו בדומם, צומת, חי, מדבר, ויש להם חשק להתדבק בקדושה, והם מעוררין מיין נוקבין, בסוד מה שאמרו חכמינו ז"ל (בזוהר פינחס דרמ"ז ע"ב) אין טיפה יורד מלמעלה שאין טפיים עולה כנגדה, וכל אכילה שאדם אוכל ושותה, הם ממש חלקי ניצוצות שלו, שהוא צריך לתקן. וזהו שכתוב **רעבים גם צמאים**, שאדם רעב וצמא להם. מדוע הוא זה? משום **"נפשם בהם תתעטף"**, בסוד גלות, בלבוש, ויחשבה לזונה כי כסתה פניה (בפי' וישב), וכל הדברים שהם משמשים לאדם הם ממש בסוד הבנים שלו שנתלבשו, והבן.

והשם יתברך רמז להם לישראל בכמה רמזים, שימצאו האבדה ויחזירו לבעלי, לאביהם שבשמים, ולא ציוה כן למלאכים ושרפים ואופנים, והאבדה ההיא מדעת היתה כמאמר רבותינו ז"ל שהי' בונה עולמות ומחריבן כנ"ל. עכ"ל ס' כש"ט.

והנה תכלית הבריאה שברא הקב"ה את המאכלים הי' כדי להעלות ניצוצות קדושות וליתן יד להעלות הנשמות המגולגלים במאכלים. וזהו הביאור בדברי הגמ' **אמונת זה סדר זרעים**, שמאמין בחי העולמים וזרע, שלזרעים צריך אמונה, שצריך להאמין שהקב"ה צוה לזרוע כדי שיהיו מאכלים להעלות ניצוצות קדושות ולא משום סתם גשמיות.

וזו היתה המחלוקת בין המרגלים ליהושע וכלב, דהמרגלים טענו דהיא ארץ זבת חלב ודבש, וממילא, כיון שיש הרבה גשמיות יפלו רח"ל לתוך הקליפות, כמו שכתוב וישמן ישורון ויבעט וכו', וחששו ליכנס לארץ ישראל, ולא חשבו שיש בהגשמיות להעלות לרוחניות. ועל זה אמרו להם יהושע וכלב: טובה הארץ מאוד מאוד, שהארציות טובה ויכולים להעלות הנשמות הקדושות וניצוצות לרוחניות.

וממילא מובן דברי הגמ' סתו"ר שסתר מעשיו של הקב"ה, שהקב"ה ברא המאכלים כדי להעלות הניצוצות הקדושות, והוא רצה לסתור אותו באמרו שהיא ארץ זבת חלב ודבש, שיש הרבה גשמיות, וצריכים להתרחק ולהתנזר מזה.

- ו -

והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לד'.

נראה לפרש בהקדם מאמר חז"ל (ברכות ח.) על זאת תפלל כל חסיד אליך לעת מצוא זו אשה, שנאמר מצא אשה מצא טוב.

ולפרש זאת נקדים לפרש מאמר חז"ל (סוטה ב' ע"א) אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן וקשין לזווגן כקריעת ים סוף, שקשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף. וצריך להבין, איך יעלה על הדעת ח"ו שהיה קשה לפני הקב"ה לקרוע הים, הלא הוא כל יכול.

ונראה לי שדרך העולם בעת שידוכין דואגים גם כן עבור הפרנסה במה יוכל הבעל לפרנס את ביתו. ובאמת אין זה אלא טפל, כי מאן דיהיב חיי יהיב מזוני (תענית ח'). ומי שעושה זאת עיקר בשידוכין הרי שיש לו חסרון באמונה. וגבי קריעת ים סוף היה ג"כ חסרון באמונה, כמ"ש "ויצעקו בני ישראל אל ד'", והיה חסרון באמונה, שהיה להם לקפוץ לתוך הים כמו שעשה נחשון בן עמינדב.

דברי פרשת שלח תורה קנט

איתא בספה"ק מאור ושמש (פרשת נח) שבכל דבר צריך להיות מקודם אתערותא דלתתא, ואם יש אתערותא דלתתא תחילה, אז יש חסדים מגולים ורחמים פשוטים, משא"כ אם יש מקודם אתערותא דלעילא, אז אין ההשפעה והרחמים בשלימות, עיי"ש.

וגבי קריעת ים סוף הרי היה ג"כ קודם אתערותא דלעילא, דהיה קצת חסרון באמונה, כמה דכתיב "דבר אל בני ישראל ויסעו", שהקב"ה נתן עזרה שיסעו ואז ויסעו, עשו אתערותא דלתתא, ממילא לא הוה רחמים וחסדים מגולים כ"כ.

ובזה נ"ל הענין שהיה קשה לפני הקב"ה כביכול לקרוע הים, שלא היה כ"כ מדת הרחמים דהרי היה קודם אתערותא דלעילא ואח"כ אתערותא דלתתא, ממילא היה קשה לפניו ית' לקרוע בלי רחמים וחסדים. והכי נמי לגבי זיווג, אם אין מאמינים שהקב"ה זן ומפרנס את כל העולם כולו אז קשה לעשות זיווג, דאין אתערותא דלתתא ע"י אמונה. והנה איתא במדרש ובגמרא ברכות (דף ה.) אין טוב אלא תורה.

ובזה נ"ל כוונת הכתוב על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, שיתפלל בעת הזיווג שמצא אשה מצא טוב - התורה, שהעיקר אצל האשה יהיה התורה ולא דברים גשמיים, ואז מצא טוב.

והנה האשה מכונה בשם לח"ס, כדכתיב בפרשת וישב ולא ידע אתו מאומה "כי אם הלחם אשר הוא אוכל", פירש"י היא אשתו, אלא דיבר בלשון נקיה. בבעל הטורים כתב שזהו גימטריא "היא אשת"ו", ולחם נמי קרוי אשה. וזהו שאמר והיה באכלכם מלחם הארץ, שהפסוק מרמז שכשתהיה לו אשה שנקראת לח"ס, לא ישתקע רק בארציות אלא תרימו לד', שלא יבלה זמנו בדברים גשמיים, אלא תרימו תרומה לה', שירים מזמנו לד' ללמוד תורה, וזהו דוקא אם תהיה לו אשה כשירה, שעיקר רצונה שבעלה ילמוד תורה, וענינים

גשמיים יהיו רק טפל אצלה. ושפיר אמרו חז"ל לעולם ישיא אדם לבנו בת תלמיד חכם, דכשרואה הבת אצל אביה שהתורה הוא העיקר והגשמיות הוא רק טפל, אז היא ג"כ יודעת להתנהג כן.

עוד נראה לפרש הגמרא (ברכות ח' ע"א): על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, זו אשה, שנאמר מצא אשה מצא טוב.

בהקדם מאמרם ז"ל (קידושין דף כט:) ישא אדם אשה ואח"כ ילמוד תורה. וזהו הביאור בדברי רז"ל (יבמות סב:) השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה, שאין לומדים תורה רק אחר נשואי אשה, א"כ אין התורה שורה אצלו קודם שנשא אשה. וע"כ אמר דהשרוי בלא אשה שרוי בלא תורה.

איתא במדרש ובגמרא (ברכות ה.) אין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו. וזהו שאמר הכתוב, מצא אשה, אם מצא אשה, אז מצא טוב, שמצא התורה, כי רק לאחר נשואיו יכול אדם ללמוד תורה כראוי.

- ז -

עוד י"ל בביאור הכתוב והגמרא בהקדם מה דאיתא בספיה"ק דובר שלום (אות רל"ט) בשם הבעש"ט הקדוש זי"ע דכשמכריזים בת פלוני לפלוני (ע"י סוטה ב.) נאספים כמה זיווגים שקרים ונאחזים בהדי האי זיווגא שיצא עליו הכרוז, ואי אפשר לפטור מהם כ"כ בנקל, ומביא שם היאך אפשר ליפטר מהם. והנה על פסוק מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה (שה"ש) פירש"י מים רבים - שונאים.

וזהו שמתפללים על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, שכשמצא אשה יהי רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו, שלא יפול ביד השונאים, שהם הזיווגים השקרים, רק ימצא אשה שהיא זיווגו האמיתי.

- ח -

עוד יש לפרש הכתוב "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא", (דף ח.) אמר ר' חנינא לעת מצוא זו אשה. שנאמר: מצא אשה מצא טוב. בהקדם מאמרם: שלשה דברים מרחיבין דעתו של אדם, דירה נאה, אשה נאה וכלים נאים. רואים מזה דהאשה מרחיבה דעתו של האדם. והנה כשאדם מרחיב דעתו ע"י האשה אז יש לו פנאי לעשות חשבון הנפש מה חובתו בעולמו, ומעלה על דעתו ששכינתא בגלותא, ומתפלל על גלות השכינה, שנזכה להגאל בקרוב ממש.

והנה ידוע דהשכינה נקראת "זא"ת". וזהו על "זאת", פי שיתפלל כל חסיד אליך, אודות צער וגלות השכינה כביכול, ואימתי יוכל להתפלל על זה, כשיהי' לעת מצוא, כשמצא אשה מצא טוב, אז מרחיבה דעתו של האדם ויוכל ליתן דעתו להתפלל על גלות השכינה, כי יהי' לו פנאי לעשות חשבון הנפש.

- ז -

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה, והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה', ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה וגו', מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה לדורותיכם. וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה אשר דיבר ה' אל משה (טו, יח-כב)

- א -

הנה בפסוקים אלו רבו הדקדוקים, ונפרט אותם אחת לאחת.

(א) ברש"י על פסוק בבואכם אל הארץ, כתב וז"ל: משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה וכו' וכיון שפרט לך הכתוב באחת מהן שאינה אלא לאחר ירושה וישיבה אף כולן כן,

אבל זה נאמר בה בבואכם משנכנסו בה ואכלו מלחמה נתחייבו בחלה.

ויש לדקדק בזה מדוע נתחייבו בחלה רק אחר שאכלו מלחמה, ולא מקודם לכן, והיינו מרויחים בזה דגם לחם הראשון שאכלו בארץ יהא עלי' קדושת חלה.

(ב) בילקוט שמעוני על פסוק זה, משונה מצוה זו וכו' קבל עליך כשתבוא לארץ תפריש חלה ובזכות שאתה תקבל עליך תזכה לבוא לארץ.

וצ"ב מדוע דוקא בזכות קיום מצות חלה נזכה לבוא לארץ.

(ג) בפסוק מראשית עריסותיכם (פסוק כ"א) פירש"י למה נאמר, לפי שנאמר ראשית עריסותיכם שומע אני ראשונה שבעיסות, תלמוד לומר מראשית, מקצתה ולא כולה.

ויש לדייק דא"כ לכתוב קרא מראשית ולא בעי ראשית, ומדוע כפל לשונו לומר בתחילה ראשית, ואח"כ כדי שלא יאמרו שהוא ראשונה שבעיסות ת"ל מראשית, מקצתה ולא כולה, לשתוק קרא מיניה ולא בעי מראשית.

(ד) וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה, מדוע נאמר ענין זה בסמוך למצות חלה דייקא, ולא בסמוך למצוה אחרת.

(ה) ברש"י וכי תשגו ולא תעשו וגו', בעבודת כוכבים הכתוב מדבר או אינו אלא באחת מכל המצוות, ת"ל את כל המצוות האלה מצוה אחת שהיא ככל המצוות מה העובר על כל המצוות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים אף מצוה זו פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים, ואיזו זו עבודת כוכבים.

וגם זה צ"ב, מדוע נאמרה כאן עוד הפעם המצוה שלא לעבוד עבודה זרה, הלא כמה פעמים כתיב בתורה מצוה זו.

(ו) ברש"י ד"ה אשר דיבר ה' אל משה, כתב וז"ל: אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום, אחת דיבר אלקים שתים זו

שמעתי.

וצ"ב שייכות דבר זה לפסוק וכי תשגו ולא תעשו וגו', וכן לאיסור עבודה זרה, ולמצות חלה שנאמרה לפני כן.

- ב -

ונראה לבאר כל הדקדוקים עפ"י שכתב בספר מכתב לדוד (פרשת ראה, עמוד קנ"ב) דהנה איסור חמץ בפסח הוא אפילו במשהו, וכדאיתא בשולחן ערוך הרב (סימן תמ"ז סעיף ד') וזה לשונו, אבל חמץ בפסח אינו מתבטל אפילו באלפי אלפים. אי"כ מה יעשה אדם וינצל מחשש חמור זה, לפיכך נתנה לנו תוה"ק זה לעומת זה מצות חלה שאנו מחזיקין בה אף בזמן הזה, שבזכותה ניצל ממה שהו חמץ, והוא עפ"י דילפינן בילקוט פרשת שלח סמיכות עבודה זרה לחלה דכל המקיים מצות חלה כאילו ביטל עבודה זרה, ובמצה ג"כ כתיב בסמיכות (שמות ל"ד, יז-יח) אלהי מסכה לא תעשה לך את חג המצות תשמור.

וכתב במכתם לדוד שם, דע"כ ילפינן (פסחים דף ל"ח עמוד א') לחם עוני דבעי משלכם מלחם דכתיב בחלה והי באכלכם מלחם הארץ, ובספר שולחן ערוך של הרב בעל התניא (אורח חיים סימן תנ"ד סעיף א') כתב דמהא ילפינן הלכתא דמצה הראויה אינה כי אם ממינין שנתחייבו בחלה, עיי"ש באריכות. והכוונה בזה כנ"ל, דשתי המצוות חלה ומצה וחמץ שייכים זה לזה, דילפינן לחם לחם מלחם דייקא, דהא בהא תליא, עכת"ד המכתם לדוד, עיי"ש.

- ג -

והנה ידוע מ"ש האריז"ל (הובא בבאר היטב הלכות פסח) דהנהדר ממה שהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה". וא"כ, לפי דברי המכתם לדוד דע"י שנהגים במצות

(ג) ועיין מה שהארכתי בזה בספרי "מצות מצה בשלימותה". ובחידושי בדברי תורה על הגש"פ.

חלה ניצולים ממשוהו חמץ, נמצא דכל החטאים של כל השנה תלויים ג"כ בחלה.

והנה אמרו רז"ל (סנהדרין דף צ"ח עמוד א') רבי יהושע בן לוי אשכח לאלהו, דהוי קיימי אפיתחא דמערתא דרבי שמעון בן יוחאי, אמר ליה: אתינא לעלמא דאתי? אמר ליה: אם ירצה אדון הזה. אמר רבי יהושע בן לוי: שנים ראיתי וקול שלשה שמעתי. אמר ליה: אימת אתי משיח? אמר ליה: זיל שייליה לדידיה. והיכא יתיב, אפיתחא דרומי. ומאי סימניה? יתיב ביני עניי סובלי חלאים, וכולן שרו ואסירי בחד זימנא, איהו שרי חד ואסיר חד. אמר: דילמא מבעינא, דלא איעכב. אזל לגביה, אמר ליה: שלום עליך רבי ומורי, אמר ליה שלום עליך בר ליואי. אמר ליה: לאימת אתי מר? אמר ליה: היום. אתא לגבי אליהו. אמר ליה: מאי אמר לך? אמר ליה: שלום עליך בר ליואי. אמר ליה: אבטחך לך ולאבוך לעלמא דאתי. אמר ליה: שקורי קא שקר בי, דאמר לי היום אתינא, ולא אתא אמר ליה: הכי אמר לך (תהלים צ"ה) היום אם בקלו תשמעו.

נמצא מדברי הגמרא הנ"ל דאם יקיימו ישראל את התורה יבא משיח צדקינן ותיכף ומיד לגאול אותם מהגלות.

- ד -

ועל פי זה יתורץ קושייתנו (קושיא ב') מדוע דוקא אם נקבל עלינו לקיים מצות חלה נזכה לבוא לארץ. אך להאמור יובן, דכיון שנקיים מצות חלה, ניזהר ג"כ ולא ניכשל במשוהו חמץ, וממילא ניצל מחטא בכל ימות השנה כמ"ש האריז"ל, ואז יקויים בנו מאמר הכתוב **היום אם בקולו תשמעו**, ויבא משיח צדקינן לגאלינו בב"א, ע"כ אמר דבשכר מצות חלה נזכה לבוא לארץ.

- ה -

ולפיי"ז יתורץ גם קושיא ג', במה שכתב רש"י למה נאמר מראשית עריסותיכם, לפי שנאמר ראשית עריסותיכם שומע

אני ראשונה שבעיסות, תלמוד לומר מראשית, מקצתה ולא כולה. וקשה דא"כ לכתוב קרא מראשית ולא בעי ראשית.

- ו -

ולהאמור יובן שפיר, דרצה רש"י להודיענו דבאמת חלה איננה רק ראשית עריסותיכם, אלא שהוא **ראשית** כל התורה כולה, כיון דחמץ תלוי בחלה וכל מצוות התורה תלויים בחמץ, כדברי האריז"ל והמכתם לדוד, ע"כ אמר קרא **ראשית** עריסותיכם, להודיע שמצות חלה הוא ראשית כל התורה, וכדי שלא נחשוב דהכוונה ראשונה שבעיסות, ע"כ אמר הכתוב **מראשית, מקצתה ולא כולה**. פ"י כיון דבחלה תלוי איסור חמץ, ובחמץ תלוי קיום כל התורה, נמצא דהחלה הוא ממש **מקצתה** של התורה, וקיי"ל מקצת היום ככולו, וכן הוא בכל דבר, דמקצתו ככולו, וע"כ אמר **מראשית**, ללמדינו דאף שמצוה חלה נראית בפשטות כאחת משאר מצוות התורה, מ"מ חיבה יתירה נודעת לה כיון שקיום כל התורה תלוי בקיום מצוה זו, וכנ"ל.

- ז -

ומעתה נבוא לתרץ קושיא ד', מדוע נאמר פסוק וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה, בסמוך למצות חלה דייקא, ולא בסמוך למצוה אחרת.

אך לדברי המכתם לדוד דשמירת איסור חמץ תלוי בקיום מצות חלה, דילפינן לחם לחם, מתורץ שפיר הקושיא, דהרי כיון שנכשל באיסור חמץ אין לו ההבטחה שינצל מכל איסורים שבתורה, כמ"ש האריז"ל דרק הנזהר ממהו חמץ זוכה לשמירה מחטא בכל ימות השנה, ע"כ אמר הכתוב תיכף לאחר מצות חלה **וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה**, ודו"ק.

- ח -

ויש להוסיף עוד בענין זה, דהנה מובא בספר שפת אמת (והובא גם בספר שער בת רבים פרשת בא) דפעם אחת בא

לפני זקני הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע איש אחד שהי' לו בן שנתפקר ורצה להמיר דתו רח"ל, וביקש מהרב לעזור לו להפוך לבו לטוב, והשיב לו הרב אם אתה יודע שלא אכל חמץ בפסח מעת שנתפקר אז אפשר להושיעו, ואם לאו, לאו. ואמר שזהו סמיכות ב' כתובים בפרשת כי תשא, אלהי מסכה לא תעשה לך את חג המצות תשמור, עכתו"ד ודפח"ח.

ומצאתי סמוכין לדבריו הקדושים בזהר (ח"ב קפב). על פסוק הנ"ל "אלהי מסכה לא תעשה לך, את חג המצות תשמור", אלהי מסכה לא תעשה לך וכתוב בתריה את חג המצות תשמור, מאי האי לגבי האי, אלא הכי אוקמוה מאן דאכיל חמץ בפסח (כאילו עביד כוכבים ומזלות למפלח לגרמיה דהא רזא הכי הוא דחמץ בפסח) כמאן דפלח לכוכבים ומזלות איהו, ע"כ.

נמצא מכל זה דאיסור חמץ בפסח רח"ל גורם להאדם שירצה לעבוד עבודה זרה ח"ו. (ועי' מה שהארכנו בזה בקונטרס על הגדה של פסח, בפסקא חכם מה הוא אומר)

- ט -

וע"כ הזהיר הכתוב תיכף אחר מצות חלה, **וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה**, וברש"י בעבודת כוכבים הכתוב מדבר וכו' אף מצוה זו פורק בה עול וכו', ודקדקנו על זה מדוע נסמכה למצות חלה. אך לפי האמור דאם אין מקיימים כראוי מצות חלה יכולים ליכשל גם באיסור חמץ, והרי עי"ז באים ג"כ לעבוד עבודה זרה ח"ו, כמו שהשיב זקני הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע לאיש הנ"ל, אי"כ תלויים כל אלו זה בזה, ע"כ נסמכה איסור עבודה זרה למצות חלה.

- י -

וזהו שהביא רש"י ז"ל כאן, אשר דיבר ה' אל משה, **אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו**, אחת דיבר אלקים

שתים זו שמעתי, ודקדקנו מדוע כתב דבר זה כאן.

אך י"ל בזה, דהנה הרמב"ן ז"ל ועוד ראשונים כתבו דב' דברות אלו, אנכי ולא יהיה לך, כלולים כל מצוות התורה, מצות עשין כלולים באנכי, ומצוות לא תעשין כלולים בלא יהיה לך. רואים אנו מזה דממצוה אחת יכולים להסתעף כל מצוות התורה, כי ישנם מצוות מיוחדות שמכל אחת מהם מסתעפים כמה וכמה מצוות, ולפעמים כל המצוות מסתעפים מהם, כמו חלה דחמץ תלוי בחלה, וכל המצוות תלויים בחמץ, כמ"ש לעיל מהארז"ל ומספר מכתם לדוד.

- יא -

וע"כ הביא רש"י ז"ל דבר זה כאן, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, דכמו מבי' דברות אלו, אנכי ולא יהיה לך, נסתעפו כל המצוות כולן כדברי הרמב"ן, כמו כן ממצות חלה מסתעפים כל המצוות, דאם נכשלים בחלה יוכשלו בחמץ, ואז יוכשלו בקיום כל המצוות, ויבואו לידי **וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה**.

- יב -

ועל דרך זה יש לפרש מה דארז"ל (מדרש ויקרא רבה פט"ו) כל המקיים מצות חלה כאילו ביטל עבודה זרה וכל המבטל מצות חלה כאילו קיים עבודה זרה. ולפי כל הנ"ל מובן שפיר השייכות בין חלה לעבודה זרה, כיון דאם מקיים מצות חלה יזכה לינצל ממשוהו חמץ, ואז ממילא לא ירצה לעבוד עבודה זרה כדברי זקני האוהב ישראל מאפטא, וע"כ אמרו דכל המקיים מצות חלה כאילו ביטל עבודה זרה וכל המבטל מצות חלה כאילו קיים עבודה זרה.

והנה ביום טוב יש מצות שמחה, כדכתיב (דברים טז, יד) ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך וגו'. ואף דמקרא זה נאמר בחג הסוכות, מ"מ הוקשו כל המועדים זה לזה, כמו דבכמה דוכתי ילפינן ט"ו ט"ו מתג הסוכות לחג המצות.

- יג -

וע"כ כיון דבשכר שמירת מצות חלה אפשר לינצל ג"כ ממשוהו חמץ, א"כ יכול האדם לאכול לחמו בפסח מתוך שמחה וטוב לבב, כי אינו צריך לדאוג פן ואולי יש חשש חמץ במצות שאוכל, דהרי יש לו הבטחה מפורשת דאם יקיים מצות חלה יזהר ג"כ מליכשל באיסור חמץ.

- יד -

ועל פי זה יש לפרש מה שאמרו במדרש במדבר רבה (פט"ז) **אכול בשמחה לחמך זו הפרשת חלה**, פ"י דבחג הפסח שצריכים להיות בשמחה, איך נוכל לאכול בשמחה את המצות שנקראם לחם עוני, על זה אמר לנו עצה, **זו הפרשת חלה**, דאם נקיים מצות חלה כראוי, נינצל מאיסור חמץ בפסח וממילא יהיו המצות שלנו בכשרות והידור כראוי, ונוכל לאכול בשמחה את המצוה שנקראת **לחם עוני**.

- טו -

ועד"ז יש לבאר ג"כ מה דאיתא במדרש (שיר השירים רבה פ"ד) הנך יפה רעיתי וגו', **הנך יפה בחלה**. ולכאורה מדוע אמר שלמה המלך ע"ה פסוק זה הנך יפה וגו' דוקא על מצות חלה (חוץ מטעם הפשוט דקאמר הנך יפה רעיתי, ומצות חלה שייכת להאשה). אך להנ"ל יש לומר דקאי על הנשמה, דע"י מצות חלה נזהרים ממשוהו חמץ, וע"י נזהרים מליכשל גם בכל איסורים שבתורה כנ"ל מהאריז"ל, ע"כ אמר **הנך יפה**, בשכר מצות חלה.

- טז -

ויש להוסיף עוד בענין מה שכל קיום המצוות תלוי במצות חלה, דהנה בספר בינת משה (להבאר משה מקאזניץ זי"ע) כתב בפרשת שלח (בד"ה א"י והיה באכלכם מלחם הארץ כו'), לחם לשון מלחמה כדאיתא בגמרא שעת אכילה כשעת מלחמה, ונקרא בזוה"ק נהמא בקרבא. והפשוט כפשוטו כי לעת יגש האדם אל האוכל מחמת כי ירעב תאותו

לאכול למלא נפשו כי ירעב אבל הצדיק לוחם גם אז מלחמת ה' לבל יאכל לרעבוננו כי אם להעלות ניצוצות קדושות ושיהיה לו כח לעבוד ה' ולא יהנה מעולם הזה, וכדמצינו ברבי הק' בשעת פטירתו אמר שגלוי וידוע כו' שלא נהנה מעולם אפילו באצבע קטנה וכי לא אכל ושתה כשאר בני אדם גם בני אדם, אלא שלא נהנה מעולם הזה שלא אכל להנאת עצמו כי אם הכל צורך גבוה ועיי"ז יש שמחה גדולה לפניו ואפילו באכילתו גם פשוטי העם מקיים כמה מצוות באכילתו נטילת ידים וברכת המוציא וברכת המזון. ולכן אמר והיה באכלכם כו' שיהיה שמחה לפניו ית' באכלכם דייקא ר"ל כשיהיה לכם לאכול לא לסטרא אחרא, והטעם לזה כי מלחם הארץ שאתם לוחמים מלחמת ה' עם הארציות לבלתי המשך אחריו כי אם להעלות הכל למקומו ושרשו, ועל ידי זה תרימו תרומה לה' כנ"ל, עכדה"ק.

ולפי דרכו דלח"ס הארץ מלשון מלחמה, יל"פ דזהו ענין מלחמת היצר התלוי בחלה, לפי הנ"ל דעיי' שמקיים מצות חלה, ממילא נשמר גם ממשוהו חמץ, ואז מובטח לו שלא יחטא כל השנה, ונמצא דכל מלחמת היצר הרע תלוי' במצות חלה, ודו"ק.

- יז -

ונראה לפרש עוד מ"ש רש"י ז"ל בד"ה בבואכם אל הארץ וכו' משנכנסו בה ואכלו מלחמה נתחייבו בחלה, והקשינו דצ"ב מ"ש משנכנסו בה ואכלו מלחמה.

והביאור בזה אפשר לומר עפימ"ש בטור אורח חיים (סימן ר"ת) על דעת הי"א בברכת מעין שלש ונאכל מפריה ונשבע מטובה, וז"ל הטור, ואין לאמרה שאין לחמוד הארץ בשביל פריה וטובה אלא לקיים מצוות התלויות בה, ע"כ.

וכתב על זה הב"ח וז"ל: ותימה הלא קדושת הארץ הנשפע בה מקדושת הארץ העליונה היא נשפעת גם בפירותיה, שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ וכו', ואמר

אם תטמא את הארץ נמשכת הטומאה גם בפירותיה היונקים ממנה, וכבר נסתלקה השכינה, וע"כ ניחא שאנו מכניסים בברכה זו ונאכל מפריה וכו', כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה וכו', עכ"ל.

נמצא מדברי הב"ח דע"י אכילת פירות הארץ בקדושה זוכים ג"כ להשפעת הקדושה העליונה, ואם פוגמים בקדושת הארץ פוגמים גם בפירותיה. וי"ל דה"ה לגבי לחם הארץ, דכשאוכלים לחם הארץ בקדושה ע"י שמפרישים חלה ממילא ישפע קדושה לכל הלחם, וזהו יגרום להאדם שיתנהג ג"כ בקדושה בכל הילוך החיים שלו. וזהו שכתב רש"י **משנכנסו בה ואכלו מלחמו נתחייבו בחלה**, פי' כיון שאכלו מלחמה בקדושה זכו ממילא להשפעת הקדושה (כדברי הב"ח לגבי פירות הארץ) ועי"ז ממילא יקיימו מצות חלה כראוי וישמרו גם מאיסור חמץ, וזהו יגרום להם ממילא שלא יחטאו כל השנה, כי הנזהר ממשוהו חמץ אינו חוטא במשך שאר ימות השנה ג"כ.

ועיין בספה"ק באר מים חיים (כאן בפרשת שלח, על פסוק דבר וגו' בבואכם וגו') שכתב וז"ל: צריך לדעת הצגת הסימן הזה אשר אני מביא אתכם שמה, על מה הוא בא. והכל יודעין כי הוא המביא אותם שמה. ויבואר עפ"י המבואר בזוהר הקדוש (לך לך צ"ה ע"ב) אשריך ארץ שמלכך בן חורין וגו', וי לעלמא דמסטרא דא ינקי וכד ישראל בגלותא ינקין כמאן דיניק מרשותא אחרא וכו' ע"כ.

וכתב הבאר מים חיים על זה, וז"ל, הראת לדעת בזה כי מכלל לאו אתה שומע הן אם וי לעלמא דמסטרא דא ינקי בשאר ארצות כמאן דיניק מרשותא אחרא ודאי אשרי לעלמא היונקים מארץ החיים ארעא קדישא שעניי ה' אלקיך בה ומלכך בן חורין דא קוב"ה. ונראה שע"כ סיים הכתוב (דברים ח) אחר שמנה שם שבחי ארץ ישראל, ארץ חטה ושעורה וגו' ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך וגו', ולכאורה אין זה כאן מקומו כי הוא מצות עשה בפני עצמו

לברך אחר המזון, ומאי שיאטי' לשבחי ארץ ישראל. ואמנם כי גם זה משבחי ארץ ישראל הוא, כי בהיות ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ופירותיה מקודשין ועומדין בהשגחת הקב"ה בעצמו כביכול אליהם, ורבתה בהם חיות הקדושה חיות הרוחניות, ממילא האוכל אותם ונהנה מניצוצי הקדושה שבהם הרי נתוסף בו עי"ז אור הקדושה חיות אור פני מלך עליון עד שנפשו מתאוה וחומדת מעצמה לברך את ה' ולעובדו כי יונק מסטרא דקדושה מקום שליטת קב"ה כביכול בעצמו. ולזה מונה והולך בשבחי אי"י ומסיים באחרון חביב ואכלת ושבעת וברכת את ה', כי מיד כאשר תאכל ותשבע מפירות הארץ ממילא וברכת את ה' כי יתוסף בך קדושה וחיות עי"י המאכל, להיות את השם הנכבד לברך ולהודות. ואכן אעפ"כ גם שם נאמר פן תאכל ותשבע ושכחת את ה' וגו' ואומר ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים ח"ו וגו', כי באמת הצדיק האוכל לשובע נפשו, נפשו דייקא ולא גופו, כי תאותו להשביע נפשו ונשמתו מחיות רוחניות הקדושה אשר במאכל ההוא ודאי שנותנת ומסיפת לו עוד קדושה על קדושה וחיות על חיות ואכלת ושבעת וברכת, אבל האוכל לתאות גופו למלאות בטנו וכריסו הדברים שלבבו נמשך אליהם ואין קץ לעמלו רק מחפש עוד ביתר אולי יערב לו זה או זה למלאות תאותו מהם, ודאי כי יוגדל בזה כח היצה"ר והס"א וכל מיני הרע עד למאוד כי כל בחינת תאות הגוף שורש הרע הם וכשאדם חפץ דווקא למלאות תאותו כאשר יוכל שלא ימלא כמחז"ל (גיטין פ') סעודה שהנאתך הימנה משוך ידך הימנה, הרי נתגדל בקרבו עי"ז שורש הרע עד מאוד ויצה"ר לא אשתכח אלא מגו מכליא ומשתיא וכו' מגו מכליא ומשתיא יצה"ר מתרבה במעוהי דב"ז כאמור בזוה"ק (תרומה קנ"ד) וכו'. רק מי שזוכה שאוכל לפני ה' הרי המאכל המגודל בארץ ישראל המקודשת מוכנת להוסיף באדם ביותר ויותר אור הקדושה להיות ואכלת ושבעת וברכת את ה' וגו'. ולזה אמר הכתוב כאן בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה,

כלומר אני בעצמי המביא אתכם לשם כי שם חלקי ונחלתי
 שלא ניתן לתריסין רברבין כשאר ארעי שנאמר בהם אי לך
 ארץ וגוי כי אם אשריך ארץ שמלכך בן חורין דא קודשא
 בריך הוא, אז ממילא והיה באכלכם וגוי והיה לשון שמחה
 הוא כמחז"ל (במדבר רבה פ"ג) שמחה גדולה ועצומה אשר
 באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'. פי' תיכף כאשר
 תאכלו מלחם הארץ יבוא לכם אורות הקדושה וחיות
 בעורות לתת התרוממות וגדולה לא-ל הכבוד להללו ולשרתו
 ולברך בשמו, והכל עבור קדושת הארץ שעניי ה"א בה, ואני
 בעצמי המביא אתכם שמה והיניקה הוא מרשות היחיד, לא
 מרשות הרבים כאמור, עכדה"ק של הבאר מים חיים.

ועיין בספרו סידורו של שבת (הדרוש התשיעי, מאמר א'),
 שהאריך עוד בזה בפסוק דבר אל בני ישראל בבואכם אל
 הארץ אשר אני מביא אותכם שמה והיה באכלכם מלחם
 הארץ תרימו תרומה לה' וגוי'. וז"ל: ויתבאר על פי דברי
 הזוהר הקדוש (לך לך, דף צ"ה ע"ב) פתח ואמר אשריך ארץ
 שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו, וכתוב אי לך ארץ
 שמלכך נער ושריך בבוקר יאכלו, הני קראי קשיין אהדדי.
 ולא קשיין, האי דכתיב אשריך ארץ, דא ארץ דלעילא,
 דשלטא על כל אינון חיינ דלעילא, ובגין כך איקרי ארץ
 החיים, ועלה כתיב ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד,
 וכתוב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל
 בה, לא תחסר כל בה, דייקא, וכל כך למה, משום דכתיב
 שמלכך בן חורים, דא קודשא בריך הוא וגוי', אי לך ארץ
 שמלכך נער, האי ארץ דלתתא, דתניא כל שאר ארעי דשאר
 עמין עכו"ם, אתיהיבו לרברבין תריסין דממנן עלייהו ועילא
 מכולהו האי דכתיב ביה, נער הייתי גם זקנתי, ותאנא האי
 קרא שרו של עולם אמרו, ועל דא כתיב, אי לך ארץ שמלכך
 נער, ווי לעלמא דמסטרא דא ינקי, וכד ישראל בגלותא,
 ינקין כמאן דיניק מרשותא אחרא וכו', עד כאן בזוה"ק.

וכתב בסידורו של שבת, "ושורש הענין, כי הנה ידוע אשר

עולם שנה נפש, כולם המה בענין אחד. להיות נמצא גם בעולם ושנה התחלקות והתפרדות אברים, כאשר בנפש, וכדומה בשנה יום ראשון בתשרי נקרא ראש השנה, שהוא בחינת הראש שבשנה, ויום הכיפורים נקרא בחינת הלב בשנה, וכאן שאר כל האברים. וכן הוא בארץ, אין מקום אחד דומה לחבירו, ומצרים הוא בחינה התחתונה שבארץ, עד שנקרא ערות הארץ, וארץ ישראל הוא המובחר שבארץ, עד שנקרא לב הארץ, שהוא כמו אבר הלב שבאדם, שהוא החשוב בכל אבריו, וכל אלה השתנות המקומות, הכל הוא לפי ערך חיות הרוחניות, שניתן בארץ מאת מקומו של עולם ב"ה, וכפי ראות האורה והחיות הקדושה, כן נשתנה שמו למעליותא".

"ולכן ארץ ישראל שהיא מקודשת מכל הארצות, שמרובה בה חיות הקדושה מאת הא-ל יותר מכל הארצות, על כן מביאין ממנה עומר וביכורים ושתי הלחם, מה שאין מביאין כן מכל הארצות, כמו ששינו במשנה (טהרות פרק א'), כי נאה לקדוש פאר מקדושים אשר בארץ מבחינת קדושת הארץ, וזר לא יקרב להקריב את לחמה, לחם אלקיו, כי טמא טמא יקרא, מחוץ למחנה מושבו, ורבתה בה עב הגשמיים, מבחינות הקליפות והרע, ולא יקרב אל המזבח, כי קודש הוא. ועל כן, בהיות שהארץ הזאת מקודשת היא, על כן אמר הכתוב, ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה'א בה מראשית השנה, כי מאתו לא ימנע, והשגחתו בכל, ועיניו משוטטות בכל, ואך במקום שרבתה בה בחינת הקליפות והרע, הנה כבודו לאחר לא יתן, ומסרה לשרי מעלה, בבחינת הנה אנכי שולח מלאך לפניך וגו', כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה עורף אתה".

"ועל זה אמר הכתוב אי לך ארץ שמלכך נער, כאמור בזוהר, כי מן הסתם אם אין השגחת הקדוש ברוך הוא בעצמו עליה, ודאי שרבתה בה בחינת הרע כל כך, עד שלא יוכל להיות השגחתו עליה בשום אופן, כי אם היה איזה

אופן בשום צד שיהיה עליה השגחתו יתברך, ודאי שהוא יתברך מטיב לטובים, ושורה על מקום זה וכו'. אבל לא כן ארץ הקדושה שמקודשת מכל הארצות, ורבתה בה בחינת חיות הקדושה וחיות הרוחניות, עד שיוכל הא-ל הטוב ליתן השגחתו עליה, ועל כן עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, ודורש אותה תמיד, כי רצונו בזה, כנאמר".

"והנה וכו' מהניצוצות הקדושות והחיות הקדושה שבתוך המאכלים, באין מוחין אל האדם האוכלן, להיות מתאוה להודות לה', ולברך בשמו, ולאהבה וליראה אותו. ואך בקושי וגבורה גדולה צריך להתגבר עצמו על בחינת הקליפות והרע שבתוך גשמיות המאכל, שלא ימשוך עצמו בשום אופן אחר מילוי תאוותו והנאת כריסו, כי לא זה שלא יועיל לו לקחת קדושה לעצמו, אף גם ימשיכנו לכל בחינת הרעים, לבוא על ידי זה לעבור כל עבירות שבתורה וכו'. וכל זה הוא בארץ העמים הנאחז הרבה בבחינת הקליפות והרע, ולא כן בארץ ישראל, ארץ הקדושה, המקודשת מכל הארצות, ורבתה בה חיות הקדושה, ומעט הנאחז בה מבחינות הרעים".

"ועל כן כאשר יאכל אדם מאכל בארץ ישראל, אם ישים בה מעט כוונה לכבוד ה', תיכף ומיד יתלהב לבו, ויחשק מאוד, ויתאוה להודות לה', ולברך בשמו, ולעבדו בלבב שלם, כי יתדבקו בו הרבה מניצוצי הקדושה, השוכנים בארץ הלזו, ואין צריך להתגבר הרבה על הרע, כי מעט הוא. ועל כן אמרה התורה, **בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה, אני ולא אחר, כי אני בעצמי השגחתי על הארץ ההוא**. זה לכם האות, שהיא מקודשת מכל הארצות, והשגחתי תמיד בה. והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה', כלומר, ממילא כאשר תאכלו מלחם הארץ הלזו, תרימו תרומה, שיתרומם אצליכם להודות לד' ולעבדו, מבחינת השגחתי מארץ הזאת, ורבות חיות הקדושה שבה", ועיין בסידורו של שבת שם עוד באריכות.

- יח -

והנה לגבי מצות אכילת מצה בזמן הזה, כתב החתם סופר (חור"מ סי' קצ"ו) וז"ל: **מצות עשה של אכילת מצה משומרת בליל פסח היא יחידה נשארת לנו מכל מצות אכילה שבכל התורה אין לנו פסח ולא קדשים, לא תרומה ולא מעשר שני רק מצה אחת משנה לשנה, ואם גם היא לא תועילה בידינו בשלימות כו' הייטב בעיני ד', חלילה חלילה, עכ"ל.**

- יט -

ולפי זה יש לומר כן גם בחלה, דהחלה היא המצוה המיוחדת מכל המתנות והתרומות (דהחלה נקראת תרומה כדכתיב ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה) שנוהגת עדיין בזמן הזה, ואף שנוהגת ג"כ בחוץ לארץ מ"מ בחוץ לארץ נוהגת רק מדרבנן, אבל עיקר מצותה הוא בארץ ישראל, דחלת ארץ ישראל דאורייתא, א"כ כיון שהיא המצוה היחידה (כמעט) ממצוות הארץ שעדיין נוהגת בזמן הזה, יש לנהוג בה בהקפדה יתירה ולקיימה כראוי ביתר שאת וביתר עוז. ולפי דברי הסידורו של שבת שכתב ועל כן **כאשר יאכל אדם מאכל בארץ ישראל, אם ישים בה מעט כוונה לכבוד ה', תיכף ומיד יתלהב לבו, ויחשק מאוד, ויתאוה להודות לה', ולברך בשמו, ולעבדו בלבב שלם, כי יתדבקו בו הרבה מניצוצי הקדושה, השוכנים בארץ הלזו, נמצא שפיר דבהפרשת החלה מהעיסה ישרור על העיסה קדושה עליונה מקדושת ארץ ישראל, וממילא מובן שפיר מדוע נזהר ע"ז גם ממשחו חמץ, אשר זה מביאו ממילא שלא יחטא כל השנה, כי הא בהא תליא וכמובא לעיל.**

- כ -

ויתירה מזו, דלפי דברי החתם סופר הנ"ל דהמצה היא המצוה היחידה שנשארה לנו, י"ל כן גם לענין חלה, ואם מקיימים מצות חלה כראוי, מראים בזה שרוצים לקיים גם שאר מצוות, כגון תרומות ומעשרות, קרבנות וכו' שאין

בידינו לקיימם כעת. ועל זה שפיר אמר הכתוב **בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה**, דבשכר ההשתוקקות שלכם לקיים כל מצוות התלויות בארץ, תזכו ליגאל ולבוא אל הארץ בביאת גואל צדק בב"א, וכל זה ע"י שמקיימים מצות הפרשת חלה כראוי.

- כא -

ועל פי זה יש לבאר ג"כ הענין שהכתוב קרא לחלה **תרומה**, וכבר דקדקו בזה המפורשים (ועיין בספה"ק מאור ושמש מה שתירץ בזה). ולהנ"ל דבקיום מצות חלה זוכים לבוא אל הארץ, ע"י שמראים להקב"ה שרצונינו לקיים גם שאר המצוות שאין בידינו לקיימם כעת, א"כ הרי מזה יזכו בני ישראל להרמת קרנס, ע"כ נקראת חלה **תרומה**, דבשכר מצות חלה יזכו להתרומם למעלה ראש, בביאת גוא"צ בב"א.

- כב -

ועפ"י דברי הבאר מים חיים וסידורו של שבת הנ"ל, מובן ג"כ מ"ש רש"י ז"ל משנכנסו בה ואכלו מלחמה נתחייבו בחלה, פ"י כיון שאכלו מלחמה ממילא נשפע עליהם שפע קודש מן השמים, ע"כ שפיר נתחייבו בחלה כי מצות חלה הוא מבחן הקדושה אצל האדם, אם הוא ראוי שתשרה עליו הקדושה ע"י שישמר ג"כ ממהו חמץ, וזהו שמירה לכל השנה שלא יחטא, וכנ"ל.

- כג -

ובזה יתבאר מ"ש בילקוט שמעוני (שהזכרנו בקושיא ב') (ב) משונה מצוה זו וכו' **קבל עליך כשתבוא לארץ תפריש חלה ובזכות שאתה תקבל עליך תזכה לבוא לארץ**. פ"י כיון דהחלה הוא אחת ממצות היחידות ממצות התלויות בארץ שנוהגות בזמן הזה, א"כ מראים בזה שרוצים לקיים כל מצוות התלויות בארץ, ע"כ שפיר אמר **ובזכות שאתה תקבל עליך תזכה לבוא לארץ**, כי בהפרשת חלה מראים שרוצים

לקיים כל מצוות התלויות בארץ, ועי"ז יזכו לגאולה ולבוא לארץ ישראל.

- כד -

עוד יש לפרש באופן אחר שייכות פרשת חלה לפרשת עבודה זרה הכתובה לאחריו, דהנה בספה"ק נועם אלימלך בפרשתינו (על פסוק והיה באכלכם מלחם הארץ חלה וכו'), כתב וז"ל: והיה באכלכם מלחם הארץ חלה כו', פ"י האדם הצדיק הזה שדיברנו בו לעיל צריך להתנהג שאף כשיעסוק בדברים גשמיים באכילה ושתיה וכיוצא בו יראה שירים ממנו תרומה לה' שיביא הכל אל הקדושה, מראשית עריסותיכם כו' חלה תרימו כו', **היות שבזהר הקדוש מחמיר מאד על עון הכעס רק התלמיד חכם אשר אורייתא קמרתח ליה מותר לפעמים באיזה הכרח**, וידוע שהתלמיד חכם הוא הנקרא ראשית לפי שהתורה שבו נקראת ראשית, והעיסה הוא רמז לדברים החמוצין המה השפלות ככעס או כיוצא. וזהו שאמר הכתוב כשתהיו במדרגה זו שאנו מדברים בו, אז תבואו עריסותיכם, פ"י הדברים השפלים ג"כ אל הקדושה הנקראת ראשית. וזו ראשית עריסותיכם חלה תרימו, פ"י תשמרו מאוד שלא יהי' תמיד אצליכם הכעס חלילה כי תסברו מותרים אותם בו חלילה רק כמו חלה היא א' ממ"ח, כן לפעמים בהכרח גדול לאיזה דבר מצוה או קידוש השם, ובזה תרימו כו', עכלה"ק.

- כה -

ועפ"י דבריו יובן שפיר השייכות בין ב' הפרשיות, דהנה אמרו רז"ל כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה. וע"כ כיון דכאן מדבר הפסוק מענין הכעס, דרך לתלמיד חכם הותר ענין הכעס לפעמים כי אורייתא קא מרתחת ליי, או לקדש שם שמים, אבל בלאו הכי אסורה הכעס, ע"כ אמר ראשית עריסותיכם חלה תרימו, פ"י תשמרו מאוד שלא יהי' תמיד אצליכם הכעס כדברי הנועם אלימלך, רק דוגמת החלה שהיא רק ראשית, א' ממ"ח, כמו כן לענין כעס, לפעמים

קצת דברי פרשת שלח תורה

רחוקות מאוד מותר להשתמש בה, לשם שמים.

- כו -

ועל כן אמר בפרשה הסמוכה, **וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וגו'**, וברש"י **בעבודה זרה** הכתוב מדבר, דאם תכעסו שלא במקום הקדושה, דהיינו במקום ובמצב שאסור לכם לכעוס, אז ממילא יהא בזה עון עבודה זרה, דכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, ושפיר מובן הסמיכות.

- כז -

עוד אפשר לפרש שייכות פרשה זו לפרשה הסמוכה שהוא **וכי תשגו ולא תעשו וגו'**, דהנה בפרשת **וכי תשגו ולא תעשו** רואים אנו ענין התשובה, דמועיל תשובה על העבירות, וכדכתיב שם (פסוק כ"ד) **והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה לריח ניחוח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת**, הרי מזה דמועיל תשובה על העבירות.

- כח -

והנה מפרשת חלה, בבואכם אל הארץ וגו' מוכח דישראל נקראים בניס למקום, כמו שכתב בספה"ק נועם מגדים כאן, וזה לשונו: והנה הגאון ז"ל בספרו המפואר פרשת דרכים האריך למעניתו בישוב המאמר בשעה שהשליך נבוכדנאצר לחנניה מישאל ועזריה לכבשן האש אמר הקב"ה ליחזקאל לך והחיה מתים בבקעת דורא כו', דמה ענין זה לזה. והעלה הרב ז"ל דבא להוציא מלב הרשע והעוול שרצה לכופס לעבודה זרה בטענה דעבד שמכרו רבו כו', וענין התחיה יורה כי ישראל בניס למקום, דבזולת זה לא יתכן התחיה שאינה כי אם מה' לבדו. וע"ד שכתבו התוס' ז"ל (סנהדרין דף ל"ט ע"א) בהאי דכי קבריה דלא שאל האיך טימא דישראל נקראים בניס וגם זה כיוצא בו אמר דכתיב אני ה' בפתי כו', ולא יתכן כי אם בהיותינו בבחינת בניס למקום, ע"כ דברי הרב (פרשת דרכים) ז"ל בקצרה.

וכתב על זה בנועם מגדים, דהנה בכאן דאומר בבואכם דיורה על אחר התחיה כמו שכתבנוף לזה אמר **ואמרת** ויהי מלשון ה' האמרת לשון חיבה, וגם זה כן, ועפ"י אמרם ז"ל במשנת חסידים חביבין ישראל כו' חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום. וזהו אומרו דבר אל בני ישראל, ובדיבור זה ואמרת אליהם הראה להם חבה יתירה נודעת שנקראו בנים למקום כי זה יוודע איפוא מהתחיי' וכו', עיי"ש עוד בנועם מגדים.

- כט -

והנה לפי דבריו דבפסוק בבואכם אל הארץ (דמיירי מתחיית המתים) משמע דישראל נקראים בנים למקום, אפשר לומר עוד, לפי הנ"ל שביארנו בארוכה דע"י החלה נכנסים אל הקדושה, כיון דהחלה הוא פתח לשמירת איסור חמץ שהיא סגולה לקיים כל התורה כדברי האריז"ל, א"כ כיון דע"י החלה נשמרים מכל איסור, שפיר נקראים בנים, כמו שאמרו רז"ל (קידושין ל"ו ע"א) בזמן שעושין רצונו של מקום נקראים בנים, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום נקראים עבדים. ע"כ שפיר הקדים דבר זה לפרשת חלה, דאם רצונם ליקרא בנים למקום, צריכים לקיים מצות חלה שהוא מפתח לשמירת כל התורה, וכאמור.

- ל -

ועפ"י הנ"ל יבואר השייכות לפרשת התשובה האמורה בפסוקים שלאחריהם, דהנה בספה"ק בני יששכר (מאמרי השבתות, מאמר ט' אות ו') כתב וזה לשונו: והנה אמרו בספרי (תנחומא האזינו ד') שהתשובה לא מהני רק לישראל ולא לאומות העולם, וכתבו קדמונינו טעם לזה (עין בראש דוד להחיד"א ז"ל בפרשת מקץ, ובבני יששכר חודש סיון, מאמר ב', סימן ו'), להיות איפסק הלכתא (סנהדרין דף י"ט ע"ב) מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ואם כן לא מהני תשובה על פי דיני התורה, אבל ישראל נקראים בנים אתם לדי' אלקיכם והוא למו אב, ואב שמחל על כבודו מחול,

על כן מהני תשובה לישראל, ועיין עוד בבני יששכר שם.

- לא -

ולפי זה שפיר מובן השייכות, **בבואכם אל הארץ** וכו' שתזכו לתחיית המתים, ועל כרחך חזינן מזה שיש לכם דין בנים למקום, וע"כ אני נותן לכם מצות חלה שתהיו ראויים ליקרא בנים למקום כנ"ל, א"כ שפיר מהני לכם תשובה, ע"כ **וכי תשגו ולא תעשו וגו'**, אני נותם לכם עצה של תשובה, **ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה לריח ניחוח לה'** ומנחתו ונסכו **כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת**, שהוא התשובה שתעשו על העבירות ויתכפרו לכם.

ויש להוסיף על זה עוד, דהנה בספה"ק בני יששכר (מאמרי השבתות מאמר ט' שם) כתב עוד יסוד גדול, וז"ל: דהנה כתיב (ויקרא י"ח, כ"ה) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה, ופירש"י מיסודי רז"ל (תורת כהנים קדושים כ', כ"ב) משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאינו עומד במעיו אלא מקיאו, כך ארץ ישראל אינה מקיימת עוברי עבירה, עכ"ל. והנה אדם אין צדיק בארץ, ואם כן איך אפשר לקבל ירושת הארץ, הלא אי אפשר לאדם קרוץ מחומר לצאת ידי חובה נגד הצור תם ברוך הוא, אבל התשובה מהני בכל זמן ועידן, ואפילו אם יארע לאדם ח"ו איזה חטא ועון הנה התשובה מהני. וזהו הנרמז בתורה (דברים כו, א) וירשתה וישבת בה, היינו בארץ ישראל כשתירש אותה, וישבת בה, תראה שתהיה רגיל בתשובה תמיד, עכדה"ק.

נמצא מדבריו דעיקר הטעם שיכולים אנו לדור בארץ ישראל הוא רק מכח התשובה, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ואם חוטאים ח"ו אז הארץ מקיאה את העוברי עבירה, וע"כ רק מטעם התשובה יכולים לדור שם.

- לב -

וזהו שפיר שייכות פסוקי פרשת חלה, **בבואכם אל הארץ**

וגו', לפרשת תשובה שלאחריו, דאין לכם מבוא ויכולת לדור בארץ ישראל אלא אם כן תעשו תדיר תשובה על העבירות, דבלאו הכי תקיא אתכם הארץ ח"ו, וע"כ אמר בבואכם אל הארץ וגו' ותרצו לדור שם, אז תעשו תשובה תמיד על העבירות, וכי תשגו ולא תעשו וגו' ועשו כל העדה פר בן בקר וגו', והבן.

- לג -

ולכל זה יוכלו לזכות רק ע"י מצות חלה, דהרי החלה הוא שמירה שתשמרו גם מאיסור חמץ, וממילא לא תחטאו כל השנה, ואז תקראו בנים למקום, א"כ אף אם לפעמים יזדמן לכם חטא ח"ו דהלא אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ע"כ אמר אח"כ **וכי תשגו ולא תעשו וגו' ועשו כל העדה פר בן בקר וגו'**, שתועיל לכם התשובה, כיון שאתם חשובים בנים למקום, ודו"ק.

- לד -

ומאוד יונעם לן בזה סמיכות פרשיות אלו (של חלה ושל תשובה) לפרשה שלאחריהם (טו, לב-לד), ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת, ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש עצים אל משה ואל אהרן ואל כל העדה, ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו.

וצ"ב לשם מה מודיענו הכתוב שהיו בני ישראל במדבר, מאי נפקא לן מזה, ועיין רש"י מה שכתב בזה.

אך יש לומר דגם זה שייך לכניסתן של ישראל לארץ וגם לענין התשובה הכתובה לפניה, דהנה איתא עוד שם בספה"ק בני יששכר (מאמר השבתות הנ"ל) דהעדות לישראל שנקראים בנים הוא השבת, דהנה קיימא לן (סנהדרין דף נ"ח עמוד ב') גוי ששבת חייב מיתה, וכתבו הטעם, להיות השם יתברך קידש את השבת מבראשית ובו שבת הוא ית"ש מכל מלאכתו, ואם כן נקרא שבת שרביטו של מלך ואסור להשתמש בשרביטו של מלך, והמשתמש חייב מיתה, על כן

גוי ששבת חייב מיתה, מה שאין כן ישראל ניתן להם השבת לאות ולעדות שהם בנים ויכולין שפיר להשתמש בשרביט אביהם וכו'.

ובזה מפרש בבני יששכר המדרש (בראשית רבה פרשה מ"ו) אמר הקב"ה לאברהם אבינו, אם מקבלים בניך את השבת נכנסים לארץ ואם לאו אין נכנסין, ע"כ. עפ"י הנ"ל, דהגם שארץ ישראל אינה יכולה לסבול החטאים ואדם אין צדיק בארץ וכו', אף על פי כן, כיון שמקבלין את השבת הנה הוא עדות שהם בנים ומהני להם תשובה בכל זמן ועידן, מה שאין כן אם אינן מקבלין ח"ו את השבת כניסת הארץ למה להו, הלא אם ח"ו יחטאו תקיא הארץ אותם, על כן שב"ת אותיות תש"ב דהא בהא תליא, עכדה"ק ודפח"ת.

- לה -

ולפי זה מובן שפיר סמיכות הפרשיות, כיון דנוכחנו לדעת דע"י שמירת השבת ישראל נקראים בנים, ועי"ז מהני להם תשובה כי אב שמחל על כבודו כבודו מחול, ועי"ז יכולים ליכנס לארץ, ע"כ אחר שהודיענו הכתוב שיש לישראל דין בנים (כדברי הנועם מגדים בבואכם אל הארץ) ושמועיל להם תשובה, וכל זה ע"י השבת, שישראל שומרים את השבת עי"ז יש להם דין בנים, ע"כ שפיר מודיענו הכתוב ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת, ויקריבו אותו המוצאים אותו אל משה ואל אהרן, והיינו שגם במדבר הי' איכפת להם מה שהוא לא שמר את השבת, כיון שהם היו שומרים שבת, וע"כ ויניחו אותו במשמר וגו', כיון שבני ישראל היו שומרים את השבת והקפידו מאוד על זה, ע"כ שפיר מועיל להם תשובה כדין בנים למקום, ושפיר ראויים ליכנס לארץ ישראל ולקיים שם מצות חלה, וזהו הסמיכות לפרשת חלה, ודו"ק.

יעזור לנו השי"ת שבזכות מצות חלה שבני ישראל מקיימים, ולאחרונה יש התעוררות גדול על קיום מצוה זו, דבשנים קדמוניות לא היו מדקדקים על זה כ"כ כמו היום,

וב"ה איכשר דרא, אמנם צריכים לעורר על זה עוד ועוד כי בעוה"ר יש נשים ששוכחים מלקיים מצוה זו בעת אפיית העיסה, על כן נקוה שבזכות קיום מצוה זו נזכה להשפעת אור הקדושה שיחול עלינו תמיד, דהרי בחלה תלוי קיום כל התורה כנ"ל, ועי"ז נעשה תשובה כראוי ונזכה לבוא לארץ ישראל, ויקוים בנו בשכר זאת **בבואכם אל הארץ**, ואז יתגלה שיש לנו דין בנים למקום, ונזכה לקיום היעוד ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאום ה', במהרה בימינו אנס"ו.

פרשת קרח

דרוש לאירוסין

ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ד' ומדוע תתנשאו על קהל ד' (טז, ג).

אפשר לפרש דהנה יש שני סוגי אנשים שעובדים לעשות כסף, יש שעובדים מחמת פרנסה כדי שיוכל לפרנס בניו ובני ביתו, ויש שעובדים מחמת תאוה, כיון שמתאוה לתענוגי עוה"ז הוא עובד כי רוצה לצבור כסף כדי שיוכל למלאות תאוותו, ואם עובדים מחמת פרנסה שיוכל לפרנס בניו ובני ביתו, יעבוד עד שיהיה לו פרנסה לפרנס ולא יותר, אבל מי שעובד מחמת תאוה לא ימנע מלעבוד ויצבור כסף למלאות תאוותו.

והמפרשים פירשו כוונת המדרש (בראשית רבה פ"ט, ט') וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד, טוב זה יצר טוב מאוד זה יצר הרע. שהיצה"ט די לו שהוא טוב שיש לו פרנסה והכל מתנהג כשורה, אבל היצה"ר רוצה מותרות יותר ממה שצריך, וזהו המכוון באומרו טוב מאוד.

ופירשו המפרשים עפ"י הפסוק (ישעי' נ"ה, ב') ששאל הנביא במה תשקלו כסף בלא לחם ויגיעכם בלא לשבעה שמעו שמוע אלי ואכלו טוב ותתענג בדשן נפשכם, דהם מייגיעים אי"ע לא בשביל לחם ולא בשביל שלבוע רק מחמת התאוה ולעולם אין להם די, דאין אדם מת וחצי תאוותו בידו, על זה אמר אכלו טוב, שרק טוב יאכל, שלא יחפוץ במאוד (טוב מאוד זה יצר הרע) אלא בטוב. והנה הקב"ה ברא רוח התאוה בהאדם כדי שתהיה לו עזר להתאוה להעלות מעלה מעלה בתוה"ק שיתאוה לזה.

אבל בעוה"ר הוא דור מהופך דאצל תורה ומצות הם סוברים דכמה שעשוה הרי הוא טוב בעיניו ולא יכולים

לעלות במעלות רמות להיות צדיק וגאון, וסוברים דכל אדם נולד במדרגתו שלו ולפי מדרגתו כ"כ יודע ומשיג תורה ומצוות, אבל לענין ממון ועניני עוה"ז אין קץ לשבעם שסוברים כל היום האיך לעשות יותר ממון, ובאמת לעניני עוה"ז זה קצוב וחתום דהכל קצוב לו להאדם מערב ראש השנה עד ערב ראש השנה, אבל לענין רוחניות יכולים לעלות מעלה מעלה במדרגות רמות, ע"ד שכתב הרמב"ם דהאדם יוכל לבוא, אם רוצה באמת, אפילו למדרגת משה רבינו, אבל בעוה"ר אין אדם רוצה בזה, ואין מאמינים בזה.

וזה היה הטענה בין קרח למשה רבינו, דמשה סבר דהאדם נברא במדרגות שפלות, וצריך להעלות המדרגות עד שיהיה צדיק גמור, כמו דאיתא בספה"ק דגל מחנה אפרים (פרשת כי תשא) בשם הבעש"ט הקדוש, דמה רבינו נולד בטבע שהי' רשע גמור בכל המדות רעות, רק הפכס לטוב עי"ש, ובשביל זה סבר משה רבינו דהאדם נברא במדות רעות, ויכול להפכס לטוב עד שיהיה צדיק גמור ולילך ממדרגה למדרגה בעבודת הבורא, אבל קרח טען דכל אדם נולד לפי מדרגתו, ולא יכול לעשות כלום, וא"א לעלות ממדרגה למדרגה, ובשביל זה טען רב לכם שאתם ראשים על כלל ישראל, שבחר בכם ד', דבאמת אינכם יותר מכל האדם כי כל העדה כולם קדושים, שכל אחד הוא קדוש ולפי הקדושה שלו כך קדוש הוא, אלא יכול לילך ממדרגה למדרגה, וא"כ מדוע תתנשאו על קהל ד', שאתם יותר חשובים מהעם, כולים חשובים וכל אחד מהם הוא במדרגה שנולד בה.

והנה בעוה"ר דורינו דור מהופך כמו שהבאתי לעיל, דסוברים בני אדם דהעיקר הוא הפרנסה ובזה יכולים לילך ממדרגה למדרגה להיות עשיר יותר, אבל בתורה כל אחד הוא לפי מדרגתו ואי אפשר לעלות יותר, וכל זה בשביל שאין מכירים חשיבות התורה, כמו שאמרתי בסעודת אירוסין על הגמרא (סוטה ב' ע"א) קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, וצ"ב וכי ח"ו היה קשה לפני הקב"ה לקרוע הים? וביארתי,

דבעוה"ר בשעה שמציעין שידוך ראשית השאלה היא אם יוכל לפרנס את אשתו ובניו הבאים אחריו, ושואלים זאת משום שיש חסרון באמונה, דמאן דיהיב חיי יהיב מזוני (תענית ח:), וכל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה עד ר"ה, וכן היי ג"כ גבי קריעת ים סוף שהיה חסרון באמונה והיה קשה להקב"ה בלי אתערותא דלתתא לקרוע הים, וכ"כ נמי גבי שידוכים.

ועל פי זה פירשתי הגמ' על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, מצא אשה מצא טוב דאין טוב אלא תורה שתמצא האשה, מצא טוב שמצא אצל האשה האשה התורה שעיקר יהיה אצלה התורה ואז מצא טוב.

ועפ"ז נ"ל ג"כ לפרש מאה"כ אעשה לו עזר כנגדו, ודרשו חז"ל (יבמות ס"ג) זכה עוזרתו לא זכה כנגדו, אם זכה שהטיב מעשיו אז מזווגין לו עזר שתהיה עזר למעשיו הטובים לתורה ולמצות ולמעשים טובים, כמו שאמרו רז"ל בסוטה (ב.) אין מזווגין לו לאדם אלא לפי מעשיו, לא זכה כנגדו יהיה לו אשה רעה ח"ו לפי מעשיו.

ועד"ז יתבאר היטב הגמ' על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מד', דהנה ארז"ל אין טוב אלא תורה, והתכלית שברא הקב"ה את האשה שתהיה לו לעזר, וזה שאמר מצא אשה, שישא אדם אשה, כדי שמצא טוב, התורה שיהיה לו עזר לתורה ולמצות ולמעשים טובים, והעצה לזה שישא בת ת"ח שהבת רואה אצל אביה חשיבות התורה והמצוות.

פרשת פנחס

- א -

דרשה לברית מילה

וידבר ה' אל משה לאמר, פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל גו', לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום גו', תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל (כ"ה י'-יג)

- א -

מובא באות חיים ושלום, שלא מצא מקור לומר בברית מילה פסוקים אלו, לא בנגלה ולא בנסתר.

ונראה בהקדם, דהנה בעת שהרג פנחס לזמרי כתיב (בלק כה, ח) "ותעצר המגפה", ובהמשך לזה כתיב בפרשתנו: (א) "השיב את חמתי גו'", (ב) "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי". וקשה, וכי בשביל כך שהרג פנחס את זמרי, משום זה "ותעצר המגפה" ותכפר, אתמהא.

ועוד קשה, למה הלך פנחס דייקא, הלא משה ואהרן ואלעזר היו גדולים ממנו. ועוד, דאיתא במדרש פרשתנו עה"פ לכן אמור: בדין הוא שיטול שכרו, וצלה"ב ביאור דברי המדרש.

ונראה להקדים דמה שמובא כאן ג' פעמים ענין הקנאה ("בקנאו את קנאתי גו' בקנאתי"), נראה שהוא כמו שמובא בתשובת מהר"ם שי"ק (סימן שי"ג) החילוק בין "תוכחה" ל"מחאה", ד"מחאה" היא בשעת מעשה, ומובא בתשובת מחנה חיים דחייב להכות בדבר זה, וענין ה"הוכחה" הוא כמובא בגמ' שבועות (דף י"ז) "כל שיש בידו למחות ואינו מוחה נקי רשע", ומובא בפ"ק דנדה עה"פ "וכשלו איש באחיו", איש בעון אחיו, מכאן שכל ישראל ערבים זה לזה. ובראשונים פליגי אי שייד דין ערבות בגרים, אבל עכ"פ "איש באחיו" קבלנו מהר סיני "את אשר ישנו פה ואת אשר

איננו פה".

ובזה אמרתי ליישב דברי הגמרא בשבת (דף נ"ד ע"ב) כל מי שאפשר למחות באנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו, נתפס על כל העולם כו'. וקשה, האיד שייד שיוכל להוכיח בכל העולם. רק נראה, דבגמרא סנהדרין ובאיזהו נשך איתא ד"המשחק בקוביא אין להם חלק לעוה"ב", ושם "מפריחי יונים", ובאופן זה שייד גם בדורנו, וזהו ענין הערבות.

ומובא בס' משכיל אל דל מר' הלל קאלמייא, וכן בחפץ חיים, בביאור הפסוק "ואתה כי לא הזהרת דמו מידך אבקש", משום דלא הוכחת אז עליך העונש. ומובא בתנא דבי אליהו דכל מי שבידו למחות כל דמים הנשפכים בישראל עליו, ובחפץ חיים כתב דמו עד סוף כל הדורות, ובילקוט שופטים איתא: אותן ע"ב אלף בגבעת בנימין מפני שלא הוכיחו זה את זה, ובשביל זה חרב בית המקדש, כמובא באיכה. ומובא בחפץ חיים דהערבות שאנו חייבים עליה הוא ערב שלוף דיץ^ה, ומובא ברמב"ם שמחוייב בערבות על כל דבר.

- ב -

והנה מבואר בשם תלמידי הבעש"ט, דנוטר ברית רואה האמת, ופנחס ראה זאת, וממילא הי' מחוייב למחות, ובגמ' סנהדרין פרק חלק איתא שפנחס מסר נפשו על זה והי' מוכן ממש להריגה, ובשביל זה זכה ל"בריתי שלום" ופעל אשר "ותעצר המגפה", וכיון שמחה לכן "ויכפר על בני ישראל".

ובגמ' הנ"ל (דף פ"ב ע"ב): "ראוי כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם" (דכתיב ברית כהונת עולם תחת אשר קנא

פח) דהנה איתא ביו"ד סי' קע"ז? דיש ג' מיני ערבות, א' ערב סתם, ב' ערב קבלן, ג' ערב שלוף דיץ. והחילוק בין ג' ערבים אלו הוא כך, ערב סתם הוא שהמלוה הולך להלוה, ואם אין להלוה הולך להערב; ערב קבלן הוא, שהמלוה יכול לילך למי שהוא רוצה וערב שלוף דיץ הוא, שהמלוה הולך רק להערב.

לאלקיו ויכפר, רש"י. ובחדא"ג מהרש"א כאן: מדלא כתיב וכפר על בני ישראל וגו', בלשון עבר, וכתב ויכפר בלשון עתיד). ובבני יששכר (מאמרי חודש תשרי, מאמר ד' סימן ז') הלשון הוא: **ראוי שתהא הכפרה הזו מכפרת והולכת עד סוף כל הדורות.**

וכתב בבני יששכר שם בשם הקדוש מהר"ש מקרלין הי"ד, שיש מדרש חז"ל, שאמר אליהו (זה פנחס), רבונו של עולם, כיון שמידתי היא שאני מקנא ולא אוכל לסבול חטא ועון, **פן יהי אבי הבן המכניס בנו לברית, בעל עבירה, ולא אוכל לסבולו. והשיב לו הקב"ה, אז אכפר לאבי הבן עונותיו.** ואמר לו אליהו עוד, פן יהי המוהל והעומדים שם בעלי עבירה, **והשיב ד' שיכפר גם לכל העומדים שם.**

ולפי הדברים האלה יש לפרש הפסוק, שפנחס זה אליהו, **אשר קינא לאלקיו, הואיל והוא מקנא ולא יוכל לסבול עבירות, לכן ויכפר על בני ישראל, יכפר ד' לכל מי שיעמוד אצל כסא של אליהו. ותבין מה שאמרו חז"ל הנ"ל שתהא הכפרה הזו מכפרת והולכת עד סוף כל הדורות.** ע"כ.

ולענ"ד נראה לפי הנ"ל בפסוק "דמו מידך אבקש", דאחד ערב לחבירו עד סוף כל הדורות, וכתב החפץ חיים בפירוש "עלינו ועל דורותנו ועל כל דורות", דקאי על ברית בין הבתרים. וממילא נמצא שקבלנו עונשים על כל הדורות. ומרובה מדה טובה ממדת פורעניות, ולכן כיון דבמדת פורעניות כן, כש"כ במדה טובה "ראוי כפרה זו שתהא מכפרת כו". וכ"ש פנחס שהוא הגין על כל הדור, ממילא הגין לכל הדור גם בלי ברית, דהא דפנחס הרג לזמרי הוא משום ערבות, וממילא מרובה מדה טובה ממדת פורעניות, ולכן מכפר.

ועוד נלענ"ד ליישב, דלהיות וכל הדורות עומדים בזכות פנחס, לכן ראוי כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם, כיון דבלי מסירת נפשו הי' כלי' ח"ו, ובגלל שמסר נפשו והציל כלל ישראל וכל קיום העולם הוא בזכות פנחס, לכן ראוי כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם.

- ג -

ועפ"ז נראה ליישב דברי המדרש "בדין הוא שיטול שכרו", ומובא במשלי יעקב מהמגיד מדובנא, שהקשה למה דוקא אצלו היי "בריתי שלום" ולא אצל אבותיו, עיי"ש המשל.

והנה בעת חטא העגל כשאמר לו הקב"ה למשה רבינו ע"ה "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם גוי", פעל משה רבינו אצל השי"ת עד אשר "וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו", אך אעפ"כ אמר לו השי"ת "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם", ופי' רש"י "עתה שמעתי אליך מלכלותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל".

ועד"ז בחטא מרגלים, שאמר השי"ת למשה "אכנו בדבר גוי", פעל משה אצל השי"ת "ויאמר ה' סלחתי כדברך", אך אעפ"כ אמר השי"ת "ואולם חי אני גוי", ופי' רש"י "לא אמיתם פתאום כאיש אחד (שלא יאמרו "מבלתי יכולת גוי"), אלא באיחור מ' שנה מעט מעט".

אכן פנחס סילק את כל הדינים "ויכפר על בני ישראל". היינו, דחטא העגל וחטא מרגלים נתכפרו רק לאותו דור, אבל פנחס, כיון שהיתה לו מס"נ לכן סילק את הדינים לגמרי, ולכן "הנני נותן לו את בריתי שלום", כיון שהוא מכפר עד סוף כל הדורות.

- ד -

ובזה מיושבת תמיהת האות חיים ושלום בענין אמירת פסוקים אלו בשעת עריכת ברית, כי אליהו מלאך הברית הוא פנחס ("פנחס זה אליהו"), שהוא הציל את כלל ישראל בעיני שמירת הברית, לכן בעת עריכת ברית שאז בא אליהו שהוא פנחס, אומרים אז הפסוקים הנ"ל, כדי להזכיר את פנחס.

ועוד, דכיון שעיי פנחס ניצלו בניי מכליה, לכן כל ילד חדש שנולד הוא בזכות פנחס, ופנחס הוא כעין "אביו" של

דברי פרשת פנחס תורה קצא

הרך הנולד, ולכן פנחס (שהוא אליהו) בא להשתתף בהכנסתו
בבריתו של אאע"ה, ומכיון שהוא שם אומרים "ברוך הבא
כו' וידבר גוי פנחס בן אלעזר גוי".

ולכן דווקא פנחס קנא קנאת ה', ולא משה ואהרן, כי
"פנחס הוא אליהו", שהוא מלאך הברית, לכן פנחס דווקא
קנא לענין שמירת הברית.

- ה -

וזהו גם הטעם לזה ש"בא הכתוב ויחסו אחר אהרן",
שאמר "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן גוי", כי מדת אהרן
היא מדת השלום, "אוהב שלום ורודף שלום", וגם פנחס
קיבל מאת השי"ת ברכת השלום ("הנני נותן לו את בריתי
שלום").

ועוד טעם לזה שיחסו הכתוב אחר אהרן, כי ידוע אשר
בעת שפרחה נשמתו של פנחס (כשהלך להרוג את זמרי)
נכנסו בו נשמת נדב ואביהו, בני אהרן, וא"כ הרי הוא עתה
בנו של אהרן הכהן (ולא רק נינו), ולכן כיון שהזכיר את
ה"בן" (פנחס), הזכיר גם את "אביו" (אהרן).

- ו -

ועוד יש לפרש בפ"י הגמרא והמדרש "ראוי" כפרה זו
שתהא מכפרת והולכת לעולם", שע"י שאנו קוראים בתורה
בפרשת פנחס ואנו רואים באיזה מס"נ שקנא פנחס לה' ואנו
רואים השכר הגדול והברכות שקיבל פנחס ע"ז, ע"ז
מתעוררת בנו מדת הקנאות, קנאת סופרים תרבה חכמה
ואנו ג"כ מקנאים לה', וע"ז שאנחנו מקנאים לה' אנו
מצילים הכלל ישראל. ובזה אתי שפיר כנ"ל.

- ז -

ובזה יש לתרץ ג"כ קושיות האות חיים ושלום, למה אנו
אומרים הפסוקים הנ"ל בכל ברית, מפני שכל אב שהולך
למול את בנו, צריך שתהיי לו מדת הקנאות, ולכן אומרים
פסוקים הנ"ל, שהמדה הזו תדבק בנו כנ"ל.

וג"כ ידוע שכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וכשאנו מזכירין פסוקים הנ"ל נחשב אצל השי"ת כאילו פנחס קנא עכשיו לה', וממילא ראוי כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם, אמן.

- ח -

ועוד יש לתרץ קושיית האות חיים ושלוש בהקדם דברי הרמב"ן שפירש, דמ"ש "לכן אמור", הכוונה בזה **שיגיד זה בישראל**, כלומר אמור לבני ישראל שהשכר הוא ברית שלום. וכנראה דיוקו הוא מדלא אמר "אמור לו".

ועפ"ז אפ"ל "לכן אמור", שיאמרו הפסוק הזה בכל הדורות, כמ"ש הרמב"ן ז"ל שיגיד זה בישראל כו', וק"ל.

- ב -

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל גו' ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי (כה, יא)

ויש להקשות, למה קיבל פנחס רק ב' ברכות טובות, (א "בריתי שלום", ב) "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם", דהלא מרובה מדה טובה ממדת פורעניות, ופנחס עשה שני דברים, (א) "השיב את חמתי מעל בני ישראל", (ב) "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי".

ואפ"ל בהקדם דברי הש"ך והאמרי שפר ע"פ זוה"ק פרשתנו (דף רי"ז) דכשהרג פנחס לזמרי, נתקבצו שבטו של שמעון להרגו, ופרחה נשמתו של פנחס, ובני אהרן נדב ואביהוא שהיו ערטילאין, לפי שלא נשאו נשים, נכנסו בגופו. ואע"פ שהם שנים, ואין גוף אחד יכול לקבל ב' נשמות, אמנם לפי שהיו ערטילאין שלא נשאו נשים, לכן נחשבים כל אחד כ"פלג גופא". וזוהי הכוונה במ"ש "(פנחס) בן אלעזר בן אהרן הכהן", כלומר, "בן אלעזר" בגוף, ו"בן אהרן הכהן" בנשמה. ולכן זכה פנחס מאותה שעה להיות כהן, כי הי' "בן אהרן הכהן". וזהו שאמר השי"ת לשבטים, מה שאתם טוענים שזולת "בן אהרן" הוא גם בן יתרו (וכמאמרם ז"ל

שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו [יתרו] עגלים לעבודת כוכבים), זהו רק עד שהרג לזמרי, אבל אחר שהרג לזמרי הרי הוא רק "בן אלעזר בן אהרן הכהן", ואין לו עוד שום שייכות ליתרו. עכת"ד.

ואפ"ל, דבגלל שני דברים הנ"ל שעשה פנחס קבל ב' דברים, כנ"ל, ועוד קיבל ב' נשמות חדשות כנ"ל, וג"כ קיבל הברכה שחי ד' מאות שנה, כמבואר ברבינו בחיי פרשה זו.

- ג -

השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם, ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי (כה, יא)

- א -

פירש רבינו בחיי, ד"השיב" פירושו "הניח", מלשון "בשובה ונחת" (ישעי' ל'), כלומר, בקנאתו הניח פנחס למדת הדין, כמ"ש (תשא ל"ג) "והניחותי לך". אך המובן ממלת "השיב" שהחזיקה היתה ראויה ללכת על ישראל, אלא שפנחס השיבה לגמרי ולא הלכה, ע"כ.

והקשה רבינו בחיי, איך אמר "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי", הלא בסוף פרשת בלק כתיב "ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף", שמתו אז כ"ד אלף מישראל. ותירץ, דמכאן ראי' למ"ש (בבחי) בסוף פ' בלק, שכל הכ"ד אלף היו משבט שמעון, ולא נפקד אחד מישראל משאר השבטים. וזוהי הכוונה במה שאמר "השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי", כלומר, שלא חלה מדת הדין חוץ מן שבט זה. ונמצא, שפנחס ע"י השבת החימה גרס קיומן של ישראל אורך ימים ושנות חיים מאותו זמן עד סוף העולם, ולכן זכה פנחס והאריך ימים בעולם הזה ארבע מאות שנה (כדכתיב בפתח (שופטים י"א) "בשבת ישראל בערער ובבנותי ובחשבון ובבנותי שלוש מאות שנה", ומצינו מיפתח עד גבעת בנימין מאה שנה, ובאותו זמן כתיב (שם כ') "ופנחס בן אלעזר עמד לפניו בימים ההם"), וכשנסתלק אחר ד' מאות שנה זכה לחיי עד, כי "פנחס זה אליהו".

תמצית דברי רבינו בחיי, דמ"ש "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי" קאי על שאר השבטים זולת שבט שמעון, שלא כליתי אפילו אחד מהם.

ובזוה"ק איתא דמ"ש "ולא כליתי את בני ישראל" הכוונה היא שלא מתו מבני ישראל אפילו אחד, כי כל המתים היו מערב רב, כלומר הערב רב נתערבו בנשים של שבט שמעון ואח"כ נתגיירו וילדו בנים, שמהם מתו בעגל, ומהם במגפה, והאחרים שנשארו מתו בכאן.

- ב -

והנה בעיקר קושיית רבינו בחיי, דאיך אמר "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי", הלא מתו כ"ד אלף, אפשר לפרש בפשטות, שפנחס עשה ב' דברים בקנאתו: א) שהשי"ת לא כילה את בני ישראל, כמו שאמר הכתוב "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי", ב) שמיתת הכ"ד אלף מהערב רב במגפה היתה טובה גדולה לכלל ישראל, שלא יקטרגו עוד על כלל ישראל, כמו שאומר הזוה"ק בכמה מקומות שכל הצרות הבאות על כלל ישראל הם מן הערב רב, ומובא בזוה"ק פ' נשא שלפני ביאת המשיח יהיו רוב הרבנים מהערב רב רח"ל.

ובגלל ב' טובות אלו שעשה פנחס, קיבל ב' הברכות וב' נשמות חדשות כנ"ל. וכדאיתא במדרש תנחומא עה"פ "ויכפר על בני ישראל", וז"ל: וכי קרבן הקריב שנאמר בו כפרה, אלא למדך שכל השופך דמן של רשעים כאילו הקריב קרבן.

- ד -

דברות קודש

לכבוד הבר מצוה של הבחור היקר

איסר אשר שיחי'

בנו של הרב החסיד הנגיד המפורסם

רבי יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א

- א -

איתא בזוהר חדש (בראשית, דף ח' ע"ב) וז"ל: "ר' פינחס פתח בהאי קרא: צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו. מאי חתונתו, ביומא דכשרן למעבד פיקודי אורייתא דההוא חדוותא דצדיקא [פי' ביום שהם ראויים לקיים מצוות התורה, שזו היא שמחת הצדיקים]. ואימתי כשרן? אמר ר' יצחק, מתליתר שנין ולעילא [משלש עשרה שנה ומעלה], דההוא יומא חובתא על צדיקא למעבד חדוותא דליבא כיומא דסליק לחופה" (ביום הזה חובה על הצדיקים לעשות סעודה בשמחת לבב, כיום שנכנס לחופה), ובגין ההוא זכותא, עתיד הקב"ה לעטרא להו [ובזכות זה עתיד הקב"ה לעטר אותם] ולאעברא כרוזא קדמיהון בחדוה [ולהעביר כרוז לפניהם בשמחה] צאינה וראינה בנות ציון", עכ"ל.

- ב -

ונראה לבאר קצת דברי הזוהר חדש שכתב דבגין ההוא זכותא עתיד הקב"ה לעטרא להו, וגם מהו הענין שבההוא יומא חובתא על צדיקא למעבד חדוותא כיומא דסליק לחופה דייקא, איזה שייכות יש בין יום הבר מצוה ליום החופה, אתמהא.

- ג -

ונראה לבאר הענין, דהנה אמרו חז"ל דהתפילין נקראים פאר (סוכה כ"ה ע"א, ועוד) דכתיב פארך חבוש עליך. ובפשטות, הטעם שהתפילין נקראים פאר, הוא דהנה אמרו חז"ל (ברכות דף ו' ע"א) תפילין דמארי עלמא מאי כתיב בהו, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ עיי"ש, ובתפילין של ישראל כתיב בהו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ונמצא דאנו מפארים ומשבחים להקב"ה בלבישת התפילין, והקב"ה כביכול בלבישת תפיליו הוא משבח אותנו ומפאר אותנו, ולכן נקראים פאר.

- ד -

ועל פי זה נראה לבאר הענין דמצות תפילין היא המצוה הראשונה שמקיים בן ישראל שנכנס לעול המצוות, דבודאי טעמא מיבעי על זה מדוע דוקא תפילין היא המצוה הראשונה שמקיים בחור הבר מצוה. אך להנ"ל מובן, דכשנכנס בן ישראל לעול המצוות שעליו לקיים במשך כל ימי חייו על האדמה, צריך לדעת ולזכור דראשית כל עליו לפאר את הקב"ה ע"י קיום המצות, ולא יקיימם כמצות אנשים מלומדה.

וזהו ענין התפילין, דבהם אנו מפארים להקב"ה והקב"ה מפאר אותנו, וע"כ תפילין היא מצוה ראשונה שעל בן ישראל לקיים, כי בזה יכניס לתוך לבו ומוחו שעיקר תכלית קיום כל המצוות הוא לפאר ולרומם ולהדר להקב"ה ית"ש ויתעלה.

- ה -

ובזה יש לבאר הפסוק שאומרים בקריאת שמע (והוא בדברים י"א, י"ח-י"ט), ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם, ולמדתם אותם את בניכם וגו'. דצ"ב אומרו ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, מה יש לו להאדם

להשים על לבו*.

גם צ"ב ענין הקשירה שמצינו במצות תפילין, מדוע מצינו מושג של קשירה רק במצות תפילין, ולא בשאר מצוות שמוטל עלינו לקיימם.

- ו -

ולנה"ל יבואר שפיר, דבאמת לא די שקושר את התפילין על זרועו ועל ראשו בלי מחשבה לקיים המצוה, דהלא קיימא לן מצוות צריכות כוונה (ר"ה דף י"ח ע"א), אלא עיקר הקישור הוא שיקשור על לבו את הידיעה שהקב"ה מתפאר בישראל ואנו מתפארים בהקב"ה, דזהו עיקר התפילין, וזהו ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, **וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם**, דוקא ידיעה זו ושימת הדברים על הלב ועל הנפש, את זה צריכים אנו לקשור על לוח לבינו, לזכור תמיד לאהוב את השי"ת ולירא מפניו, ואז הקב"ה יתפאר עמנו ג"כ בתפילין דמארי עלמא דכתיב בהו ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

- ז -

והנה ע"י קיום המצוות שמקבל על עצמו בן ישראל כאשר נכנס לגיל שלש עשרה שנה, נתקיים בזה הנישואין בין הקב"ה כביכול לכנסת ישראל שנעשה בשעת מתן תורה, והיינו רק אם מקיימים את המצוות כדבעי.

- ח -

וזהו ביאור הענין שצריך האב לעשות סעודה ביום הבר מצוה של בנו **כיום שנכנס לחופה** דייקא, כי כאשר מקבל הבן על עצמו לקיים מצוות התורה מראה שרוצה ג"כ להיות לו חלק במעשה החופה והנישואין בין ישראל לאביהם שבשמים, וע"כ צריך לעשות חדותא דליבא **כיומא דסליק לחופה**, כדברי הזוהר חדש הנ"ל.

והנה בעל השמחה, הרב גוטניק שליט"א, ידוע בפעליו הטובים להרבות בישראל ענין קיום מצות תפילין ומזוזות, ובכל שנה מארגן ברוב פאר והדר וברוב עם סעודת בר מצוה לאלפי ילדי ישראל כשנכנסים לעול המצות, ובפרט מאחביי שבאים לארצינו הקדושה ממדינת רוסיא, ולא עוד אלא שקונה עבור כל אחד ואחד מהם תפילין מהודרים, וגם מזוזות לפתחיהם של בתי רבבות אלפי ישראל, ובאמת מה מאוד גדול הזכות שזכה לזה, וכנ"ל דע"י מצות תפילין מפארים ישראל להקב"ה והקב"ה מתפאר בנו, וא"כ כל שכן וקל וחומר שהקב"ה וכל פמליא דיליה שמחים בשמחת הבר מצוה של בנו היקר של הרב גוטניק, דהרי הוא עושה כ"כ הרבה לפאר את הקב"ה ע"י שאלפי ילדי ישראל יקיימו מצות תפילין כדבעי למיהוי.

- ט -

ועל שמחת בר מצוה הזו אפשר להמליץ דברי הזוה"ק (פרשת בא דף מ' ע"ב) שאנו אומרים אותו בערבי פסחים (ד"ה פקודא בתר דא לספר בשבחא דיציאת מצרים), וז"ל שם באמצע דבריו, הכי אוקימנא כל בר נש דאשתעי ביציאת מצרים ובההוא סיפור חדי בחדוה, זמין איהו למחדי בשכינתא לעלמא דאתי דהוא חדו מכלא, דהאי איהו בר נש דחדי במריה, וקב"ה חדי בההוא סיפור, ביה שעתא כניש קב"ה לכל פמליא דיליה ואמר לון זילו ושמעו ספורא דשבחא דילי דקא משתעו בני וחדאן בפורקני כדין כולהו מתכנשין ואתיין ומתחברין בהדיהו דישראל ושמעו סיפורא דשבחא דקא חדאן בחדוה דפורקנא דמאריהון וכו', וכל פמליא דלעילא מתכנשין וחמאן לון ואודאן כולהו לקב"ה ואסתלק יקריה עלייהו עילא ותתא, ברוך ה' לעולם אמן ואמן, עכלה"ק.

והנה התפילין הם זכר ליציאת מצרים, וכמו שאנו אומרים בפרשת קדש לי כל בכור וגוי' והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך, למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים.

ובהגדה של פסח אנו אומרים מימרא דר' אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבעים שנה וכו' עד שדרשה בן זומא וכו' וחכמים אומרים ימי חייך העולם הזה, כל ימי חייך להביא לימות המשיח.

ואיתא בספה"ק מדרש פנחס ותפארת שלמה דהכוונה להביא לימות המשיח, שאדם הישראלי צריך לעבוד כל ימי חייו על זה, **להביא לימות המשיח**, לקרב את גאולת ישראל ופדות נפשם מגלות המר.

- י -

וזו היא עבודת בעל השמחה הרב גוטניק שליט"א, שמרבה פעלים לקיום מצות תפילין שהוא ג"כ זכר ליציאת מצרים, ובזה מקיים ענין להביא לימות המשיח, דהלא הוא דבר המובן ופשוט מאד, דבכל מצוה שמקיים כל אחד מישראל, אפילו הכי רחוק, מקרבים בזה את הגאולה השלימה בב"א, וא"כ מה גדול זכות בעל השמחה הרב גוטניק, **להביא לימות המשיח** ע"י הפצת מצות תפילין ומזוזה שמקיים בהידור גדול.

- יא -

וא"כ כהיום הזה, שהרב גוטניק בעצמו עושה שמחת בר מצוה לבנו, בודאי חשוב בפני הקב"ה כמו סיפור יציאת מצרים, דהלא הוא מרבה פעלים בכל ימי חייו למען התפילין שהם זכר ליציאת מצרים, וא"כ בזה עצמו מרבה בסיפור יציאת מצרים, א"כ כל שכן וקל וחומר כנ"ל שהקב"ה יורד עם כל הפמליא של מעלה לשמח בשמחתכם.

- יב -

ועליו אני ממליץ מאמר חכמינו ז"ל (עבודה זרה דף ג' ע"א) גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. דהנה בספר ים של שלמה (ב"ק דף פ"ז, סימן ל"ז) כתב וזה לשונו: "סעודת בר מצוה שעושים, אין לך סעודת מצוה גדולה מזו, ושמה מוכיח עליה. ועושים שמחה ונותנים בזה שבת והודיה, שזכה הנער להיות בר מצוה, לפי שאמרו חז"ל גדול

המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, וראה מפורשת מפרק קמא דקידושין (דף ל"א) שאמר רב יוסף לבסוף, השתא דשמיעתא (עכשיו ששמעתי) להא דאמר ר' חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, עבידנא יומא טבא לרבנן (רש"י: סעודה לתלמידים), אע"פ שהיה כבר חייב, אלא על הבשורה שלא נודע לו עד עתה רצה לעשות יומא טבא, כל שכן על הגעת העת והזמן, שראוי לעשות יומא טבא", עכ"ל.

- יג -

ולדרכינו יש להמליץ על הרב גוטניק שעושה כ"כ הרבה להפיץ מצות תפילין בישראל, גדול, מי הוא בבחינת גדול, על זה אמר **המצווה ועושה**, שעושה מה שמצווה מפי הקב"ה להרבות פעלים לתורה ולקיום מצוות תפילין ומזוזה, ע"כ הוא בבחינת גדול, יותר ממי שאינו מצווה ועושה, פי' ממי שעושה מה שאינו מצווה מפי הקב"ה, איזה חשיבות יש לזה, אבל העושה מה שמצווה עליו מפי הקב"ה, בודאי גדול הוא וגדול זכותו כנ"ל.

- יד -

ובזה אפשר לפרש מה שאומרים בפיוט אנעים זמירות, **פארו עלי ופארי עליו, וקרוב אלי בקראי אליו**, והקהל עונים על זה, **צח ואדום ללבשו אדום, פורה בדרכו בבואו מאדום**. אחר כך אומר החזן, **קשר תפילין הראה לעניו, תמונת ה' לנגד עיניו**, והקהל עונים על זה, **רוצה בעמו ענוים יפאר, יושב תהילות בם להתפאר**. וצ"ב ההמשך והקשר בין ב' פסקאות אלו. גם צ"ב, מדוע הראה קשר תפילין לעניו דייקא, וכי איזה שייכות יש בין מצות תפילין למדת הענוה, וגם ההמשך דבשביל שרוצה בעמו, ע"כ ענוים יפאר, ואיזה שייכות יש בין שבח זה למצות תפילין שמקיימים ישראל.

- טו -

ונראה לבאר ההמשך, לפי מה שהבאנו לעיל דהתפילין הם זכר ליציאת מצרים ונקראים פאר כנ"ל, ובאמת הרי איתא

במדרש דכל הגלויות נקראים על שם מצרים כיון שהם מצירים לישראל, וא"כ התפילין הם זכר ליציאת ישראל מכל הגלויות.

- טז -

ובאמת מצינו שבזכות מצות תפילין ימחוץ ה' את ראש כל שונאי ישראל שמצירים לישראל בגלות, כמ"ש בהלכות קטנות להרא"ש הלכות תפילין (סט"ו^א): **מפני קיום מצות תפילין** [שמניחין על הזרוע והקדקוד] ותיקונן^ב, **יתקיים באנשי המלחמה וטרף זרוע אף קדקוד**^ג (ברכה לג, כ), עכ"ל.

וא"כ רואים בפירוש מדברי הלכות קטנות הנ"ל דע"י התפילין יכניע הקב"ה את שונאי ישראל שמצירים לישראל בגלות.

ומובא בספר חמדת שלמה, שהרה"ק ר' שלמה לייב מלענטשנא זצ"ל (תלמיד החוזה מלובלין והרבי ר' מענדעלע מרימנוב זי"ע) אמר פעם לפני תקיעת שופר: מרא דעלמא: הקס נא והגביה קרננו, הלא כאשר ח"ו נופלים תפיליו של

צא) כהגירסא שהובאה במעדני יו"ט שם (שינוי בהלשון - לא בתוכן הענין).

צב) כלומר, כל מה שתקנו ג"כ חכמים, כי הש"י מסר לחכמים לתקן תקנות טובות ונכוחות בענין כל מצוה ומצוה, ולכך **שפיר מתקיים גם על ידי תיקוניהם קרא דוטרף זרוע** (מעדני יו"ט כאן אות פ').

צג) ומעיר על זה כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע (בלקוטי שיחות, חלק ט' ע' 11 שוה"ג הב' להערה 57), וז"ל: שמזה מובן, אשר גם **בבני גד, מה שהי' בהם "וטרף גוי" הוא מצד מצות התפילין שהיתה בידם**. וכמפורש בבחי' ס"פ מטות, וז"ל: "כי היו בטוחים בגבורתם וכוחם בזכות המצוה שבידם, וכענין שדרשו רז"ל וטרף זרוע בזכות תפילין שבזרוע אף קדקוד, בזכות תפילין שבראש".

השייכות של תפילין לבני גד - יש להעיר: **גד** הוא אותיות **ג' ד'** (ראה אוה"ת [לאדמו"ר ה"צמח צדק] ויחי שפב, ב ואילך ובהנסמן שם), ובתפילין אמרו (זח"ג רע"מ רנד, ב. וראה ג"כ שם רסב, ב): "שי"ן **דתלת** ראשין ושי"ן **דארבע** ראשין דתפילין כו"ו". (ולהעיר מסידור [לכ"ק אדמו"ר ר' דוב בער מליובאוויטש] שער התפילין, שבחי' המוחין שבתפילין, בתחילה הם ג' ואח"כ נחלקים לד'. עיי"ש). עכ"ל כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע.

אדם מישראל, כמה הוא בהול למהר להגביהן ואינו מתמהמה ח"ו, אפילו רגע אחד, ומנשקן ומחבבן, והוא עצב כל היום, ומתענה ונותן צדקה וכו', והרי **ישראל הם תפילין דמארי עלמא**, שכתוב בהו: מי כעמד ישראל גוי אחד בארץ, ועליהם נאמר (תהלים מ"ד, כ"ו) כי שחה לעפר נפשינו דבקה לארץ בטננו, על אחת כמה וכמה שעליך להגביה קרנם למעלה, ע"כ תוכן דבריו.

חזינן ג"כ דע"י חביבות ישראל למצות תפילין מתעורר למעלה חביבות הקב"ה לישראל, ובזה מעוררים למעלה החשק והשתוקקות לגאול את ישראל מגלותם, דוגמת ישראל שכשנופלים תפילין מגביהים אותם ומנשקים אותם כנ"ל, ולא עוד אלא שמתענים כשנופלים תפילין על הארץ ח"ו.

- יז -

והנה איתא במדרש רבה (שיר השירים, פ"ה פסקא א') דודי צח ואדום, צח לי בארץ מצרים וגוי ואדום למצרים, צח לי בארץ מצרים שנאמר ועברתי בארץ מצרים וגוי, ואדום למצרים שנאמר וינער ה' את מצרים, צח לי בעולם הבא ואדום לי בעולם הזה וכו'.

והמפרש שם הביא פירוש אחד ואדום - לעשו, לרומי הרשעה ומלכיות הרשעה הנפוצות ממנה ומצירות לישראל, בהם יעשה אז דין ונקמה, באדום, כמה שנאמר מדוע אדום ללבושך עי"ש.

ולדרכינו י"ל הכוונה, דהנה התפילין נקראים פאר כנ"ל. וזהו כוונת הפייטן: **פארו עלי**, דפאר הקב"ה נמצא עלי כשאני מניח תפילין דכתיב בהם שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, **ופארי עליו**, דהקב"ה כביכול מניח תפילין דכתיב בהו שבחן ופארן של ישראל, ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ, וע"כ **וקרוב אלי בקראי אליו**, שהקב"ה קרוב לשמוע קול תפילתינו, ולזה ממשיכים אחר כך, **צח ואדום ללבושו אדום**, שיהיה צח ולבן (רומז לרחמים וחסדים) לישראל, אמנם **ואדום ללבושו אדום**, שיהי עי"ז מפלה לאדום וכל שונאי

ישראל, כמאמר הלכות קטנות הנ"ל דע"י התפילין ינחלו שונאי ישראל מפלתם.

- יח -

ועל זה ממשיך החזן לומר, **קשר תפלין הראה לעניו**, דהקב"ה הראה למשה רבינו ע"ה קשר תפילין, פ"י הקשר שנעשה בין ישראל לאביהם שבשמים ע"י מצות תפילין, דהם מפארים להקב"ה והקב"ה מפאר להם, והטעם בזה, כי על ידי התפילין הוא בבחינת **תמונת ה' לנגד עיניו**, דעיקר רצונו הוא להרבות כבוד שמים בעולם, וע"כ הוא מניח תפילין, ולא עוד אלא שמשתדל שגם אנשים אחרים מבני ישראל יניחו תפילין, כי העיקר אצלו הוא **תמונת ה'**, וזו היא תמיד **לנגד עיניו**, וכנ"ל.

- יט -

ובזה יתבאר ההמשך שאומרים הקהל, **רוצה בעמו ענוים יפאר, יושב תהלות בם להתפאר**, ודקדקנו על זה דמהו השייכות בין מצות תפילין למדת הענוה.

ואמרתי בביאור הענין, עפימ"ש בספר הקדוש ראשית חכמה (שער הקדושה שער ו' אות נ"ח), ובמצות תפילין (עמוד נ') בשם השלה"ק, וז"ל: **התפילין יש בהם קדושה גדולה**, לפי שיש בהם סוד המרכבה הקדושה, ואחרי שנחרב בית המקדש כתב רבי שמעון בן יוחאי (ברעיא מהימנא פרשת חיי שרה, דף קכ"ט ע"א), **שעל התפילין נאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"** (שמות כ"ה, ח'), שבסיבתם הקב"ה משרה שכינתו בישראל וכו' עיי"ש.

- כ -

והנה לפי"ז נמצא דבזמן הגלות הקב"ה משרה שכינתו כביכול בתוך התפילין שאדם מישראל מניח על זרועו ועל ראשו. אמנם הלא אמרו חז"ל (סוטה דף ה' ע"א) כל המתגאה אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם, וא"כ אם האדם מתגאה, אז אע"פ שמניח תפילין אין הקב"ה משרה שכינתו אצלו ח"ו, דהלא הוא מתגאה. וע"כ

צריך להיות עניו ושפל רוח, ואז ישרה הקב"ה שכינתו בתוך התפילין.

- כא -

וזהו הענין **קשר תפילין**, פי' הקשר שיש בין הקב"ה לישראל ע"י מצות תפילין כנ"ל, אשר בזמן הגלות הקב"ה משרה שכינתו יתברך בתוך התפילין של האדם, כדברי השלה"ק והראשית חכמה הנ"ל, הראה **לעניו** דייקא, דאם אינו עניו ושפל רוח, איך יוכל הקב"ה להשרות שכינתו אצלו, הלא אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על העניו כנ"ל.

- כב -

וזהו שאומרים הקהל, **רוצה בעמו ענוים יפאר**, דהקב"ה רוצה להשרות שכינתו בתוך התפילין של עמו, והתפילין נקראים פאר, אמנם מכח זה ג"כ **ענוים יפאר**, דמזה בא פאר ושבח להעניו, דאצלו משרה הקב"ה שכינתו ולא על הבעל גאווה, וע"כ דייקא תבא מפלת אומות העולם ע"י התפילין, דהרי הם מתגאים תמיד, וכדמשמע בריש מסכת עבודה זרה, דאפילו לעתיד לבוא כשיעמדו בדין לפני הקב"ה, יתגאו ויאמרו כלום כפית עלינו הר כגיגית וכו' עיי"ש, ולא כמו ישראל שהם ענוים, וזהו **יושב תהלות בם להתפאר**, ודו"ק.

- כג -

בפרשת השבוע (פנחס), ונוגע לבעל השמחה הרב גוטניק שליט"א, שהוא כהן והולך בדרכי אבותיו הכהנים), פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן.

הנה בריש פרשתו כתיב פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום. והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל (כה, י-יג).

- כד -

והנה נהגו בכמה מקומות לומר פסוקים אלו בברית מילה.

אמנם מובא באות חיים ושלוש, שלא מצא מקור לומר בברית מילה פסוקים אלו, לא בנגלה ולא בנסתר.

ולפי זה טעמא מיבעיא, מדוע לא נמצא מקור לזה, ואם באמת אין מקור על זה לומר פסוקים אלו, מדוע אומרים אותם בעת הברית.

- כה -

ולי נראה דטמון בזה רמז נשגב, ונקדים מה דאיתא במדרש על פסוק לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, ובמדרש בדין הוא שיטול שכרו ע"כ. והכוונה בזה בעולם הזה, כמו שאמר אחר כך והיתה לו ולזרעו אחריו וגו'.

ודקדקו המפרשים הא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והיאך שילם הקב"ה שכר לפנחס בעוה"ז, והאריכו המפרשים הרבה בזה, ונעתיק כמה תירוצים הנצרך לענייננו.

א. תירוץ החי' הרי"ס, דהטעם דאין הקב"ה משלם שכר בהאי עלמא הא כתיב ביומו תתן שכרו, הוא משום דבאמת אין מגיע לאדם בכלל שכר על המצוות ומעשים טובים שמקיים, דהא כל מה שעושה הוא רק כתשלום גמול על כל החסדים שכבר הקדים לו הקב"ה מקודם כמ"ש מי הקדימני ואשלם, רק אעפ"כ הקב"ה ברוב חסדיו משלם להאדם שכר מצוותיו אע"פ שאינו מגיע לו כלל, דהא ממילא חיובא רמיא עלי' לקיים המצוות וכנ"ל, אולם מן המובן שכל זה הוא רק כשהאדם עושה מה שמוטל עליו עפ"י דין, בזה כל השכר שנותן לו ד' הוא רק ממדת החסד, אבל אם עושה דבר אשר הוא לפנים משורת הדין, והדין אינו מחייבו בזה רק הוא קיבל עליו מעצמו לעשות כן ועושה בזה נח"ר ליוצרו, על זה השי"ת משלם לו כגמולו בהאי עלמא מצד הדין. ובזה יובן מה שאמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו, דהא עפ"י הלכה לא הי' פנחס מחויב להרוג לזמרי כדאיתא (סנהדרין פ"ב) דהוא הלכה ואין מורין כן, רק קנאין פוגעין בו, אז שפיר מגיע לו שכר בהאי עלמא, דהא על מה שהאדם מחייב את עצמו לבד שפיר הקב"ה משלם בעוה"ז.

תירוץ ב' איתא בספר ישמח משה, עפ"י טעם הרשב"א דלפיכך אין הקב"ה משלם שכר בעוה"ז אע"פ דכתיב ביומו תתן שכרו, משום דכל זמן דהוא בעלמא הדין נקרא דלא שלים עבידתיה, כי אמרו חז"ל אל תאמין בעצמך עד יום מותך, ומי יודע מה יהיה למחר אם יחזיק בתומתו עד שיחזיר פקדונו לבעל הפקדון, א"כ א"א לשלם לו שכר, כי שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, אבל פנחס דהציל ע"י מעשיו את כל בניי כמ"ש השיב את חמתי מעל בניי ולא כליתי את בניי בקנאתי, א"כ הוא בכלל מזכה את הרבים, ואמרו חז"ל (אבות פ"ה מ"ח) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, א"כ מובטח הוא כבר שלא יחטא, והרי כבר שלים עבודתי, לכך בדין הוא שיטול שכרו.

וכעין זה כתב הכתב סופר לבאר הטעם דאין הקב"ה משלם שכר בעולם הזה, כי פן ח"ו יקלקל דרכו וישמן ישורון ויבעט והקב"ה אינו רוצה דע"י שכר מצוה יצא רעה ח"ו שיכשל על ידי זה, אבל כבר אמרו חז"ל (שם) דהמזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ופנחס הלא קידש שם שמים ברבים וזיכה הרבים לכן יוכל להנתן לו שכר מיד, כי בטוח הוא שלא יקלקל דרכו, וכאמור.

ובספר מנחת יעקב על מסכת אבות, מביא מספר בית שמואל אחרון בפרשתינו שכתב לפרש המדרש הנ"ל עפ"י דברי הרמב"ם בפ"י המשניות (פאה פ"א א) דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא הוא רק במצות אשר בין אדם למקום, אבל בדברים שבין אדם לחבירו האדם עושה בזה שני פעולות, אחת מה שמקיים מצות הבורא, ואחת מה שמטיב לחבירו, והמצוה שעושה נגד המקום נשאר שכרו לעולם הבא, ושכר שבין אדם לחבירו הוא אוכל בעולם הזה, לפיכך כל המצות שנמנו במשנה שם הוא אוכל פירותיהן בעוה"ז, לפי שכל אלו הוא בדברים שבין אדם לחבירו, עכ"ד הרמב"ם. ומבאר שם הטעם למה באמת בדברים שבין אדם לחבירו מגיע שכר בהאי עלמא, ומ"ש, בהקדם לבאר החילוק בין שכר ועונש, דעונש על עבירות איתא בהאי עלמא, כגון כריתות ומיתות ב"ד, ושכר מצוה ליכא בהאי עלמא, והא

ידוע דמדה טובה מרובה, דהענין הוא דהקב"ה ברוב חסדיו משלם שכר על המצוה שהאדם עושה לפי ערך גדולת הבורא, ועונש על עבירה הוא לפי ערך שפלות אדם, ולפיכך שכר מצוה לא יוכל לשלם בעוה"ז, דשכר על המצוה הוא לפי גדולת הבורא וגדולת הבורא הוא בלתי גבול ותכלית, לכן א"א לשלם בעוה"ז שהוא עולם מוגבל ויש לו תכלית, אבל עונש עבירה הוא לפי שפלות האדם, והאדם הרי הוא בעל תכלית, לכן עונשו הוא בעוה"ז דיש לו תכלית, ולפי זה הכי נמי בשכר המצוה נגד המקום משומר לעולם הבא דשכר המקום הוא לפי גדלות הבורא, וגדלות הבורא לא שייך לשלם בעוה"ז, דהוא דבר שיש לו תכלית וא"א לשלם שכר הבורא בעוה"ז, אבל נגד מה שעושה לטובת האדם והוא דבר שיש לו תכלית, משלם בעוה"ז דהוא דבר שיש לו תכלית, ולכן פנחס דעשה מצוה, דבועל ארמית קנאין פוגעין בו, הגם דהוא מצוה נגד הבורא שאין נוטל שכר בעוה"ז, אך על מה שהציל את ישראל דבזה עשה מצוה נגד בני אדם, בודאי שייך קבלת שכר, דבמצוה נגד בני אדם הקב"ה משלם שכר לטובת האדם בעוה"ז, ע"כ שפיר בדין הוא שיטול שכרו בעולם הזה.

ובאמת כעין זה איתא בספה"ק אוהב ישראל (לזקיני הגה"ק מאפטא ז"ל) בפרשתינו על מדרש הנ"ל בדין הוא שיטול שכרו, וז"ל, והוא פלאי מאי משמיענו המדרש בזה. אכן בהעיר לב ושום שכל יש לומר דהנה השם יתברך ויתעלה מעיד על פינחס שהוא השיב את חמתו, והלא כל החוטאים בדבר פעור ובבנות מואב מתו, וכדאיתא במדרש על פסוק קח את כל ראשי העם והוקע אותם כו' ומנין היו יודעים מי החוטא. אמר הקב"ה אני מודיען כל מי שטעה הענן סר מעליו והשמש זרחה כנגדו כו' עיי"ש, וחוף לזה מתו במגפה כ"ד אלף ועד כמה ליגוף וליזול, עד שהוצרך פינחס להשיב את חמתו ית"ש.

אכן יש לומר כי כללות ישראל הם ערבים זה לזה, ועל צד הערבות נתחייבו אז כל ישראל כלייה ח"ו, וע"י קנאת פינחס שככה חמתו יתברך ויתעלה. והנה הוקשה להמדרש הנ"ל

הלא ידוע ומפורסם בדברי חז"ל ואנו מאמינים בזה, ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ואם כן מהו זה שאמר השי"ת למשה רבינו ע"ה פינחס בן אלעזר גוי' הנני נותן לו את בריתי שלום והיתה לו ולזרעו אחריו, הלא זה העולם אין בו כדאי להשתלם לו שכר מצוה.

אכן יש לומר דהנה פינחס למד ממשה רבינו ע"ה ההלכה למשה מסיני הבעל ארמית קנאין פוגעין בו, ובראותו מעשה זמרי העיר את לבבו לקיים מצוה זו ולקנא קנאת ה' צבאות, בלתי שום כוונה אחרת, אך ממילא נסתעף מזה שהשיב את חמתו ית' מעל בני ישראל שלא יתחייבו כליה ח"ו עבור הערבות כנ"ל, ועל דרך זה נטל פינחס שכרו בהאי עלמא על דבר אשר נסתעף ממצוה זו שעשה, אבל שכר מצוה ממש שעשה לשם שמים לקנאות קנאת ה' צבאות קיים לעד ולעולמי עולמים לעולם הבא. וזהו שאמר המדרש בדין הוא שיטול שכרו, ר"ל גם בהאי עלמא וכנ"ל.

וזהו מפורש ג"כ באר היטב בפסוק השיב את חמתי כו' בקנאו את קנאתי כו', היינו שהוא עשה רק בכוונה זו לקנא קנאתי ועי"ז נסבב הדבר ממילא שהשיב את החימה שלי מעל בני ישראל, לכן אמור לו גוי' והיתה לו גוי' תחת אשר קנא גוי' ויכפר על בני ישראל, היינו תחת דבר זה שקיים המצוה לקנא קנאת ה' צבאות, עוד נוסף לזה ויכפר על בני ישראל, ולזה בדיון הוא שיטול שכרו, אבל שכר המצוה גופא קיים ועומד לו לעולם הנצחי שכולו טוב, והבן כל זה היטב, עכלה"ק.

- כו -

והנה לפי דברי האוהב ישראל דאף דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מ"מ אם יש איזה פעולה צדדית שנעשית ע"י המצוה שפיר איכא עבורה שכר בהאי עלמא, א"כ יש לומר דבברית מילה, דלפי דברי הרמב"ם ז"ל במורה נבוכים (חלק ב' פרק מ"ג) דהוא להחליש כח התאוה, א"כ נמצא דחוץ מעצם מצות מילה שנצטוונו מפי הבורא ית"ש למול את בנינו, יוצא מהמצוה עוד פעולה צדדית שע"י נחלש כח

התאווה של אדם, וזו היא בעזרתו שלא יחטא כ"כ, ועבור פעולה זו שהיא פעולה צדדית שנעשית ע"י המילה שפיר איכא שכר בהאי עלמא בעד מצות מילה.

- כז -

ובזה יתבאר שפיר הענין שכתב בספר אות חיים ושלוש הנ"ל שלא נזכר מקור למה שאומרים פסוקים אלו בברית מילה, דהנה בפסוקים אלו נרמז ענין שכר מצוה בהאי עלמא, שפינחס קיבל שכרו משלם בעולם הזה, ע"כ כיון דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא ע"כ באמת לא נמצא המקור לומר פסוקים אלו בברית מילה. אמנם כיון דלמעשה איכא שכר מצוה בעד מצות מילה, מחמת הפעולה הצדדית שיוצאה מהמילה, והיא החלשת כח התאווה של האדם, ע"כ שפיר איכא שכר בעד זה, ולכן באמת אומרים פסוקים אלו בעת המילה, לרמז דשאני מצות מילה מכל המצוות, דבמילה איכא שכר מצוה בהאי עלמא כיון שיוצא ממנה פעולה צדדית שהיא החלשת כח התאווה כנ"ל.

- כח -

ולפי"ז יובן מה דאיתא בילקוט (רמז ע"א) משום שאמר אליהו זכור לטוב כי עזבו ברייתך (מלכים א' י"ט) על כן צריך לעמוד אצל כל ברית ולבא להגיד בשמים כי ישראל משמרים הברית ע"ש. ויפלא דאליהו הנביא יקטרג על ישראל ח"ו, וביותר יוקשה דהלא באמת כל יהודי מל את בנו, ואם נמצא במקום סכנה ח"ו אשר אין ביכלתו למול אותו, הרי הוא פטור כמבואר בחז"ל דאונס רחמנא פטריה.

אך י"ל דנרמז בזה דבר נפלא, דהנה בזמנינו אלו שיצאו כמה אלפים ורבבות מאחינו בני ישראל מברית המועצות, ויש ביניהם כמה וכמה אלפי ילדי ישראל שלא זכו לברית מילה בהיותם תחת שלטון הקאמוניסטען, וכעת שבאים לארץ ישראל או לארצות הברית כמעט אין מי שיעזור להם לערוך להם ברית מילה כמצווה בתורה הק' על כל אחד ואחד מישראל, זולת שרידים אשר ה' קורא אשר קיבלו על עצמם לעשות דבר זה.

וברוך ה' שזכה הרב גוטניק שיחי ונתגלגלה זכות על ידו שבכל שנה עורך ברבים בר מצוה לאלף ילדי ישראל שיצאו מברית המועצות, וזהו כמה שנים לאורך ימים ושנים טובות שהוא מתעסק בזה בירושלים עיה"ק, ובודאי הוא זכות גדול, ושמעתי שהרב גוטניק דואג בעבור ילדי ישראל אלו שיעברו ברית מילה כדת וכדין, וא"כ הוא זכות גדול מאוד אשר לאו כל אדם זוכה לזה.

ולפי"ז שפיר יתקיים בו ברכת ה' בכל אשר יעשה, ויקבל שכר מצוה בהאי עלמא ג"כ בכפלים לתושיי, כנ"ל דע"י מצות מילה שפיר מקבלים שכר בעולם הזה.

- כט -

וזהו ביאור הענין שאמר אלי הנביא להשי"ת כי עזבו בריתך, ומסתמא לא עלתה בדעתו של אליהו הנביא שהוא סניגורן של ישראל, לעורר עליהם קטרוג ח"ו, אך י"ל דכוונתו היתה להתאונן לפני הקב"ה על מצבן השפל של ישראל בעת גלותם, דאין מי שידאוג עבורם שימולו את עצמם כדת וכדין, וע"כ אמר כי עזבו בריתך, ולא היתה כוונתו לקטרג ח"ו אלא לעורר רחמים על ישראל, ראה נא בעניינינו איך שאנו נמצאים במצב כזה שיש אלפי אלפים ילדים מאחינו בני ישראל בארצות הגולה שלא זכו לברית מילה, וזהו כי עזבו בריתך.

- ל -

ובאמת יש לומר לפי זה, דאין זה עונש לאליהו מה שהוא נמצא אצל כל ברית מילה ומעיד על ישראל שהם משמרים הברית, אלא אדרבה שכר הוא לו, כיון שדאג לטובתן של ישראל בהתאוננו לפני הקב"ה על שיש כ"כ הרבה מישראל שלא נמולו, והם אינם אשמים בזה, ע"כ קיבל שכרו שיזכה להיות אצל כל ברית מילה בכל הדורות, ודו"ק.

ואיתא בשם הגה"ק מוה"ר שמעון סופר זצ"ל אבד"ק קראקא, בנו של הגה"ק בעל חתם סופר זי"ע, לפרש מאמר תיקוני זוהר הק' איזהו חסיד המתחסד עם קונו, דהכוונה

דכל מבקש ה' מוסר גופו תמיד עבור הקב"ה, אמנם מסירת נפש גדול מזה הוא מי שאינו מסתכל כלל אפילו על נשמתו ואפילו זאת מוסר עבור קדושת שמו יתברך, "איזהו חסיד המתחסד עם קונו", שהוא עושה חסידות עם דבר הנוגע לקונו, עם הנשמה שלו, וזהו המסירת נפש היותר גדול, אתדה"ק.

ודבר זה ראינו אצל הרב גוטניק נ"י שהוא מתחסד עם קונו, דאינו מסתפק במה שמוטל עליו לעשות מצות ומעשים טובים, אלא דואג לכך שכל ילדי ישראל יקבלו עליהם עול תורה ומצוות ויניחו תפילין כראוי, והרב גוטניק נ"י מחלק להם תפילין בתוככי ירושלים עיר הקודש בכל שנה ושנה, ומה מאוד נפלא המחזה לראות דבר כזה, איך שאיש ישראל דואג להיות **מתחסד עם קונו** דייקא, להרבות פעלים לתורה ולתעודה ולהרבות חיילים להקב"ה עושי רצונו יתברך.

- לא -

ועל כגון זה אפשר להמליץ מאמר הכתוב (ויקרא כ"ו, ג') אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם, ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

וגם שם נלאו המפרשים לתרץ מדוע הבטיח הכתוב שכר מצוה בעולם הזה, ונתתי גשמיכם בעתם וגו', הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

- לב -

ואיתא שם במדרש הה"ד (תהלים קי"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד רבונו של עולם, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מוליכות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וכו', רבי מנחם חתנא דרבי אלעזר בר אבינא אמר חשבתי מה שכתבת לנו בתורה אם בחקותי תלכו ומה כתיב תמן ונתתי שלום בארץ וכו', וצריך ביאור.

- לג -

ועלה ברעיוני לפרש הפסוק חשבתי דרכי וגו' דהנה

כשהאדם נמצא בביתו יותר קל לו לקיים מצות התורה מאשר כשהוא על הדרך, דאז קשה ביותר לקיים המצות כתיקונן. וזהו הכוונה **חשבתי דרכי**, דדוד המלך ע"ה חשב איך לעבוד את השי"ת אף בהיותו בדרך, **ואשיבה רגלי אל עדותיך**.

ודבר זה רואים אצל הרב גוטניק נ"י שמזכה את הרבים בקניית תפילין, וכל זה עושה בהיותו על הדרך בארץ ישראל, רחוק מביתו, וא"כ הוא זכות גדול איך שאפילו בהיותו על הדרך ג"כ מקיים חשבתי דרכי, ואשיבה רגלי **אל עדותיך** דייקא, דמצינו דמילה נקראת אות, שהוא עדות לישראל שהם שומרים ברית ה', וגם מצינו שהתפילין נקראים **עדות**, דבזה מעידים ישראל על הקב"ה שהוא מנהיג ובורא לכל הברואים, שמע ישראל ה"א ה"א, וכיון דהרב גוטניק מקיים בזה חשבתי דרכי ואשיבה רגלי **אל עדותיך**, לזכות את הרבים שיקיימו ב' מצות הנ"ל שנקראים עדות, ע"כ מגיע לו בעד זה שכר מצוה בהאי עלמא.

- לד -

וזהו שאמר הפסוק, אם בחוקותי **תלכו**, דאף כשאתם הולכים בדרך ג"כ תקיימו המצוות ותשתדלו שעוד אנשים מישראל יקיימו מצות אלו, אז בודאי תזכו לשכר מצוה בהאי עלמא, דדבר זה קשה מאוד ויש בה מסירות נפש לקיים המצוה אפילו בהיותם בדרך, ומכיר אני בהרב גוטניק דאף כשנוסע למדינת כינע לחפור שם אבנים טובות ומרגליות, כוונתו בזה שיהי' לו די מחסורו **אל עדותיך**, כדי לזכות את הרבים שיקיימו מצות הנ"ל שנקראים עדות, ולא עוד אלא שמוסר נפשו ונוסע לארץ ישראל לערוך שם בר מצוה בפומבי לאלף ילדים מבני ישראל שהגיעו מרוסיה שנכנסים למצות, וזהו מסירת נפש עבורו שנודד מביתו כדי לזכות את הרבים, ועבור מסירת נפש מגיע שכר מצוה בהאי עלמא כנ"ל, ע"כ מבטיחו הכתוב **ונתתי גשמיכם בעתם**, אף דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מ"מ בכגון דא נותנים שכר אף בעולם הזה.

- לה -

וכבר אמרתי להמליץ על כבודו נ"י מה שאמר הכתוב (ישעי' ס' כ"ב) הקטן יהי לאלף והצעיר לגוי עצום אני הוי' בעתה אחישנה, דהילדים הקטנים האלו קודם שנכנסו לגיל המצוה, יהי לאלף פי' בין אלף ילדי ישראל שנכנסים למצות תחת חסותו של הרב גוטניק נ"י, והצעיר לגוי עצום, דאח"כ ירבו ויעצמו במאוד מאוד בקיום התורה והמצוות.

- לו -

והשייכות לסיום הפסוק אני הוי' בעתה אחישנה, יש לפרש לפי מה שכתבנו למעלה בביאור מה שאמר הפייטן אנעים זמירות וכו' פארו עלי ופארי עליו וכו' דודי צח ואדום ללבושו אדום, פורה בדרכו בבואו מאדום, והבאנו שם דע"י מצות תפילין יזכו ישראל להכניע שונאיהם ויגאלו מגלותם, עיי"ש. עוד הבאנו שם מה שכתב המפרש במדרש שיר השירים על פסוק דודי צח ואדום, צח היינו לבן, ורומז אל הנהגתו במדת רחמים, ואדום רומז על הנהגתו במדת חרון וכעס, בדין ומשפט ונקמה וכו' עיי"ש.

- לז -

ולפי זה אפשר לומר ביאור תיבות אני הוי' בעתה אחישנה, דלכאורה צ"ב מדוע הזכיר שם הוי', שם הרחמים, ולא אמר אלקים, שהוא מדת הדין, דלעתיד לבוא יתנהג בדין ונקמה נגד שונאי ישראל. אך להנ"ל מובן שפיר, דכיון דע"י מצות תפילין שמזכה לאלפים ורבבות נערי בני ישראל, מעורר בזה רחמי שמים על ישראל, ע"כ אמר לשון רחמים, אני הוי' בעתה אחישנה, דע"י מצות תפילין בזמנו אחישנה, להחיש עת גאולתינו ופדות נפשינו בב"א.

- לח -

ואפשר להוסיף עוד בביאור מה שאמר בעתה אחישנה, דלכאורה צ"ב, אם היא בעתה לא הוי אחישנה, ודרשת חז"ל בזה ידוע, דזכו בעתה לא זכו אחישנה.

ויתבאר עפ"י מה שמובא בספר ברכה שלימה וז"ל,

שמעתי מדודי זצ"ל בליל ש"ק פרשת ואתחנן עדר"ת לפ"ק בזמן התפרצות המלחמה לכות אסטרייך וחברותיה ע"י מלכות רוסיה וחברותיה, סיפר אז מהגה"ק בעל דברי חיים מצאנו זי"ע שעמד פעם אחת אצל כסא קדשו, ובא איש אחד מרוסיה ונתן פתקא לרבינו מצאנו זצ"ל בקובלנא על מלכות רוסיה איך שמצערם מאוד ומציקים לישראל שבמלכותו, והתלהב רבינו מצאנו והשליך ראשו הקדוש לאחוריו כדרכו בקודש והיה תפוש בשרעפיו ופתח פיו הקדוש ואמר מקובלני מרבינו מראפשיץ זצ"ל שהיה מקובל מצדיקים שקודם ביאת המשיח תתחלק מלכות רוסיה לחלקים רבים ותבטל מלכותו כו' עכ"ל.

- לט -

ויש להמליץ על זה מה שאמר **בעתה אחישנה**, דכשיבא העת וזמן למפלת הרשעים, ומלכות רוסיה תתבטל ותתחלק לחלקים רבים, אז **אחישנה**, אפשר להחיש גאולת ישראל, כי הוא עת וזמן מוכשר לזה, ע"י שמקרבים נשמות ישראל לקיום התורה ומצוותי, וכנ"ל דזה מרומז ברישא דקרא **הקטן יהי' לאלף והצעיר לגוי עצום**.

- מ -

ועיין בספר קול אלי' שכתב (בפרשת ראה) על פסוק עשר תעשר את כל תבואת זרעך וגו', וז"ל, הנה הנגינה על תיבת תעשר הוא זקף קטן, י"ל דבא לרמז מה דאיתא בגמרא במסכת שבת (דף קי"ט) עשר בשביל שתתעשר, לכן בא הטעם זקף קטן, לרמז על זקיפת המדרגה מקטנות לגדלות עכ"ל.

- מא -

ועל הרב גוטניק נ"י אני ממליץ ג"כ הפסוק **עשר תעשר**, דבמה שנותן מעשר וצדקה הוא מקיים בזה **זקף קטן**, להעמיד ולהגביה את הקטנים האלו כשנכנסים לעול המצות, ומקיים בזה מצות **עשר תעשר**, ובשכר זאת יזכה לקיום יעוד כל הברכות שנאמרו שם, **ואכלת שם לפני ה' א**

ושמחת אתה וביתך, שיזכה לרב נחת מכל יוצאי חלציו שיחיו וישמח הוא בהם והם ישמחו בו עד עולם אנס"ו.

- מב -

ובאמת אי אפשר להעלות על הכתב הצער הגדול והנורא שיש לשכינה הק' כביכול כשבני ישראל סרים מדרך ה', ומתרחקים ממנה, שאין לשער ולתאר גודל הצער והעגמת נפש בזה, כאם שמבכה על בניה הנאבדים ממנה שאי אפשר לבטא ולהמחיש הצער והכאב כדי לעורר אותנו מתרדמתינו העמוקה בראותינו איך שעם ישראל מאבד את בניו מדי יום ביומו ומדי שעה בשעה ואין אנו שמים לב לזה ולא עולה אפילו על מחשבתנו לטכס עצה איך להציל אפילו נפש אחת מישראל מיוצאי רוסיא, שמחכים לעזרה בענייני יסודי הדת להכניסם בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, לקנות להם תפילין ומזוזות, ללמדם יסודי הדת, לחנך הבנים והבנות להכניסם במוסדות חינוך לקרב אותם ולדבר על לבם, ליתן להם חבילות יין בשר ודגים וכל מטעמים לשבת ויום טוב, לסדר להם שיעורים כמה פעמים בשבוע וכו', וצריכים לעורר את לבבינו לחפש דרכים ועצות איך לצאת את העם לבקש צאן אובדות להחזירם ולהשיבם אל חיק אמותם. והרב גוטניק זכה לזכות את הרבים בזה. ואשרי חלקו שנטפל למצוה רבה הלזו של הצלת עם ישראל, והי' יהי' בעזרו גם הלאה, ויהי חלקי עמו. אשרי מי שענינו פקוחות ללכת בדרך ה' בזיכוי הרבים לקרב לב בנים על אבות לאבינו שבשמים, בדעה ושכל טוב.

- מג -

וידוע שבמצות צדקה אין לך דבר שהוא קודם לפדיון שבויים כמבואר ברמב"ם (פרק ח' מהלכות מתנות עניים הלכה י') פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן, ואין לך מצוה גדולה כפדיון שבויים וכו', והמעלים עין מפדיונו הרי זה עובר על "לא תאמץ את לבבך, ולא תקפוץ את ידך, ועל לא תעמוד על דם רעך, וביטל מצוה פתוח תפתח את ידך לו, ומצות וחי אחיך עמך, ואהבת לרעך כמוך, והצל לקוחים

למות, והרבה דברים כאלו, ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים עכ"ל, והמעלים עינו מלעזור לעולי רוסיא חמור יותר ממעלים עין מפדיון שבויים, שהרי הוא כבר פדוי ואין כאן נסיון הממון הגדול לפדותו, רק לעזור לו שיוכל לקיים עיקרי יסודי הדת.

ולזה זכה הרב גוטניק נ"י שלא העלים עינו מן הצדקה, וביותר מפדיון שבויים ברוחניות לעולי רוסיא, בודאי גדול זכותו^צ כמאמר הרמב"ם הנ"ל ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים, וצדקתו עומדת לעד, כמו שמצינו באבות (פרק ב' משנה ב') וכל העוסקים עם הציבור יהיו עוסקים עמהם לשם שמים, שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת לעד. ומבואר בספר חסידים (סימן ס"ה): **וצדקתו עומדת לעד** (תהלים קיב, ג), **זה המזכה את הרבים^{צב}, כגון מלמד ליראי ה' תיקון תפילין לתקן לאחרים.**

ובס' חסידים תנינא^{צג} אות פ"ט (ע' מה) כתב, וז"ל: תמיד

צד) אשרי חלקם של ישראל שע"י ציצית, תפילין ומזוזה ניכר בהם שהם בני מלכים כמ"ש הזהר דברים (דף רס"ו ע"א) **זכאה חולקהון דישאל, כדן אשתמודען ישראל דאינון בני מלכא קדישא, דהא כולהו אתרשימו מיניה . . אתרשימו בלבושייהו, בעטופייהו דמצוה, אתרשימו ברישייהו, בבתי דתפילי בשמא דמאריהו, אתרשימו בידייהו ברצועי דקדושה . . אתרשימו בבתייהו במזוזה דפתחא.** בכולא רשימין דאינון בני מלאכא עילאה. זכאה חולקהון, עכ"ל.

[אשרי חלקם של ישראל, כי אז ניכרם ישראל שהם בני המלך הקדוש, כי כולם רשומים ממנו . . רשומים בלבושם, בעטוף של מצוה. רשומים בראשם, בבתיים של התפילין, שהם שם של אדונם. רשומים בידיהם, ברצועות של קדושה . . רשומים בבתייהם, במזוזה בפתח. בכל דבר הם רשומים שהם בני מלך העליון. אשרי חלקם. (פירוש "הסולם" כאן)]. ועיין ג"כ בזהר שם לפני^{צד} (דף רס"ה ע"א).

צה) עיין כתובות (דף נ' ע"א): וצדקתו עומד לעד, רב הונא ור"ח, ח"א זה הלומד תורה ומלמדה, וח"א זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאלין לאחרים. ועיין בהגהות "מקור חסד" (להר"ר ראובן מרגליות) לספר חסידים כאן.

צו) לרבינו משה הכהן, בן אחותו של רבינו הרא"ש (ירושלים, תר"ץ). "ספר חסידים" זה נזכר ב"שם הגדולים" להחיד"א בשם "ספר חסידים כת"י". הזכירו הרב כנסת הגדולה, חו"מ סימן קס"ג, בהגהת הטור אות כ"א.

תהי' בסיועי עושי מצוה, ולזכות את הרבים להרגילם
בציצית ותפילין. ותאמץ עצמך להרגיל בפי התינוקות שמע
ישראל ודברים טובים, ולהיות סרסור להשכיר מלמדי
תינוקות וסופרים ולהגיה ספרי תורות שלא יהי' בהם
טעות. עכ"ל.

- מד -

ויש להוסיף עוד בביאור הפסוקים, פנחס בן אלעזר בן
אהרן הכהן וגו', וברש"י לפי שהיו השבטים מבזים אותו
הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים
והרג נשיא שבט מישראל לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר
אהרן.

ודקדקו המפרשים בזה דמה הועיל במה שיחסו אחר
אהרן, הלא עדיין שייך טענת השבטים שאבי אמו פיטם
עגלים לעכו"ם והוא הרג נשיא שבט מישראל.

- מה -

אך י"ל בזה עפימ"ש בספה"ק קדושת לוי בפרשינו וז"ל,
או יבואר פנחס בן אלעזר כו', ויש לדקדק דתיבת בתוכם
הוא מיותר. ועוד יש לדקדק דפנחס לא עשה רק דבר אחד
שהיה מקנא קנאת ה' צבאות והקב"ה שילם שני שכרים,
ברית שלום וברית כהונת עולם. ונראה דהנה חז"ל אמרו
פנחס זה אליהו, ובתוס' מביא בשם תנא דבי אליהו שהיו
חולקים ממי בא אליהו, אם מרחל אם מלאה, ובא אליהו
ואמר להם שאני מבני בניו של רחל. ונראה דאלו ואלו דברי
אלקים חיים, דהכלל הוא שאם רואה אדם ח"ו בני אדם
שעוברין עבירה וכועס תיכף עליהם ומקנא קנאת ה' צבאות
אזי ח"ו מעורר דינין על ישראל, אבל פנחס אע"פ שקנא
קנאת ה' צבאות אעפ"כ לא היה מעורר עליהן דינין חס
ושלום רק חסדים גדולים ומכפר על בני ישראל, והוא היה
המליץ על ישראל כדאיתא בגמרא שבא וחבטן בקרקע ואמר
לפניו רבש"ע על אלו יפלו כ"ד אלף מישראל, ומחמת זה נתן
לו הקב"ה שני שכרים ברית שלום מחמת שקנא קנאת ה'
צבאות, וברית כהונת עולם מחמת שהיה בתוך בני ישראל

ולא היה מופרד מהם והיה מעורר עליהם חסדים וכיפר עליהם מדת כהן הוא חסד ומכפר על בני ישראל. וזהו הרמז בפסוק פנחס בן אלעזר כו' השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי, ואעפ"כ היה בתוכם והיה מעורר עליהם חסדים, לכן אמור לו הנני נותן לו את בריתי שלום מחמת הקנאה. והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלקיו וכיפר על בני ישראל, כי אע"פ שקינא כיפר על בני ישראל והיה מעורר עליהם חסדים.

ובזה תבין דאלו ואלו דברי אלקים חיים, דבאמת אליהו הוא פנחס, ונמצא הוא בא מבני בניו של לאה, ומה שכתוב בתנא דבי אליהו שאמר שהוא מבני בניו של רחל, כי זהו לשון תנא דבי אליהו, עד שבא אליהם ואמר להם זה שאני אליהו אני מבני בניו של רחל, כי בשעה שקנא קנאת ה' צבאות בא אליו נשמה מרחל כי ברחל כתיב ותקנא רחל באחותה, וזהו מדתה. וזהו שכתב שם שאמר להם זה שאני אליהו שיש לי נשמה יתירה שאני נקרא אליהו אני מבני בניו של רחל, זהו הנשמה הוא מרחל שנאמר בה ותקנא רחל, וגם רחל הוא מלכות הוא הנוקם, עכלה"ק של הקדושת לוי.

נמצא מדבריו דאף שלפנים ה' נראה כאילו פינחס קינא במדת הכעס והגבורה, מ"מ באמת עשה זאת רק מחמת גודל אהבת ישראל שבו ומחמת מדת החסד שהיתה בו.

- מו -

וזהו הכוונה במאה"כ תחת אשר קנא לאלקיו, רומז לדין, דתחת קנאות מכח מדת הדין שה' נראה לעינים בפשטות, ה' באמת בבחינת ויכפר על בני ישראל, חסד גדול לישראל שכיפר עליהם.

- מז -

וזהו מה שאמר הכתוב בקנאו את קנאתי בתוכם, דפנחס ידע שתוכם ופנימיותם של בני ישראל הוא טוב, ורצונם לעשות רצונו של מקום אלא שבעוה"ר נכשלו בחטא ע"י זמרי בן סלוא, וע"כ העיד הכתוב דכל קנאתו שקינא היתה

רק בשביל **בתוכם**, כי ראה וידע מה שיש בתוכם של ישראל, דבתוכם הם טובים ורוצים להיות טובים.

- מח -

ודבר זה רואים אצל אחינו בני ישראל ממדינת רוסיה שעולים לארץ ישראל, רואים בחוש דמה שלא הלכו בדרך התורה בהיותם בארצות פזוריהם היתה רק משום שלא היה מי שילמוד עמהם ויזכיר להם שהם יהודים קדושים בני א-ל חי, אמנם מהרגע שבאו לארץ ישראל ויש עסקנים שמתעסקים עמהם, וביותר מה שעושה הרב גוטניק נ"י לזכות אותם במצות מילה ותפילין, אין לך מצוה גדולה מזו, דרואים אצלם דתיכף כשבאו לארץ ישראל ומתחילים לעבוד עמהם, שפיר מסכימים להניח תפילין ולמול את עצמם, כי בתוך תוכיותם הם בכלל ישראל קדושים הם, ואע"ג שבאמת מחויבים כל ישראל לעשות זה מכח ערבות, דכל ישראל ערבים זה בזה, אמנם כבודו עושה זאת מגודל מדת החסד, שכהן הוא מדת החסד, כמאמר הכתוב תומיך ואוריך לאיש חסידך, ומחמת אהבתו לכל אחד מישראל^צ,

צו) וז"ל הרמב"ם ה' תשובה פ"י ה"ג: כיצד היא האהבה הראויה, הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה', ונמצא שוגה בה תמיד כאלו חולה חולי האהבה, שאין דעתו פנויה מאהבת אותה האשה, והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה, יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך, והוא ששלמה אמר דרך משל כי חולת אהבה אני, וכל שיר השירים משל הוא לענין זה, ע"כ.

ובספר הרוקח בשורש האהבה בע' ה', וז"ל: האוהב אינו חושב הנאת העולם הזה, ואינו חושש בטיולי אשתו ולא בבניו ובנותיו, והכל כאין נגדו רק לעשות רצון בוראו ולזכות אחרים ולקדש שמו, ולמסור עצמו באהבתו כאברהם אבינו עליו השלום שאמר הרימותי ידי אם מחוט ועד שרוך נעל (בראשית י"ד), וכפנתס שמסר עצמו כשהרג זמרי (במדבר כ"ה). ואין מנשאין את עצמן ואין מדברים דברים בטלים, ואינם רואין פני נשים, ושומעים חרפתם ואינם משיבין, וכל מחשבותם עם בוראם, ומנעימים זמרים לקונם, וכל עשיית מחשבותם בוער באש אהבתו יתברך, אשריו בזה ולבא, והנפש מלאה אהבת ה' וקשורה בעבותות האהבה בשמחה ובטוב

בפרט לצאן קדשים אלו שיצאו מחשיכה לאורה ואין איש שם על לב לקרבם אל מצות ה' וליסודות הדת^צ כמו ברית מילה ותפילין ומזוזה וכדומה, ע"כ שפיר גדול זכותו ויקבל שכרו משלם^צ, כמו שקיבל פינחס שכרו אף בעולם הזה.

- מט -

ובזה יש לפרש מה שבא הכתוב ויחסו אחר אהרן, דהנה אהרן ה' הכהן הראשון, וידוע מה שאמרו חז"ל כהנים קפדנים הם, ומכל מקום מצינו בכהנים שהצטיינו במדת החסד כמאמר הכתוב תומיך ואוריך לאיש חסידיך, והכוונה, דאף שבגלוי ה' נראה לעינים כאילו הם כהנים קפדנים, מ"מ בתוכם ובעיקרם היתה מדתם מדת החסד כנ"ל, וע"כ בא הכתוב ויחסו אחר אהרן דייקא, דבזה הלך פינחס בדרכי אבי אביו אהרן, שהיה אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, ולזה יחסו לפינחס

לבב, ולא כעובד רבו בעל כרחו, אלא להשלים רצון בוראו ולעובדו בשמחה ובישירות לבב, עכ"ל.

וגדול זכות מצוות אלו (**מילה תפילין ומזוזה**) במיוחד לשמירה ולהצלה, כי מצוות אלו הם בבחי' "מת מצוה", שמעטים המה המתעסקים בהם, כדאיתא בספר חסידים (סימן רס"א), וז"ל: **אהוב לך את המצוה הדומה למת מצוה שאין לה עוסקים**, כגון שתראה מצוה בזויה או תורה שאין לה עוסקים כו', אתה תלמדם **ותקבל שכר גדול כנגד כולם**, כי הם דוגמת מת מצוה, עכ"ל. וכעין זה כתב ג"כ שם (בסימן ק"ה), וז"ל: **כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה, תדרשנה לפי שהיא כמת מצוה, ומצוה שאין לה רודפים רדוף אחרי' לעשותה כו', עכ"ל**.

צח) מזוזה כוללת כל המצוות ושקולה כנגד כל המצוות כמבואר בסידור עם דא"יח לכ"ק אדמו"ר ר' דוב בער (בנו של הרב בעל השו"ע והתניא), **דמזוזה כוללת כל המצוות ושקולה כנגד כל המצוות** (עיי"ש דף רע"ה ע"ב ואילך).

צט) אינו נקרא צדיק תמים עד שיקיים ר"ת של תמי"ם: **תמי"ד יקיי"ם מצו"ת מצו"ת** (ר"ת מזו"ה, ציצית, תפילין), כמ"ש ספר הגן ודרך משה (ליום אחד עשר - דף י"ח ע"א ואילך) וז"ל: **אינו נקרא צדי"ק תמי"ם עד שיקיים ר"ת של תמי"ם**, תמי"ד יקיי"ם מצו"ת מצו"ת, וזהו **מצו"ת ר"ת מזו"ה ציצית תפילין**. ואפרש לכם מתחילה מצות מזוזה, שכל אדם מחוייב לבדוק מזוותו פעמים בשבע שנים, ואפילו אם קנה אדם מזוזה חדשה יבדוק אותה אם היא כשירה, עכ"ל.

אחר אהרן אבי אביו, ודו"ק.

- נ -

וכבר הבאתי לעיל מה שכתב הישמח משה בפרשתינו דהמזכה את הרבים אשר אמרו חז"ל דהמזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, וכיון דאין חשש שיחטא אפשר ליתן לו שכר מצוה בהאי עלמא. וע"כ פינחס שזיכה את הרבים ע"י שקינא לאלקיו ויכפר על בני ישראל, קיבל שכר בעולם הזה ג"כ, וכמ"ש במדרש הנ"ל בדין הוא שיטול שכרו בעולם הזה.

וכן הרב גוטניק נ"י שהולך בדרכי אבותיו הכהנים, כמו פינחס בן אלעזר שזיכה את הרבים וזכה לשכר מצוה אף בעולם הזה, וכן כבודו נ"י מזכה את הרבים, בודאי יקבל שכר בעולם הזה ג"כ, ויתרבה עשרו בעזרת השי"ת כהנה וכהנה, ויארץ ימים ושנים בטוב ובנעימים, וכמו שידוע דכל הזהיר במצות מזוזה יאריכו ימיו ושנותיו כמו שכתוב בפרשת ואתחנן (ו, ח) **"וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך"**, ונשנה בפי' עקב (יא, כ). ובפי' עקב שם (פסוק כ"א) מפורש שכר המצוה: **למען ירבו ימיכם וימי בניכם** על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ".

- נא -

וז"ל הטור (יורה דעה סימן רפ"ה): **וכל הזהיר בה [במצות מזוזה] יאריכו ימיו וימי בניו, דכתיב למען ירבו ימיכם וימי**

ק) ופעם אחת נשאלתי מאיש אחד שאביו נפטר בשנות השבעים ושנים לימי חייו, ושאלתו היתה, היות ואביו היו לו תפילין מהודרים אם מותר להניח אותם בלי לבדוקם, ועניתי לו מה שכתב במסגרת זהב על קיצור שו"ע בסוף סימן י', מי שקונה תפילין של אדם שמת צריך לבדוק, דהלא בשכר תפילין אורך ימים, וזה שמת חוששין לתפיליו שאינם כשרים עכ"ל.

ואפשר לומר דאפילו אם האיש הזה נפטר בהיותו בן ע' או בן פ' שנים, ג"כ אפשר שאם היו לו תפילין כשרים ה"י מאריך ימים ושנים יותר. (ועי' בב"י בטאו"ח סימן ל"ט וע"ע בסנהדרין דף צ"ב, ומשם אינו ראי' לכאן ששם ידע בוודאי שהתפילין היו כשרים). ואחר שבדקו התפילין הנ"ל, מצאו שבתיבת ימיכם ה"י נפקס אות מ', וד"ל.

עוד אמרתי לו אז, דידוע ששמירת הבית ע"י המזוזה הוא נס נגלה, ועיין מ"ש בטור (יורה דעה סימן רפ"ה): **וכל הזהיר בה** [במצות] וגדולה מזה שהבית נשמר על ידה וכו', וכתב הבית יוסף, וז"ל: **וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו**. ואע"ג דיותר חביב לאדם אריכות ימים משמירת הבית, משום דאריכות ימים הוא נס נסתר ושמירת הבית הוא נס נגלה, **שהדירים בשאר בתים שאין בהם מזוזה נזקין והדר בבית שיש בו מזוזה ניצול**, קרי לשמירת הבית גדול. אי"נ, משום דשמירת הבית הוא הפך מנהג מלך של ב"ו, שהוא מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, קרי לי גדול, עכ"ל.

ובפרישה הביא את דברי הבי"ה הנ"ל, וכתב על זה, וז"ל ואפשר דקאי אדסמך, ובא לומר, לא זו [בלבד] שאינן מתים כשיש מזוזה, אלא אפי' אינן ניזוקין, משא"כ כשאין שם מזוזה דמתים, כמ"ש לפני זה.

גדולה מצוה מזוזה משאר כל המצוות, דמלבד השכר על קיום מצוה זו (אריכות ימים), מגיע לו הנאה וריוח מגוף המצוה עצמה, שהבית נשמר על ידה, כמ"ש הבי"ה וז"ל: לפע"ד נראה דה"ק, וגדול מזה, **דלא לבד שהקב"ה נותן לאדם שכרו על קיום מצוה זו**, דהיינו אריכות ימים הוא ובניו, אלא אף זה דהמצוה עצמה היא שומרת ביתו, שע"י נשמר (מבית) [הבית] מכל היזק. משא"כ בשאר כל המצוות, דאע"ג דנאמן הוא יתברך שישלם לאדם שכר לעתיד על קיום מצותיו, מכל מקום אין מגיע לו שום הנאה וריוח מגוף קיום המצוה בעצמה. משא"כ במצוה זו דאיכא הנאה וריוח מגוף המצוה עצמה, **שהבית נשמר על ידה**. וזה נוסף לו על השכר שיתן לו הקב"ה על קיום המצוה, כמו שנותן שכר על כל שאר קיום מצוותיו לפום צערא אגרא, עכ"ל.

וגדולה מצוה מזוזה משאר כל המצוות, שאפילו אם האדם ישן ואינו עושה כלום, אעפ"כ המזוזה מגינה עליו, כמ"ש בטי"ז כאן (ס"ק א') כתב, וז"ל: ולי נראה, דתחילה אמר שבמזוזה יש יחוד שמו יתברך ובבואו ובצאתו יזכור יחודו יתברך, ועל זה אמר וכל הזהיר בה, דהיינו שתמיד זוכר יחודו יתברך, בזה זוכה להאריכות ימי בניו, ואחר כך אמר, **אפילו אם אין האדם עושה כלום אלא ישן על מטתו, מכל מקום גדולה המצוה הזאת דאפי' בעידנא דלא עסיק בה מגינה עליו**. וזה היפך ממה דאיתא בסוטה (דף כ"א ע"א) מצוה לא מגינה עליה אלא בעידנא דעסיק בה, וכאן תמיד מגינה על הבית בלי פועל האדם אז אלא שהוא ישן, וכמו שסיים הטור, כנ"ל נכון, עכ"ל.

וידוע דע"י המזוזה זו המות מן הבית. - מזוז"ת הוא אותיות זו מות, כמ"ש התיקוני זהר (תיקון כ"ב - דף ס"ו ע"א) וז"ל: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, אלן תרין סמכי קשוט, **זו מות מן ביתא דאיהי שכינתא ולא אתקריב לגבה**, ה"ד (במדבר א, יח) והזר הקרב יומת, ואתון דמזוז"ת אינן ממש ז"ז מו"ת, עכ"ל.

בניכם^{קא}, עכ"ל. ועד"ז הוא בשו"ע שם (סעיף א'): **וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו^{קב}, עכ"ל.**

וממשיך בטור שם, וז"ל: וגדולה מזה, **שהבית נשמר על ידה**, כמו שדרשו^{קג} בפסוק ה' שומרך וגומר^{קד}, מלך ב"ן מבפנים ועבדיו שומרים אותו מבחוץ, ואתם ישנים על מטתכם והקב"ה שומר אתכם מבחוץ. **וע"כ נתינתה בטפח החיצון, שיהא כל הבית לפנים הימנה ובשמירתה**, עכ"ל^{קה}.

ומקורו מש"ס מנחות (דף ל"ג ריש ע"ב). וז"ל שם: אמר רבא, **מצוה להניחה בטפח הסמוך לרה"ר**. מאי טעמא . . רב

[וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, [מזוזות] אלו [הם] שני סומכי האמת [נצח והוד]. [ע"י המזוזה] זז מות מן הבית שהוא השכינה ולא נקרב אליה. זהו שכתוב והזר הקרב יומת. ואותיות של מזוז"ת הן ממש [האותיות של] ז"ז מות. (פירוש "מעלות הסולם" כאן)].

וז"ל זהר חדש רות (דף פ"ד סע"ד ואילך): ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם (שלח טו, לח). מאי שנא [דהכא] ובשבת לדרתם חסר, דכתיב (תשא לא, טז) לעשות את השבת לדרתם חסר. דתנינן, תקנו פרשת ציצית בק"ש. [ובדירתו] של אדם נמצא פרשת ק"ש חוץ מפרשת ציצית שחסר משם. במה נשלם, אלא **כשאדם מתעטף [בביתו] בציצית ויוצא בו לפתחו** הרי נשלם, והקב"ה שמח בו, ומלאך המות זז משם [והיינו לדרתם, שיהי' שלם ויצא מפתח ביתו במצוה זו, ומלאך המשחית זז משם] **וניצול האדם מכל נזק**. מנלן, ממאי דכתיב **מזוזת**, מאותיותיו משמע ז"ז מו"ת, **שלא ניתן לו רשת לחבל זז מפתחו**, עכ"ל, עיי"ש בארוכה.

קא) וממשיך, וז"ל: ואם אינו זהיר בה יתקצרו, דמכלל הן אתה שומע לאו. וכן דרשו חכמים (שבת דף ל"ב ע"ב) בעון מזוזה בניו ובנותיו מתים קטנים דכתיב (ירמ"ב ב, לד) דם נפשות אביונים נקיים וסמך ליה לא במחתרת מצאתים, עכ"ל.

קב) ומסיים: ואם אינו זהיר בה יתקצרו, עכ"ל.
קג) מנחות דף ל"ג ריש ע"ב.

קד) תהלים קכה, ה: ה' שומרך ה' צילך על יד ימינך. פסוק זה הובא גם במנחות דלהלן. ועיין ג"כ זהר חדש רות (דף פ"ד ע"ד). ובמס' ע"ז (וכן בזהר פ' ואתחנן) דלהלן הובא הפסוק "ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם".

קה) ומסיים: ומי"מ לא יהא כוונת המקיימה אלא לקיים מצות הבורא יתעלה שצונו עליה, עכ"ל. ועיין רמב"ם הל' מזוזה פ"ה ה"ד. שערי זהר למס' עירובין דף ד' ע"א (דף ל"ח ע"ד ואילך).

חנינא מסורא אומר, כי היכי דתינטריה (לכל הבית מן המזיקין, רש"י). אמר רבי חנינא, בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מלך יושב מבפנים ועם (נ"א ועבדיו) משמרים אותו מבחוץ, מדת הקב"ה אינו כן, עבדיו יושבין מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך (דמזוזה ליד הימין היא בכניסתו, רש"י), עכ"ל.

וז"ל הש"ס מסי' ע"ז (דף י"א ע"א): אונקלוס בר קלונימוס איגייר. שדר קיסר גונדא (גדוד, רש"י) דרומאי אבתריה . . כי נקטי ליה ואזלי, חזא מזוזתא [דמנחא אפתחא], אותיב ידיה עלה ואמר להו מאי האי, אמרו ליה, אימא לן את, אמר להו, מנהגו של עולם מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואילו הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר (תהלים קכא, ח) ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם, עכ"ל . .

- נב -

ובזכות מצות מזוזה ותפילין שהזכרנו לעיל שהזהיר בה מאריכין לו ימיו ושנותיו, והרב גוטניק מתעסק בהם ביתר שאת להפיצם בישראל, א"כ בזכותם בוודאי יזכה עם כל משפחתו לאריכות ימים ושנים טובים, ויתקיים אצלו ברכתו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל, שברכו שימצא אבנים טובות ומרגליות, מדה כנגד מדה, בשכר שמראה שחביבה וחשובה אצלו מצוה אחת של תפילין או מזוזה שמקיים בן ישראל, יותר מכל מיני אבנים טובות ומרגליות, דהלא בשעה שעוסק להפיץ מצוות אלו בישראל מראה בזה שחביבה עליו יותר מכל אבנים טובות ומרגליות שבעולם, ע"כ מדה כנגד מדה יעזרהו הקב"ה שימצא גם אבנים טובות ומרגליות, וכדאיתא בירושלמי (מסכת פאה פרק א' הלכה א"י, וז"ל:

ארטבון" שלח לר' הקדוש חד מרגלי טבא אטימיטון (חשובה מאד, וממש לא הי' לה אומד, פני משה כאן), א"ל, שלח לי מילה דטבא דכוותה, **שלח ליה חד מזוזה**, א"ל, מה אנא שלחי לך מילה דלית לה טימי, ואת שלחת לי מילה דטבא חד פולר (מטבע קטנה, פנ"מ), **א"ל חפציך וחפצי לא ישוו בה**, ולא עוד, אלא דאת שלחית לי מילה דאנא מנטיר לה, **ואנא שלחית לך מילה דאת דמך לך והיא מנטרא לך**, דכתיב בהתהלך תנחה אותך וגו'. עכ"ל.

וכן הוא במדרש רבה פ' נח (סוף פ' ל"ה, ובמתנות כהונה שם), וז"ל: ארטבן שלח לרבינו מרגלית אטיממין (ששוה אוצר גדול), א"ל, שלח לי מילי טבא דטבא דכוותה (פ"י דבר שהוא טובה כמותה). **שלח ליה חדא מזוזה**. שלח וא"ל, אנא שלחית לך מלה דלית ליה טימי (פ"י דבר שאין לו שומא וערך), ואת שלחת לי מילי דטבא חד פולר (שם מטבע). א"ל, **חפצי וחפציך (כל ממון שיש לשנינו) לא ישוו בה** (עיי' יפה

קו) בפני משה לירושלמי שם כתב שהי' "יהודי חשוב". אבל ראה בסי' שהובאו בעמודי ירושלים (לר"י אייזנשטיין) לירושלמי שם. שדי חמד כרך ט' דברי חכמים סקל"ה.

תואר כאן). ולא עוד, אלא שלחת מילא דאנא צריך מנטר לה (שאני צריך לשמרו מן הגנבים), ואנא שלחתי לך מילא דאת דמיך והיא מנטרא לך (ואנכי שלחתי לך דבר שאתה יושב בלי דאגה והיא מנטרא לך), שנא' (משלי ו, כב) בהתלכך תנחה אותך, בעולם הזה, בשכבך תשמור עליך, בשעת המיתה, והקיצות היא תשיחך, לעתיד לבוא^ק, עכ"ל.

[ובשאלתות דרב אחאי גאון פ' עקב (סימן קמ"ה) מסיים בעובדא זו, שעיי"ז שארטבון לקח את המזוזה וכו', נפעלה תיכף השמירה, ו"מיד ברחא אותה שדה כו"י].

- נג -

[ולהעיר גם מזהר דברים (דף רס"ו רע"א) בסוגיא דמזוזה, וז"ל: מסטרא דהאי שפחה^ק נפקי כמה גרדיני טהירין מקטרגין לקבליהו דישראל ולקטרגא לון. וקוב"ה עבד להו לישראל נטירו, כאבא דבעי לנטרא לבריה מן כולא. אמר קוב"ה לישראל, כמה מקטרגין זמינין לקבלייכו, אשתדלו בפולחני, ואנא אהא נטיר לכו לבר, ואתון תהוון זמינין בבתיכון מלגו וניימי בערסיכון, ואנא אהא נטיר לכו לבר וסוחרני ערסיכון, עכ"ל^{קט}].

[בוא וראה, מצד שפחה זו יצאו כמה רוחות חוקרי דין שמקטרגים כנגד ישראל, [ובאים] לקטרג עליהם. והקב"ה עשה שמירה לישראל כמו אב הרוצה לשמור את בנו מכל [מקרה]. אמר הקב"ה לישראל, כמה מקטרגים מוכנים כנגדכם, עסקו בעבודתי, ואני אהיה שומר אתכם מבחוץ.

קז) והמיתה נקראת שכיבה, ותשמור עליך שלא תמסר בידי משחיתים רק ביד מלאכי חסד בצרור החיים. ולעתיד נקרא קיצה כמ"ש ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו (מהרז"ו כאן).

קח) דקטיל קוב"ה חילא דילה במצרים - לעיל שם דף רס"ה סע"ב.

קט) ואף שבוהר כאן מדובר אודות ליל יציאת מצרים (דכתיב ב' (בא יב, כג) ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף), הרי הושווה שמירת ליל שימורים לשמירת המזוזה, כמבואר בזהר פ' בא (דף ל"ו רע"א). ועיין ג"כ בזהר חדש רות (דף פ"ד ע"ד).

אתם תהיו נתונים בבתיכם מבפנים ותהיו ישנים במטתכם, ואני אהיה שומר עליכם מבחוץ ומסביב מטותיכם. (פירוש "הסולם" כאן)).

וממשיך שם, וז"ל: א"ר אבא, כמה חיילין קדישין זמינין בההיא שעתא דאנח ב"נ מזוזה לתרעיה, כולהו מכריזי ואמרי זה השער לה' וגו' (תהלים קיח, כ), עכ"ל.

[א"ר אבא, כמה צבאות קדושים מוכנים בשעה ההיא שאדם מניח מזוזה לפתחו, כולם מכריזים ואומרים זה השער לה' וגו' . (פירוש "הסולם" כאן)].

- נד -

וגודל זכות מצות תפילין שעל ידה זוכה האדם לאריכות ימים ושנים ולהצלחה בכל מעשיו, רואים ממה שכתב בספה"ק נועם אלימלך (פרשת בשלח) על מה שאמרו חז"ל (ברכות דף ו' ע"ב) כל הקובע מקום לתפילתו אלוקי אברהם בעזרו, וזל"ק: "זה בלתי אפשרי שאדם יזהר בכל המצוות לקיימן בכל פרטיהן ודקדוקיהן, אלא שכשאדם נזהר במצוה אחת לעשותה בכל פרטיה ודקדוקיה התלולים בה, היא המסייעתו שהשי"ת יהיה בעזרו לקיים כל המצוות. תפילתו רומז למצות תפילין, ותפילה היא גם מלשון קשר. וזהו שאמרו חז"ל: כל הקובע מקום לתפילתו - שקובע מקום (בשורש העליון) בהתקשרותו והתדבקותו במצוות, לקיימן בכל דקדוקיהן, אפילו מצוה אחת כמו תפילין, אזי אלוקי אברהם בעזרו - שיקיים כל המצוות", עכלה"ק.

- נה -

ויתבאר הענין שע"י מצות תפילין שמקיים בהידור רב זוכה שאלקי אברהם בעזרו, עפימ"ד בספר ברוך שאמר הקדמון (עמוד נ"ב) דמשום הכי יש ב' שיניין בקמטי העור בתפילין של ראש, וכמו כן יש ב' שיניין בפסוק בראשית ברא

רכח דברי פרשת פנחס תורה

א' את השמים ואת הארץ, לומר לך שכל המניח תפילין לשם שמים נעשה שותף למקום במעשה בראשית, ע"כ.

- נו -

ולפי"ז, כיון שנעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, על ידי כן ממילא זוכה שאלוקי אברהם בעזרו, דהלא שותף יש לו דעה בכל מה שעושה שותפו, ולכן אלוקי אברהם בעזרו.

- נז -

ובזה אסיים מכתבי בברכה נאמנה מעומק הלב, להרב גוטניק ולכל הנלויים אליו שיחיו, שתצליחו בכל אשר תפנו כאות נפשכם בגשמיות וברוחניות, להרבות פעלים לתורה וליראת שמים, ושיהי' אלוקי אברהם בעזרו, עוד ינוב בשיבה דשן ורענן בריא אולם, ויאריך ימים ושנות חיים ושלוש בטוב ובנעימים, כאות נפשו ונפש ידידו הדבוק באהבתו, דו"ש כבודו וכבוד אביו הגדול שליט"א, ברכת ה' תעשיר לכולכם בלי מצרים וגבולים, ותתברכו ממעון הברכות בכל טוב אנס"ו.

פרשת מטות

- א -

**וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה
הדבר אשר צוה ה' (ל, ב)**

- א -

הנה אמרו חז"ל (סוטה דף י"ד ע"א): מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך אמר משה, הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי, ע"כ.

והנה איתא בספרים הק', שפירוש "יתקיימו כולן על ידי" הוא, שמשה רבינו ע"ה רצה ליכנס לארץ ישראל כדי לפעול שגם בני"י יקיימו את המצוות התלויות בארץ בבחינה ובמדריגה כמו שמשה עצמו הי' מקיימן אילו הי' נכנס לארץ.

וני"ל, דאף שבפועל לא נכנס משה רבינו לארץ, אעפ"כ כיון שדברי צדיקים קיימים לעד, לכן בודאי שגם בקשה זו של משה רבינו ע"ה, ובפרט בקשה באופן של תאוה ("נתאוה משה רבינו כו'"), בודאי שהתקיימה (עכ"פ מקצת ממנה), ובודאי פעל משה רבינו בבני"י גם לאחר מיתתו שיהי' אצלם קיום המצוות מעין שרצה לפעול בהם.

- ב -

ויובן זה בהקדם דהנה איתא בתיקונים (תיקון ס"ט דף קי"ב רע"א) אשר אתפשטותא דמשה בכל דורא ודורא, בכל צדיק וחכם דמתעסק באורייתא, ואיתא בס' תניא קדישא (פמ"ב), שבכל דוד ודור יורדין ניצוצין מנשמת משרע"ה ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור עיני העדה ללמד דעת את העם כו'. וכמרומו גם בש"ס בכ"מ (שבת ק"א ע"ב, סוכה ל"ט ע"א, ביצה לח ע"ב, חולין צ"ג) שאמרו על

התנאים והאמוראים "משה שפיר קאמרת", ופי' רש"י??

וזהו שע"י הרועה נאמן שבכל דור, בחינת משה שבדור, על ידו פועל משה רבינו ע"ה באנשי הדור שיקיימו את מצוות ה' בכלל, ושיקיימו אותם בבחינה ומדריגה שמשה רצה שייקמו אותם.

- ג -

והנה התורה היא נצחית ותמידית, וזהו **וידבר משה אל ראשי המטות**, היינו אשר משה רבינו ע"ה דיבר אל ראשי המטות שבדורו, וכן חכמי הדור, שהם אתפשטותא דמשה בכל דור ודור מדברים **לבני ישראל** שבדורם, **לאמר** לדורות אחריהם, **זה הדבר אשר צוה ה'**, שיקיימו את מצוות ה' באופן כזה שמשה רבינו ע"ה מלמדם לקיימם, היינו באופן ובבחינת שהוא מראה להם ("מראה באצבעו ואומר זה"), היינו בבחינתו כפי שמשה רבינו ע"ה רצה לקיימם ("שיתקיימו כולן על ידי").

ובזה נתקיים במשה רבינו ע"ה גם מה שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ה) "הלומר תורה על מנת ללמד, מספיקין בידו ללמוד וללמד, והלומד על מנת לעשות, מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות", כי עי"ז שראשי המטות שבכל דור מזרזין את בני ישראל שבדורם לקיים את המצוות, הרי זה כאילו משה רבינו עומד ומדבר עתה לבני ישראל ומוסר להם את דבר ה'.

- ד -

ובזה יובן גם מה שמסיים במס' סוטה שם: "אמר לו הקב"ה, כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר", והקשה בחדא"ג מהרש"א שם, "דהיאך קאמר שהי' מבקש לקיים המצוות כדי לקבל שכר עליהן, הא אמרינן אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס", עיי"ש מה שתירץ בזה.

אך עפ"י הנ"ל יש לומר, שלא היתה כוונת משה (רק) קבלת שכר, כ"א שקיום המצוות של בני ישראל בארץ

ישראל יהי בבחינתו ומדריגתו של משה.

- ה -

ובזה יובן גם מה שממשיך בגמ' שם, שאמר לו הקב"ה, **"מעלה אני עליך כאילו עשיתם"**, שנאמר (ישעי' נ"ג) לכן אחלק לו ברבים כו", ומבאר בחדא"ג מהרש"א כאן, **"דהיינו אחלק לו שכר בכלל הרבים שבאו לא"י, ודימה לו השכר הזה לשלל שהוא דבר שלא טרח בו אלא אחרים עשאוהו, כן תקבל שכר כאילו עשית על דבר שלא טרחת בו אלא אחרים שיבואו לשם"**.

אבל עפ"י הנ"ל הרי השכר שמקבל משה על עשיית המצוות התלויות בארץ ישראל, הוא לא רק על **"דבר שלא טרח בו אלא אחרים עשאוהו"**, כי קיום המצוות של בני ישראל שנכנסו לארץ ישראל אז, וכן קיום המצוות של בני ישראל בדורות הבאים, הכל הוא בכחו של משה רבינו, ע"י אתפשטותא דמשה שבכל דור.

- ו -

ובזה יובן גם פירוש הפסוק שאמר משה רבינו ע"ה (ואתחנן ד, ה) **"ראה לימדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר ציוני ה' אלקי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה"**, דמלבד פירוש הפשוט **"לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה"** קאי על בני ישראל הנכנסים לארץ ישראל, הנה **"קאי גם על משה רבינו ע"ה בעצמו"** דאף משה רבינו בעצמו לא קיים את המצוות התלויות בארץ, אעפ"כ, כיון שקיום מצוות התלויות בארץ ע"י בני ישראל שנכנסים לארץ הוא בכחו של משה רבינו ע"ה, רעיא מהימנא, וכן בכל דור ודור ע"י אתפשטותא דמשה שבכל תלמיד חכם, לכן נחשב כאילו קיימם משה רבינו בעצמו, ודו"ק.

- ב -

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'

- א -

הנה יש לדקדק שפתח בלשון **וידבר**, שהוא לשון קשה (דאין דיבור בכל מקום אלא ל' קשה - רש"י בהעלותך יב, א), וסיים בלשון **לאמר**, שהוא לשון רכה (פרש"י יתרו יט, ג) ולשון **תחנונים** (אין אמירה בכל מקום אלא ל' תחנונים - רש"י בהעלותך שם).

ואפשר לפרש, דכאשר משה רבינו מדבר אל ראשי המטות, אז מדבר אליהם בלשון קשה, **וידבר משה**, אבל כאשר ראשי המטות מוסרים את דבריהם לבני ישראל, אז צריך להיות **לאמר**, בלשון רכה ותחנונים.

- ב -

והנה איתא בתיקונים (תיקון ס"ט דף קי"ב רע"א) אשר **אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא**, בכל צדיק וחכם דמתעסק באורייתא, וכנ"ל בדברינו (אות א' ס"ק ב') שבכל תלמיד-חכם שבכל דור ודור יש בו ניצוץ מנשמת משה רבינו ע"ה.

והנה התורה היא נצחית בכל דור ודור ובכל זמן, וזהו **וידבר משה**, אשר משה רבינו ע"ה מדבר גם עתה בכל עת אל ראשי המטות, אשר בבואם ללמד לבני ישראל תורה ומצוות, הנה יהי זה באופן של **לאמר**, באמירה רכה ותחנונים.

וגם כאשר ראשי המטות באים להוכיח את בני דורם, הנה גם אז יעשו זאת באופן של **לאמר**, בלשון רכה ובדברי תחנונים, ולא בדברים קשין כגידין, ורק לאמר להם זה **הדבר אשר צוה ה'**, היינו למסור להם דברי השי"ת כמו שהם.

- ג -

ודוקא ע"י שיאמרו להם בלשון רכה, ע"י דוקא יפעלו אצל השומעים שישמעו וייראו, כי "דברי חכמים בנחת נשמעים". כי אם ידברו אליהם בלשון קשה ודברים קשין כגידין, ובפרט אם ידברו אליהם בכעס (בייזערן זיך אויף זיי), אז לא רק שלא יפעלו הדברים אצל השומעים, אלא יתירה מזו ע"י יגרמו שהשומעים יבואו להלעיג על דברי החכמים, אשר המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת (עירובין דף כ"א ע"ב), וע"י יבואו גם לבזות את התלמידי חכמים המוכיחים אותם (אף שלא בפניהם), אשר המבזה תלמיד חכם הוא אפיקורס (סנהדרין דף צ"ט). ועד כדי כך צריכים לנהוג לפני הת"ח בכבוד ראש, שאפילו המבזה חבירו בפני תלמיד חכם הוא ג"כ אפיקורס (סנהדרין שם), כי את ה' תירא בא לרבות באותה יראה את התלמידי חכמים (קידושין דף ל"ט).

ודבר זה גורם גם מה שיש הרבה בדור הזה, גם בן היראים והחרדים אשר לדאבוננו נפלט מפיהם "מאי אהנו לן רבנן" וכו'. ויש הרבה בדור הזה המזלזלים ברבנים מסויימים - אם בגלל שלדעתם הם מחמירים יותר מדאי, או מפני שלפי דעתם הם מקילים יותר מדאי, אשר צריך לדעת, שהפוער פיו הנה הוא מאבד חלקו לעולם הבא, כמבואר ברמב"ם (הל' ת"ת פ"ו הלכה י"א).

וראה מה שכתב בשו"ת מהרי"א אסאד (יו"ד סימן קט"ו) על מעשה שרב אחד פסק להקל באיסור דרבנן, וחכם אחר ערער וקנטר כנגדו, וכתב שם תוכחה לרב המבזה, כי כבוד תלמיד-חכם מדאורייתא ודוחה האיסור מדרבנן. והמהרש"ם הביאו בפתיחתו לדעת תורה, וכתב שם שמזה תוכחה מגולה על אלו המזלזלים בכבוד הורים ומורים, עיי"ש. ולפי מאמר התיקונים בהקדמה (דף ז' ע"ב) דברא צריך למיפלח לאבוי ולאמ"י ולמעבד לגרמ"י לגבייהו כעבד ושמש וכורסיא ומצב תחותייהו יעו"ש, מי הוא אשר יאמר דקיים מצות כיבוד אב ואם כתיקונה, ומה שהתינוק מכה בדדי אמו עתיד ליתן את הדין, כמו שכתב מוה"ר אגדת

אליהו במסכת פאה, עיי"ש.

- ד -

והנה האמור לעיל שדברי הת"ח צריכים להיות באופן ד"בנחת נשמעים", יובן ע"פ המבואר בתענית פרק ג' דלעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהי קשה כארץ, ומבואר בזה בסה"ק דהדמיון ד"קנה" הוא על שם "קנה חכמה קנה בינה", ועי"ז זכה ה"קנה" שיכתבו בו דברי תורה. וגם אמרו בברכות פרק הרואה: הרואה קנה בחלום, יצפה לחכמה. גם אמרו בזוה"ק (באידרת נשא), דמי שהוא קשה עורף, אין בו תורה, יעו"ש. לכן שפיר בא הדמיון שיהא רך כקנה, לרמוז דאם הוא רך זוכה לקנה חכמה.

וכל זה יכולים ראשי המטות לגרום לבני ישראל על ידי זה שהם מוכיחים בשער ע"י דיבור קשה וכדומה. וזהו שאמר זה הדבר אשר צוה ה', שהשי"ת צוה שתהי' התוכחה בלשון "לאמר", באמירה רכה, ודו"ק.

פרשת מסעי

ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', ואלה מסעיהם למוצאיהם (לג, ב)

- א -

הנה ידוע, אשר שמות המסעות נקראו על שם המאורעות שארעו באותן המסעות (כגון "קברות התאווה" - "כי שם קברו את העם המתאווים" (בהעלותך יא, לד); "מרה" - "ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם" (בשלח טו, כג); "רפידיים" - "על שרפו ידיהם מן התורה" (סנהדרין דף ק"ז ע"ב).

ובזה פי' בס' הכתב והקבלה, דזהו מ"ש **ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם**: "מוצא" פירושו גם מאורע (כמ"ש - יהושע ב, כג - "את כל המוצאות אותם"), וזהו אשר משה רבינו כתב את המאורעות אשר אירעו לישראל במסעיהם, **ואלה מסעיהם למוצאיהם**, פי', ואלה שמות מקומות מסעיהם אשר הותאמו אל המאורעות הללו.

- ב -

ועפ"ז אפשר לפרש את הכתוב הנ"ל, שבא בתור "הקדמה" לכל המסעות, ובהקדים מ"ש חכמינו ז"ל, שיש עבירה בפועל, ויש עבירה בהרהור, והמלאכים אינו יודעים העבירה שבהרהור, ורק הקב"ה הוא היודע ולפניו נגלו כל תעלומות.

דהנה האמונה והבטחון הם דברים שבלב, וכל עניני הפרנסה הם לפי מדת האמונה והבטחון (עיין רמב"ם הל' יסודי התורה !!), ואם האדם אין לו בטחון באמת, ורוצה לאסוף כסף כדי שיהי' לו הרבה מותרות למלאות תאוותו, בבחינת **מוצאיהם**, אז התיקון לזה הוא **למסעיהם**, שיצטרך לצאת ממקומו ולילך ולנסוע בגלות כדי שיהי' לו על ההוצאה, ואז **למסעיהם** הוא **על פי ה'**, כדי שיתכפר לו עון ההוצאות והמותרות.

והנה בענין התאווה בכלל (למותרות ולכל דבר) ביאר בס'

בינה לעתים עה"פ "ויקרא את שם המקום קברות התאוה כי שם קברו את העם המתאווים", וזת"ד, שלא רק את המתאווים קברו שם, כי אם גם התאוה עצמה נקברה שם, שחדלה מלב כל אלה שחזו בעונש הנורא, שע"י קבירת המתאווים נקברה גם התאוה עצמה. ולכן נקרא המקום בשם "קברות התאוה", ולא "קברות המתאווים".

- ג -

והנה כמה יותר שהוא נוסע ועושה כסף, חושב הוא שע"י זה יהי לו יותר כסף, והולך יותר ויותר בגלות וכו'. וזוהו טעות גדולה, כמשל המגיד מדובנא על הפסוק בהפטורת פרשתנו (ירמ' ב, יא) "ההמיר גוי אלקים והמה לא אלקים ועמי המיר כבודו בלא יועיל", וזה תוכן דבריו:

אברך צעיר הי' סמוך על שולחן חותנו שנים אחדות, ואחר כך נתן לו חותנו את כל נדונייתו ושיגר אותו ללייפציג, כדי שישלח ידו במקח וממכר. האברך, שהי' בטלן וביש-מזל, קנה תמורת כל הכסף שבידו מספר קרונות מלאים קיסמים לשיניים. כשהביא האברך את מקחו אל חותנו קידמו הלה בקול-זועה: "שלומיאל! סחורה שכזו תהא מונחת שבעים שנה ולא תימכר כולה!".

בלית ברירה שלח את חתנו לבית-המדרש ללמוד תורה, ואת מטען קיסמי-השיניים איחסן בתוך מחסניו.

לאחר שעברו שנים מספר אמר החותן לנפשו: סוף-סוף מה יהא בתכליתו של חתני? כלום לצמיתות יהא כרוך על צווארי? חזר ונתן לו סכום-כסף ניכר, בתור נדוניה, ושלחו שוב ללייפציג, לקנות סחורה. אך הזהר הזהירו, לבל יקנה שוב קיסמי-שיניים או סחורה כיוצא בזו.

הדבר הי' בפרוס הימים הנוראים. נמלך האברך בדעתו וקנה מטען עצום של שופרות, בסברו כי זהו מיצרך עונתי חיוני מאין כמוהו.

כשהביא את מקחו החדש הביתה, לא ידע חותנו את נפשו מרוב כעס: "בטלן שכמותך! הלא שופרותיך כבר יספיקו

אסורים יהיו בהנאה... עכת"ד הק' ז"ל.

- ד -

וזהו פירוש הפסוק **"ועמי המיר כבודו בלא יועיל"**, שהולכים ומחפשים ומבזבזים כל החיים שלהם רק על פרנסה, ועי"ז אין להם זמן לקבוע עיתים לתורה (ועי"ז נהי"רפידים", שרפו ידיהם מן התורה) וסוגדים לעגל הזהב, שהוא בחינת עץ ואבן שבין כך ובין כך לא יועיל מאומה, כי כל הפרנסה היא ביד ה', כמו שאומרים כל יום "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים", וכל ההצלחה שלו תלוי בלימוד התורה ובקיום מצוותיו ית"ש, כמבואר בפי עקב, "והי' עקב תשמעון גוי' ושמר ה' אלקיך לך את הברית גוי' וברך פרי בטנך ופרי אדמתך וגוי'".

וכך יכול האדם לעבוד עבודת פרך, וחושב שעושה כסף, ולבסוף הוא מחליף פרה בחמור, והפרה ג"כ הולכת לאיבוד.

והעיקר שצריך לדעת הוא, אשר על **מוצאיהם**, היינו על הוצאת כל פרוטה ופרוטה, יצטרך ליתן דין וחשבון. כי הכל צריך להיות **על פי ה'**, ואם מוציא הוצאות יותר ממה שצריך, על מותרות, ועי"ז צריך לבזבז הזמן שלו שלא יוכל לקבוע עיתים לתורה, יצטרך ליתן על זה דין וחשבון **למסעיהם**, היינו כאשר יסע לעוה"ב, כי **על פי ה'**, הכל צריך להיות על פי ה'.

- ה -

והנה יש עוד בחינה אחרת, והיא הבחינה של הצדיקים, ועליהם ממשיך הכתוב **ואלה מסעיהם למוצאיהם**, ואלה בוא"ו המוסיף קאי על הצדיקים שהם בבחינת ו', בחינת צדיק יסוד עולם. ואמר הכתוב, שהרבה פעמים ישנם צדיקים שהנסיעה שלהם, **מסעיהם**, היא לא בשביל "למוצאיהם" כפשוטו, היינו בשביל ההוצאות שלהם עצמם, כ"א נסיעתם היא בשביל **למוצאיהם**, ע"ד למוצאיהם בפה, שנסיעתם היא בשביל בירור הניצוצות הק' ובשביל תיקון העולם, כדי לקרב אנשים לעבודת השי"ת כו'.

אפילו עד לשופר של משיח!".

בלית ברירה חזר ושלח את חתנו "הסוחר" לבית-המדרש, ואת מטען השופרות שם במחסניו, ליד מטען הקיסמים.

לימים נמלך החותן בדעתו: מה יעלה בסופם של מטעני "סחורה" אלה? מיד שלח וקרא אליו סרסור מוכשר והציע לו למכור את הקיסמים, ולו גם תמורת סחורה אחרת איזו שתהי'. בו בזמן פנה גם לסרסור שני והציע לו לעשות עסק-חליפין גם במטען השופרות. שכן תהי' הסחורה המוחלפת איזו שתהי', מכל מקום היא תהי' עדיפה מן הקיסמים והשופרות.

לא יצאו ימים מרובים עד שקיבל החותן שני מכתבים משני סרסוריו. הראשון הודיע בשמחה, כי הצליח להחליף את הקיסמים ב... שופרות, והשני הודיעו גם הוא בשמחה, כי הצליח להחליף את השופרות ב... קיסמים...

כיון שראה הסוחר כי בפעם השלישית נכשל ב"מסחר" זה, שם יד לפיו ושתק. אך הפעם נטפל אליו חתנו וסנט בו: "הלא חותני כבר הנהו סוחר ותיק ומנוסה ובכל זאת נכשל גם הוא בצורה מחפירה כזאת!".

"שוטה שכמותך!" השיב לו החותן, "הן בידי היו שני מטעני סחורה שאינה עוברת לסוחר, ומה הי' לי לצפות יותר מאשר להחליף מטען אחד במשנהו? אבל אתה, הרי הי' בידך כסף חי ומזומן ואעפ"כ קנית בו שני מטענים חסרי-ערך שכאלה..."

כיוצא בזה טוען הנביא: "ההמיר גוי אלקים והמה לא אלקים" - כלום כבר המיר עם כלשהו את אלקיו באל אחר, אף כי יכול הוא לעשות חליפין כאלה מאחר שגם זה וגם זה לא אלקים המה, והיו מחליפים איפוא אחד במשנהו מבלי לסבול שום הונאה... אולם "ועמי המיר כבודו בלא יועיל" - עמיר המיר את כבודו ואת גאונו, את אלקים חיים, באלילי עץ ואבן אשר לא יועילו למאומה, פרט לעשות מהם קיסמים לשיניים אשר אפילו גם אז יהא אסור להשתמש בהם, כי

וכידוע מהבעש"ט זי"ע עה"פ (תהלים ל"ז) מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ, הוא כפל "מצעדי" ו"דרכו", ואמר הבעש"ט ז"ל כי מה' **מצעדי גבר כוננו**, כי מה שמוליך השם יתברך את האדם לאיזה מקום על ידי מבוקש שיש לאדם לזה המקום, אבל **ודרכו יחפץ**, כי השם יתברך רוצה לתקן האדם שם, להעלות ניצוצות הקדושות שבמקום זה. וזהו **ודרכו יחפץ**, כי השם יתברך חפץ דרכו, ולא מבוקש שיש לאדם שם, וכשמעלה הניצוצות הקדושות, אז נעשה יחוד בין שני שמות הוי"ה ואדנ"י וכו' (כמבואר כל זה בס' מאור עינים פ' ויקהל).

וכן איתא בס' צפנת פענח לבעל התולדות י"י בשם הבעש"ט, וזת"ד: כי מבואר בכתבי האריז"ל שע"י חטא אדה"ר נפלו כל הניצוצות של הנשמות קדושות בתוך הקליפות ונתערב טוב ברע, וצריך לבררן ע"י התורה והעבודה והמצוות של בני אדם. ולכן הוצרך גלות ישראל בכל שבעים אומות שנפלו שם הניצוצות, וצריך כל אחד מישראל לגלות שם במקום שיש הניצוצות משורש נשמתו להוציאן ולבררן. וזהו ענין נסיעת האדם ממקום זה למקום אחר עבור פרנסתו וכיוצא, משום שיש שם ניצוצות שלו וצריך להוציאן משם ולבררן.

וכן מובא בס' פתגמין קדישין (בשם הרה"ק מברדיטשוב), וזת"ד: הבעש"ט זי"ע אמר, שבהיות אדם פעם אחד באיזה מקום, אזי מוכרח להיות שם באותו מקום פעם שני, ובאם אינו נותן בעצמו אל לבו להיות שם פעם ב', אזי השם יתברך מגלגל הדבר באופן שמוכרח להיות שם פעם שנית. **כי כל נסיעות והליכות האדם לאיזה מקומות, הכל לא במקרה הוא חלילה, רק מאת ה' היתה זאת ובהשגחה פרטיית**, שיש לו לאדם זה שום חלק לתקן שם במקום הזה, הן בתורה ותפילה, הן באכילה ושתי' ושינה לשם שמים, והן בשאר עבודות לשם שמים, להוציא משם הניצוצות הקדושות להעלותן לשורש אחדותן, ואזי השם יתברך ברחמיו וחסדיו המרובים מביא את האדם אל המקום זה. ועל כן חייב האדם לראות את עצמו בהיותו בא אל איזה מקום וליתן אל

לבו, מה זה ועל מה זה הביא אותו השי"ת לכאן, ויראה ויבין בעיני שכלו מה שצריך לתקן שם. אמנם לאו כל אדם זוכה לעשות תיקונו בשלימות בפעם אחת, ולכן חייב הוא ומוכרח להיות שם עוד פעם שנית וכו'.

ובסי' אור החכמה (פי' וירא) כתב בשם הבעש"ט, וזת"ד, שהאדם צריך לעשות הכל כדי שיהי' שלם, ולפעמים אינו צריך להשלים את עצמו אלא במקומו, בעירו בלבד, ואינו צריך לנסוע למקומות אחרים, **ויש מי שצריך לטלטל את עצמו למקומות כדי לתקן בכל מקום שבא לשם.**

וזהו ואלה מסעיהם למוצאיהם, שנסיעת הצדיקים היא לא כסדר שבתחילת הפסוק, שתחילה הי' מוצאיהם, הוצאות על מותרות, שלכן שלח אותם השי"ת בגלות, למסעיהם, כדי לתקן את העון, כי אם אצל צדיקים הסדר הוא תחילה מסעיהם, שנסיעת הצדיקים היא בעיקר ולכתחילה מפני כי "מה" מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ", שיבוא לאותו המקום כדי לברר שם את הניצוצות ולקרב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים, ורק כתוצאה מזה ובתור דבר צדדי בא להם שם ענין למוצאיהם, שיהודים נותנים להם על ההוצאות שלהם. וכידוע פתגם כ"ק אדמו"ר מוהר"ר יוסף יצחק מליובאוויטש זצ"ל, שסיבת בואו של שד"ר (שלוחא דרחמנא) באיזה מקום הוא לזרוע רוחניות (להפיץ התורה ומצוותי) ולקצור גשמיות, וידוע בזה תורת בעל התניא, שהקב"ה נותן ליהודי גשמיות והוא עושה מזה רוחניות.

